

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

Research Memoranda
Nummer 3 / 2011
Jaargang 7

Recidiverisico en straffoemeting

Recidiverisico en straffoemeting

S.G.C. van Wingerden, M. Moerings en J.A. van Wilsem

Research Memoranda 2011 - nr 3

ISBN 978-90-12-38779-8

9 789012 387798

Sdu UITGEVERS

Colofon

Raad voor de rechtspraak
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

Deze publicatie verschijnt in het kader van het wetenschappelijk onderzoeksprogramma van de Raad voor de rechtspraak. Uitgave daarvan betekent niet dat de inhoud het standpunt van de Raad voor de rechtspraak weergeeft.

Begeleidingscommissie

mr. dr. J.A.W. Lensing (voorzitter)
Gerechtshof Arnhem

mw. drs. J. Bosker
Reclassering Nederland, Landelijk kantoor

dr. J.W. de Keijser
NSCR, vanaf april 2010 Universiteit Leiden,
Instituut voor Strafrecht & Criminologie

dr. L.M. van der Knaap
WODC, sinds april 2009 Intervict

drs. J.M. Ruigrok MSc
Raad voor de rechtspraak

prof. dr. R. van Swaaningen
Erasmus Universiteit, Sectie Criminologie

Voor leden van de rechterlijke organisatie zijn gratis exemplaren beschikbaar. Deze kunnen worden besteld bij:
Raad voor de rechtspraak
Secretariaat Directie Strategie & Ontwikkeling
Postbus 90613
2509 LP Den Haag
Tel. (070) 361 97 05
E-mail: researchmemoranda@rechtspraak.nl

De integrale tekst van dit rapport is gratis te downloaden van:
www.rechtspraak.nl/Organisatie/Raad-Voor-De-Rechtspraak
Rubriek: wetenschappelijk onderzoek

Uitgever

Sdu Uitgevers BV, Den Haag

Vormgeving

Corps, Den Haag

Opmaak binnenwerk

Studio Typeface, Lelystad

Oplage
400 stuks

December 2011

© Staat der Nederlanden (Raad voor de rechtspraak)
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, in een voor anderen toegankelijk gegevensbestand worden opgeslagen of worden openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Raad voor de rechtspraak. De toestemming wordt hierbij verleend voor het verveelvoudigen, in een gegevensbestand toegankelijk maken of openbaar maken waarvoor geen geldelijke of andere tegenprestatie wordt gevraagd en ontvangen en waarbij deze uitgave als bron wordt vermeld.

Mr. drs. S.G.C. van Wingerden
Prof. dr. mr. M. Moerings
Dr. J.A. van Wilsem

Recidiverisico en straftoemeting

Voorwoord

Sinds de jaren '90 wordt in de sociologische en criminologische literatuur de opkomst van risicojustitie beschreven. Daarbij wordt gewezen op ontwikkelingen die erop duiden dat het strafrecht wordt ingezet als instrument om veiligheidsrisico's te beheersen door selectieve onschadelijkmaking van personen die volgens de risicotaxaties een hoog risico hebben. Hoewel de opkomst van risicojustitie in het algemeen niet betwist wordt, ontbreekt het aan de empirische onderbouwing. Worden hoog-risico-verdachten nu langer uit de samenleving geweerd dan laag-risico-verdachten; worden zij zwaarder bestraft? Om deze vraag te beantwoorden wordt in onderhavige studie onderzocht welke rol het recidiverisico speelt bij de beslissing van de rechter om een gevangenisstraf of een taakstraf op te leggen.

Zodoende richt deze studie zich niet alleen op risicojustitie en recidiverisico, maar ook op een ander onderbelicht onderzoeksterrein, namelijk dat van de straftoemeting. In Nederland is nog relatief weinig bekend over de factoren die de rechter meeweegt bij zijn straftoemetingsbeslissing en over de manier waarop hij dat doet. Eerder straftoemetingsonderzoek richtte zich meestal op een beperkt aantal zaken, delicttypen en delict- en daderkenmerken. Deze studie richt zich op de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting, maar behelst de gegevens van zo veel strafzaken en zo veel straftoemetingsfactoren, dat dit onderzoek een licht doet schijnen op meer dan de rol van het recidiverisico alleen. Dit onderzoek kan aldus een belangrijke bijdrage leveren, niet alleen aan het inzicht in de straftoemetingspraktijk van de Nederlandse rechter, maar ook op internationaal niveau aan de kennis over factoren die een rol spelen bij de straftoemeting.

Dit onderzoek hadden wij niet alleen kunnen doen. Onze dank gaat uit naar Reclassering Nederland voor het verstrekken van het RISc-bestand en naar het WODC voor het verstrekken van de OM-data. Daarnaast willen we Elke Jetten bedanken voor het verzamelen en anonimiseren van de 500 voorlichtingsrapportages. Speciale dank gaat uit naar de rechters die hebben meegewerkt aan de interviews. Ten slotte zijn wij dank verschuldigd aan de begeleidingscommissie, bestaande uit Hans Lensing, Jacqueline Bosker, Jan de Keijser, Leontien van der Knaap, Jos Ruigrok en René van Swaaningen (zie colofon), voor het opbouwende commentaar en de plezierige samenwerking.

Dit onderzoek heeft plaatsgevonden in opdracht van de Raad voor de rechtspraak.

Sigrid van Wingerden
Martin Moerings
Johan van Wilsem

Leiden, mei 2011

Inhoudsopgave

	Voorwoord	3
	Afkortingenlijst	7
	Samenvatting	9
1	Inleiding	15
1.1	Recidiverisico en de opkomst van risicojustitie	15
1.2	Vraagstelling en uitwerking	17
1.3	Onderzoeksmethoden	21
1.4	Leeswijzer	23
2	Eerder onderzoek	25
2.1	Inleiding	25
2.2	Literatuur over de gevaren van risicojustitie en het gebruik van risicotaxatie-instrumenten in de strafrechtspleging	25
2.3	Eerder straftoemetingsonderzoek in Nederland	28
2.4	Eerder onderzoek naar de rol van voorlichtingsrapportages bij de straftoemeting	34
3	Risicotaxatie op basis van de RISc	36
3.1	Risicotaxatie in de strafrechtspleging	36
3.2	Risicotaxatie op basis van de RISc	36
3.3	Hoe juist is de voorspelling door RISc?	39
3.4	De vertaalslag van RISc naar advies	42
4	Beschrijving van het onderzoeksbestand	50
4.1	Inleiding	50
4.2	Kenmerken en omstandigheden van de delinquenten	50
4.3	Recidiverisico	52
4.4	Delictkenmerken	59
4.5	Opgelegde sancties	61
4.6	Uitleiding	65

5	Kwantitatieve analyses van de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting	66
5.1	Inleiding	66
5.2	Multivariate regressieanalyse	68
5.3	RISc-uitkomst en achterliggende risicofactoren samen in een model	70
5.4	Corrigeren voor selectie-effecten	72
5.5	De rol van het recidiverisico bij de kans op en duur van de gevangenisstraf	73
5.6	De rol van het recidiverisico bij de kans op en duur van de taakstraf	81
5.7	Conclusie: hoger recidiverisico, zwaardere straf?	87
6	Rechters over de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting	99
6.1	Inleiding	99
6.2	De opzet van de interviews	99
6.3	Aanknopingspunten voor de rechter bij zijn straftoemetingsbeslissing	101
6.4	Moeilijkheden bij de straftoemetingsbeslissing	105
6.5	Factoren die een rol spelen bij de straftoemeting in de casus	108
6.6	De rol van het recidiverisico volgens de rechters	112
6.7	Vergelijking van de resultaten van het kwantitatieve en het kwalitatieve onderzoek	119
6.8	Conclusie	124
7	Conclusie	127
7.1	Inleiding	127
7.2	Samenvatting van de onderzoeksresultaten	127
7.3	Onderbouwing voor risicojustitie?	129
7.4	Implicaties	129
7.5	Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek	130
	Literatuur	132
	Bijlagen	143
	Over de auteurs	183

Afkortingenlijst

3RO	De drie reclasseringsorganisaties: Reclassering Nederland (RN), Stichting Verslavingsreclassering GGz (SVG) en Leger des Heils Jeugdzorg & Reclassering (LJ&R)
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
COMPAS	Communicatiesysteem Openbaar Ministerie – Parket Administratie Systeem
HCR-20	Historical Clinical Risk management-20
HKT-30	Historisch Klinisch Toekomst-30
ISD	Inrichting voor Stelselmatige Daders
LJ&R	Leger des Heils Jeugdzorg & Reclassering
LOVS	Landelijke Overleg van de Voorzitters van de Strafsectoren
LSI-r	Level of Service Inventory-Revised
MK	Meervoudige kamer
NIFP	Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie
OASys	Offender Assessment System
OM	Openbaar Ministerie
OM-data	Beleidsinformatiesysteem van het OM
RISc	Recidive Inschattingsschalen
RN	Reclassering Nederland
SAVRY	Structured Assessment of Violence Risk in Youth
Sr	Wetboek van Strafrecht
StatRec	Statisch Recidiverisico, een actuarieel risicotaxatie-instrument
SVG	Stichting Verslavingsreclassering GGz
SVR-20	Sexual Violence Risk-20
Tbs	Terbeschikkingstelling
TR	Terugdringen Recidive
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
WWV94	Wegenverkeerswet
WWM	Wet Wapens en Munitie

Samenvatting

Risicojustitie: opsluiting van gevaarlijke mensen ter beveiliging van de maatschappij

In het strafrecht worden verschillende strafdoelen naast elkaar nagestreefd. De beveiliging van de maatschappij zou de afgelopen decennia echter steeds belangrijker zijn geworden als strafdoel vanwege de opkomst van risicojustitie. Bij risicojustitie wordt het strafrecht ingezet om veiligheidsrisico's in te perken. Een kenmerk van risicojustitie is dat risicotaxatie-instrumenten worden ingezet om gevaarlijke personen te identificeren en te classificeren, zodat zij onschadelijk gemaakt kunnen worden, bijvoorbeeld door ze een lange gevangenisstraf te geven. Tegen de achtergrond van de opkomst van risicojustitie rijst de vraag welke rol het recidiverisico speelt bij de straftoemeting. Worden verdachten zwaarder bestraft naarmate hun recidiverisico hoger is?

Ter beantwoording van deze vraag wordt ervan uitgegaan dat het recidiverisico op drie verschillende manieren – bewust dan wel onbewust – een rol kan spelen bij de straftoemeting, die ook naast elkaar kunnen bestaan en elkaar kunnen aanvullen:

1. De rechter kan afgaan op het recidiverisico zoals dat letterlijk in de voorlichtingsrapportage van de reclassering staat vermeld: laag, gemiddeld of hoog. Dit recidiverisico is gebaseerd op de uitkomst van het risicotaxatie-instrument Recidive Inschattingsschalen (RISc);
2. De rechter kan een eigen inschatting van het recidiverisico van de verdachte maken

op basis van statische risicofactoren. Dit zijn kenmerken van de verdachte die samenhangen met de kans op recidive, maar die door justitiële interventies niet veranderd kunnen worden, zoals het geslacht en het strafrechtelijk verleden van de verdachte;

3. De rechter kan een eigen inschatting van het recidiverisico van de verdachten maken op basis van dynamische risicofactoren. Dit zijn risicogerelateerde sociale omstandigheden van de verdachte die wel veranderbaar zijn, zoals werkloosheid of verslavingsproblemen. Deze factoren maken ook deel uit van de berekening van de RISc-score.

Onderzoeksmethoden: kwantitatief en interviews met rechters

De wijze waarop het recidiverisico een rol speelt bij de straftoemetingsbeslissing van de rechter wordt zowel door middel van kwantitatieve als kwalitatieve onderzoeksmethoden bestudeerd. Ten eerste wordt de rol van het recidiverisico onderzocht aan de hand van de gegevens van ruim 26.000 delinquenten bij wie de RISc is afgenomen voordat de rechter zijn uitspraak deed. Van hen zijn de kenmerken en sociale omstandigheden die door RISc in kaart zijn gebracht gekoppeld aan de afdoeningsgegevens uit OM-data. Omdat het buiten het bereik van dit onderzoek valt om alle sancties en sanctiecombinaties te bestuderen, richt deze studie zich op de veroordeling tot een gevangenisstraf of tot

een taakstraf en op de duur daarvan. Daarnaast zijn 500 voorlichtingsrapportages geanalyseerd om te onderzoeken in hoeverre de RISc-uitkomst door de reclasseringswerker letterlijk overgenomen wordt in zijn voorlichtingsrapportage aan de rechter. Om het inzicht in de rol van het recidiverisico bij straftoemeting verder te vergroten zijn ten slotte 15 rechters geïnterviewd. Aan de rechters is een concreet, fictief strafdoossier voorgelegd. Daarnaast hebben zij onder andere een sorteertaak verricht, waarbij zij kaartjes met straftoemetingsfactoren op volgorde van belangrijkheid ordenden.

Risicotaxatie door middel van de RISc

Voordat onderzocht wordt op welke wijze de RISc-uitkomst en de achterliggende risicofactoren een rol spelen bij de straftoemeting, wordt eerst beschreven op welke wijze het recidiverisico wordt ingeschat aan de hand van de RISc. RISc bestaat uit 13 schalen, die verschillende leefgebieden van de verdachte representeren, zoals 'Huisvesting en wonen' of 'Relaties met vrienden en kennissen'. De leefgebieden bestaan uit meerdere onderdelen (items) die door de reclasseringswerker gescoord worden. Hoe criminogener de situatie van de delinquent, hoe meer punten hij krijgt. Van de totaalscore op iedere schaal wordt eerst nog een gewogen schaalscore berekend, waarna deze schaalscores bij elkaar worden opgeteld voor de totaalscore van de RISc. De totaalscore bepaalt of de delinquent in de categorie met een laag, gemiddeld of hoog recidiverisico valt.

De uitkomst van de RISc (laag, gemiddeld of hoog recidiverisico) is echter niet dwingend: reclasseringswerkers zijn vrij om een recidiverisico in de voorlichtingsrapportage op te nemen dat ervan afwijkt. Om te weten hoe vaak en in welke zaken dat voorkomt, is van 500 zaken de RISc-uitkomst vergeleken met de tekst van de voorlichtingsrapportage. In 20% van de zaken wordt het recidiverisico niet in de termen laag, gemiddeld of hoog vermeld, maar wordt het op een vagere manier omschreven, zoals 'het recidiverisico is aanwezig', of 'is reëel'. Dit komt vooral voor bij zedendelicten en huiselijk geweld en bij verdachten met persoonlijkheidsstoornissen of gebrek aan inzicht in eigen emoties en handelen. Ook wordt bij 6% van de zaken in de voorlichtingsrapportage wel een recidiverisico genoemd, terwijl dat volgens de RISc onbekend is, omdat het een ontkenkende verdachte betreft. En ten slotte wijkt de reclasseringswerker in 4% van de zaken op basis van zijn professionele oordeel af van de RISc-uitkomst, waarbij hij meestal in de voorlichtingsrapportage een hoger recidiverisico noemt. De redenen om het recidiverisico lager in te schatten dan de RISc lijken vooral te liggen in situationele omstandigheden, terwijl psychische problemen en verslavingen vaker ten grondslag lijken te liggen aan een verhoging van het recidiverisico dat RISc aangaf. De discrepantie tussen de RISc-uitkomst en het recidiverisico zoals de rechter dat in de voorlichtingsrapportage leest, noopt tot een zekere nuancering van de resultaten uit het kwantitatieve deel van dit onderzoek.

De rol van het recidiverisico zoals blijkt uit het kwantitatieve onderzoek

In het kwantitatieve gedeelte van dit onderzoek wordt van ruim 26.000 verdachten onderzocht in hoeverre delictkenmerken (de ernst en het aantal delicten), proceskenmerken (o.a. de duur van de voorlopige hechtenis en de aanwezigheid van de verdachte op de zitting), de RISC-uitkomst en statische en dynamische risicofactoren samenhangen met de straftoemeting. Dit wordt onderzocht voor vijf typen straftoematingsbeslissing: de beslissing om een gevangenisstraf op te leggen, die om een taakstraf op te leggen (in plaats van een zwaardere straf en in plaats van een lichtere straf)¹ en die over de duur van de gevangenisstraf en de taakstraf.

De vraag of verdachten zwaarder bestraft worden naarmate hun recidiverisico hoger is, verdient op basis van de resultaten van dit onderzoek in het algemeen (gekeken naar alle vijf typen straftoematingsbeslissing) een genuanceerd antwoord. De rol van het recidiverisico bij de straftoemeting is diffuus en bescheiden. De resultaten van dit onderzoek tonen namelijk aan dat:

- De RISC-score een niet eenduidige rol speelt. Verdachten met een gemiddelde RISC-score hebben een grotere kans op gevangenisstraf dan verdachten met een lagere RISC-score. Maar verdachten met een hogere RISC-score hebben geen hogere kans op gevangenisstraf dan die met een lage RISC-score, althans niet als we apart rekening houden met specifieke

risicogerelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte. Bij de duur van de gevangenisstraf blijkt de RISC-uitkomst, als we apart rekening houden met andere kenmerken en omstandigheden, geen rol te spelen.

- Veel risicogerelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte een rol spelen, maar niet allemaal.
- Veel risicogerelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte een rol spelen, maar niet altijd op een duidelijke wijze: het is niet altijd zo dat de straf zwaarder is naarmate de factor criminogener is.
- De rol van de risicogerelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte niet 'universeel' is: bij het ene type straftoematingsbeslissing is de rol anders dan bij het andere type (bijvoorbeeld bij de beslissing over het opleggen van gevangenisstraf en bij de beslissing over de duur van de gevangenisstraf). Vrouwen worden wel bij bijna alle typen beslissingen lichter bestraft dan mannen.
- Alleen de maximale strafdreiging van het delict en de duur van het voorarrest – die niet tot de risicofactoren maar tot de delict- en proceskenmerken behoren – hebben voor alle vijf de typen straftoematingsbeslissing in dit onderzoek een 'universele' werking: hoe ernstiger het delict en hoe langer het voorarrest, hoe zwaarder de straf.

1 Omdat de vergelijkingsgroep van de taakstraf zo divers is (deze omvat zowel delinquenten die tot een zwaardere straf zijn veroordeeld, als delinquenten die een lichtere straf zoals een geldboete hebben gekregen), zijn de analyses over de kans op een taakstraf gesplitst: de ene analyse betreft de kans dat de verdachte tot een taakstraf wordt veroordeeld ten opzichte van zijn kans op een zwaardere straf (gevangenisstraf) en de andere analyse omvat de kans op een taakstraf ten opzichte van een lichtere straf (voorwaardelijke straffen of een geldboete).

Tevens is onderzocht op welke wijze de rechter rekening houdt met het recidiverisico: weegt hij het recidiverisico mee zoals dat in de voorlichtingsrapportage vermeld staat (de RISc-uitkomst), of maakt hij een eigen inschatting van het recidiverisico op basis van statische en/of dynamische risicofactoren? Hierbij is niet naar de rol van 'losse' risicofactoren gekeken, maar naar de gezamenlijke invloed van de statische en van de dynamische risicofactoren. Indien de clusters met statische en dynamische risicofactoren van de verdachte aan het analysemodel worden toegevoegd, blijkt de samenhang tussen de RISc-uitkomst en de straf niet langer significant of niet langer eenduidig te zijn. Dit betekent dat de rechter niet blindvaart op de RISc-uitkomst: de risicocategorieën van de RISc worden niet consequent weerspiegeld in de straf (lage straffen voor verdachten met een laag recidiverisico, hoge straffen voor verdachten met een hoog recidiverisico), maar de rechter levert in plaats daarvan meer maatwerk door zijn straftoemingsbeslissing te baseren op gedetailleerdere gegevens die indicierend zijn voor het recidiverisico van de verdachte (zoals de woon- of werksituatie). Bovendien blijkt het recidiverisico slechts een bescheiden rol te hebben bij de verklaring van de verschillen in de straftoemeting: vooral de delict- en proceskenmerken dragen bij aan de verklaringskracht van de modellen. Op basis van de kwantitatieve resultaten luidt de conclusie daarom dat het recidiverisico van de verdachte geen factor is die zwaar meeweegt bij de straftoemingsbeslissing van de

rechter: deze wordt meer gebruikt om de straf te *finetunen*.²

De rol van het recidiverisico volgens de rechter

Om meer inzicht te krijgen in de werking van het recidiverisico bij de straftoemeting zijn ook interviews gehouden met 15 rechters. Deze rechters blijken bij het lezen van de voorlichtingsrapportage van de reclassering wel veel waarde te hechten aan de uiteenzetting van de criminogene leefgebieden van de verdachte, maar niet aan de uitkomst van de RISc. De rechters maken een eigen inschatting van het recidiverisico, waarbij zij zich vooral baseren op de justitiële documentatie van de verdachte. Het onderzoek wijst bovendien uit dat zij bij de straftoemeting op uiteenlopende wijze omgaan met risicogerelateerde kenmerken en omstandigheden van de verdachte. Daarnaast komen de resultaten uit de interviews niet altijd overeen met de resultaten van het kwantitatieve gedeelte van dit onderzoek. Uit het kwantitatieve onderzoek bleek immers dat het recidiverisico geen eenduidige en belangrijke straftoemingsfactor is. De geïnterviewde rechters zijn echter stellig: het recidiverisico speelt een grote rol bij de straftoemeting. Bij verdachten die een hoog recidiverisico hebben, moeten interventies plaatsvinden. Zij krijgen volgens de rechters eerder een voorwaardelijke straf, waarbij de verdachte als bijzondere voorwaarde een hulptraject in moet. Anderzijds geven de rechters aan dat een voorwaardelijke straf voor

2 Hierbij moet wel opgemerkt worden dat het effect van de RISc-uitkomst op de straftoemeting wellicht niet sterk en diffuus is, doordat de rechters niet in alle voorlichtingsrapportages een duidelijk recidiverisico kunnen lezen, terwijl hier bij de analyses wel van uit wordt gegaan (zie paragraaf 3.4.3). Deze afwijkingen van de RISc-uitkomst in de voorlichtingsrapporten kan tot een zekere verstrooiing van de onderzoeksresultaten leiden.

sommige verdachten een gepasseerd station is: de verdachte moet het nu maar voelen. Verdachten met een hoog recidiverisico krijgen dan een zwaardere straf. De reden voor deze zwaardere straf lijkt echter niet het recidiverisico te zijn, maar het feit dat eerder opgelegde sancties niet bleken te werken. Daders met een hoog recidiverisico worden dan niet zwaarder bestraft vanwege het recidiverisico, maar vanwege hun eerdere recidive en de bijbehorende sanctielijn: de sancties die zij hebben gekregen bij eerdere veroordelingen.

Onderbouwing voor risicojustitie?

De opkomst van risicojustitie was de aanleiding om te onderzoeken in hoeverre het recidiverisico een rol speelt bij de straftoemeting. Dit is mede van belang, omdat risicojustitie grote gevolgen kan hebben voor de strafrechtspleging. Mensen worden dan niet (alleen) gestraft voor wat zij hebben gedaan, maar (ook) voor wat zij mogelijk in de toekomst gaan doen. Of eigenlijk niet wat zij gaan doen, maar wat mensen met een vergelijkbaar risicoprofiel gaan doen. Dit onderzoek toont echter aan dat het recidiverisico van de verdachte geen leidende straftoemetingsfactor is: de rol van zowel de RISc-uitkomst als de statische en dynamische risicofactoren is niet eenduidig en *als* risicofactoren een rol spelen, beperken deze zich tot de gedetailleerdere afstemming van de straf, waarbij eerdere recidive een rol speelt. Empirische onderbouwing voor het bestaan van risico-

justitie in Nederland is dan ook niet gevonden in deze studie.

Inleiding

1.1 Recidiverisico en de opkomst van risicojustitie

Het recidiverisico van een verdachte of veroordeelde kan een belangrijke rol spelen in het strafrecht, bijvoorbeeld bij beslissingen over verlenging van de voorlopige hechtenis of toekenning van verlop. Ook bij de straftoemeting kan de rechter rekening houden met het recidiverisico. De rol van het recidiverisico staat daarbij niet vast, omdat deze onder meer afhankelijk is van de strafdoelen die de rechter nastreeft. Indien de rechter normbevestiging, generale preventie of het voorkomen van eigenrichting nastreeft, lijkt er geen rol voor het recidiverisico te zijn weggelegd. Beoogt de rechter met zijn strafoplegging daarentegen de maatschappij te beschermen, dan kan het recidiverisico wel een rol spelen: verdachten van wie verondersteld wordt dat zij een groot risico op toekomstig crimineel gedrag hebben, zullen harder gestraft worden. Zolang zij bijvoorbeeld in de gevangenis zitten, is de maatschappij immers beschermd tegen nieuwe delicten van hun hand. Dit hangt samen met het strafdoel van de speciale preventie: daders met een hoog recidiverisico worden langer van de straat gehouden om hen zo te weerhouden van toekomstig crimineel gedrag. Streeft de rechter met zijn strafoplegging echter resocialisatie van de dader na, dan kan het recidiverisico met de bijbehorende criminogene factoren de strafoplegging op een hele andere wijze beïnvloeden: het feit

dat een dader criminogene problemen heeft, kan voor de rechter een reden zijn om een bepaalde sanctie op te leggen (of juist niet op te leggen), zodat die problemen aangepakt kunnen worden.

Theoretisch gezien hangt de rol die het recidiverisico speelt bij de straftoemeting dus af van het beoogde strafdoel. Verschillende strafdoelen kunnen echter naast elkaar worden nagestreefd, hetgeen rechters in praktijk ook blijken te doen.³ De sociologische en criminologische literatuur wijst er echter op dat het strafdoel van de beveiliging van de maatschappij de afgelopen decennia steeds belangrijker is geworden. Dit wordt toegeschreven aan de opkomst van risicojustitie: de verzorgingsstaat heeft zich ontwikkeld naar een maatschappij die gekenmerkt wordt door een cultuur van controle, waarin risico's zo veel mogelijk uitgesloten pogen te worden.⁴ Deze controlecultuur, met het bijbehorende 'risicodenken', heerst ook in Nederland.⁵ De toenemende vraag van de burger naar veiligheid gaat gepaard met een roep om overheids-optreden. De overheid is bereid gebleken daaraan gehoor te geven door in het belang van 'de veiligheid' vergaande maatregelen in te voeren of toe te passen.⁶ Daarbij wordt ook het strafrecht ingezet als instrument om veiligheidsrisico's te beheersen. Er is dan sprake van zogenaamde *actuarial justice* of risicojustitie.⁷ Feeley en Simon schrijven in hun beroemde artikel 'Actuarial justice: the emerging new criminal law' dat *actuarial justice* een kenmerk

3 De Keijser 2001; De Keijser 2002.

4 Beck 1986; Beck 1992; Garland 2001.

5 Van Swaaningen 1996; Van der Woude 2010.

6 Moerings 2003.

7 Feeley & Simon 1994; Van Swaaningen 1996.

is van de *New Penology*.⁸ Bij deze Nieuwe Penologie wordt criminaliteit beschouwd als een risico als vele andere en gaat het slechts om de vraag hoe de maatschappelijke schade als geheel zo efficiënt mogelijk kan worden beperkt.⁹ Of, zoals Van Swaaningen het verwoordt: 'De notie dat "goed", *in casu* recht, moet en kan worden gedaan verdwijnt naar de achtergrond, en analyses over efficiënte maatschappij controle komen hiervoor in de plaats'.¹⁰ Risicojustitie kenmerkt zich door een verschuiving van het moment van overheids-optreden: er wordt niet langer uitsluitend opgetreden *nadat* een delict gepleegd is, maar in het belang van de veiligheid probeert de overheid in te grijpen *voordat* de schade berokkend is.

Deze expansie van het straf(proces)recht 'naar voren' blijkt bijvoorbeeld uit de uitbreiding van de strafrechtelijke aansprakelijkheid. Een voorbeeld hiervan is de wijziging van de vereisten voor strafbare voorbereiding (art. 46 Sr):

ook voorbereidingshandelingen die niet in vereniging worden gepleegd zijn strafbaar.¹¹

Daarnaast is de drempel voor het inzetten van dwangmiddelen verlaagd: bij terrorismebestrijding hoeft er voor de toepassing van de bijzondere opsporingsbevoegdheden geen verdenking meer te zijn, maar is het voldoende indien er een 'aanwijzing' is.¹² Deze en andere veranderingen¹³ in het straf(proces)recht hebben ertoe geleid dat het strafrecht zich ontwikkeld heeft van een retrospectief vergeldend schuldstrafrecht naar een meer prospectief speciaal-preventief risic strafrecht.

Naast de uitbreiding van de strafrechtelijke aansprakelijkheid draait het bij risicojustitie om 'een pro-actieve vorm van risicotaxatie door middel van verschillende technieken om groepen te identificeren, classificeren en te controleren op grond van het van hen te verwachten gevaar'.¹⁴ Doel daarbij is de selectieve onschadelijkmaking van groepen die

8 Feeley & Simon 1994, p. 173; zie ook Feeley & Simon 1992.

9 Van Swaaningen 1996, p. 84.

10 Van Swaaningen 1996, p. 81.

11 *Kamerstukken II*, 2004-2005, 30164, nr. 3; Daarnaast is het bestanddeel 'kennelijk' vervallen (Wet van 20 december 2001, *Stb.* 2001, 675), waardoor 'een algehele strafbaarstelling van de kwade intentie behoorlijk dichtbij komt' (Janssen 2006, p. 1005).

12 *Kamerstukken II*, 2004-2005, 30164, nr. 3; Zie ook: Van der Woude 2010, p. 368-370.

13 'Andere straf(proces)rechterlijke ontwikkelingen die risicojustitie met zich meebrengt zijn ruim geformuleerde delictomschrijvingen en deelnemingsfiguren in de strafwetgeving, de opkomst en ontwikkeling van strafbare voorbereidingshandelingen en van de strafbare samenspanning, de uitholling van het schuldbeginsel, de introductie van specifiek op het voorkomen van recidive gerichte sancties, de ontwikkeling van long stay-TBS en de exponentiële groei van de oplegging van de levenslange gevangenisstraf, de verhoging van strafmaxima teneinde het vermijden van riskant gedrag te bewerkstelligen, [...], de sterk toegenomen rol van technologie en de zucht naar het vergaren van – veelal privacygevoelige – gegevens in het strafprocesrecht, de steeds sterker wordende focus op de positie van het slachtoffer, het afkalven van de positie van verschoningsgerechtigden, het instrumentalistische karakter van het milieustrafrecht, en ook verschuivingen in rechterlijke argumentatiepatronen' (Borgers 2007, p. 10; Van der Woude 2010, p. 7).

14 Van Swaaningen 1996, p. 84.

volgens de justitiële taxaties een hoog risico-profiel hebben.¹⁵ Op dit aspect van risico-justitie richt dit onderzoek zich.

Risicojustitie '[...] seeks to regulate groups as part of a strategy of managing danger.'¹⁶ Een kenmerk van risicojustitie is dat daarbij taxatie-instrumenten worden ingezet om personen te categoriseren op basis van hun geschatte recidiverisico, zoals bijvoorbeeld gebeurt door middel van de Recidive Inschattingsschalen (RISc) door de Reclassering.

Tegen de achtergrond van de hierboven beschreven opkomst van de risicojustitie rijst de vraag welke rol het recidiverisico speelt in het strafproces. Inschatting van het recidiverisico van een verdachte gebeurt al op verschillende momenten in het strafproces, zoals bij de beslissing over voorlopige hechtenis, bij de sanctieoplegging en bij de beëindiging of verlenging van de tbs. Sinds het programma *Redesign Toezicht* in 2010 in werking is getreden, is ook de hoeveelheid toezicht die de reclassering biedt afhankelijk van het recidiverisico van de dader: alleen daders met een hoog recidiverisico komen voor bepaalde programma's in aanmerking.¹⁷ Hoewel de rol van het recidiverisico dus een breed spectrum in het strafproces beslaat, richt dit onderzoek

zich op de rol die het recidiverisico speelt bij de straftoemeting. Dit is nog niet eerder empirisch onderzocht.

1.2 Vraagstelling en uitwerking

Worden verdachten met een hoog recidiverisico zwaarder bestraft dan verdachten met een laag recidiverisico? Deze vraag staat centraal in dit onderzoek. Onderzocht wordt in welke mate rechters bij de straftoemetingsbeslissing rekening houden met het recidiverisico van de verdachte. De onderzoeksvraag luidt daarom:

Wat is de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting? Worden verdachten zwaarder bestraft naarmate het recidiverisico hoger is?

In dit onderzoek wordt de straftoemetingsbeslissing gedefinieerd als de beslissing van de rechter¹⁸ in eerste aanleg over het sanctie-type, de modaliteit (voorwaardelijk of onvoorwaardelijk) en de strafhoogte.¹⁹ Hierbij wordt aangenomen dat een gevangenisstraf een zwaardere straf is dan een taakstraf en dat ook de duur van de straf een indicator van de strafzwaarte is.²⁰

15 Van Swaaningen 1996, p. 82.

16 Feeley & Simon 1994, p. 173.

17 Hoekstra 2010. Zie ook: Hildebrand & Bosker 2011, p. 423: 'Bij een laag risico worden laagintensieve interventies ingezet en omgekeerd bij een hoog risico hoogintensieve interventies'.

18 Met de rechter wordt tevens rechters bedoeld, in het geval van meervoudige kamer-zaken (MK).

19 Eigenlijk gaat het niet over een straftoemetingsbeslissing, maar over een sanctietoemetingsbeslissing. Sancties omvatten zowel straffen als maatregelen (zie ook paragraaf 6.3.1, waarin uiteen wordt gezet uit welke straffen en maatregelen het sanctiearsenaal van de rechter bestaat). Omdat straftoemeting de gebruikelijke term is om de beslissing van de rechter over de op te leggen sanctie aan te duiden, wordt deze term ook hier gebezigd.

20 Zie ook art. 61 Sr, waarin gesteld wordt dat de betrekkelijke zwaarte van ongelijksoortige hoofdstraffen wordt bepaald door de volgorde van art. 9 Sr.

Onder recidiverisico wordt in deze studie verstaan: de kans dat de delinquent opnieuw een delict pleegt.²¹ Dit recidiverisico kan op verschillende manieren – bewust dan wel onbewust – een rol spelen bij de straftoemettingsbeslissing van de rechter.²² De rechter kan een eigen inschatting maken van het recidiverisico van de verdachte, waarbij hij zich kan baseren op verschillende risicogerelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte. Maar hij kan ook afgaan op het recidiverisico zoals dat in de voorlichtingsrapportage van de reclassering is opgenomen.²³ Dit recidiverisico is door de reclassering ingeschat met behulp van de Recidive Inschat-

tingsschalen (RISc).²⁴ Hoewel de betrouwbaarheid en de validiteit van de RISc reeds onderzocht zijn, is de wijze waarop de rechter in de praktijk omgaat met de recidive-inschattingen nog niet eerder onderzocht.²⁵ Dit onderzoek zal dan ook met name *niet* tot doel hebben om de predictieve waarde van risicotaxatie-instrumenten vast te stellen; in dit onderzoek zal *het gebruik ervan door de rechter* centraal staan.

RISc is een geschikt instrument voor dit straf-toemettingsonderzoek, omdat de RISc voor alle soorten delicten of daders gebruikt wordt (in tegenstelling tot bijvoorbeeld de HCR-20 of de HKT-30,²⁶ de SAVRY²⁷ en de SVR-20,²⁸

- 21 Een bredere definitie van recidiverisico omvat niet alleen de herhalingskans, maar ook de ernst van de gevolgen van een nieuw vergrijp. Dit gevaarsrisico valt echter buiten het bereik van dit onderzoek.
- 22 Zie Goodman-Delahunty & Sporer 2010 voor de wijze waarop factoren onbewust de straftoemettingsbeslissing van de rechter beïnvloeden. En zie Gommer 2007 en Gommer 2008 voor een beschrijving van de wijze waarop de rechter zich bij beslissingen door het onderbewuste laat leiden.
- 23 Als het vermoeden bestaat dat de verdachte aan een psychische stoornis leidt, kan het recidiverisico ook beschreven zijn in een Pro Justitia-rapportage via het NIFP, waarbij er een kans is dat de risico-inschatting afwijkt van die van de reclassering. Daarmee is in dit onderzoek geen rekening gehouden.
- 24 Met behulp van de RISc wordt de kans ingeschat dat de delinquent opnieuw veroordeeld wordt tot een sanctie (Handleiding RISc 2004, p. 9). Vervolgens wordt bij de indicatiestelling ook het gevaarsrisico in kaart gebracht, waarbij zowel gekeken wordt naar het gevaar dat de delinquent voor zichzelf vormt (kwetsbaarheid, risico op suïcide) als naar het gevaar dat hij voor anderen vormt (familieleden, vrienden, medege-detineerden of andere mensen) (Handleiding RISc 2004, p. 101-102). Deze indicatiestelling valt echter buiten het bereik van dit onderzoek.
- 25 Van der Knaap, Leenarts & Nijssen 2007; Van der Knaap & Alberda 2010.
- 26 De HCR-20 (*Historical Clinical Risk management-20*) is een instrument om het risico op gewelddadig gedrag in te schatten en wordt gebruikt als basis voor het advies van gedragskundigen over het toekennen van proefverlof of beëindiging van tbs.
De Nederlandse HKT-30 (Historisch Klinisch Toekomst-30) lijkt sterk op de HCR-20. Een belangrijk verschil is erin gelegen dat items bij de HCR-20 op een driepunts-schaal gescoord worden, terwijl dat bij de HKT-30 op een vijf-punts-schaal gebeurt. Verder heeft de HKT-30 ook meer items, waaronder items over seksuele deviatie (Van Emmerik 2007).
- 27 De SAVRY (*Structured Assessment of Violence Risk in Youth*) schat ook de kans op gewelddadig gedrag in, maar dan specifiek bij adolescenten.
- 28 De *Sexual Violence Risk-20* wordt gebruikt om het risico op seksueel gewelddadig gedrag in te schatten.

die alleen bij geweldplegers, adolescenten of daders van seksuele delicten worden afgenomen). Voor de RISC maakt het bijvoorbeeld niet uit welk delict er (vermoedelijk) gepleegd is en of de delinquent een man of een vrouw is.²⁹ De gegevens die aan de hand van de RISC zijn verzameld zijn uitermate geschikt voor onderzoek naar de rol die zij spelen bij de straftoemeting: de onderzoekspopulatie is immers zo algemeen mogelijk.

Daarnaast is RISC een geschikt instrument voor dit onderzoek, omdat met de RISC op basis van vele verschillende factoren een inschatting van het recidiverisico wordt gemaakt. Voor alle delinquenten bij wie de RISC is afgenomen zijn de scores op deze factoren bovendien goed geregistreerd in de RISC-database. Hierdoor zijn veel gegevens over de sociale achtergrond van de delinquenten toegankelijk voor onderzoek.

Omdat RISC eind 2004 voor het eerst werd toegepast, is er voor deze studie voor gekozen om de straftoemeting te onderzoeken van alle daders bij wie de RISC in de periode 2005-2007 is afgenomen voordat de rechter zijn uitspraak deed. Dit wordt verder toegelicht in hoofdstuk 4. Doordat de RISC-uitkomst in dit onderzoek een grote rol speelt, is het van belang om inzicht te hebben in de wijze waarop door de RISC het recidiverisico wordt ingeschat. De eerste deelvraag van dit onderzoek luidt daarom:

- a. *Hoe wordt het recidiverisico ingeschat door de Recidive Inschattingsschalen (RISC)?*

De RISC wordt door de Reclassering gebruikt om de criminogene leefgebieden van de delinquent in kaart te brengen. Op basis daarvan wordt de delinquent door de RISC ingedeeld in de categorieën laag, gemiddeld of hoog recidiverisico. Aan de hand van de RISC stelt de reclasseringswerker een voorlichtingsrapportage voor de rechter op. Daarbij is de reclasseringswerker niet gebonden aan het recidiverisico zoals dat door de RISC is ingeschat: als het recidiverisico naar zijn mening anders is dan de uitkomst van de RISC, is hij vrij om van de RISC-uitkomst af te wijken en een ander recidiverisico in het rapport op te nemen. Omdat in deze studie wordt onderzocht welke rol het recidiverisico in de vorm van de RISC-uitkomst speelt bij de straftoemeting, is het van belang om vast te stellen hoe vaak en in welke gevallen reclasseringswerkers in hun voorlichtingsrapportage aan de rechter een ander recidiverisico noemen dan het risico zoals dat met behulp van de RISC is ingeschat. De tweede deelvraag van dit onderzoek luidt daarom:

- b. *In hoeverre komt het recidiverisico zoals dat in de voorlichtingsrapportage vermeld staat overeen met de RISC-uitkomst?*

Als duidelijk is geworden hoe met de RISC het recidiverisico wordt ingeschat en in hoeverre

29 Zie Rijnen 2006 en Bosker 2006 over de bruikbaarheid van RISC bij vrouwelijke daders.

deze RISC-uitkomst wordt overgenomen in de voorlichtingsrapportages aan de rechter, kan onderzocht worden welke rol dit recidiverisico van de verdachte speelt bij de straftoemeting. Naast de rol van de RISC-uitkomst wordt ook onderzocht in hoeverre de straftoemeting samenhangt met risicogerelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte. Daarbij richt dit onderzoek zich alleen op daders die in eerste aanleg tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf³⁰ of tot een onvoorwaardelijke taakstraf zijn veroordeeld.³¹ Het is immers niet mogelijk om alle opgelegde sanctietypen – en combinaties daarvan – te onderzoeken, niet alleen vanuit het oogpunt van overzichtelijkheid, maar ook vanwege de moeilijkheid om ongelijksoortige sancties met elkaar te vergelijken.³² Aangezien driekwart van de verdachten in het onderzoeksbestand tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf of onvoorwaardelijke taakstraf is veroordeeld, is ervoor gekozen om het onderzoek naar de zwaarte van de opgelegde straf tot deze twee sanctietypen te beperken.³³ Daarbij wordt zowel onderzocht welke rol het recidiverisico speelt bij de kans om tot een gevangenisstraf of taakstraf veroordeeld te worden, als welke rol het speelt bij de hoogte van de opgelegde strafduur. Dit wordt verder toegelicht in hoofd-

stuk 5. Naar aanleiding van het bovenstaande luidt de derde onderzoeksvraag:

- c. *Welke rol speelt het recidiverisico blijkens kwantitatieve analyses bij de beslissing van de rechter over de oplegging van een gevangenisstraf of een taakstraf en wat is daarbij de betekenis van het taxatie-instrument RISC in verhouding tot andere relevante risicofactoren?*

Kwantitatief straftoemetingsonderzoek is – vooral in het buitenland – een gangbare methode om inzicht te verwerven in de factoren die een rol spelen bij de straftoemeting. Het is één manier om de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting bloot te leggen. Doordat niet alle feiten en omstandigheden van een strafzaak in een kwantitatief straftoemetingsonderzoek meegenomen kunnen worden, kan dergelijk onderzoek ook aan bepaalde straftoemetingsfactoren voorbijgaan, waardoor betoogd kan worden dat de straftoemeting wordt onderzocht op een manier die niet aansluit bij de feitelijke straftoemetingspraktijk. Om die reden is het van belang om het straftoemetingsverhaal ook van een andere kant te belichten: naast de cijfers wordt daarom ook aandacht besteed aan de

30 Onder gevangenisstraf wordt tevens hechtenis en militaire detentie begrepen.

31 De verdachten die een andere rechterlijke uitspraak hebben gehad, worden alleen als vergelijkingsgroep gebruikt.

32 Is een gevangenisstraf van één maand bijvoorbeeld een zwaardere straf dan een taakstraf van 200 uur? En hoe moet een voorwaardelijke straf worden gewaardeerd? Het is immers niet zeker dat die straf ten uitvoer wordt gelegd, maar anderzijds hangt deze of die dader wel boven het hoofd. En hoe moet de tbs-maatregel worden gewaardeerd, waarvan de duur niet op voorhand vaststaat?

33 De andere hoofdstraf, de geldboete, is slechts bij 5% van de daders 'los' van de onvoorwaardelijke gevangenis- of taakstraf opgelegd. Daarom is ervoor gekozen om deze in dit kader niet te onderzoeken.

visie van rechters. De vierde onderzoeksvraag luidt daarom:

- d. *Welke rol speelt het recidiverisico volgens de rechter bij zijn straftoemingsbeslissing?*

1.3 Onderzoeksmethoden

Om de hoofdvraag naar de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting en de verschillende deelvragen te beantwoorden wordt van diverse onderzoeksmethoden gebruikgemaakt.

Literatuurstudie

Allereerst vindt er literatuurstudie plaats. Daarbij wordt literatuur bestudeerd over risicojustitie, voorlichtingsrapportages, risicotaxatie in het strafrecht, de RISc en straftoemeting in het algemeen.

Dossieronderzoek

Daarnaast wordt dossieronderzoek verricht: voorlichtingsrapportages van de reclassering worden bestudeerd. Het doel hiervan is te onderzoeken in hoeverre het recidiverisico, zoals dat aan de rechter gerapporteerd wordt in het voorlichtingsrapport, overeenkomt met het recidiverisico zoals dat door de RISc berekend is. Dit is van belang, omdat in dit onderzoek verondersteld wordt dat de rechter het recidiverisico *zoals dat door de RISc berekend is* onder ogen krijgt in de voorlichtingsrapportage.

De ‘vertaalslag’ die de reclasseringswerker maakt van de scores op de RISc-schalen naar de rapportage en het strafadvies wordt onderzocht door van 500 willekeurige verdachten de tekst in de voorlichtingsrapportage te vergelijken met de RISc-uitkomst.

Kwantitatieve analyses

Vervolgens vindt kwantitatief onderzoek plaats op basis van het onderzoeksbestand dat is samengesteld uit het RISc-bestand van 3RO en uit OM-data. Het RISc-bestand is een registratie van 3RO van alle afgenomen RISc-en. Naast het recidiverisico van de verdachte bevat het ook alle scores op de subvragen (de items) van de RISc. Uit het RISc-bestand kunnen daarom ook allerlei relevante kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte worden afgeleid. Het RISc-bestand bevat dus wel de criminogene factoren van de verdachte, maar bevat geen informatie over de afloop van de strafzaak. Aan dit (geanonimiseerde) RISc-bestand zijn daarom de gegevens uit OM-data over de berechting van de verdachte gekoppeld. OM-data is een bestand met gegevens over de vervolging en afdoening in strafzaken in eerste aanleg.³⁴ Per strafzaak zijn gegevens beschikbaar over de aard van de gepleegde feiten en de verschillende handelingen en beslissingen in de zaak van het OM en van de rechter, waaronder de opgelegde straffen of maatregelen.

In dit gekoppelde bestand heeft een aantal

34 OM-data is afgeleid van COMPAS, het computerprogramma waarin de negentien arrondissementsparketten en de griffies van de rechtbanken op arrondissementaal niveau zaak- en feitgegevens registreren. Deze data worden ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek door het Parket-Generaal aan het WODC verstrekt.

selecties³⁵ plaatsgevonden, om uiteindelijk te komen tot 10.449 daders bij wie de RiSc in de periode 2005-2007 is afgenomen *voordat*³⁶ de rechter ze in eerste aanleg tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf veroordeelde. Daarnaast zijn er onder dezelfde selectievoorzwaarden 8.989 daders die tot een taakstraf veroordeeld zijn.

Van deze daders wordt door middel van multivariate regressieanalyses onderzocht wat de rol is van het recidiverisico (zoals ingeschat door de RiSc) en van risicogerelateerde daderkenmerken bij de straftoemingsbeslissing

van de rechter. Daarbij wordt ook rekening gehouden met de invloed van andere straftoemingsfactoren, waaronder de ernst van het delict en het arrondissement waarin de verdachte terechtstaat.

Interviews met rechters

Kwantitatief straftoemingsonderzoek kan wellicht de werking van straftoemingsfactoren aan het licht brengen, die anders onbekend zou zijn gebleven, anderzijds kan kwantitatief straftoemingsonderzoek mogelijk ook aan bepaalde omstandigheden voorbijgaan, waar-

35 Vanaf de introductie van de RiSc in november 2004 tot en met december 2007 hebben reclasseringswerkers 44.776 keer de RiSc afgenomen. Omdat er in 2004 slechts 240 RiSc-en zijn afgenomen, worden zij niet in dit onderzoek betrokken. Vervolgens is het moment waarop de RiSc is afgenomen een selectie criterium. De RiSc kan zowel voor als na de strafzaak worden afgenomen. Voordat de strafzaak heeft plaatsgevonden, wordt de RiSc afgenomen als basis van de adviesrapportage aan de rechter, waarin hij geïnformeerd wordt over de criminogene factoren bij de verdachte. Na de strafzaak kan de RiSc worden afgenomen in het kader van het re-integratietraject van de gedetineerde. Voor dit onderzoek zijn alleen de RiSc-en van belang van de 26.139 verdachten van wie bekend is dat de RiSc is afgenomen *voordat* de rechter zijn uitspraak deed. Van deze verdachten had de rechter immers ten tijde van zijn straftoemingsbeslissing informatie over de achtergronden van de verdachte en zijn recidiverisico. Ten slotte beperkt het onderzoek zich tot de daders die ten minste tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf (N=10.449 (40%)) of onvoorwaardelijke taakstraf (N=8.989 (34%)) zijn veroordeeld. 1.438 daders hebben zowel een onvoorwaardelijke taakstraf als een onvoorwaardelijke gevangenisstraf gekregen: zij zitten dus dubbel in het onderzoek.

Van de 8.045 verdachten die niet tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf of taakstraf zijn veroordeeld is van een kwart de uitspraak van de rechter onbekend. 22% is tot een voorwaardelijke gevangenisstraf (zonder onvoorwaardelijk deel) veroordeeld en 14% tot een voorwaardelijke taakstraf (zonder onvoorwaardelijk deel). Daarnaast moet 14% een geldboete betalen. De overige 50% van de verdachten zijn voor alle feiten vrijgesproken, ontslagen van alle rechtsvervolgning, of tot andere sancties veroordeeld, zoals jeugddetentie, tbs, of ISD.

36 Van 6.918 zaken is het moment van de afname van de RiSc onbekend, omdat er geen (correct) parketnummer bekend was. Om te bepalen in hoeverre deze uitval de onderzoeksresultaten kan vertekenen, is onderzocht in hoeverre de kenmerken van de uitgevallen groep verschilt van die van de delinquenten bij wie het parketnummer wel bekend is. De uitgevallen zaken zijn iets recenter en betreffen vaker een mannelijke delinquent. Daarnaast is het recidiverisico minder vaak onbekend en vaker hoog. Het aantal RiSc-punten is bij de uitgevallen delinquenten gemiddeld 4 punten hoger. De groepen verschillen dus op een aantal kenmerken significant van elkaar, maar deze verschillen zijn vrij klein. Het onderzoek kan daarom verder zonder al te veel bezwaren worden uitgevoerd met de delinquenten, bij wie de afdoeningsgegevens uit OM-data wel gekoppeld konden worden.

door straftoemeting wordt onderzocht op een manier die niet aansluit bij de feitelijke straf-toemetingspraktijk. Om die reden is het van belang om beide kanten van het verhaal te belichten: naast de cijfers wordt er daarom ook aandacht besteed aan de visie van rechters. Dit gebeurt door interviews af te nemen bij 15 rechters.³⁷ De rechters zijn afkomstig uit 5 arrondissementen, die geselecteerd zijn op geografische spreiding en spreiding in grootte van het arrondissement. Aan de rechters wordt onder andere een concreet strafdossier voorgelegd op grond waarvan gevraagd wordt welke feiten en omstandigheden meewegen bij de straftoematingsbeslissing.³⁸ Ook wordt onderzocht hoe de rechters de risicotaxatie door de RISc waarderen, en welke gevolgen zij daaraan verbinden bij hun straftoematingsbeslissing. In paragraaf 6.2 wordt de opzet van de interviews verder beschreven.

De uitkomsten van de interviews worden niet alleen gebruikt om aan te geven wat volgens de rechters de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting is, de resultaten van de interviews worden ook vergeleken met de resultaten van de kwantitatieve analyses. De interviews worden derhalve ook gebruikt als een kwalitatieve verdieping van de resultaten van de kwantitatieve analyses.

1.4 Leeswijzer

In onderhavige studie wordt onderzocht in hoeverre het recidiverisico een rol speelt bij de straftoematingsbeslissing van de rechter.

In het volgende hoofdstuk wordt eerst uiteengezet wat er uit eerder onderzoek reeds bekend is over straftoematingsfactoren en over de rol van het recidiverisico en van voorlichtingsrapportages bij de straftoemeting. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 beschreven op welke wijze RISc het recidiverisico inschat. Daarbij wordt ook ingegaan op de validiteit en betrouwbaarheid van de RISc. Ten slotte wordt daar beschreven in hoeverre en in welke zaken reclasseringswerkers in hun adviesrapportage van de RISc-uitkomst afwijken.

In hoofdstuk 4 wordt vervolgens een beschrijving gegeven van de verdachten in het onderzoeksbestand. Daarbij wordt ingegaan op hun daderkenmerken, sociale achtergrondfactoren, recidiverisico, delicten en sancties. In hoofdstuk 5 worden vervolgens de resultaten weergegeven van de kwantitatieve analyses van de rol die het recidiverisico – zoals dat gescoord is door de RISc en zoals dat af te leiden is uit risicogerelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte – speelt bij de straftoemeting. Daarbij wordt zowel onderzocht in hoeverre het recidiverisico van invloed is op de kans op een onvoorwaardelijke gevangenisstraf, als op de duur van die gevangenisstraf. Hetzelfde gebeurt voor de taakstraf.

Vervolgens worden in hoofdstuk 6 de resultaten van de interviews met de rechters gepresenteerd. Daarbij wordt eerst ingegaan op de aspecten die volgens de rechters een rol spelen bij hun straftoematingsbeslissingen en daarna wordt specifiek aandacht besteed aan

37 Zie Bijlage 6 voor de vragenlijst.

38 Zie Bijlage 5 voor het strafdossier.

de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting. Ook wordt ingegaan op de vraag hoe de resultaten van de kwantitatieve analyses en die van de interviews zich tot elkaar verhouden. In hoofdstuk 7 worden ten slotte conclusies getrokken over de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting. Daarbij wordt ook ingegaan op de betekenis van de empirische onderzoeksresultaten voor de aanname dat risicojustitie in Nederland bestaat. Tot slot worden implicaties van het onderzoek uiteengezet en worden aanbevelingen voor toekomstig onderzoek gedaan.

Eerder onderzoek

2.1 Inleiding

In deze studie staat de vraag centraal welke rol het recidiverisico speelt bij de straftoemeting. In dit hoofdstuk wordt beschreven wat daarover al bekend is uit eerder onderzoek. Eerder onderzoek waarin de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting wordt bestudeerd, blijkt niet te bestaan. Dat neemt niet weg dat er wel veel literatuur is over verwante onderwerpen, die voor deze studie ook relevant zijn. Het gaat dan bijvoorbeeld om literatuur over de consequenties van het straffen met het oog op de veiligheid (risicojustitie), of over de gevaren van het gebruik van risicotaxatie-instrumenten. Hier wordt verder op ingegaan in de volgende paragraaf. Daarna volgt een paragraaf over eerder straftoemetingsonderzoek, waarbij met name aandacht wordt besteed aan Nederlandse studies. Ten slotte wordt in paragraaf 2.4 aandacht besteed aan eerder onderzoek over de rol van voorlichtingsrapportages bij de straftoemeting. Dit is van belang omdat het kwantitatieve gedeelte van dit onderzoek wordt gebaseerd op het recidiverisico zoals dat is ingeschat met behulp van de RISc en deze RISc-uitkomst wordt door de reclassering ter kennis van de rechter gebracht via de voorlichtingsrapportage.

2.2 Literatuur over de gevaren van risicojustitie en het gebruik van risicotaxatie-instrumenten in de strafrechtspleging

De aanleiding van dit onderzoek is gelegen in de opkomst van risicojustitie. Zoals in paragraaf 1.1 uiteengezet is, is een van de aspecten van risicojustitie dat het strafrecht wordt ingezet om de veiligheid van de maatschappij te vergroten door gevaarlijke groepen aan te wijzen (met behulp van risicotaxatie-instrumenten) en deze onschadelijk te maken, door hen bijvoorbeeld langdurig op te sluiten. In bijna de helft van de Amerikaanse staten is de uitkomst van een risicotaxatie zelfs een formele straftoemetingsfactor: in 3 Amerikaanse staten kan de doodstraf alleen maar worden opgelegd als uit de risicotaxatie blijkt dat de dader een hoog risico heeft om in de toekomst opnieuw geweldsdelicten te plegen en in 21 andere staten is het gevaarsrisico van de dader een wettelijke strafverzwarende omstandigheid bij de beslissing of de doodstraf dient te worden opgelegd.³⁹

De opkomst van risicojustitie gaat gepaard met een grote hoeveelheid literatuur, waarin juristen en psychologen hun zorgen over het gebruik van risicotaxatie-instrumenten in de strafrechtspleging uiteenzetten. Zo wordt in de juridische hoek veel gewezen op de belangrijke consequenties die risicojustitie heeft voor het rechtskarakter van het strafrecht.⁴⁰ Waar het strafrecht 30 jaar geleden met name als *ultimum remedium* werd ingezet

39 Cunningham & Reidy 1999, p. 22.

40 Zie bijvoorbeeld: Moerings 2003; Van de Bunt & Van Swaaningen 2004 Moerings 2006; Moerings & Van Wingerden 2007; Van der Woude & Van Sliedregt 2007.

nadat een delict is gepleegd, wordt het strafrecht in de hedendaagse risicomaatschappij ingezet om veiligheid in de toekomst te waarborgen. De ontwikkeling van een schuldstrafrecht naar risicojustitie brengt een verschuiving met zich mee van reactief naar proactief overheidsoptreden.⁴¹ *Repressie achteraf* wordt dan vervangen door *risicomanagement vooraf*. Als risicojustitie het fundament van de strafrechtspleging is, worden straffen niet meer gebaseerd op de schuld van een individu, maar op het risico van het individu om in de toekomst de veiligheid van anderen in gevaar te brengen. Iemand wordt dan niet alleen gestraft voor wat hij heeft gedaan, maar ook voor wat hij mogelijk in de toekomst zal gaan doen. Sterker nog, een individu wordt niet bestraft voor wat *hij* mogelijk gaat doen, maar voor wat volgens statistische verwachtingen een 'gemiddelde' dader met gelijke kenmerken zal gaan doen.⁴²

Dat dit op gespannen voet staat met het rechtsstatelijke karakter van het strafrecht, is evident. De rechtswaarborg dat de overheid alleen inbreuk mag maken op individuele vrijheden van burgers als er sprake is van een concrete verdenking, wordt geweld aangedaan, doordat die inbreuk bij risicojustitie plaatsvindt op grond van generalisaties, die gebaseerd zijn op risicotaxaties.⁴³ Verder doet

risicojustitie afbreuk aan de rechtsbeginselen van legaliteit en van het strafrecht als *ultimum remedium*.⁴⁴ Een verwijtbare handeling is niet langer de legitimatie voor overheidsoptreden (zoals in het schuldstrafrecht), maar veiligheidsbeheersing. En een gevangenisstraf wordt niet langer beschouwd als een laatstredmiddel, maar als een instrument om de maatschappij veiliger te maken door risicovolle personen op te sluiten. Bovendien leidt het gebruik van risicotaxaties in het strafrecht tot ongelijkheid, waarbij vooral minderheden en armen het zwaar voor de kiezen krijgen.⁴⁵ De inbreuk op belangrijke rechtsbeginselen is niet de enige kritiek op risicojustitie. Er liggen meer gevaren op de loer bij het bestraffen van iemand op grond van wat hij mogelijk in de toekomst gaat doen.⁴⁶ Een eerste gevaar is (het gebrek aan) de kwaliteit van de risicotaxaties. Bij risicotaxaties wordt het gedrag van een individu voorspeld op basis van zijn groepskenmerken. Dat voorspellen van individueel gedrag gaat gepaard met fouten. Het risicotaxatie-instrument kan iemand een hoog recidiverisico toebedelen, terwijl deze niet opnieuw in de fout zal gaan: hij wordt ten onrechte langer opgesloten. Dit wordt een fout positief genoemd. Anderzijds wordt het recidiverisico van een persoon soms als laag ingeschat, terwijl die wel opnieuw een delict

41 Oppedijk 2003.

42 Blokland & Nieuwbeerta 2006; Netter 2007.

43 Van der Woude & Van Sliedregt 2007; Van der Woude 2009. Anderzijds wordt deze rechtswaarborg geweld aangedaan, doordat het begrip 'verdenking' verder opgerekt wordt, bijvoorbeeld doordat soms een 'aanwijzing' reeds voldoende is om een inbreuk te rechtvaardigen of doordat de inbreuk nu ook al gemaakt mag worden bij individuele voorbereidingshandelingen (zie paragraaf 1.1).

44 Van der Woude 2007.

45 Tonry 1987.

46 Zie ook Moerings 2003; Gottfredson & Tonry 1987.

pleegt. Dit is de fout negatief. Het aantal fout positieven (de kans dat iemand ten onrechte een hoog recidiverisico krijgt toebedeeld) kan verlaagd worden door scherpere eisen te stellen aan de criteria op grond waarvan een persoon een hoog recidiverisico wordt toegerekend: er vallen dan minder mensen in de hoog-risicocategorie. Dit betekent wel dat het aantal fout negatieven toeneemt: er zullen meer mensen bij wie het recidiverisico als laag is ingeschat toch recidiveren.

De vraag waar de balans ligt, is een politieke, maar in een risicosamenleving zullen de fout-positiefgevallen eerder op de koop toe worden genomen.

De kans op foute voorspellingen hangt samen met de validiteit en betrouwbaarheid van het risicotaxatie-instrument.⁴⁷ Hoe goed is het instrument in staat om recidive te voorspellen en hoeveel fouten worden daarbij gemaakt? Onderzoek heeft in ieder geval aangetoond dat gestructureerde risicotaxatie-instrumenten, zoals de RISc, het recidiverisico beter voorspellen dan ongestructureerde klinische methodes, waarbij de gedragsdeskundige het recidiverisico inschat op basis van zijn kennis, ervaring en intuïtie. Maar ook gestructureerde risicotaxaties, waarbij het recidiverisico wordt ingeschat door een deskundige met behulp van een checklist met wetenschappelijk onderbouwde risicofactoren, laten te wensen over. Een van de kritieken is dat veel risicofactoren

uit de instrumenten, zoals financiële problemen of een laag opleidingsniveau, weinig tot geen verband hebben met recidive.⁴⁸ Onderzoek toont aan dat deze factoren de voorspellende waarde van het instrument verslechteren: als het risicotaxatie-instrument Level of Service Inventory-Revised (LSI-r) zich zou beperken tot slechts 8 van de 54 factoren is er een '*dramatic improvement of accuracy*'.⁴⁹ Meer is dus niet altijd beter.

Daarnaast is het van belang te beseffen dat de waarde van het risicotaxatie-instrument niet alleen wordt bepaald door de kwaliteit van het instrument zelf, maar ook door de *deskundigheid van de beoordelaar* die het instrument hanteert.⁵⁰ Hiermee hangt de kritiek samen dat risicotaxatie-instrumenten objectiever lijken dan ze werkelijk zijn. De uitkomst is onder andere gebaseerd op subjectieve oordelen van de reclasseringswerker over bijvoorbeeld of de woonruimte van de cliënt geschikt voor hem is. Ook heeft de reclasseringswerker vaak geen andere informatiebron dan het eigen verhaal van de cliënt, terwijl het niet ongebruikelijk is dat deze een wat gekleurde voorstelling van zaken geeft. De uitkomst van de risicotaxatie wordt dus beïnvloed door subjectieve bronnen, of door subjectieve interpretatie van bronnen en is daarmee minder objectief dan ze lijkt.

Daarnaast is niet duidelijk welke termijn de risicotaxatie beslaat. Hoelang is de voorspel-

47 In paragraaf 3.3 worden de validiteit en betrouwbaarheid van de RISc beschreven.

48 Baird 2009, p. 3; Austin e.a. 2003; Barnoski 2006, p. 4.

49 Baird 2009, p. 4, Austin e.a. 2003, p. 18. Het gaat dan om: 1) Any prior convictions; 2) Two or more prior convictions; 3) Arrested under age 16; 4) Probation/parole suspension during prior community supervision; 5) Three or more address changes the past year; 6) Current drug problem; 7) Problem related to school or work problems; 8) Mental health problems in the past.

50 De Ruiter 2008, p. 126.

ling door de risicotaxatie-instrumenten geldig? Over welke periode doen ze een uitspraak? Volgens Van Koppen kunnen risicotaxaties in het grootse McArthur-project in de Verenigde Staten slechts gedrag voor de komende 10 maanden voorspellen: 'Daarna weten we het, zelfs met de beste voorspellers, niet meer'.⁵¹ Ten slotte is een kritiekpunt op het gebruik van risicotaxatie-instrumenten dat zij geen rekening houden met veranderingen in de omgeving van een persoon. Gedrag is het resultaat van interactie tussen persoonlijkheidskenmerken en omgeving. Om toekomstig gedrag te voorspellen, zouden dus ook de toekomstige omgevingskenmerken voorspeld moeten worden.⁵² In de juridische en criminologische literatuur wordt dus veelvuldig gewaarschuwd voor de gevaren van het gebruik van risicotaxaties in de strafrechtspleging. In hoeverre de uitkomst van risicotaxatie-instrumenten nu daadwerkelijk een rol speelt bij de straftoemeting, is echter niet duidelijk. In de volgende paragraaf worden eerdere onderzoeken beschreven naar factoren die een rol spelen bij de straftoemeting.

2.3 Eerder straftoemetingsonderzoek in Nederland

Straftoemetingsonderzoek kent in de Verenigde Staten een lange traditie. Vanaf het begin van

de twintigste eeuw zijn talloze studies verricht, waarin wordt onderzocht of er factoren zijn die ongelijkheid in de straftoemeting veroorzaken.⁵³ Veel Amerikaans onderzoek heeft zich gericht op ras of etniciteit, leeftijd en geslacht van de dader. Jonge, zwarte mannen blijken het zwaarst te worden bestraft. Daar moet wel bij opgemerkt worden dat deze factoren de strafmaat niet altijd direct beïnvloeden, maar juist vaak indirect of in interactie met elkaar.⁵⁴ Los daarvan blijken de twee belangrijkste voorspellers voor de straf de ernst van het delict en het strafrechtelijk verleden van de verdachte te zijn.⁵⁵

Of dit ook voor de Nederlandse straftoemetingspraktijk geldt, is moeilijk te zeggen: straftoemeting is in Nederland niet zo'n populair onderzoeksterrein als in de Verenigde Staten. In Nederland zijn de afgelopen eeuw slechts enkele kwantitatieve straftoemetingsonderzoeken verricht. Deze worden hieronder besproken.⁵⁶ Wel is er de afgelopen jaren onderzoek naar straftoemeting verricht dat niet strikt kwantitatief van aard is, maar meer juridisch, kwalitatief of experimenteel. Bij juridisch onderzoek gaat het dan bijvoorbeeld om studies naar de legitimiteit van de straftoemeting,⁵⁷ en naar de eisen waaraan straftoemeting en strafmotivering zouden moeten voldoen.⁵⁸ Voorbeelden van kwalitatieve studies zijn een observatieonderzoek in de raadkamer naar de wijze waarop de rechter

51 Van Koppen 2008, p. 44.

52 Van Koppen 2008, p. 46.

53 Zie o.a. Sellin 1926.

54 Zie o.a. Zatz 1987; Steffensmeier, Ulmer & Kramer 1998; Spohn & Holleran 2000.

55 Zie o.a. Welch, Gruhl & Spohn 1984 en zie voor een overzicht: Zatz 2000.

56 Studies die zich richten op de straftoemeting bij jeugdige verdachten worden hier buiten beschouwing gelaten.

57 Duker 2003.

58 Schoep 2008; Schuyt 2009.

zijn beslissing neemt⁵⁹ en een onderzoek of de rechter bij de straftoemeting rekening houdt met de wijze waarop de sancties ten uitvoer worden gelegd.⁶⁰ Ook is er experimenteel onderzoek verricht naar strafdoelen,⁶¹ naar de invloed van de bewijslast op de strafmaat,⁶² of naar de rol van het geslacht van de dader bij de straftoemeting.⁶³ Daarnaast is onder meer onderzoek verricht naar verschillen in de straftoemetingsbeslissing en haar argumentatie tussen rechters en leken.⁶⁴

Kwantitatief onderzoek naar de straftoemeting werd in Nederland in 1970 verricht door Oomen. Hij onderzocht welke factoren van invloed zijn op de straftoemeting bij valsheid in geschrift, oplichting, verduistering in dienstbetrekking en verduistering van gelden door een ambtenaar.⁶⁵ Hij concludeerde dat zowel de beslissing om een vrijheidsbenemende

straf op te leggen, als de beslissing over de duur van de vrijheidsbenemende straf, afhangt van het strafrechtelijk verleden van de verdachte, de toegebrachte schade, de aanwezigheid van gerechtelijk vooronderzoek en van of de verdachte werk heeft.

Verder is er aan het Criminologisch Instituut te Groningen een aantal onderzoeken verricht naar selectiviteit bij de straftoemeting. Zo bleek uit onderzoek van Jongman en Schilt in 1976 naar straftoemeting bij diefstal dat recidivisten, mensen uit lagere milieus en werklozen (gegeven eenzelfde soort delict) verhoudingsgewijs zwaarder bestraft worden.⁶⁶ Factoren als leeftijd, burgerlijke staat, woon-situatie, alcoholgebruik, en kerkgenootschap van de verdachte bleken er niet toe te doen.⁶⁷ In 1978 verscheen een studie van het WODC, waarin wordt onderzocht of buitenlanders

59 Van Duyne & Verwoerd 1985.

60 Boone e.a. 2009.

61 Enschedé, Moor-Smeets & Swart 1975, De Keijser 2001. De rol van strafdoelen in de besluitvorming van de politierechter werd door Bruinsma & van Grinsven op basis van een selectie van strafzaken bestudeerd (Bruinsma & van Grinsven 1990).

62 De Keijser & Van Koppen 2007.

63 Bijleveld & Elffers 2010.

64 Wagenaar 2008.

65 Oomen 1970.

66 Jongman & Schilt 1976: het gaat dan met name om verschillen in strafsoort (gevangenisstraf, voorwaardelijke gevangenisstraf of geldboete).

67 Rekening houdend met verschillende delict- en daderkenmerken vonden Van Straelen en Van der Werff in 1977 echter geen noemenswaardig verband tussen de sociale klasse van de verdachte en de beslissing van de rechter. Zij meenden dat de beslissing het meest samenhangt met de waarde van de gestolen of vernielde goederen en of de benadeelde een privépersoon is of niet (Van Straelen & Van der Werff 1977). Ook Buikhuisen toonde met het onderzoeksbestand van Jongman en Schilt aan dat er bij de straftoemeting geen sprake was van een verschil tussen justitiabelen uit hoge en lage sociale klasse, maar dat de daders uit de hogere klasse lagere straffen kregen, omdat zij grotendeels scholier waren. Er was dus geen sprake van een klasse-effect, maar van een scholieren-effect (Buikhuisen 1977).

strafrechtelijk anders worden bejegend dan Nederlanders.⁶⁸ Voor wat betreft de strafoplegging door de rechter bleken buitenlanders vaker een onvoorwaardelijke gevangenisstraf te krijgen dan Nederlanders.⁶⁹ De verklaring hiervoor wordt gezocht in het feit dat buitenlandse verdachten eerder in voorlopige hechtenis worden genomen (vanwege hun grotere vluchtgevaar) en dat de straf 'zoals bekend [...] in het algemeen [wordt] aangepast aan de reeds ondergane voorlopige vrijheidsbenaming'.⁷⁰

Zoomer bestudeerde in 1981 de strafvoedering en straftoemeting bij zware criminaliteit. Zij constateerde dat de ernst van het feit belangrijk is voor de geëiste strafmaat en dat er daarnaast voor ieder type delict verschillende factoren een rol spelen. Bij diefstal met geweld bijvoorbeeld spelen de waarde van de buit en wapenbezit een rol, terwijl bij verkrachting de plaats van het misdrijf van invloed is op de straf. Naast de daad- en daderkenmer-

ken bleek ook de duur van de preventieve hechtenis bepalend te zijn voor de straf. Ten slotte constateerde zij dat er verschillen tussen arrondissementen bestaan.⁷¹

In 1985 onderzochten Timmerman en Breembroek of de rechter bij eenvoudige diefstal rekening houdt met het geslacht van de dader.⁷² Daartoe verzamelden zij rechtbankgegevens van 375 mannen en 375 vrouwen. Ook na correctie van de invloed van recidive, ernst van het gepleegde feit en burgerlijke staat bleken vrouwen minder vaak tot gevangenisstraf veroordeeld te worden en ook voor wat betreft de andere strafsoorten lichter gestraft te worden dan hun mannelijke lotgenoten.⁷³

In navolging van de Groninger selectiviteitsonderzoeken van Jongman e.a. bestudeerde Kannegieter in 1994 de invloed van de sociale positie van de verdachte op strafrechtelijke beslissingen.⁷⁴ De aard van het delict en het strafrechtelijk verleden van de verdachte

68 Van der Werff & Van der Zee-Nefkens 1978. De resultaten tonen tevens aan dat er bij buitenlandse verdachten vaker geseponneerd wordt (vermoedelijk in verband met beslissingen van de vreemdelingendienst om de verdachte het land uit te zetten) en dat duur van de opgelegde straf voor buitenlanders ook hoger is dan voor Nederlanders, maar dit wordt verklaard doordat zij ernstigere delicten pleegden dan Nederlanders. Als daarvoor gecontroleerd wordt, blijken buitenlanders vaker tot een korte onvoorwaardelijke vrijheidsstraf te worden veroordeeld. Buitenlanders krijgen ook minder vaak een voorwaardelijke gevangenisstraf, vermoedelijk omdat de executie van deze straf problematisch is bij personen die in het buitenland wonen en omdat buitenlanders vaker verstek lieten gaan (in verstekzaken wordt minder vaak een voorwaardelijke straf opgelegd).

69 Een Nederlander wordt in dit onderzoek gedefinieerd als een persoon met de Nederlandse nationaliteit, die in Nederland geboren is.

70 Van der Werff & Van der Zee-Nefkens 1978, p. 26.

71 Zoomer 1981.

72 De rol van het geslacht van de dader bij de straftoemeting werd in 2010 ook onderzocht door Bijleveld en Elffers op basis van een vignettenstudie. De vignetten werden niet aan rechters, maar aan studenten voorgelegd. Vrouwen bleken lichter bestraft te worden, vooral door mannelijke 'rechters' en bij geweldsdelicten (Bijleveld & Elffers 2010).

73 Timmerman & Breembroek 1985.

74 Kannegieter 1994.

bleken een grote rol te spelen bij de straftoemingsbeslissing van de rechter. Daarnaast bleek dat alleen van de arbeidspositie van de verdachte kan worden aangetoond dat zij verband houdt met de straftoemeting: werklozen krijgen vaker een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf dan werkenden. Alle andere onderzochte factoren, waaronder leeftijd, burgerlijk staat, woonsituatie, middelengebruik en financiële positie spelen – na correctie voor de overige straftoemingsfactoren – geen rol bij de straf-toemeting.

Rovers onderzocht in 1999 in een metastudie in hoeverre eerder straftoemingsonderzoek dat in Nederland is verricht, bewijs levert voor klassenjustitie. Rovers concludeerde dat de 17 studies erop wijzen dat verdachten die geringe economische hulpbronnen hebben eerder tot een onvoorwaardelijke straf of een vrijheidsstraf worden veroordeeld. Dit geldt echter vooral voor *first offenders*. Selectiviteit bij de strafmaat bleek minder evident: zij werd gevonden in vier van de elf studies die op de strafmaat betrekking hadden.⁷⁵

Fiselier bestudeerde in 1985 in hoeverre de straftoemeting verschilt per arrondissement.⁷⁶ In het ene arrondissement bleken zwaardere straffen opgelegd te worden dan in het andere arrondissement. Ook Berghuis vond in 1992 verschillen in straftoemeting tussen arrondissementen, net als Van Tulder in 2003

en Grapendaal, Groen en Van der Heide in 1997.⁷⁷ Deze laatsten vonden in de periode 1985-1995 ook een stijging in het aantal opgelegde detentie jaren. Berghuis en Mak vonden die stijging ook voor de periode 1995-2001, maar zij verklaren dat de rechter niet punitiever is geworden: er zijn geen hogere straffen opgelegd in vergelijkbare zaken, maar de ernst van de delicten is toegenomen, en die toegenomen ernst heeft gezorgd voor de hogere straffen.⁷⁸ Van Tulder concludeerde in zijn studie daarentegen, dat de rechter in de periode 1995-2003 wel strenger is gaan straffen, maar niet over de hele linie. De punitiviteit van de rechter is met name toegenomen bij vermogensmisdrijven, misdrijven in de sfeer van de openbare orde en vernieling en de Wegenverkeerswet. Bij gewelds- en drugsdelicten is de punitiviteit gedaald.⁷⁹ Uit onderzoek van Van Wingerden & Nieuwbeerta blijkt echter dat de rechter in de periode 1993-2004 wel punitiever is geworden bij de berechting van moord en doodslag.⁸⁰ In een recente studie van Van Tulder, waarin hij de straftoemeting over de jaren 200-2009 onderzocht, concludeert hij dat rechters punitiever geworden zijn, juist ook bij geweldsmisdrijven. Daarnaast constateert hij dat vooral de taakstraf vaker wordt opgelegd en dat de zaken waarvoor de rechter een veroordeling uitsprekt gemiddeld lichter zijn geworden.⁸¹

75 Rovers 1999.

76 Fiselier 1985.

77 Berghuis 1992; Van Tulder 2003; Grapendaal, Groen & Van der Heide 1997. Daarnaast is er een aantal studies verschenen die zich met name richten op de regionale verschillen in bestraffing van rijden onder invloed: Steenhuis 1972; Van Bergeijk & Vianen 1977a; Van Bergeijk & Vianen 1977b; en Van der Werff 1981.

78 Berghuis & Mak 2002.

79 Van Tulder 2005, p. 5.

80 Van Wingerden & Nieuwbeerta 2006b.

81 Van Tulder 2011.

In 1992 verscheen een studie van Slotboom e.a. over de mate van conformiteit tussen de geëiste en de opgelegde straf. De rechter volgt de eis van de officier van justitie vaker bij geldboetes dan bij vrijheidsstraffen. Daarnaast is de conformiteit hoger bij verstekzaken: verdachten die wel aanwezig waren op de zitting worden meestal lichter bestraft dan de strafeis.⁸²

Van Wingerden en Nieuwbeerta onderzochten de rol van dader-, slachtoffer- en delictkenmerken bij de bestraffing van moord en doodslag.⁸³ De resultaten tonen aan dat vele factoren van invloed zijn op de strafmaat, waaronder het geslacht van de dader en van het slachtoffer. Het strafrechtelijk verleden van de verdachte hangt niet significant samen met de duur van de opgelegde gevangenisstraf, maar er is wel een sterk verband tussen de strafmaat en de tijd die de verdachte eerder naar aanleiding van andere strafzaken in de gevangenis heeft doorgebracht.

Verder onderzochten Boone en Korf de straftoemeting bij cocaïnesmokkelaars, die in 2003 op Schiphol zijn gepakt. Uit de studie blijkt dat vrouwen twee keer zo vaak een lagere straf krijgen dan mannen. Hetzelfde geldt voor verdachten die in Nederland zijn geboren ten opzichte van buitenlandse verdachten.⁸⁴

Uit een studie van Komen en Van Schooten in 2006 bleek dat allochtone jongeren na correc-

tie voor de ernst van het delict gemiddeld 53 dagen meer vrijheidsbeneming krijgen dan autochtoon-Nederlandse jongeren, maar dit verschil valt weg als de inhoud van de voorlichtingsrapportages in de analyses wordt betrokken: allochtone jongeren worden (vanwege interactieproblemen) als meer schuldig beschreven dan autochtone jongeren en deze negatieve interne attributies zorgen voor een hogere straf.⁸⁵

In 2007 verscheen een studie van Van Tulder en Diephuis, waarin zij voor de zaken uit de Databank Consistente Straftoemeting bestudeerden welke factoren een rol spelen bij de straftoemeting in hoger beroep.⁸⁶ Uit de studie blijkt onder andere dat recidivisten een zwaardere straf krijgen en vrouwen een lichtere. Voor de strafduur maakt het bij zaken waarin het zwaarste delict een geweldsdelict is niet uit welk hof de zaak behandelde. Bij andere zaken zijn er wel verschillen in straftoemeting tussen de hoven. Een trend in de strafduur wordt daarentegen alleen geconstateerd bij de geweldsdelicten. Bij de andere zaken is er geen toename van punitiviteit.

Naar aanleiding van een nieuwe strafverdringrichtlijn van het OM, die aangeeft dat er hogere straffen geëist dienen te worden bij zaken waarin geweld is gepleegd tegen kwalificerende slachtoffers, zoals politieagenten en ambulancepersoneel, verscheen in 2010 even-

82 Slotboom e.a. 1992.

83 Van Wingerden & Nieuwbeerta 2006a; Van Wingerden & Nieuwbeerta 2010; Johnson, Van Wingerden & Nieuwbeerta 2010.

84 Boone & Korf 2010.

85 Komen & Schooten 2006. Zie ook de studie van Weenink, waarin de verhoogde kans voor allochtone jongeren om aan de kinderrechter voorgeleid te worden ook geweten wordt aan de interactiemoeilijkheden die optreden tussen allochtone jongeren en justitiële werkers (Weenink 2007).

86 Van Tulder & Diephuis 2007.

eens een studie van Lodewijks e.a., waaruit blijkt dat de rechter bij de straftoemeting van geweldszaken met kwalificerende slachtoffers niet meer of minder afwijkt van de eis van het OM, dan in zaken zonder kwalificerende slachtoffers. Verder blijkt dat in zaken met kwalificerende slachtoffers een zwaardere strafmodaliteit wordt opgelegd.

Uit een observatieonderzoek van Assink e.a. bleek dat de rechter gemiddeld op 55 à 60 procent van de eis van de officier van justitie uitkomt, waarbij in lichtere zaken de mate van conformiteit hoger is dan in zware zaken. Er is geen verband gevonden tussen juridisch niet-relevante factoren en de mate van conformiteit: de zittingsduur, het behandelingstijdstip van de zaak, een uitgebreid laatste woord van de verdachte en de mate van irritatie bij de rechter zijn niet van invloed op zijn straftoemingsbeslissing.⁸⁷

Ten slotte verscheen in 2011 een studie van Wermink, waaruit op basis van observaties van strafzittingen blijkt dat verdachten die de Nederlandse taal niet machtig zijn een grotere kans hebben om door de politierechter tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf veroordeeld te worden dan verdachten die de

Nederlandse taal wel beheersen. De mate van spijtbetuiging blijkt de straftoemeting niet te beïnvloeden.⁸⁸

Van alle straftoemetingsonderzoeken die in Nederland zijn verricht, heeft geen enkele studie zich specifiek op de rol van het recidiverisico bij de straf gericht. Dat neemt niet weg dat er in de onderzoeken wel aandacht is voor factoren die als een indicator van het recidiverisico kunnen worden beschouwd. Mannen hebben bijvoorbeeld een hoger recidiverisico dan vrouwen, dus het geslacht van de dader is een indicator van het recidiverisico. En uit verscheidene onderzoeken blijkt dat vrouwen lichter bestraft worden dan mannen.⁸⁹ Hetzelfde geldt voor het strafrechtelijk verleden van de verdachte.⁹⁰ Dat verdachten zwaarder bestraft worden naarmate zij meer op hun kerfstok hadden, blijkt uit verscheidene Nederlandse studies, zoals die van Oomen, van Timmerman en Breembroek, van Jongman en Schilt en van Kannegieter. Enerzijds kan het strafblad van de verdachte aanleiding zijn voor een zwaardere straf, omdat het feit dat hij opnieuw de fout in is gegaan extra strafwaardig wordt bevonden: de vorige straf heeft blijkbaar niet geholpen. Recidivisten krijgen een

87 Assink & Pepels 2010; Assink e.a. 2010.

88 Wermink 2011.

89 Timmerman & Breembroek 1985; Van Wingerden & Nieuwebeerta 2010; Boone & Korf 2010.

90 Ook vele (voornamelijk Amerikaanse) empirische onderzoeken tonen aan dat het strafrechtelijk verleden van de verdachte – naast de ernst van het feit – een van de belangrijkste determinanten bij de strafoplegging is (Zie o.a. Welch, Gruhl & Spohn 1984). In de juridische literatuur worden echter nog altijd normatieve discussies gevoerd over de rol die het strafblad zou moeten spelen bij de straftoemeting. Verdient een recidiverende dader een zwaardere straf, omdat hij wat extra's nodig heeft om afgeschrikt te worden? Of is het delict hem meer te verwijten omdat hij er al vaker voor veroordeeld is? Of zou het strafrechtelijk verleden geen rol mogen spelen bij de bestraffing, omdat de dader na het uitzitten van zijn straf weer 'blanco' tegemoet getreden zou moeten worden? En moet er in plaats van een strafbonus voor recidivisten niet sprake zijn van een strafkorting voor *first offenders*? (Roberts 1997; Roberts 2008; Lee 2009; Roberts & Von Hirsch 2010).

zwaardere straf 'omdat ze hun lesje nog niet geleerd hebben'. Het strafblad speelt dan een rol bij de straftoemeting *vanwege de gepleegde recidive*. Anderzijds kan het strafrechtelijk verleden van de verdachte tot een zwaardere straf leiden, omdat het zo'n belangrijke *voorspeller is van toekomstig crimineel gedrag: 'The best predictor of future behavior is past behavior'*.⁹¹ Verdachten met een strafblad worden zwaarder bestraft om toekomstige recidive tegen te gaan. Recidive en recidiverisico dienen als gronden voor strafverhoging dus van elkaar onderscheiden te worden, ook al is er wel een zekere mate van overlap tussen beide.

De rol van het recidiverisico bij de straftoemeting is dus niet eerder onderzocht, maar uit de bestudering van de rol van risico-indicatoren (zoals geslacht en gepleegde recidive) blijkt dat deze achterliggende risicofactoren significante samenhang vertonen met de straftoemeting. Sterker nog, deze factoren spelen misschien wel een rol *omdat* zij een indicator van het recidiverisico zijn. In dit onderzoek zal verder worden ingegaan op de rol van deze risicofactoren bij de straftoemeting.

2.4 Eerder onderzoek naar de rol van voorlichtingsrapportages bij de straftoemeting

Deze studie richt zich op de rol van het recidiverisico, zoals dat door de RISc is vastgesteld. Omdat de uitkomst van de RISc door de reclassering aan de rechter gerapporteerd

wordt in een voorlichtingsrapportage, zijn voor deze studie niet alleen resultaten van eerdere onderzoeken naar straftoemeting, recidive en recidiverisico van belang, maar ook die van onderzoeken naar de rol van voorlichtingsrapportages bij de straftoemeting. Omdat deze studies vrij schaars zijn, worden hier naast Nederlandse onderzoeken ook buitenlandse beschreven.

In Nederland is in 2009 een studie verschenen over de mate waarin de rechter rekening houdt met de tenuitvoerlegging van de sancties (in het bijzonder de bijzondere voorwaarden) die hij oplegt.⁹² Daarbij is ook aandacht besteed aan de rol van het voorlichtingsrapport van de reclassering. Uit het onderzoek blijkt dat rechters tevredener zijn over een rapport naarmate het meer concrete informatie bevat, bijvoorbeeld over de aard van een geschikte interventie en de praktische mogelijkheden om die op te leggen.⁹³ Daarnaast wordt geconcludeerd dat de meeste rechters redelijk tevreden zijn over de onderbouwing van het recidiverisico in de rapportage, maar ook dat niet alle rechters weten wat risicotaxatie precies inhoudt en hoe de betrouwbaarheid daarvan moet worden ingeschat.⁹⁴

Buitenlands onderzoek naar voorlichtingsrapportages en de rechter toont aan dat gedragsdeskundigen en rechters een categoriale wijze van rapporteren over het recidiverisico (zoals 'laag, gemiddeld, of hoog risico') prefereren boven een cijfermatige wijze van rapporteren (zoals een percentage, of een uitspraak dat het risico drie keer zo groot is als

91 Zie bijvoorbeeld Wartna, Tollenaar & Bogaerts 2009.

92 Boone e.a. 2009.

93 Boone e.a. 2009, p. 33.

94 Boone e.a. 2009, p. 34.

gemiddeld).⁹⁵ Voorts blijkt uit onderzoek dat de kwaliteit van de rapporten bepalend is voor de mate waarin de rechter ze mee laat spelen bij zijn straftoematingsbeslissing: rapporten die volgens de rechter een hoge kwaliteit hebben, hebben meer invloed op de straftoemeting.⁹⁶ Uit ander onderzoek blijkt dat de aanbevelingen van de rapportenschrijvers en de straffen die door de rechters worden opgelegd significant samenhangen.⁹⁷ Tata wijst er echter op dat dit niet hoeft te betekenen dat de rechters zich door de strafadviezen laten leiden. De samenhang tussen advies en straf kan immers ook veroorzaakt worden doordat reclasseringswerkers in hun rapportage anticiperen op de straf van de rechter: de reclasseringswerker probeert bij zijn strafadvies een 'realistische' straf voor te stellen. Een onrealistisch voorstel tast de geloofwaardigheid van het hele rapport aan.⁹⁸

Verder stelt Beyens dat de rol van de voorlichtingsrapportages bij de straftoematingsbeslissing afhankelijk is van de denkbeelden van de rechters: als de informatie en adviezen in de rapporten aansluiten bij hun denkbeelden, zullen ze hen volgen, maar als ze niet aansluiten, voelen ze zich niet geroepen om er gebruik van te maken.⁹⁹ Ook uit Engels onderzoek blijkt dat een rapportage over het recidiverisico bij een recidivist door de rechter slechts gebruikt wordt als bevestiging van zijn eigen idee: bij recidivisten leiden de rechters

zelf uit de lengte van het strafblad af dat de kans groot is dat de betreffende persoon zal recidiveren: een van de beste voorspellers van het recidiverisico is immers het strafrechtelijk verleden.¹⁰⁰

De rol van voorlichtingsrapportages bij de straftoemeting is dus eerder voorwerp van onderzoek geweest, net als de rol van recidive. De rol van risicotaxatie en het recidiverisico zijn niet eerder in het kader van de straftoemeting onderzocht. In het onderhavige onderzoek staan zij wel centraal.

95 De Ruiter 2008; Hilton & Simmons 2001; Heilbrun e.a. 1999.

96 Beyens & Scheirs 2010b, p. 7; Downing & Lynch 1997; Deane 2000.

97 Zie voor een overzicht Beyens & Scheirs 2010b, p. 7; Haines & Morgan 2007. Zie ook Rush & Robertson 1987; Gelsthorpe & Raynor 1995; Tata e.a. 2008.

98 Tata e.a. 2008.

99 Beyens & Scheirs 2010b, p. 19. Zie ook Beyens & Scheirs 2010a.

100 McCreath 2001, p. 497.

Risicotaxatie op basis van de RISc

3.1 Risicotaxatie in de strafrechtspleging

Voor de inschatting van het recidiverisico van een persoon geldt – net als bij het inschatten van ieder ander risico – dat de kansberekening plaatsvindt op basis van groepsgegevens en dat daardoor niet met zekerheid vastgesteld kan worden of het gevolg zich bij *dit individu* zal voltrekken. Risicotaxatie kan daarom ook nooit meer zijn dan een schatting.

Om het risico in te schatten dat een delinquent in de toekomst opnieuw een delict zal plegen, kan de rechter op basis van ervaring en intuïtie zelf een inschatting maken van het recidiverisico, maar hij kan ook steunen op *risk assessments* die opgesteld zijn door deskundigen, zoals medewerkers van 3RO en psychologen of psychiaters van het Nederlands Instituut voor Psychiatrie en Psychologie (NIFP). Voor het opleggen van de tbs- of ISD-maatregel is de rechter zelfs verplicht om adviezen van psychologen en psychiaters in te winnen.¹⁰¹ Vroeger baseerden de psychologen of psychiaters hun risico-inschatting op een ongestructureerd klinisch oordeel, waarbij vanuit de eigen achtergrond en ervaring interpretaties, wegingen en gevolgtrekkingen plaatsvonden

met betrekking tot de voorspelling van het recidiverisico.¹⁰² Doordat de risico-inschatting ongestructureerd en intuïtief plaatsvond, was de voorspelling zeer sterk afhankelijk van de persoon die de taxatie doet. Dit is anders bij de actuariële methode. Risicotaxatie vindt uitsluitend plaats op basis van berekeningen met factoren, waarvan uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat zij samenhangen met de kans op recidive. StatRec is een voorbeeld van actuariële risicotaxatie.¹⁰³ Daarnaast wordt recidive steeds vaker voorspeld op basis van een combinatie van beide benaderingen: bij de *gestructureerde* klinische benadering wordt het recidiverisico ingeschat door een deskundige met behulp van een checklist met wetenschappelijk onderbouwde risicofactoren.¹⁰⁴ RISc is een voorbeeld van deze benadering.

3.2 Risicotaxatie op basis van de RISc

3.2.1 De oorsprong van de RISc

De RISc is ontwikkeld in het kader van het onderzoeksprogramma 'Terugdringen Recidive' (TR).¹⁰⁵ RISc brengt niet alleen het recidiverisico (gedefinieerd als de kans op een nieuwe

101 Zie art. 37a lid 3 j° art. 37 lid 2 Sr. voor tbs en art. 38m lid 4 Sr voor ISD.

102 Van Emmerik 2007.

103 StatRec is ontwikkeld door het WODC en schat het recidiverisico in aan de hand van 6 statische factoren:

1) sekse; 2) geboorteland; 3) leeftijd; 4) soort delict waarvan men verdacht wordt; 5) het aantal eerder gepleegde delicten; 6) de strafaakdichtheid, een maat die aangeeft over welke periode de gepleegde delicten gepleegd zijn (Wartna, Tollenaar & Bogaerts 2009).

104 De Ruiter 2005.

105 Daarbij is aansluiting gezocht bij het Britse Offender Assessment System (OASys) (Howard, Clark & Garnham 2002). Deze is weer gebaseerd op het Canadese instrument Level of Service Inventory- Revised (LSI-R) (Andrews & Bonta 1995 Andrews & Bonta 1995) en op het Assessment Case management and Evaluation System (ACE) (Gibbs 1999) (Van der Knaap, Leenarts & Nijssen 2007). Bij de ontwikkeling van de RISc is OASys aangepast aan de Nederlandse situatie, waarbij het scoringsstelsel en de opbouw zo veel mogelijk intact zijn gehouden (Handleiding RISc 2004). In 2003 is de RISc getest en in 2004 was de eerste gebruikersversie klaar (Van der Knaap, Leenarts & Nijssen 2007).

veroordeling) in kaart, maar ook de statische en dynamische criminogene factoren die daaraan ten grondslag liggen. Daarnaast indiceert de RiSc de responsiviteit van de verdachte of dader op een specifieke interventie.¹⁰⁶ Als blijkt dat de delinquent vatbaar is voor interventies, geeft RiSc aan op welke gebieden interventies moeten plaatsvinden.

3.2.2 Wanneer wordt de RiSc gebruikt en bij wie?

De RiSc kan op verschillende momenten worden afgenomen: *voordat* en *nadat* de rechter een uitspraak in de strafzaak heeft gedaan. *Voordat* de rechter een uitspraak heeft gedaan, wordt de RiSc gebruikt door de reclassering bij het opstellen van voorlichtingsrapporten aan het OM of aan de rechter. Aangezien de reclassering niet over een onuitputtelijke capaciteit beschikt, kan zij niet bij alle verdachten een adviesrapportage opstellen. De reclassering heeft daarom afspraken met het OM (en het gevangeniswezen) over de gevallen waarin een adviesrapportage wordt aangevraagd. Bij zaken waarin de verdachte voorlopig gehecht is, is bijna altijd een voorlichtingsrapportage aanwezig. Hetzelfde geldt voor de maatwerkzaken. Bij de standaardzaken, waartoe veruit de meeste strafzaken behoren, komen voorlichtingsrapportages het minste voor. Uit eerder onderzoek blijkt ook dat er niet snel rapportages worden aange-

vraagd voor alcohol in het verkeer en bij zaken die te licht waren om een andere sanctie op te leggen dan een boete of werkstraf: het aanvragen van een reclasseringsrapportage door de zittingsrechter zou 'geldverspilling' zijn.¹⁰⁷ Naast de capaciteit houdt het OM bij de aanvraag van een adviesrapportage ook rekening met de termijn die de reclassering nodig heeft om het advies uit te brengen. Voor een zitting bij de politierechter dient het OM de aanvraag minstens 10 weken van tevoren bij de reclassering in te dienen. Voor een zitting bij de meervoudige kamer is de termijn 11 weken.¹⁰⁸ De RiSc kan ook worden afgenomen *nadat* de delinquent veroordeeld is. Ten eerste kan de reclassering de RiSc gebruiken om het re-integratietraject van de veroordeelde te bepalen. Het gaat dan bijvoorbeeld om het advies over een Penitentiaal Programma of een voorwaardelijke invrijheidstelling. Er dient dan nog wel een strafrestant te zijn van minimaal vier maanden. Ten tweede kan de RiSc worden afgenomen voor het ontwikkelen van een plan van aanpak voor het reclasseringstoezicht, bijvoorbeeld bij een voorwaardelijke veroordeling, een proefverlof bij tbs, een penitentiaal programma of elektronisch toezicht.¹⁰⁹ In de periode 2004-2007 is de RiSc 44.533 keer afgenomen. 59% (N=26.139) daarvan is afgenomen voordat de rechter zijn uitspraak in de strafzaak deed. In 14% van de gevallen is de RiSc afgenomen nadat de delinquent veroordeeld is en in de resterende 27% is het

106 Tweede Kamer, vergaderjaar 2003–2004, 28 980, nr. 6, p. 2.

107 Boone e.a. 2009, p. 30.

108 Aanwijzing advies, toezicht en naleving van voorwaardelijke sancties 2010.

109 Van der Knaap, Leenarts & Nijssen 2007; Hildebrand & Bosker 2011.

afnamemoment onbekend, omdat bij deze delinquenten de datum van het eindvonnis niet bekend is.¹¹⁰

3.2.3 Hoe wordt het recidiverisico ingeschat door de RISc?

Met RISc wordt het recidiverisico ingeschat aan de hand van twaalf schalen:¹¹¹

1. Delictgeschiedenis
2. Analyse huidige delict en delictpatroon
3. Huisvesting en wonen
4. Opleiding, werk en leren
5. Inkomen en omgaan met geld
6. Relaties met partner, gezin en familie
7. Relaties met vrienden en kennissen
8. Druggebruik
9. Alcoholgebruik
10. Emotioneel welzijn
11. Denkpatronen, gedrag en vaardigheden
12. Houding

Elk van deze leefgebieden bestaat uit meerdere onderdelen (items), die gescoord worden door een reclasseringswerker. Bij de delictgeschiedenis dienen bijvoorbeeld vragen te worden beantwoord over eerdere veroordelingen en het niet nakomen van reclasseringsvoorwaarden. Bij de schaal huisvesting en wonen wordt onder andere gevraagd of de delinquent dakloos is (geweest), en of zijn huisvesting praktisch en financieel geschikt voor hem is. De items van de RISc zijn opgenomen in Bijlage 2. De reclasseringswerker stelt bij iedere vraag een score vast (0, 1 of 2, indicierend of er geen, een matig, of een ernstig criminogeen probleem bij dit item is). De totaalscore voor de schaal geeft aan in hoeverre het leefgebied bij de verdachte een criminogeen probleem is. Voor het bepalen van het recidiverisico wordt naar alle schalen samen gekeken. Maar aangezien niet ieder leefgebied even zwaar bijdraagt aan de kans op recidive, worden de schaalcores omgere-

110 Van 6.918 zaken is het moment van de afname van de RISc onbekend, omdat er geen (correct) parketnummer bekend was. Uit de reden voor de afname van de RISc kan nog worden afgeleid dat het in bijna een kwart van deze zaken een voorlichtingsrapportage betreft, en in de helft van de gevallen een adviesrapportage over een re-integratieplan. In een kwart van de 6.918 zaken is ook de reden van de afname onbekend.

Om te bepalen in hoeverre de uitval van de 6.918 de onderzoeksresultaten kan vertekenen, is onderzocht in hoeverre de kenmerken van de uitgevallen groep verschilt van die van de delinquenten bij wie het parketnummer wel bekend is. De uitgevallen zaken zijn iets recenter en betreffen vaker een mannelijke delinquent. Daarnaast is het recidiverisico minder vaak onbekend en vaker hoog. Het aantal RISc-punten is bij de uitgevallen delinquenten gemiddeld 4 punten hoger (op een bereik van 0 tot 168 punten). De groepen verschillen dus op een aantal kenmerken significant van elkaar, maar deze verschillen zijn vrij klein. Het onderzoek kan daarom verder zonder al te veel bezwaren worden uitgevoerd met de delinquenten, bij wie de afdoeningsgegevens uit OM-data wel gekoppeld konden worden.

111 Beleidsprogramma Terugdringen Recidive 2004, p. 13. De RISc bestaat uit dertien schalen, maar de laatste schaal, 'Aanvullende informatie' wordt niet gebruikt om het recidiverisico in te schatten (het gaat hierbij bijvoorbeeld om zwangerschap, handicap of medicijngebruik).

kend naar gewogen schaalcores.¹¹² De totaalscore van alle schalen samen wordt gebaseerd op deze gewogen schaalcores.¹¹³ Deze totaalscore bepaalt of het recidivegevaar als laag, gemiddeld of hoog wordt ingeschat.¹¹⁴ Deze gecategoriseerde RiSc-totaalscore wordt in dit onderzoek aangeduid met RiSc-uitkomst. Bij een ontkennende, nog niet veroordeelde verdachte kan echter geen totaalscore worden berekend, omdat schaal 2 (huidig delict & delictpatroon) niet ingevuld kan worden. Voor deze verdachten is het recidive-risico daarom onbekend.

De rechter leest in de rapportage van de reclassering alleen of het recidiverisico laag, gemiddeld, hoog of onbekend is. De scores op de losse items en schalen worden niet aan de rechter gerapporteerd. Toch kan de rechter zich een beeld vormen van de criminogene achtergrondfactoren, omdat deze door de reclassering in de voorlichtingsrapportage worden verwerkt bij de onderbouwing van het recidiverisico, te weten bij de beschrijvingen van de criminogene leefgebieden van de verdachte.

De geldigheid van de diagnose is in principe één jaar, omdat de uitkomst in belangrijke

mate gebaseerd is op dynamische risicofactoren, die sterk aan verandering onderhevig kunnen zijn.¹¹⁵

3.3 Hoe juist is de voorspelling door RiSc?

Hoewel de RiSc sinds 2004 gebruikt wordt, stond de validiteit en betrouwbaarheid van het instrument nog niet vast. Meet het instrument eigenlijk wel wat het beoogt te meten? Oftewel: hoe goed voorspelt RiSc de recidivekans? Dit is een vraag naar de predictieve validiteit van de RiSc. Een voorwaarde voor een goede validiteit van het risicotaxatie-instrument is dat de betrouwbaarheid ervan ook hoog is. Bij de betrouwbaarheid draait het om de vraag of er nauwkeurig gemeten wordt: als het onderzoek gerepliceerd wordt, levert het dan dezelfde resultaten op?

In 2007 heeft het WODC onderzocht verricht naar de betrouwbaarheid van de RiSc.¹¹⁶ De resultaten tonen aan dat de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van de RiSc goed kan worden genoemd: als verschillende reclasseringswerkers de RiSc bij dezelfde persoon afnemen, is de overeenstemming redelijk tot

112 De gewichten die aan de ruwe schaalcores worden toebedeeld berusten echter niet op empirisch onderzoek (Hildebrand & Bosker 2011, p. 429).

113 Zie Bijlage 1 voor het scoringsprofiel van de RiSc. Dit scoringsprofiel geeft aan hoeveel punten op de verschillende schalen gescoord kunnen worden, en hoe zij worden omgerekend naar gewogen scores. Daarnaast blijken uit het scoringsprofiel ook bij welke waarden het leefgebied als een (ernstig) criminogeen probleem wordt beschouwd.

114 Sinds oktober 2009 kent de RiSc niet drie, maar vier risicocategorieën: laag, laag gemiddeld, hoog gemiddeld en hoog (Van der Knaap & Alberda 2010, p. 57).

115 Hildebrand & Bosker 2011, p. 425.

116 Van der Knaap, Leenarts & Nijssen 2007.

sterk.¹¹⁷ Naast de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid is de interne consistentie van de RISC onderzocht. Dit is de mate waarin de verschillende vragen of schalen eenzelfde achterliggend begrip in kaart brengen. Met uitzondering van de schalen 6 (relaties met familie) en 9 (alcoholgebruik) is de interne consistentie van de schalen goed. Ook voor wat betreft de totaalscore van de RISC kan deze goed worden genoemd: de schalen meten elk een deel van hetzelfde achterliggende begrip (het recidiverisico). Ten slotte is de congruente validiteit van de RISC onderzocht. Dit betreft de mate waarin de uitkomst van RISC samenhangt met de uitkomst van een ander instrument dat eveneens het recidiverisico beoogt in te schatten. In dit onderzoek is de samenhang tussen RISC en StatRec bestudeerd. Deze samenhang wordt tevens als goed beoordeeld. Wel is er ondersteuning gevonden voor de indruk van de reclasseringswerkers dat RISC bij bepaalde groepen tot een lagere recidive-inschatting komt dan verwacht: bij veelplegers wordt het recidiverisico op grond van RISC inderdaad

aanzienlijk lager ingeschat dan op grond van StatRec.¹¹⁸

Ook al worden de reclasseringsadviezen sinds 2004 op de RISC gebaseerd, pas in 2010 is een studie verschenen waarin is onderzocht in hoeverre de inschattingen van de RISC eigenlijk juist zijn.¹¹⁹ Blijken de verdachten met een hoog recidiverisico inderdaad te recidiveren, en die met een laag recidiverisico niet? Deze predictieve validiteit is onderzocht voor verschillende soorten recidive (algemene, ernstige, zeer ernstige en geweldsrecidive), voor verschillende dadergroepen (*first offenders*, veelplegers, zedendelinquenten, geweldsdelinquenten, huiselijk-geweldplegers en delinquenten met een (zeer) ernstig uitgangsdelict). Daarnaast is de predictieve validiteit zowel voor de RISC-totaalscore als voor de risicocategorieën onderzocht. De resultaten tonen aan dat de predictieve validiteit van de RISC-totaalscore in de totale onderzoeksgroep 'acceptabel' is.¹²⁰ Voor gewelds- en zedenrecidive, en voor *first offenders* en veelplegers is de validiteit van de RISC

117 Dit is onderzocht door bij 75 reclasseringscliënten bij wie de RISC regulier is afgenomen de RISC nogmaals af te laten nemen door een andere reclasseringswerker. De cliënt kreeg € 25 voor zijn deelname aan de tweede afname van de RISC. De gemiddelde periode tussen de eerste en de tweede afname was een maand. Het werd wenselijk geacht om de tweede afname enkele weken later te laten plaatsvinden, zodat de cliënt zich niet meer precies zou herinneren wat hij tijdens het eerste gesprek heeft gezegd. De kans dat de cliënt de resultaten bewust zou beïnvloeden werd daardoor klein geacht. Ook gaan de onderzoekers ervan uit dat de reclasseringswerkers, die de eerste en tweede RISC in vaste koppels afnamen, onderling geen contact hadden over de cliënt. Aangezien er vraagtekens gezet kunnen worden bij de uitgangspunten dat de cliënt na een maand dezelfde antwoorden geeft op de vragen en dat de koppels onderling niet spraken over de cliënt, dienen de resultaten wel met enige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd.

118 Van der Knaap, Leenarts & Nijssen 2007.

119 Van der Knaap & Alberda 2010.

120 Van der Knaap & Alberda 2010: voor de voorspelling van algemene recidive bedraagt de AUC-waarde van de RISC-totaalscore 0,70 (p. 42). Dat is de grenswaarde om te kunnen spreken van een acceptabele predictieve validiteit (p. 41).

Tabel 1: Voorspelde en werkelijke algemene recidive binnen twee jaar (WODC-onderzoek, N=13.364)

		Werkelijkheid		
		Geen recidive	Recidive	Totaal
RiSc-uitkomst	Laag risico	80,5%	19,5%	100%
	Gemiddeld risico	59,3%	40,7%	100%
	Hoog risico	39,9%	60,1%	100%
Totaal		64,9%	35,1%	100%

Chi²=1228,432; p< 0,01; Cramer's V = 0,303

niet voldoende.¹²¹ Voor veelplegers voorspelt de RiSc nauwelijks beter dan het toeval.¹²² Ook voor de gecategoriseerde RiSc-totaalscore (laag, gemiddeld of hoog recidiverisico) wordt geconcludeerd dat de predictieve validiteit onvoldoende is.¹²³ Tabel 1 geeft aan in hoeverre de voorspellingen van de RiSc juist zijn. Van de mensen met een laag recidive-risico pleegt 20% toch opnieuw een delict. Bij een gemiddeld risico is dat 41% en bij een hoog risico 60%. Dit betekent dat van de gevallen waarin de RiSc-uitkomst op een hoog risico wijst, vier van de tien delinquenten toch niet binnen twee jaar recidiveren.

De voorspellingen van de gecategoriseerde RiSc-totaalscore (laag, gemiddeld en hoog recidiverisico) zijn dus minder goed dan die van de gewogen totaalscore (0 tot 168 RiSc-punten). Toch concluderen de onderzoekers dat het gebruik van de RiSc-categorieën kan

worden verdedigd: 'de AUC-waarde van de gecategoriseerde RiSc-score mag dan tekortschieten, de praktische bruikbaarheid van de indeling van de RiSc-totaalscore, die wel een voldoende predictieve validiteit heeft, in drie risicocategorieën is evident'.¹²⁴ Vergeleken met het recidivepercentage van de totale onderzoeksgroep, dat 35% bedraagt, wijkt het recidivepercentage van de groep mensen bij wie de RiSc het recidiverisico als gemiddeld taxeert (41%) immers niet veel af, terwijl het verschil met de laag-risicocategorie (20%) en met de hoog-risicocategorie (60%) wel groot is. De validiteit van RiSc kan echter niet nauwkeurig onderzocht worden, doordat een deel van de personen bij wie de RiSc is afgenomen naderhand een interventie hebben ondergaan, zoals een cursus sociale vaardigheden. De RiSc legt immers criminogene problemen bloot die aan het recidiverisico ten grondslag liggen, opdat de juiste gedragsinterventies

121 Van der Knaap & Alberda 2010, p. 42-43.

122 Van der Knaap & Alberda 2010, p. 43.

123 Van der Knaap & Alberda 2010, p. 55.

124 Van der Knaap & Alberda 2010, p. 63-64.

kunnen worden ingezet om de criminogene problemen aan te pakken en zo de recidive te verminderen. Dit betekent dat een deel van de personen die bijvoorbeeld volgens RISc een hoog recidiverisico hebben, gedragsinterventies ondergaan om de criminogene problemen te verminderen. Als deze interventies slagen, zullen zij – als het goed is – minder recidiveren. Paradoxaal genoeg wordt met deze recidivevermindering de doelstelling van de RISc bereikt, maar komt het de validiteit van de RISc niet ten goede: deze persoon bij wie de RISc het recidiverisico als hoog heeft ingeschat, heeft immers niet gerecidiveerd. Maar dit betekent dus niet dat de RISc de recidivekans slecht voorspeld heeft, maar dat de interventie die uit de RISc gevolgd is, geslaagd is. De onderzoekers wijzen er daarom op dat de resultaten voor wat betreft de validiteit van de RISc als een ondergrens beschouwd moeten worden.¹²⁵ Desondanks achten de onderzoekers de kans dat het recidiverisico van de daders veranderd is door gedragsinterventies niet groot, omdat er nog nauwelijks *evidence-based*, bewezen effectieve gedragsinterventies bestaan voor volwassen daders.¹²⁶ Het is inderdaad zo dat er nog weinig resocialisatieprogramma's bestaan waarvan bewezen is dat zij effectief zijn, maar dat neemt niet weg dat het recidiverisico van de delinquent erdoor beïnvloed kan zijn. Dat er maar van zo weinig programma's bewezen is dat zij het recidiverisico verminderen, is namelijk niet alleen afhankelijk van de kwaliteit van de

gedragsinterveniërende programma's, maar ook van het probleem dat een effectevaluatie niet goed mogelijk is, omdat er geen goede controlegroep bestaat om de deelnemers mee te vergelijken. Daarnaast moet ook niet over het hoofd worden gezien dat het recidiverisico van de dader na de afname van RISc ook kan zijn verergerd, bijvoorbeeld door het verblijf in een gevangenis. Het is dus niet onaannemelijk dat de recidivekans veranderd is tussen het moment van de afname van de RISc en het moment van de recidivemeting. De conclusie van de onderzoekers dat de resultaten met betrekking tot de validiteit daarom als een ondergrens beschouwd moeten worden, kan wel volledig worden onderschreven.

3.4 De vertaalslag van RISc naar advies

3.4.1 Onderzoek naar de afwijkingen tussen de RISc-uitkomst en het reclasseringsadvies

De RISc is bedoeld als diagnostisch hulpmiddel voor de reclasseringswerker: de antwoorden op de RISc-vragen worden door de reclasseringswerker verwerkt in de voorlichtingsrapportage en bij het opstellen van een re-integratieplan of een toezichtovereenkomst. De antwoorden op de RISc worden dus niet rechtstreeks doorgestuurd naar de officier van justitie (OvJ) of naar de rechter.

De RISc is slechts een hulpmiddel voor de reclasseringswerker; het heeft geen dwingend karakter. Als deze van mening is dat de uit-

125 Van der Knaap & Alberda 2010, p. 61.

126 Van der Knaap & Alberda 2010, p. 61.

Tabel 2: Recidiverisico op grond van RiSc en in voorlichtingsrapportage*

	Recidiverisico in voorlichtingsrapportage											
	Advies vaag		Advies onbekend		Advies laag		Advies midden		Advies hoog		Totaal	
RiSc-uitkomst	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Onbekend	6	6	68	65	9	9	11	10	11	10	105	100
Laag risico	38	31	3	3	76	63	2	2	2	2	121	100
Gemiddeld risico	52	26	26	13	3	2	107	53	13	7	201	100
Hoog risico	5	7	3	4	1	1	0	0	64	88	73	100
Totaal	101	21	127	25	81	16	109	22	79	16	500	100

* De vetgedrukte getallen geven de zaken aan waarin het recidiverisico dat in de voorlichtingsrapportage genoemd wordt overeenkomt met het recidiverisico van de RiSc.

komst van de RiSc niet klopt, is hij vrij om van de RiSc af te wijken. De uitkomst van de RiSc hoeft dan ook niet hetzelfde te zijn als dat wat de reclasseringswerker rapporteert. Onbekend is hoe vaak en in welke gevallen reclasseringswerkers op basis van hun professionele oordeel afwijken van de RiSc-uitkomst. Dit is wel van belang voor dit onderzoek, omdat hier wordt aangenomen dat de RiSc-uitkomst hetgeen is dat de rechter in de voorlichtingsrapportage te lezen krijgt. Als er grote afwijkingen zouden zijn tussen de RiSc-uitkomst en het recidiverisico zoals dat in de voorlichtingsrapportage wordt genoemd, is het gebruik van de RiSc-uitkomst voor dit straftoemingsonderzoek niet gelegitimeerd. Om duidelijkheid te verkrijgen over hoe vaak

en in welke gevallen het reclasseringsadvies afwijkt van de RiSc-uitkomst, is uit het onderzoeksbestand een aselechte steekproef getrokken van 500 RiSc-en van verdachten die (achteraf gezien) tot een taakstraf, gevangenisstraf of geldboete zijn veroordeeld. De selectie is representatief bevonden voor de totale populatie. Van deze RiSc-en zijn in het Cliëntvolgsysteem (CVS) van Reclassering Nederland de bijbehorende voorlichtingsrapportages opgezocht.¹²⁷ De tekst van de adviesrapportage kon zo vergeleken worden met de uitkomst van de RiSc. De resultaten van het onderzoek zijn weergegeven in Tabel 2. Hieronder wordt beschreven op welke wijze de voorlichtingsrapportages afwijken van de RiSc-uitkomst en in welke gevallen dit gebeurt.

127 Met dank aan Elke Jetten voor het verzamelen van de gegevens.

3.4.2 Zaken waarin de RISc-uitkomst en het recidiverisico in de voorlichtingsrapportage overeenkomen

In 63% van de zaken uit de steekproef (een optelsom van de gearceerde vakken in Tabel 2) blijkt het recidiverisico zoals dat in de voorlichtingsrapportage vermeld staat, precies overeen te komen met de RISc-uitkomst. De rapporteur onderschrijft hier dus duidelijk de risicocategorie die de RISc bepaald heeft.

Als er een ontkennende verdachte is,¹²⁸ doet de RISc geen uitspraak over de recidivekans. Van de zaken waarin de RISc geen recidiverisico aangeeft, staat in 65% van de voorlichtingsrapportages ook geen recidiverisico vermeld. Een voorbeeld hiervan is:

‘Vanwege betrokkenes ontkennen van het ten laste gelegde kunnen we geen relatie tussen persoon, omstandigheden en delict leggen. We beperken ons derhalve in deze rapportage tot enige achtergrondinformatie en de gevolgen van een strafrechtelijke vervolging’.

De voorlichtingsrapportages van de zaken waarin de RISc een laag recidiverisico aangeeft, bevatten in 63% van de gevallen ook een laag risico. Opvallend is dat voor de zaken waarin het recidiverisico gemiddeld is, in slechts 53% van de voorlichtingsrapportage het recidiverisico ook ‘gemiddeld’ wordt genoemd (in ruim een kwart van de gevallen worden vagere bewoordingen gebruikt). Bij de zaken die volgens de RISc een hoog recidive-

risico hebben is de overeenkomst aanzienlijk hoger: in 88% van de zaken wordt het recidiverisico in de voorlichtingsrapportage ook ‘hoog’ genoemd.

3.4.3 Zaken waarin het recidiverisico in de voorlichtingsrapportage vaag verwoord is

Bij het vergelijken van de RISc-uitkomst en de tekst van de voorlichtingsrapportage valt op, dat bij een op de vijf voorlichtingsrapportages het recidiverisico niet beschreven wordt in termen laag, gemiddeld of hoog. De rapporteur heeft het recidiverisico in andere bewoordingen uiteengezet, zoals de formulering ‘het recidiverisico is aanwezig’, ‘recidive is niet uit te sluiten’, of ‘de kans op recidive is reëel’. Dit gebeurt vooral bij zaken waarin het recidiverisico volgens de RISc laag (31%) of gemiddeld (26%) is (zie Tabel 2). Als het recidiverisico volgens de RISc hoog is, wordt dat slechts in 7% van de gevallen in vagere bewoordingen in de voorlichtingsrapportage beschreven. Een beschrijving van het recidiverisico in vagere bewoordingen komt vaker voor bij zedendelicten en huiselijk geweld en bij verdachten met persoonlijkheidsstoornissen of gebrek aan inzicht in eigen emoties en handelen.

In deze gevallen is er dus niet zozeer sprake van een afwijking tussen de RISc-uitkomst en het professionele oordeel van de reclasseerwerker, in de zin dat de rapporteur kiest voor een lagere of hogere risicocategorie, maar het recidiverisico wordt wel minder

¹²⁸ Dit geldt alleen als de ontkennende verdachte nog niet voor dit delict veroordeeld is. Bij een ontkennende, nog niet veroordeelde verdachte kan schaal 2 (Analyse huidige delict en delictpatroon) niet ingevuld worden. Daarom kan er voor deze verachten geen somscore worden berekend en dus ook geen recidiverisico.

duidelijk beschreven dan de standaardindeling van de RiSc.

3.4.4 Zaken waarin de RiSc-uitkomst en het recidiverisico in de voorlichtingsrapportage van elkaar afwijken

Naast de gevallen waarin de formulering van het recidiverisico niet aansluit bij de risicocategorieën van de RiSc, wordt in 32 (6%) gevallen het recidiverisico in de voorlichtingsrapportage niet besproken, terwijl het volgens de RiSc wel bekend is. Dit gebeurt hoofdzakelijk bij gevallen waarin de RiSc een gemiddeld recidiverisico aangeeft (13%, zie Tabel 2). In deze rapportages worden wel criminogene leefgebieden van de verdachte uiteengezet, maar wordt niets gezegd over zijn totale recidiverisico. De reden hiervoor is niet duidelijk.

In de resterende 52 zaken (10%) komt het recidiverisico in de voorlichtingsrapportage niet overeen met de RiSc-uitkomst. Bij 31 zaken (6%) daarvan is het recidiverisico volgens de RiSc onbekend, omdat het een ontkennende verdachte betreft. In de voorlichtingsrapportage wordt echter wel een recidiverisico genoemd. Dit recidiverisico wordt 9 keer als laag, 11 keer als gemiddeld en nog eens 11 keer als hoog bestempeld.

In 1 geval bleek de verdachte het delict wel te bekennen, waardoor het recidiverisico wel bepaald kon worden. In enkele gevallen wordt het recidiverisico in de voorlichtingsrapportage vermeld, vergezeld van het voorbehoud

dat het recidiverisico niet vastgesteld kan worden vanwege de ontkennende houding van de verdachte:

‘Hoewel de RiSc-score een lage kans op recidive en gevaar laat zien is een gefundeerde inschatting van de kans op recidive niet mogelijk, gezien de stellige ontkenning van betrokkene en het ontbreken van elke eerdere aanwijzing van agressief gedrag door betrokkene.’

In één geval wordt het recidiverisico genoemd onder voorbehoud van een veroordeling:

‘De heer X heeft geen inzicht in zijn delictgedrag indien de feiten wettig en overtuigend worden bewezen. Indien dat wel het geval is blijkt op basis van ons onderzoek, dat de kans op recidive laag is.’

In de meeste gevallen wordt het voorbehoud, dat het recidiverisico niet vastgesteld kan worden omdat het een ontkennende verdachte betreft, echter niet gemaakt. Voorbeelden hiervan zijn:

‘Wij hebben met behulp van het diagnostisch instrument RiSc de recidivekans ingeschat. [...] Gezien de lage kans op recidive zien wij geen grond voor een toezicht van de reclassering. Daar betrokkene ontkent het delict te hebben gepleegd onthouden wij ons van een strafadvies.’

‘De heer X wordt verdacht van huiselijk geweld, hij ontkent het delict. [...] Het laatste half jaar gaan ze weer in harmonie met elkaar om. Dit lijkt vooral te lukken omdat ze een aantal zaken niet meer met elkaar bespreken. De kans op recidive is daarom nog steeds aanwezig.’

Naast deze gevallen waarin de RISc geen en de voorlichtingsrapportage wel een recidiverisico benoemt, zijn er 21 gevallen (4%) waarin de reclasseringswerker op basis van zijn professionele oordeel van mening is dat het recidiverisico anders is dan de RISc-uitkomst. In 4 gevallen schat de rapporteur het recidiverisico lager in dan de RISc,¹²⁹ in 17 gevallen is de rapporteur juist van mening dat de RISc het recidiverisico onderschat en neemt hij in de voorlichtingsrapportage op dat het recidiverisico hoger is.

De redenen om een lager recidiverisico te rapporteren dan het recidiverisico van de RISc lijken vooral ingegeven te zijn door situatieve omstandigheden. De gevallen waarin de rapporteur het recidiverisico lager inschat dan de RISc, worden als volgt gemotiveerd:

‘Een soortelijke situatie, zoals ten tijde van het delict, zal zich in de toekomst niet snel herhalen.’

‘Gelet op het feit dat de ruzie direct is uitgesproken, is de kans op recidive, in een soortgelijke situatie, gering.’

‘Op dit moment biedt de beschermde woongroep waar ze verblijft een goede structuur. Indien mevrouw [X] binnen deze setting zal blijven, verwachten we dat de kans op recidive klein is.’

In 17 (3%) van de 500 gevallen schat de reclasseringswerker het recidiverisico hoger in dan de RISc-uitkomst. Deze verhogingen van het recidiverisico worden door de rapporteur verklaard door te wijzen op psychische of gedragsproblemen of op verslaving:

‘Uit het RISc komt een inschatting van het recidiverisico ‘Laag’. [...] Ons professioneel oordeel is echter dat de recidivekans van mevrouw X ‘gemiddeld’ is, omdat haar delictgedrag onderdeel is van een (gestoord) gedragspatroon.’

‘Indien er niets verandert in de woonsituatie van betrokkene, en er bij betrokkene niet iets verandert in zijn agressieregulatie, schatten wij het gevaar op recidive als hoog in.’

Zonder behandeling en controle na zijn detentie wordt de kans op recidive hoog geacht.

Uit de afname van de RISc blijkt dat de heer X een gemiddelde kans op recidive heeft. (...) Wanneer de heer X terugvalt in excessief alcoholgebruik is de kans op recidive groot.

129 In één geval is het recidiverisico volgens de RISc hoog, maar volgens de rapporteur laag. Dit betreft echter een bijzonder geval: de RISc-uitkomst gaf eerst een hoog recidiverisico aan, maar toen kon er door ziekte van de rapporteur geen verslag gemaakt worden. Een jaar later is er een nieuwe aanvraag geweest nadat de zitting aangehouden was. Ruim twee jaar later geeft de RISc een gemiddelde score op het recidiverisico. ‘Gelet op het feit dat betrokkene de afgelopen twee jaar niet gerecidiveerd heeft, lijkt de score wat gechargeerd. Cliënt heeft zich keurig aan alle afspraken gehouden. Wij hebben geen indicatie voor reclasseringstoezicht of plan van aanpak’.

‘Blijkens de uitkomsten van het RISC is de kans op herhaling ‘gemiddeld’. De kans op herhaling achten wij echter ‘hoog’ omdat betrokkene geobsedeerd lijkt door kinderen en hij onvoldoende inzicht geeft/heeft in zijn handelen en motieven.’

Indien ook de zaken worden bestudeerd waarin het recidiverisico in de voorlichtingsrapportage in vagere bewoordingen (bijvoorbeeld ‘groter risico’, zonder dat duidelijk wordt hoe groot dat dan is) uiteengezet wordt, blijken redenen voor nuancering of aanscherping van de RISC-uitkomst te liggen in het type delict (zedes of huiselijk geweld), verslavingsproblematiek en denkpatronen, emotioneel welzijn of houdingen. Reclasseringswerkers geven in de voorlichtingsrapportages aan dat de RISC bij zedenzaken geen toereikend instrument is om de recidive in te schatten. Voorbeelden hiervan zijn:

‘De uitgevoerde RISC diagnose veronderstelt een gemiddeld recidiverisico. Hierbij moeten wij opmerken dat RISC bij zedenzaken een niet geheel betrouwbaar en gevalideerd instrument is.’

‘Betrokkene scoort volgens de RISC ‘gemiddeld’ voor wat betreft de kans op recidive. Hierbij moet worden opgemerkt dat zijn verslavingsgedrag op seksueel vlak onvoldoende wordt meegewogen in de RISC omdat het instrument daarvoor ontoereikend is.’

‘Op grond van het RISC onderzoek (lage score) zou er een geringe kans op recidive zijn. (...). Rapporteur schat de kans op recidive hoger in, omdat betrokkene geen inzicht heeft in het ontstaan van het delictgedrag noch de gevolgen van zijn seksueel overschrijdende gedrag onderkende.’

Bij huiselijk geweld zijn de feiten en omstandigheden niet altijd duidelijk, waardoor het recidiverisico voor de rapporteur ook moeilijk te bepalen is:

‘Betrokkene scoort ten aanzien van kans op gevaar en recidive laag, waarbij de “criminogene factoren” genuanceerd dienen te worden, gezien de situatie rond de scheiding en de verhalen van beide partijen die lijnrecht tegenover elkaar staan.’

‘Vanuit de RISC wordt het gevaar op recidive gemiddeld ingeschat. Evenwel blijft de inschatting van risico enigszins “koffiedik kijken” aangezien ons de precieze toedracht van het delict niet duidelijk is. Wellicht kan de heer X daar t.z.t. meer over zeggen.’

Daarnaast blijkt alcohol- of drugsgebruik een reden om kanttekeningen te plaatsen bij de RISC-uitkomst:

‘Volgens de uitgevoerde RISC wordt de kans op recidive als laag geschat. Wij willen daarbij wel de aantekening maken dat wanneer betrokkene doorgaat met zijn

drugsgebruik, de kans op recidive wordt vergroot.'

Vervolgens kunnen persoonlijkheidsstoornissen worden genoemd als reden voor de rapporteur om de RISc-uitkomst niet letterlijk over te nemen in zijn rapport:

'Gezien de anti-sociale persoonlijkheidsstoornis die betrokkene heeft, vormt het leefgebied "denkpatronen, gedrag en vaardigheden" volgens rapporteur een hoger risico op criminaliteit dan uit de RISc score blijkt.'

'De RISc laat zien dat de kans op recidive heel laag is. Ondergetekende wil hier wel aan toevoegen dat er voor mensen met een neurologische stoornis zoals betrokkene weinig ruimte is binnen de RISc.'

Ook leiden het emotioneel welzijn en de houding van de verdachte ertoe dat de rapporteur het recidiverisico anders benoemt dan de RISc-uitkomst:

'Volgens het onderzoek is de kans op recidive laag. Echter rapporteur acht de kans op recidive aanwezig zolang betrokkene emotioneel onevenwichtig is.'

'Vanuit het RISc onderzoek blijkt een lage kans op gevaar en recidive. (...) Zolang betrokkene geen inzicht krijgt in eigen emoties en handelen en de gevolgen

ervan, zal de kans op recidive en gevaar gering doch aanwezig blijven.'

'Uit de RISc komt naar voren dat de recidive kans laag kan worden ingeschat. Rapporteur acht die kans groter vanwege de gevoeligheid van betrokkene op krenkingen en zijn reacties daarop.'

'Het door ons verrichte RISc onderzoek laat een lage score en dus ook een kleine kans op herhaling zien. Desalniettemin zijn wij van mening dat de kans op recidive niet geheel uit te sluiten valt. De betrokkene ziet, onzes inziens, de ernst van de eerdergenoemde feiten niet of onvoldoende in.'

Ten slotte wordt twijfel over de waarheidsgetrouwheid van de informatie genoemd als reden om de RISc-uitkomst te nuanceren:

'Uit het RISc komt betrokkene naar voren als een man met een lage kans op recidive. Rapporteur wil daarbij opmerken dat de uitkomst van het RISc goeddeels tot stand gekomen is op grond van de informatie die rapporteur van betrokkene ontving. Aangezien de verklaringen van de medeverdachten niet helemaal overeenkomen met zijn informatie zou deze beoordeling twijfelachtig kunnen zijn.'

3.4.5 Kan de RiSc-uitkomst in dit onderzoek gehanteerd worden als het recidiverisico dat de rechter onder ogen komt?

Geconcludeerd kan worden dat de redenen om het recidiverisico lager in te schatten dan de RiSc vooral lijken te liggen in situationele omstandigheden, terwijl psychische problemen en verslavingen vaker ten grondslag lijken te liggen aan een verhoging van het recidiverisico dat RiSc aangaf. Een beschrijving van het recidiverisico in vagere bewoordingen komt vaker voor bij zedendelicten, huiselijk geweld, persoonlijkheidsstoornissen en in verband met het emotioneel welzijn of de houding van de verdachte.

Is het op basis van deze resultaten nu verantwoord om onderzoek naar de wijze waarop de rechter met het recidiverisico omgaat, te baseren op de RiSc-database? Oftewel: lijken de RiSc-uitkomsten en de recidiverisico's die in de voorlichtingsrapportages zijn genoemd voldoende op elkaar om bij onderzoek naar de wijze waarop de rechter met het recidiverisico omgaat, de RiSc-uitkomst te beschouwen als het recidiverisico dat aan de rechter is kenbaar gemaakt middels de voorlichtingsrapportage? In de 101 zaken waarin het recidiverisico in vagere bewoordingen beschreven wordt, krijgt de rechter geen *andere* risicocategorie onder ogen dan de RiSc-uitkomst. Daarom wegen deze afwijkingen niet zo zwaar dat onderzoek aan de hand van de RiSc-database ongerechtvaardigd zou zijn. Wel betekent het bij voor-

baat een nuancering van de resultaten omtrent de rol van de RiSc-uitkomst bij de straftoemeting, omdat deze uitkomst voor naar schatting 20% van de gevallen niet bekend is. Een rechter beschikt in dergelijke gevallen echter wel over de kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte die in de voorlichtingsrapportage worden genoemd. De rechter kan deze meewegen bij zijn straftoemetingsbeslissing. Het grootste probleem zit in de zaken waarin de rechter uitdrukkelijk een andere risicocategorie in de voorlichtingsrapportage leest dan de RiSc-uitkomst. Dit probleem is echter te overzien omdat het slechts in 4% van de zaken voorkomt.¹³⁰

De resultaten van dit onderzoek naar de mate waarin het recidiverisico in de voorlichtingsrapportage afwijkt van de RiSc-uitkomst, rechtvaardigen daarom het gebruik van de RiSc-uitkomsten als indicator voor het recidiverisico dat de rechter middels de voorlichtingsrapportage van de reclassering onder ogen heeft gekregen. In het hoofdstuk 5 zal de rol die het recidiverisico speelt bij de straftoemeting onderzocht worden door middel van kwantitatieve analyses. Daarvoor zal in hoofdstuk 4 eerst een beschrijving worden gegeven van het onderzoeksbestand.

130 Zie paragraaf 3.4.4.

Beschrijving van het onderzoeksbestand

4.1 Inleiding

Om te onderzoeken welke rol het recidiverisico speelt bij de straftoemeting, is een onderzoeksbestand samengesteld, waarin gegevens uit het RISc-bestand van 3RO over de criminogene factoren van de verdachte zijn gekoppeld aan gegevens uit OM-data over de afdoening van de strafzaak (zie paragraaf 1.3). In dit gekoppelde bestand heeft een aantal selecties plaatsgevonden,¹³¹ om uiteindelijk te komen tot 26.139 verdachten bij wie de RISc in de periode 2005-2007 is afgenomen *voor dat*¹³² de rechter in eerste aanleg een uitspraak deed. 10.449 daders daarvan zijn tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf veroordeeld. Daarnaast zijn er onder dezelfde selectievoorwaarden 8.989 daders tot een taakstraf veroordeeld.

In hoofdstuk 5 wordt op basis van de gegevens van deze delinquenten onderzocht wat de rol is van het recidiverisico bij de straftoemeting. Daarbij wordt bestudeerd wat de rol van de RISc-uitkomst is en wat de rol is van risicogerelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte. Voordat dat gebeurt worden voor deze daders in dit

hoofdstuk eerst enkele kenmerken en omstandigheden van de verdachten beschreven, en wordt hun recidiverisico uiteengezet. Ook wordt beschreven voor welke delicten zij terechtstaan en welke sancties er aan hen zijn opgelegd, met bijzondere aandacht voor de gevangenisstraf en de taakstraf.

4.2 Kenmerken en omstandigheden van de delinquenten

Het onderzoeksbestand bevat zeer veel gegevens die de delinquent typeren. In deze paragraaf worden slechts enkele belangrijke kenmerken van de verdachten besproken. Een overzicht van alle kenmerken en omstandigheden van de delinquent, zoals die gescoord zijn door RISc, is opgenomen in Bijlage 2, waarbij onderscheid is gemaakt naar alle verdachten bij wie de RISc voor de rechterlijke uitspraak is afgenomen en de daders die vervolgens tot een onvoorwaardelijke taak- of gevangenisstraf zijn veroordeeld.¹³³ Van de 10.499 daders die tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf zijn veroordeeld, is 93% man. Bij de taakstraf is dit 89%. Respectievelijk 67% en 77% is in Nederland geboren

¹³¹ Zie paragraaf 1.3.

¹³² Van 6.918 zaken is het moment van de afname van de RISc onbekend, omdat er geen (correct) parketnummer bekend was. Om te bepalen in hoeverre deze uitval de onderzoeksresultaten kan vertekenen, is onderzocht in hoeverre de kenmerken van de uitgevallen groep verschillen van die van de delinquenten bij wie het parketnummer wel bekend is. De uitgevallen zaken zijn iets recenter en betreffen vaker een mannelijke delinquent. Daarnaast is het recidiverisico minder vaak onbekend en vaker hoog. Het aantal RISc-punten is bij de uitgevallen delinquenten gemiddeld 4 punten hoger. De groepen verschillen dus op een aantal kenmerken significant van elkaar, maar deze verschillen zijn vrij klein. Het onderzoek kan daarom verder zonder al te veel bezwaren worden uitgevoerd met de delinquenten, bij wie de afdoeningsgegevens uit OM-data wel gekoppeld konden worden.

¹³³ Omwille van de leesbaarheid van het stuk worden daders die tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf zijn veroordeeld aangeduid als gevangenisstrafdaders en daders die tot een onvoorwaardelijke taakstraf zijn veroordeeld aangeduid als taakstrafdaders.

en 20% en 15% is geboren in een niet-westers land. De leeftijd ten tijde van het plegen van het delict varieert van 13 tot 83 jaar. Gemiddeld is een dader die tot een gevangenisstraf veroordeeld is 31 jaar oud op het moment dat hij het delict pleegde waarvoor hij nu terechtstaat (mediaan = 29 jaar). Bij de taakstrafdader is deze leeftijd 33 jaar (mediaan = 31 jaar). 76% van de gevangenis- en 61% van de taakstrafdaders had al een strafblad voordat zij voor het huidige delict werden veroordeeld. Respectievelijk 17% en 29% is *first offender*: zij hebben geen eerdere veroordelingen op hun naam staan. Wel is bijna een kwart van hen eerder met de politie in aanraking geweest. Zij hebben bijvoorbeeld een officiële waarschuwing of berisping van de politie gekregen. Van 8% en 10% van de daders is onbekend of zij reeds een strafblad hadden voordat zij veroordeeld werden voor dit delict. In RISc wordt ook geregistreerd hoe vaak iemand eerder veroordeeld is. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen veroordelingen onder het jeugdstrafrecht en onder het volwassenenstrafrecht. 32% van de gevangenisstrafdaders is ook als jeugdige veroordeeld geweest, tegenover 25% van de taakstrafdaders. 70% van de gevangenis- en 45% van de taakstrafdaders heeft als volwassene al een eerdere veroordeling gekregen. Wanneer gekeken wordt naar de delicten die de dader reeds op zijn strafblad had staan, is bij ruim een kwart van de gevangenisstrafdaders geconstateerd dat de ernst van de gepleegde delicten toeneemt. Bij de taakstrafdaders is dit 18%.

Naast het aantal veroordelingen is ook de leeftijd waarop de criminele carrière van de dader aanving een belangrijke indicator voor de ernst van het strafrechtelijk verleden en van het recidiverisico. De leeftijd van de daders ten tijde van hun eerste politiecontact loopt uiteen van 6 tot 75 jaar. Gemiddeld waren de gevangenisstrafdaders 21 jaar en de taakstrafdaders 23 jaar oud toen zij voor het eerst met de politie in aanraking kwamen. De medianen zijn respectievelijk 18 en 19 jaar. De leeftijd waarop ze voor het eerst veroordeeld zijn loopt uiteen van 12 tot 75 jaar. Gemiddeld waren zij ook 21 en 23 jaar oud (medianen = 18 en 20 jaar) op het moment dat zij voor het eerst met de politie in aanraking gekomen zijn. Een belangrijke meerwaarde van RISc voor dit onderzoek is dat RISc niet alleen informatie bevat over leeftijd, geslacht, herkomst en strafrechtelijk verleden van de dader, maar ook over allerlei sociale achtergrondfactoren van de dader, zoals zijn thuissituatie en verslavingen. Deze worden in kaart gebracht en gescoord door de reclasseringswerker. Zo heeft 11% van de gevangenisstrafdaders geen vaste verblijfplaats, tegenover 2% van de taakstrafdaders. 11% van de gevangenisstrafdaders en 10% van de taakstrafdaders heeft tijdelijke huisvesting of maakt bijvoorbeeld gebruik van de nachtopvang. 44% van de gevangenisstrafdaders is werkloos en 27% is werkzoekend of werkt op onregelmatige basis. Bij de taakstrafdaders is de werksituatie minder problematisch: daar is 26% werkloos en 20% werkt op onregelmatige basis. De financiële

situatie is bij 30% van de gevangenisstrafdadere slecht: zij hebben er geen zicht op, leven van dag tot dag en geld wordt uitgegeven aan onnodige, dure dingen. Bij de taakstrafdadere is dit percentage half zo hoog. 36% van de gevangenisstrafdadere heeft wel genoeg geld voor de dagelijkse levensbehoefte, maar heeft geen geld gespaard. Onvoorziene uitgaven kunnen daarom tot problemen leiden.

Van de gevangenisstrafdadere heeft 23% een moeilijke jeugd gehad, tegenover 17% van de taakstrafdadere. 29% van de gevangenisstrafdadere en 24% van de taakstrafdadere heeft destructieve relaties met de partner en de familie of het gezin. Relaties met vrienden zijn bij een kwart van de gevangenisstrafdadere problematisch. Bij de taakstrafdadere is dit een ernstig criminogeen probleem bij één op de tien dadere. Deze dadere leven in een sociaal isolement of hebben foute vrienden, zonder dat zij inzien dat deze contacten kunnen bijdragen aan recidive.

38% van de gevangenisstrafdadere en 21% van de taakstrafdadere gebruikt heroïne of cocaïne, is afhankelijk van de drugs, of het drugsgebruik staat direct in relatie tot het actuele delict. Daarnaast gebruikt respectievelijk 10% en 8% van de dadere wiet, hasj, smartdrugs, of blowt problematisch. Nog eens 15% en 16% gebruikt wel drugs, maar dit gebruik is niet problematisch: er is geen relatie tot het delict en de dader kan er nee tegen zeggen. Van de dadere die tot een gevangenisstraf zijn veroordeeld, neemt een derde drie keer per week tot dagelijks drugs

tot zich. Dit is twee keer zo vaak als bij de taakstrafdadere. 12% van de gevangenis- en 9% van de taakstrafdadere gebruikt minstens twee keer per week of eens per week grote hoeveelheden. Niet alleen drugsgebruik, ook alcoholgebruik kan van invloed zijn op het dagelijks functioneren. Dit is het geval bij 9% van de dadere. Deze dadere beginnen de dag met drank, drinken heimelijk, of hebben gezondheidsproblemen door de alcohol. Bij 20% van de dadere heeft het drinkgedrag minder invloed op het dagelijks functioneren, maar deze dadere geven toe dat zij meer drinken dan goed is. Overige kenmerken en omstandigheden van de delinquenten, zoals die gescoord zijn door RISc, staan in Bijlage 2.

4.3 Recidiverisico

4.3.1 RISc-uitkomst

Aan de hand van alle kenmerken en omstandigheden van de delinquenten die in Bijlage 2 zijn opgenomen, bepaalt de RISc het recidiverisico van de verdachte. Ten eerste worden de scores (0, 1 of 2 punten) op de losse items bij elkaar opgeteld om de schaalscore te berekenen. Deze schaalscore geeft aan in hoeverre het betreffende leefgebied, zoals wonen, relaties of houding, criminogeen is voor de verdachte. Vervolgens wordt de eindscore berekend door de schaalscores bij elkaar op te tellen. Daarbij wordt ook rekening gehouden met vervangingswaarden: als er op slechts één van de schalen 3 tot met 9 onvoldoende

informatie is om driekwart of meer van de items van de betreffende schaal te scoren, worden er vervangingspunten toebedeeld.¹³⁴ Dit heeft plaatsgevonden bij 10% van de delinquenten bij wie de RISc voor de uitspraak is afgenomen. Bij daders die tot een gevangenisstraf zijn veroordeeld, werd veel vaker op vervangingspunten teruggevallen dan bij taakstrafdaders (20% versus 4%).

Bij de berekening van de eindscore is niet alleen rekening gehouden met vervangingswaarden, zij is ook gebaseerd op gewogen scores. Niet ieder leefgebied draagt immers even zwaar bij aan de kans op recidive. Gegevens over het huidige delict en de delictgeschiedenis wegen bijvoorbeeld zwaarder mee dan de relaties met de partner of familie. De punten van elke schaal worden daarom omgerekend naar een gewogen score (zie Bijlage 2 voor het scoringsprofiel van de RISc). Het maximale puntenaantal van de gewogen scores is 168.

Bij bijna een kwart van de delinquenten ontbreekt zo veel informatie, dat er geen eindscore in RISc berekend wordt (zie Tabel 3). Bij de gevangenisstrafdaders bedraagt dit percentage 25%, bij de taakstraf is het percentage delinquenten voor wie geen recidive-risico berekend kon worden lager (16%). De

RISc doet dus voor een kwart van de verdachten die tot een gevangenisstraf zijn veroordeeld geen voorspelling van de recidivekans, omdat er te veel informatie ontbreekt. Bij bijna al deze delinquenten gaat het hier om de delictgegevens (schaal 1 en 2).¹³⁵ De belangrijkste reden hiervoor is dat er geen gegevens over het huidige delict worden ingevuld als de verdachte nog niet veroordeeld is en het delict bij de reclassering ontkennt. Zolang de verdachte niet is veroordeeld, gaat de Reclassering immers uit van zijn onschuld.¹³⁶ Van ontkenkende verdachten wordt daarom geen recidive-inschatting gemaakt. Opmerkelijk is echter dat in het RISc-bestand bij 52 ontkenkende gevangenisstrafdaders en 20 ontkenkende taakstrafdaders toch een recidivekans bekend is. Wellicht speelt een gedeeltelijke bekentenis van de verdachte hier een rol bij.

Van 19.994 delinquenten is de eindscore van de RISc wel bekend. Het aantal RISc-punten is bepalend voor de risicocategorie waarin de delinquent geplaatst wordt. 36% van alle verdachten heeft een laag risico, 46% een gemiddeld risico en 17% een hoog risico (zie Tabel 3 en Figuur 1). Deze verhouding wijkt dus niet veel af van de 40-40-20-verhouding die met de RISc beoogd is:¹³⁷ er zitten iets meer

134 Per schaal is vastgesteld welk aantal (gewogen) punten als vervangingswaarde moet worden toegekend (Handleiding RISc 2004). Zie Bijlage 1.

135 Daarnaast kan er geen eindscore worden berekend als er op twee of meer schalen meer dan 50% van de items niet is gescoord, of als minstens de helft van de antwoorden ontbreken op schaal 10 en/of 11 en/of 12 (Emotioneel welzijn, Denkpatronen, gedrag en vaardigheden en Houding) (Handleiding RISc 2004).

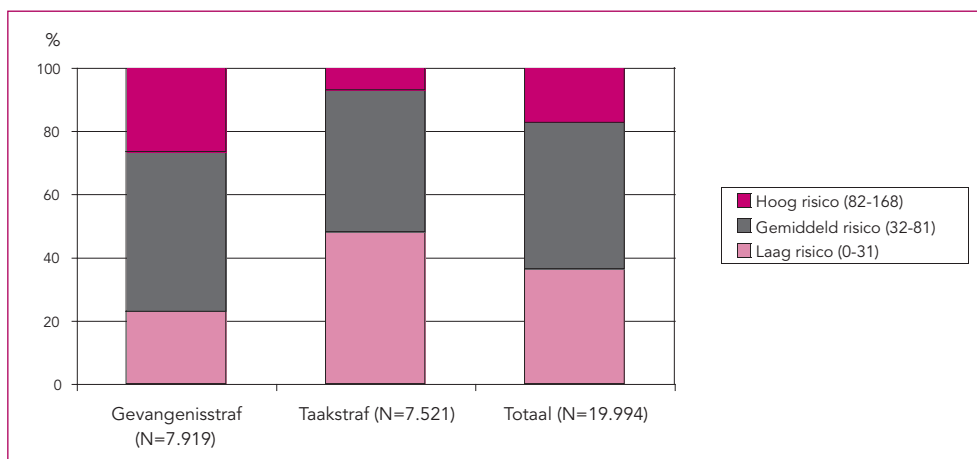
136 Handleiding RISc 2004. Als er wel een veroordeling uitgesproken wordt schaal 2 wel ingevuld.

137 Volgens de Handleiding van de RISc is de RISc zo ingedeeld dat 40% van de respondenten in de laag-risicocategorie valt, 40% in de middencategorie en 20% in de hoog-risicocategorie. In de Handleiding wordt daarbij vermeld: 'Dit is een voorlopige indeling, die op grond van vervolgonderzoek en meer recidivecijfers in de diverse groepen delinquenten en/of naar typen delictgedrag, mogelijk nog wijzigingen zal ondergaan' (Handleiding RISc 2004, p. 20).

Tabel 3: RISC-uitkomst (in procenten)

	Gevangenisstraf		Taakstraf		Totaal	
	N					
N	10,499	7,919	8,989	7,521	26,139	19,994
RISC-uitkomst						
Onbekend	25	-	16	-	24	-
Laag risico (0-31)	17	23	40	48	28	36
Gemiddeld risico (32-81)	38	51	38	45	35	46
Hoog risico (82-168)	20	27	6	7	13	17
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Figuur 1: RISC-uitkomst voor gevangenis-, taakstrafdadere en alle verdachten

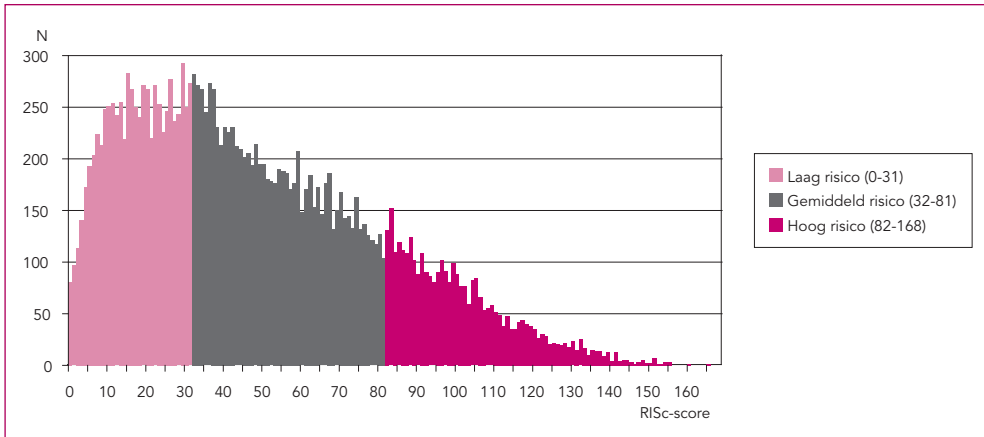
mensen in de middelste categorie. Voor gevangenis- en taakstrafdadere liggen de verhoudingen echter heel anders.¹³⁸ Bijna de helft van de taakstrafdadere heeft een laag

risico, tegenover 23% van de gevangenisstrafdadere. Daarentegen valt 27% van de gevangenisstrafdadere in de hoog-ricocategorie, tegenover 7% van de taakstrafdadere.

138 Dit is niet vreemd, omdat de beoogde 40-40-20-verhouding betrekking heeft op alle delinquenten bij wie de RISC wordt afgenomen, niet op specifieke subpopulaties binnen die groep.

Figuur 2: Frequentieverdeling van het gewogen aantal RISc-punten voor alle verdachten bij wie de RISc voor de uitspraak is afgenomen (N=19.994)

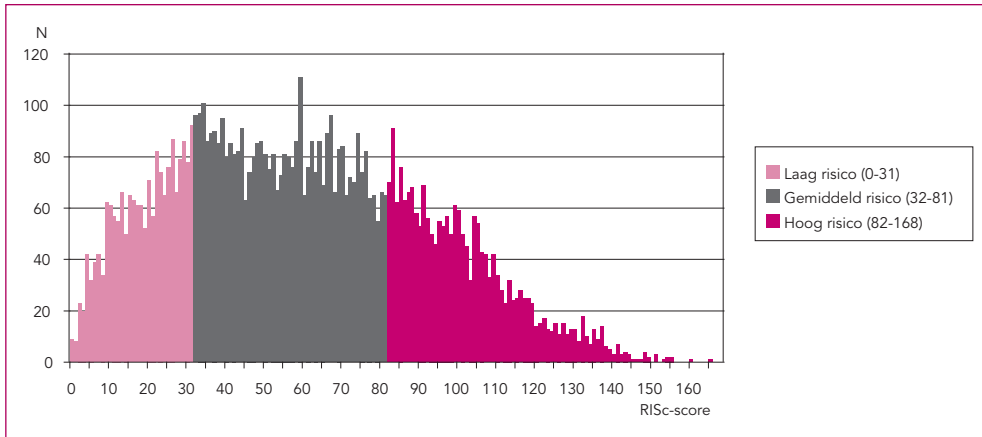
4.3.2 RISc-score

De drie categorieën van de uitkomst van de RISc zijn gebaseerd op het totaal aantal punten dat een delinquent op de RISc gescoord heeft. Het gemiddeld aantal punten dat op de RISc gescoord wordt, is 48. Taakstrafdadere scoren gemiddeld 38 punten, gevangenisstrafdadere scoren hoger: 59 punten. Van de 19.994 delinquenten van wie de eindscore bekend is, blijken de meeste tussen de 10 en 40 punten te scoren (zie Figuur 2). Veel delinquenten zitten op het randje van een laag of een gemiddeld risico in. Ook bij het grensgebied tussen de gemiddeld en hoog risico-categorie is er een piek te zien: voor

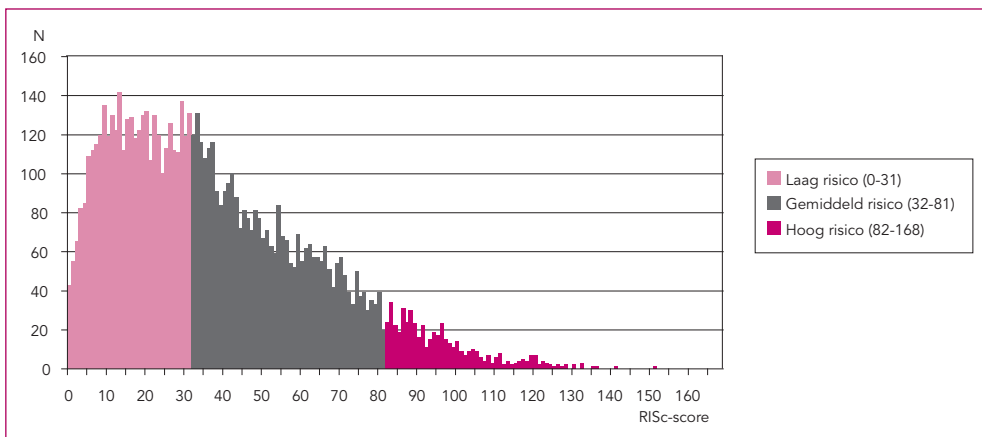
veel delinquenten is de hoog risico-categorie maar nipt bereikt. De figuur laat ook zien dat scores hoger dan 140 punten zelden voorkomen.

Figuur 3 laat de verdeling van de RISc-scores zien voor de daders die tot een *gevangenisstraf* zijn veroordeeld (en van wie de RISc-score bekend is). De RISc-scores zijn hier gelijkmatiger verdeeld dan in Figuur 2. Ook veel gevangenisstrafdadere scoren rond de grensgebieden van de risicocategorieën. De verdeling van de RISc-scores voor *taakstrafdadere* ziet er weer heel anders uit (zie Figuur 4). De verdeling is hier scheef naar rechts: relatief weinig taakstrafdadere hebben een hoge totaalscore op de RISc.

Figuur 3: Frequentieverdeling van het gewogen aantal RISC-punten voor daders die tot gevangenisstraf zijn veroordeeld (N=7.951)

Figuur 4: Frequentieverdeling van het gewogen aantal RISC-punten voor daders die tot een taakstraf zijn veroordeeld (N=7.521)

4.3.3 RISc-schalen

Naast het recidiverisico dat gebaseerd is op de totaalscore, kan ook voor de verschillende losse schalen van de RISc bekeken worden in hoeverre het leefgebied een criminogeen probleem vormt. In Tabel 4 is voor iedere RISc-schaal aangegeven vanaf welk puntenaantal het leefgebied wordt beschouwd als criminogeen of als ernstig criminogeen. Daar-

naast staan de percentages verdachten, gevangenisstrafdadere en taakstrafdadere vermeld die binnen die categorie vallen. Ook is weergegeven wat de maximale score per schaal is, en hoeveel punten de delinquenten gemiddeld op de schaal gescoord hebben. De criminogene factoren die bij relatief veel delinquenten in ernstige mate aanwezig zijn, zijn alcoholgebruik (26%), emotioneel welzijn (16%) en werken en leren (15%). Voor gevan-

Tabel 4: Mate van criminogeniteit op de RISc-schalen

	Schaal	1 en 2: Delict	3. Wonen	4. Werk en leren	5. Financiën	6. Relaties met partner	7. Relaties met vrienden	8. Druggebruik	9. Alcoholgebruik	10. Emotioneel welzijn	11. Denkpatronen	12. Houding	
Criminogene factor	Nee	Grens (vanaf)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		Totaal	71%	75%	46%	63%	53%	65%	60%	59%	68%	24%	59%
		Gevangenisstraf	58%	68%	35%	50%	53%	51%	48%	58%	69%	18%	52%
		Taakstraf	81%	81%	57%	73%	59%	74%	67%	59%	76%	30%	68%
	Ja	Grens (vanaf)	10	4	6	5	3	5	3	2	4	4	7
		Totaal	26%	18%	39%	33%	33%	29%	28%	16%	16%	63%	30%
		Gevangenisstraf	36%	19%	46%	43%	32%	40%	32%	16%	16%	66%	35%
		Taakstraf	18%	17%	34%	26%	30%	23%	27%	16%	14%	62%	25%
	Ernstig	Grens (vanaf)	40	8	17	10	5	12	12	4	5	11	12
		Totaal	4%	8%	15%	5%	14%	6%	13%	26%	16%	13%	11%
		Gevangenisstraf	6%	12%	19%	7%	15%	10%	20%	26%	15%	16%	14%
		Taakstraf	1%	2%	9%	2%	11%	3%	6%	25%	10%	7%	7%
Totaal	Max. score	50	12	20	12	6	15	15	5	6	12	15	
	Gemiddeld Totaal	11	2	7	3	3	4	4	2	2	7	5	
	Gemiddeld Gevangenisstraf	14	3	9	4	3	5	5	2	2	7	6	
	Gemiddeld Taakstraf	8	1	6	2	2	3	3	2	2	6	4	

Tabel 5: Gemiddeld aantal delicten waarvoor de delinquenten vervolgd en berecht zijn

	Gemiddeld aantal delicten			
	N	Vervolgd	Veroordeeld	Ad informandum
Gevangenisstraf	10,499	3,1	2,3	0,3
Taakstraf	8,989	2,2	1,8	0,2
Totaal	26,139	2,4	1,8	0,1

Tabel 6: Zwaarste delictcategorie waarvoor de verdachte veroordeeld is (in percentages)

N	Gevangenisstraf	Taakstraf	Totaal
	10,499	8,989	26,139
<i>Geweldsdelicten</i>			
Bedreiging	4	6	7
Mishandeling	15	31	25
Diefstalgeweld	14	4	7
Zeden	7	7	6
Levensdelicten	9	3	5
Overig geweld	2	1	1
<i>Vermogensdelicten</i>			
Valsheidsmisdrijven	1	3	2
Eenvoudige diefstal	3	3	5
Gekwalificeerde diefstal	14	9	10
Overig vermogen	3	4	3
<i>Vernieling en openbare orde en gezag</i>			
Vernieling	0	1	2
Openbare orde	7	8	7
<i>Overig</i>			
Overig WvSR	4	8	5
Opiumwet	15	8	8
Wet Wapens en Munitie	1	0	1
Wegenverkeerswet	0	4	3
Overig	1	4	1
<i>Onbekend</i>	0	0	4
Totaal	100	100	100

genisstrafdadere vormen drugsgebruik (20%) en denkpatronen (16%) ook vaak een ernstig criminogeen probleem. Ernstig criminogene problemen van taakstrafdadere hebben naast alcoholgebruik vooral te maken met partnerrelaties (11%) en emotioneel welzijn (10%).

4.4 Delictkenmerken

Verdachten kunnen voor meer dan één delict tegelijk worden vervolgd of veroordeeld. In Tabel 5 is het gemiddelde aantal delicten weergegeven waarvoor de verdachte is vervolgd¹³⁹ en veroordeeld in de strafzaak waar het in dit onderzoek om gaat. Daarnaast is weergegeven hoeveel zaken er gemiddeld ad informandum gevoegd worden. Uit de tabel blijkt dat verdachten die tot een gevangenisstraf worden veroordeeld gemiddeld voor de meeste delicten worden vervolgd (3,1) en veroordeeld (2,3). Ook het aantal ad informandum gevoegde feiten is bij hen het hoogst (0,3).

Omdat verdachten niet alleen voor meerdere delicten, maar ook voor delicten van verschillende aard veroordeeld kunnen worden, is onderzocht wat het ernstigste delict is waar-

voor de verdachte veroordeeld wordt. De ernst van het feit is bepaald aan de hand van de maximale strafdreiging van het delict, waarbij wettelijke beperkingen of verruiming van de maximale strafdreiging zijn verrekend (voor een poging is de maximale strafdreiging bijvoorbeeld met een derde verminderd).¹⁴⁰ Het feit met de hoogste maximale strafdreiging wordt als het hoofddelict beschouwd.¹⁴¹

Tabel 6 geeft weer voor welke hoofddelicten de verdachten veroordeeld zijn.¹⁴² Bij een kwart van alle verdachten is het hoofddelict mishandeling. Taakstrafdadere hebben mishandeling dubbel zo vaak als zwaarste delict waarvoor veroordeeld wordt (31%) als gevangenisstrafdadere (15%). Gevangenisstrafdadere worden daarentegen relatief vaak veroordeeld voor gekwalificeerde diefstal, diefstal met geweld en opiumdelicten. Taakstrafdadere hebben relatief vaak als zwaarste delicttype waarvoor veroordeeld wordt gekwalificeerde diefstal, opiumdelicten, delicten betreffende de openbare orde, en overige delicten uit het Wetboek van Strafrecht (Sr), waaronder stalking (art. 285b Sr) en bezit van kinderpornografie (art. 240b Sr).

139 Bij het aantal feiten waarvoor de verdachte is vervolgd zijn ook de feiten meegerekend die door het OM zijn geseponereerd, getransigeerd, gevoegd of overgedragen.

140 Bovendien wordt de maximale strafdreiging van het feit als nihil beschouwd indien de verdachte voor het delict wordt vrijgesproken. Daarnaast is, indien een dader veroordeeld is voor meerdere feiten met dezelfde maximum strafdreiging, vervolgens bepaald wat het zwaarste delict is aan de hand van de gevolgen van het delict, waarbij de dood als gevolg en lichamelijk letsel ernstiger worden bevonden dan bijvoorbeeld opium- en vermogensdelicten.

141 Het WODC waarschuwt dat het delict waarvoor veroordeeld is niet altijd lijkt te kloppen: bij zware delicten, waarbij subsidiair een lichtere vorm ten laste wordt gelegd, komt het nog wel eens voor dat volgens OMDATA voor het primair ten laste gelegde is veroordeeld, terwijl volgens het dossier voor een lichtere vorm van het delict is veroordeeld.

142 Bij de indeling van de categorieën is aangesloten bij de Standaard Classificatie van Misdrijven van het CBS, waarbij voor dit onderzoek enkele categorieën zijn samengevoegd. Zie Bijlage 3.

Tabel 7: Percentage verdachten dat voor het delicttype veroordeeld is

N	Gevangenisstraf 10,499	Taakstraf* 8,989	Totaal 26,139
<i>Geweldsdelicten</i>			
Bedreiging	15	17	16
Mishandeling	21	35	29
Diefstal met geweld	15	4	7
Zeden	7	7	6
Levensdelicten	9	3	5
Overig geweld	2	1	1
<i>Vermogensdelicten</i>			
Valsheidsmisdrijven	2	3	2
Eenvoudige diefstal	7	5	7
Gekwalificeerde diefstal	18	10	12
Overig vermogen	8	7	6
<i>Vernieling en openbare orde en gezag</i>			
Vernieling	7	8	8
Openbare orde	12	12	11
<i>Overig</i>			
Overig WvSR	8	11	9
Opiumwet	17	9	9
Wet Wapens en Munitie	7	4	4
Wegenverkeerswet	2	5	4
Overig of onbekend	1	0	0

* Inclusief gevallen waarin taakstraf gecombineerd is met vrijheidsstraf.

Naast het hoofddelict kan de verdachte ook nog voor andersoortige delicten worden veroordeeld. In Tabel 7 is weergegeven hoe vaak de verschillende delicttypen in totaal voorkomen. Naast mishandeling worden veel

verdachten (onder andere) veroordeeld voor bedreiging (16%). Gekwalificeerde diefstal en delicten betreffende de openbare orde komen relatief ook veel voor (respectievelijk 12% en 11%).

Tabel 8: Uitspraak van de rechter bij verdachten die niet tot gevangenis- of taakstraf zijn veroordeeld

Uitspraak*	N	%
Voorwaardelijke gevangenisstraf	1,745	22
Voorwaardelijke taakstraf	1,115	14
Geldboete	1,129	14
Tbs	44	1
Plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis	120	2
ISD**	588	7
Jeugddetentie of PIJ	91	1
Vrijspraak	775	10
OVAR	159	2
Schuldigverklaring zonder oplegging van straf of maatregel	252	3
Onbekend	2,028	25
Overig	43	1
Totaal	8,089	100

* Deze uitspraken komen ook nog in onderlinge combinaties voor.

** Deze categorie omvat tevens de 44 gevallen waarin naast de ISD-maatregel ook een onvoorwaardelijke gevangenisstraf is opgelegd.

4.5 Opgelegde sancties

4.5.1 Geen gevangenisstraf of taakstraf

In paragraaf 4.1 is reeds uiteengezet dat er van de 26.139 verdachten bij wie de RISC is afgenomen voordat de rechter zijn uitspraak

deed 10.499 tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf zijn veroordeeld en 8.989 tot een onvoorwaardelijke taakstraf.¹⁴³ 1.438 daders hebben zowel een onvoorwaardelijke taakstraf als een onvoorwaardelijke gevangenisstraf gekregen. Deze daders zitten dus dubbel in het onderzoek.

143 44 verdachten zijn naast een onvoorwaardelijke gevangenisstraf tevens tot een ISD-maatregel veroordeeld. Van deze 44 ISD-maatregelen zijn er 11 onvoorwaardelijk en 33 voorwaardelijk opgelegd. 19 van de 44 ISD-maatregelen zijn na maart 2006 opgelegd. Dit zijn vreemde zaken, omdat de Hoge Raad in maart 2006 heeft bepaald dat een ISD-maatregel niet in combinatie met een gevangenisstraf opgelegd kan worden (HR 21 maart 2006, LJN AV1161). Na maart 2006 is nog 1 keer een onvoorwaardelijke ISD-maatregel in combinatie met gevangenisstraf opgelegd en nog 18 keer een voorwaardelijke ISD-maatregel. Zie ook Rechtbank Breda, 23 maart 2009, LJN BI9338, waarin wel een combinatie van gevangenisstraf met een voorwaardelijke ISD-maatregel werd opgelegd. Omdat dit van die vreemde zaken zijn en omdat zij de interpretatie van de resultaten bemoeilijken, worden de 44 verdachten die naast gevangenisstraf ook een ISD-maatregel hebben gekregen in dit onderzoek niet gerekend tot de gevangenisstrafdaders.

De resterende 8.089 verdachten zijn niet tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf of taakstraf veroordeeld.¹⁴⁴ Bij 25% van deze verdachten is de uitspraak van de rechter onbekend.¹⁴⁵ 22% is tot een voorwaardelijke gevangenisstraf veroordeeld en 14% tot een voorwaardelijke taakstraf. Daarnaast moet 14% een geldboete betalen. De overige verdachten zijn voor alle feiten vrijgesproken, ontslagen van alle rechtsvervolging, of tot andere sancties veroordeeld, zoals jeugd-detentie, tbs, of ISD (zie Tabel 8).

4.5.2 Onvoorwaardelijke gevangenisstraf

Duur van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf

Van de 10.499 daders die tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf zijn veroordeeld,

hebben er 3 levenslang gekregen. De overige 10.496 krijgen gemiddeld een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van ruim 11 maanden (335 dagen), maar de duur van de gevangenisstraf loopt sterk uiteen (SD: 500).¹⁴⁶ Sommigen moeten meer dan 10 jaar zitten, anderen slechts 1 dag.

Hoewel de spreiding van de opgelegde straffen dus groot is, krijgt het gros van de daders een relatief korte gevangenisstraf opgelegd (zie Tabel 9). Een derde van de daders moet korter dan 3 maanden zitten en een kwart moet langer dan 3 maanden maar korter dan 6 maanden de gevangenis in. Nog eens 17% van de daders wordt voor langer dan een half jaar, maar korter dan een jaar naar de gevangenis gestuurd. Ten slotte wordt een kwart van de daders tot een strafduur van meer dan een jaar veroordeeld (zie Figuur 5).

Tabel 9: Duur van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf in categorieën

	N	%
0 tot 3 maanden	3,477	33
3 tot 6 maanden	2,628	25
6 tot 9 maanden	690	7
9 maanden tot 1 jaar	1,056	10
1 tot 2 jaar	1,613	15
2 tot 4 jaar	753	7
5 tot 10 jaar	233	2
10 jaar of meer	49	0
Totaal	10,499	100

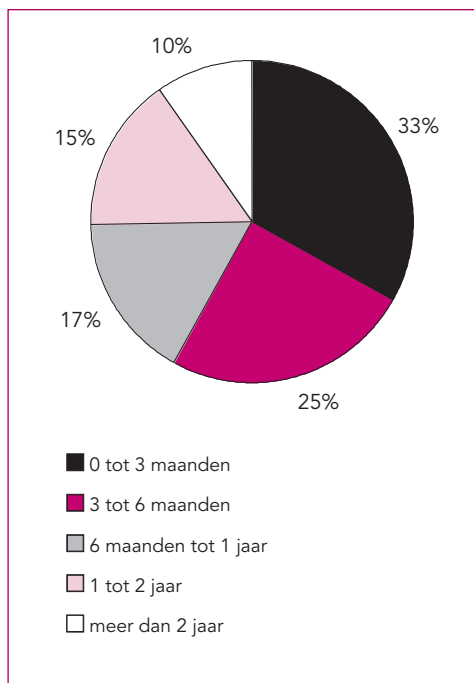
144 Zie ook paragraaf 6.3.1, waarin wordt beschreven welke sancties de rechter tot zijn beschikking heeft.

145 Dit zijn vooral recentere zaken, waarvan de afdoening ten tijde van het opragen van OM-data waarschijnlijk nog niet goed geadmistreerd was.

146 Als de levenslange gevangenisstraffen worden gelijkgesteld aan 30 jaar loopt de gemiddelde strafduur op tot 338 dagen met een SD van 530.

Figuur 5: Duur van de opgelegde onvoorwaardelijke gevangenisstraf in categorieën (N=10.499)

Combinaties van sancties naast gevangenisstraf

De rechter kan niet alleen gevangenisstraf opleggen, hij kan de dader naast gevangenisstraf ook nog tot andere sancties veroordelen. Tabel 10 geeft enkele sancties weer die naast de gevangenisstraf zijn opgelegd. 72% heeft naast een onvoorwaardelijke ook een voorwaardelijke gevangenisstraf gekregen en 31%

Tabel 10: Sancties die opgelegd zijn naast de gevangenisstraf (N=10.499)

	N	%
Voorwaardelijke gevangenisstraf	7,521	72
Taakstraf*	1,475	14
Geldboete	122	1
Tbs	259	3
Schadevergoedingsmaatregel	3,236	31

* 1.410 daders hebben naast de gevangenisstraf een onvoorwaardelijke taakstraf gekregen, 37 daders een voorwaardelijke en 28 daders zowel een voorwaardelijke als een onvoorwaardelijke taakstraf.

is ook tot een schadevergoedingsmaatregel veroordeeld.¹⁴⁷

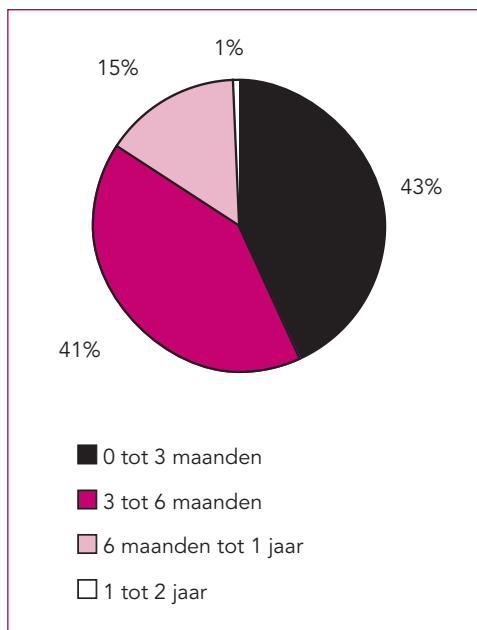
Bij de daders aan wie de gevangenisstraf deels voorwaardelijk is opgelegd, is de gemiddelde duur van het voorwaardelijke gedeelte van de gevangenisstraf 4,5 maanden. Ook hier loopt de duur van de straf uiteen: van 1 dag tot 2 jaar (SD: 90 dagen). Bij 43% van de daders die een voorwaardelijke straf krijgen is de duur van het voorwaardelijke gedeelte korter dan 3 maanden (zie Tabel 11 en Figuur 6). Bij 41% bedraagt de strafduur tussen de 3 en 6 maanden en bij de resterende 16% meer dan een half jaar, met een maximum van 2 jaar.

¹⁴⁷ De beslissing van de rechter om een schadevergoedingsmaatregel op te leggen staat in principe los van de zwaarte van de straf. Bij de andere sancties uit Tabel 10 is dit niet zo.

Tabel 11: Duur van de voorwaardelijke gevangenisstraf in categorieën

	N	%
0 tot 3 maanden	3,231	43
3 tot 6 maanden	3,107	41
6 tot 9 maanden	604	8
9 tot 12 maanden	534	7
1 tot 2 jaar	45	1
Totaal	7,521	100

Figuur 6: Duur van de opgelegde voorwaardelijke gevangenisstraf in categorieën (N=7.521)

4.5.3 Onvoorwaardelijke taakstraf

Duur van de onvoorwaardelijke taakstraf

Artikel 22c Sr bepaalt dat de taakstraf maximaal 480 uur mag duren, waarvan maximaal 240 uur werkstraf. Bij de 8.989 daders die tot een onvoorwaardelijke taakstraf zijn veroordeeld, varieert de duur van de taakstraf van 2 tot 468 uur. Gemiddeld moeten zij 104 uur werken of leren (SD: 72). Tabel 12 geeft de indeling van de duur van de taakstraf in categorieën weer. Ruim een kwart krijgt een taakstraf van 40 uur of minder en bij bijna net zo'n grote groep duurt de taakstraf meer dan 40, maar maximaal 80 uur. Taakstraffen van meer dan 240 uur komen weinig voor (0,5%).

Tabel 12: Duur van de onvoorwaardelijke taakstraf (N=8.989)

Uur	N	%
0-40	2,363	26
41-80	2,442	27
81-120	1,578	18
121-160	569	6
161-200	870	10
201-240	1,121	13
241-480	46	1
Totaal	8,989	100

Combinaties van sancties naast taakstraf

Net als de onvoorwaardelijke gevangenisstraf wordt ook de onvoorwaardelijke taakstraf vaak

in combinatie met andere sancties opgelegd. Deze zijn weergegeven in Tabel 13. Zo is bij 16% van de daders de taakstraf deels voorwaardelijk opgelegd. Ook is 16% naast de taakstraf tevens tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf veroordeeld en maar liefst 65% van de daders die tot een taakstraf zijn veroordeeld, hebben daarnaast een voorwaardelijke gevangenisstraf gekregen. Bijna een kwart van de daders heeft ook de schadevergoedingsmaatregel opgelegd gekregen.¹⁴⁸ De geldboete wordt heel weinig in combinatie met de taakstraf opgelegd (2%). Combinatie van de taakstraf met de LSD of met tbs komt helemaal niet voor.

Tabel 13: Sancties die opgelegd zijn naast de taakstraf (N=8.989)*

	N	%
Onvoorwaardelijke gevangenisstraf	1,438	16
Voorwaardelijke gevangenisstraf	5,825	65
Voorwaardelijke taakstraf	1,431	16
Geldboete	183	2
Tbs	0	0
Schadevergoedingsmaatregel	2,092	23

* Omdat verdachten tot meerdere soorten sancties veroordeeld kunnen worden, telt het totaal van de percentages op tot meer dan 100%.

4.6 Uitleiding

In dit hoofdstuk is het onderzoeksbestand beschreven. Daarbij zijn belangrijke daderekenmerken uiteengezet, alsook het recidiverisico van de delinquenten, de delicten waarvoor zij terechtstaan, en de sancties die de rechter heeft opgelegd. Nu duidelijk is geworden wat de kenmerken zijn van de onderzoekspopulatie, wordt in het volgende hoofdstuk onderzocht wat de rol van het recidiverisico is bij de straftoemeting.

148 De beslissing van de rechter om een schadevergoedingsmaatregel op te leggen staat in principe los van de zwaarte van de straf. Bij de andere sancties uit Tabel 13 is dit niet zo.

Kwantitatieve analyses van de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting

5.1 Inleiding

In dit onderzoek staat de vraag centraal:

Wat is de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting? Worden verdachten zwaarder bestraft naarmate het recidiverisico hoger is?

In paragraaf 1.2 is reeds beschreven dat het recidiverisico op verschillende manieren een rol kan spelen bij de straftoemeting. Ten eerste kan de rechter rekening houden met het recidiverisico zoals dat letterlijk in de voorlichtingsrapportage van de reclassering staat. In deze voorlichtingsrapportage zijn door de reclassering de criminogene leefgebieden van de verdachte uiteengezet en is de conclusie over het recidiverisico van de verdachte gebaseerd op de uitkomst van de RISc.¹⁴⁹ Daarnaast kan het recidiverisico van de verdachte ook op een andere manier meespelen bij de straftoemeting. Het recidiverisico van de verdachte is immers geen direct kenmerk van de verdachte, maar het wordt bepaald door vele delict- en daderkenmerken en sociale achtergrondfactoren van de verdachte. De rechter kan op grond van (enkele van) deze factoren een eigen inschatting van het recidiverisico maken. De risicogerelateerde factoren waar de rechter zijn inschatting op kan baseren, zijn te onderscheiden in statische en dynamische risicofactoren.

Statische risicofactoren, ook wel historische risicofactoren genoemd, zijn factoren die onveranderlijk zijn, wat wil zeggen dat deze factoren niet beïnvloed kunnen worden door een behandeling of een justitiële interventie. Voorbeelden van statische factoren zijn het geslacht van de delinquent, zijn leeftijd ten tijde van het plegen van het delict en zijn strafrechtelijk verleden. Statische risicofactoren blijken goede voorspellers van het recidiverisico te zijn. Zo toonden Wartna e.a. aan, dat met het actuariële risicotaxatie-instrument StatRec (Statisch Recidiverisico) het recidiverisico goed voorspeld wordt.¹⁵⁰ Bij StatRec wordt het recidiverisico berekend aan de hand van zes statische risicofactoren, namelijk het geslacht, de leeftijd en het geboorteland van de delinquent, het type delict waarvoor hij wordt verdacht, het aantal eerdere strafzaken tegen hem en zijn strafzaakdichtheid. Ook de rechter kan zich bij zijn eigen inschatting van het recidiverisico – bewust dan wel onbewust – baseren op dergelijke statische risicofactoren. De rechter kan bij zijn eigen risicotaxatie ook rekening houden met *dynamische risicofactoren*. In tegenstelling tot statische risicofactoren zijn dynamische risicofactoren wel veranderbaar. Het gaat dan om sociale omstandigheden, zoals werkloosheid of verslavingsproblemen bij de delinquent: als een delinquent een baan weet te vinden of zijn verslaving weet aan te pakken, vermindert zijn recidiverisico. Dynamische risicofactoren vormen de basis van de RISc. In paragraaf 3.2.3 is reeds beschreven

¹⁴⁹ Uit hoofdstuk 3 is gebleken dat het recidiverisico dat in de voorlichtingsrapportage wordt genoemd voldoende overeenkomt met het recidiverisico zoals dat in de RISc-database staat. Het is daarom gelegitimeerd om in dit onderzoek de invloed van de RISc-uitkomst te bestuderen.

¹⁵⁰ Wartna, Tollenaar & Bogaerts 2009, p. 281.

Kwantitatieve analyses van de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting

dat de RISc het recidiverisico inschat aan de hand van 12 schalen (leefgebieden), die elk uit meerdere items bestaan. De rechter kan echter ook zelf aan een of meerdere van deze risicofactoren waarde hechten bij zijn overwegingen over de op te leggen straf.

Het recidiverisico kan dus op verschillende manieren een rol spelen bij de straftoemeting, waarbij de ene manier de andere niet uitsluit:

1. De rechter kan rekening houden met het recidiverisico zoals dat letterlijk in de voorlichtingsrapportage is opgenomen (de RISc-uitkomst);
2. De rechter kan een eigen inschatting van het recidiverisico maken, waarbij hij zich op *statische* risicofactoren baseert;
3. De rechter kan een eigen inschatting van het recidiverisico maken, waarbij hij zich op *dynamische* risicofactoren baseert.

Een specifiekere vervolgvraag luidt daarom:

In hoeverre spelen de RISc-uitkomst en de risicogerelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte een rol bij de straftoemeting?

De rechter heeft bij zijn straftoemetingsbeslissing een groot arsenaal aan straffen en maatregelen tot zijn beschikking. Deze worden in paragraaf 6.3.1 uiteengezet. Vanwege de vele verschillende sanctietypen en -combinaties zal dit onderzoek zich niet op alle sancties richten, maar zal het zich beperken tot de daders die tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf¹⁵¹ of onvoorwaardelijke taakstraf zijn veroordeeld.¹⁵² Van de 26.139 verdachten bij wie de RISc voor de uitspraak is afgenomen, zijn er 10.499 (40%) tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf veroordeeld.¹⁵³ Een onvoorwaardelijke taakstraf is aan 8.989 (34%) daders opgelegd. Van deze daders hebben er 1.438 zowel een onvoorwaardelijke taakstraf als een onvoorwaardelijke gevangenisstraf gekregen. Deze daders zitten dus dubbel in het onderzoek.

In de volgende paragrafen wordt eerst de onderzoeksmethode beschreven. Daarna worden de resultaten weergegeven van de analyses over de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting, waarbij in paragraaf 5.5 de beslissing van de rechter om gevangenisstraf op te leggen centraal staat en in paragraaf 5.6 de beslissing om een taakstraf op te leggen.

151 Onder gevangenisstraf wordt tevens hechtenis en militaire detentie verstaan.

152 Deze keuze is gebaseerd op de frequentie waarin de diverse sancties zijn opgelegd: de geldboete is slechts bij 5% van de daders 'los' van de onvoorwaardelijke gevangenis- of taakstraf opgelegd. Daarom is ervoor gekozen om het onderzoek naar de opgelegde straffen te richten op de daders die tot een onvoorwaardelijke gevangenis- of taakstraf zijn veroordeeld.

153 Van de 10.499 daders die tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf zijn veroordeeld, hebben er 3 levenslang gekregen. Voor wat betreft de analyses over de strafduur wordt levenslang gelijkgesteld met 30 jaar. Verder zijn er nog 44 daders die naast een onvoorwaardelijke gevangenisstraf tevens ISD opgelegd hebben gekregen. Dit is een bijzondere groep: zij krijgen voor relatief lichte delicten een zware sanctie. Aangezien de resultaten daardoor moeilijk te interpreteren zijn, worden zij buiten beschouwing gelaten.

5.2 Multivariate regressieanalyse

In deze studie wordt onderzocht wat de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting is. Daarbij wordt niet alleen onderzocht welke rol de RISC-uitkomst bij de straftoemeting speelt, maar ook in hoeverre statische en dynamische risicofactoren samenhangen met de straftoemeting. Hiertoe dienen verschillende delict-, proces- en daderkenmerken gezamenlijk in een model opgenomen te worden. Dit kan met behulp van multivariate regressieanalyse. Dit is een methode om te bepalen op welke wijze de factoren in onderlinge samenhang de opgelegde strafsoort of -maat beïnvloeden.¹⁵⁴ De beslissing van de rechter om gevangenisstraf op te leggen is dichotoom: wel of geen gevangenisstraf. Daarom wordt bij de analyse van deze beslissing gebruikgemaakt van

logistische regressieanalyse. Bij de analyses van de strafduur wordt lineaire regressieanalyse gebruikt.¹⁵⁵

Om bij de opgelegde straf rekening te houden met de ernst van het delict dat is gepleegd, moeten er kenmerken van het delict in het regressiemodel worden opgenomen. Omdat de daders uit de onderzoeksgroep voor veel uiteenlopende delicten veroordeeld zijn, is het niet mogelijk om ieder wetsartikel afzonderlijk in het model op te nemen. Daarom worden de verschillende delicten ingedeeld in categorieën en wordt in het model slechts opgenomen hoe vaak de dader veroordeeld is voor elke delictcategorie en wat de maximale strafdreiging van zijn zwaarste delict is.¹⁵⁶ De combinatie van strafdreiging, aantal en type delicten geeft een indicatie van de ernst van de delicten waar-

154 Factoren die van een interval of ratio meetniveau zijn (zoals de maximale strafdreiging, die oploopt van 1 dag tot 30 jaar) kunnen zo aan het model toegevoegd worden. Factoren die niet van een interval- of ratio-meetniveau zijn, moeten eerst in categorieën (zogenaamde dummyvariabelen) ingedeeld worden. Een voorbeeld is de factor recidiverisico, die de categorieën onbekend, laag, midden en hoog kent. Voor dit kenmerk worden dus vier dummyvariabelen aangemaakt, die waarde 0 of 1 hebben, indicierend of de factor wel of niet aanwezig is bij de verdachte.

Voor de regressieanalyse wordt bij de dummyvariabelen steeds een referentiecategorie gekozen, waarmee de waarden van de andere categorieën worden vergeleken. In het geval van het recidiverisico wordt een laag risico als referentiecategorie gekozen. Vervolgens wordt gekeken wat de invloed op de strafmaat is van bijvoorbeeld een hoog recidiverisico *ten opzichte van* het lage risico. Een negatief cijfer duidt er dan op, dat bij dat kenmerk een lagere straf hoort dan bij het kenmerk van de referentiecategorie. Als het cijfer positief is, draagt de factor bij aan een zwaardere straf dan de referentiecategorie.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat door middel van regressieanalyse slechts verbanden kunnen worden aangetoond; er kan niet geconcludeerd worden dat de relaties tussen variabelen ook causaal zijn. Dit betekent dat slechts gesignaleerd kan worden dat vrouwen bijvoorbeeld een lagere straf krijgen dan mannen, maar dat dat niet betekent dat het geslacht van de verdachte de lagere straf veroorzaakt.

155 Het gaat daarbij om een Weighted Least Squares-regressie op het natuurlijk logaritme van de strafduur, waarbij aan het model een correctiefactor voor selectiebias is toegevoegd.

156 Zie Bijlage 3 voor de indeling van de delictcategorieën. De meeste delinquenten plegen een type delict 0, 1, 2 of 3 keer. Om te voorkomen dat uitschieters de onderzoeksresultaten vertekenen, is het aantal delicten van meer dan 3 gehercodeerd naar 3.

Kwantitatieve analyses van de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting

voor de verdachte veroordeeld is.

Naast de delictkenmerken worden proceskenmerken in het model opgenomen. Daarbij wordt ten eerste de duur van het voorarrest (in maanden) als onafhankelijke variabele opgenomen, omdat verwacht wordt dat verdachten die in voorlopige hechtenis zitten een grote kans hebben om tot een gevangenisstraf veroordeeld te worden.¹⁵⁷ Een tweede proceskenmerk betreft de aanwezigheid van de verdachte op de zitting.¹⁵⁸ Ten slotte worden het arrondissement waarin de rechtszaak behandeld wordt en de reclasseringsorganisatie die de RISc heeft afgenomen ook als proceskenmerk in het model opgenomen. Om te onderzoeken in hoeverre achterliggende risicofactoren een rol spelen bij de straftoemetingsbeslissing van de rechter worden diverse statische en dynamische risicofactoren als onafhankelijke variabelen aan het model toegevoegd. Statische risicofactoren die in dit onderzoek worden betrokken, zijn:

- geslacht;
- leeftijd ten tijde van het plegen van het delict;
- geboorteland;
- hoeveelheid eerdere veroordelingen (als jeugdige en als volwassene).

Daarnaast worden dynamische risicofactoren, die door de RISc wordt gebruikt om het

recidiverisico in te schatten, zoals woonsituatie en opleidingsniveau, als onafhankelijke variabelen opgenomen. Het is echter niet mogelijk om alle dynamische risicofactoren in het model op te nemen, omdat dat er zeer veel zijn.¹⁵⁹ Daardoor ontstaan analyse-, samenhang- en interpretatieproblemen. Om die reden is ervoor gekozen om van iedere RISc-schaal één item te selecteren, dat een goede indicatie geeft van de problematiek van de verdachte op dat leefgebied op het moment waarop de RISc is afgenomen.¹⁶⁰ Van de schaal 'Wonen' is bijvoorbeeld het item 'huidige woonsituatie' (vaste woonruimte, tijdelijke huisvesting of zwervend) gekozen, en bijvoorbeeld niet het item of de verdachte in een buurt woont die bijdraagt aan het delictgedrag. Deze keuze heeft erin geresulteerd dat de volgende elf dynamische risicofactoren in het onderzoek worden betrokken:

- woonsituatie;
- opleidingsniveau;
- werksituatie;
- financiële situatie;
- relatie met partner of familie;
- relatie met vrienden;
- drugsgebruik;
- alcoholgebruik;
- zelfbeheersing;
- delictbeleving;¹⁶¹
- veranderingsgezindheid.

157 Zie Stevens 2010.

158 Hiermee wordt bedoeld dat de procedure op tegenspraak wordt gevoerd.

159 Verdeeld over de verschillende schalen bevat de RISc namelijk 57 sociale achtergrondfactoren, die elk weer omgezet zouden moeten worden naar dummy's, waardoor er minstens 180 variabelen voor het model ontstaan.

160 Van de schaal 'Emotioneel welzijn' zijn echter geen items opgenomen in het analysemodel en van de schaal 'Opleiding, werk en leren' zijn twee items opgenomen, net als van de schaal 'Houding'.

161 De delictbeleving betreft het item 'Pro-criminele houding', dat gaat over de wijze waarop de delinquent het delict en zijn eigen aandeel daarin nu beleeft: erkent hij zijn aandeel en voelt hij zich schuldig?

Samenvattend kan gesteld worden dat op basis van het hierboven beschreven model voor de gevangenisstraf en voor de taakstraf onderzocht wordt welke rol het recidiverisico speelt bij de beslissing van de rechter over het type straf en de strafduur. Het gaat daarbij zowel om de rol van de RISC-uitkomst (het recidiverisico dat de rechter letterlijk in de voorlichtingsrapportage van de reclassering kan lezen), als om de rol van risicogerelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de delinquent.

Door rekening te houden met onder andere de ernst van het delict kan worden gekeken wat nu echt de invloed van het recidiverisico is. Mochten verdachten met een hoog recidiverisico bijvoorbeeld ernstigere delicten plegen, dan wordt de invloed van de ernst van het delict op de straftoemingsbeslissing nu 'wegerekend' en blijft de invloed van het recidiverisico over. Dat geldt behalve voor de ernst van het delict ook voor andere factoren. Door te corrigeren voor delict- en proceskenmerken wordt duidelijk in hoeverre de RISC-uitkomst een rol speelt bij de straftoemeting en in hoeverre de straftoemingsbeslissing van de rechter samenhangt met statische en dynamische risicofactoren.

5.3 RISC-uitkomst en achterliggende risicofactoren samen in een model

De modellen van de multivariate regressie-analyses omvatten in dit onderzoek zowel de RISC-uitkomst als statische en dynamische risicofactoren. De RISC-uitkomst is echter gebaseerd op de afzonderlijke, losse risicofactoren. Deze achterliggende risicofactoren zitten dus in zekere zin op twee manieren in het model: een keer als aparte risicofactor en een keer als onderdeel van de RISC-uitkomst. In deze paragraaf wordt ingegaan op de inhoudelijke redenen hiervoor – wat komt op deze manier aan het licht? – en op een aantal methodologische kwesties die bij deze wijze van modellering aandacht verdienen. Allereerst wordt gewezen op een inhoudelijk argument om zowel de RISC-uitkomst als de risicogerelateerde kenmerken en achtergronden van de dader in één model op te nemen: de rechter kan in de voorlichtingsrapportage van de reclassering zowel de conclusie over het recidiverisico (op basis van de RISC-uitkomst), als de achterliggende risicofactoren lezen. De rechter zou ze dus in principe ook allemaal een rol kunnen toekennen bij zijn straftoemingsbeslissing. De vraag in hoeverre die verschillende manieren waarop het recidiverisico een rol kan spelen bij de straftoemeting naast elkaar bestaan en elkaar aanvullen, kan alleen beantwoord worden door ze allemaal in één model op te nemen.¹⁶²

162 Of de achterliggende risicofactoren een rol spelen bij de straftoemeting, los van de invloed van de RISC-uitkomst, zou ook onderzocht kunnen worden door per risicocategorie te kijken of de statische en dynamische risicofactoren samenhangen met de straftoemeting. Hier is echter niet voor gekozen, omdat er voor iedere risicocategorie (onbekend, laag, gemiddeld en hoog) vijf verschillende straftoemingsbeslissingen geanalyseerd dienden te worden. Het aantal te presenteren en te bespreken tabellen zou daarmee verhoogd worden naar twintig, hetgeen de overzichtelijkheid van deze studie niet ten goede zou komen.

Kwantitatieve analyses van de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting

Een belangrijk methodologisch vereiste om de RISC-uitkomst naast de statische en dynamische factoren in de modellen op te kunnen nemen, is dat de RISC-uitkomst *geen* exacte overlap heeft met de statische en dynamische risicofactoren uit het model. Daarbij is een aantal opmerkingen op zijn plaats. Ten eerste worden de statische risicofactoren wel in kaart gebracht, maar niet gescoord in de RISC. Mannen krijgen bijvoorbeeld niet meer RISC-punten dan vrouwen. Een uitzondering daarop vormt het aantal eerdere veroordelingen. Deze tellen wel mee bij de RISC-score. De overige statische risicofactoren tellen niet mee voor de uitkomst van de RISC en kunnen daarom ook niet 'dubbel' in het model zitten. De tweede reden dat de RISC-uitkomst geen volledige overlap vormt met de risicofactoren uit het model is dat het model slechts 11 dynamische risicofactoren bevat, terwijl de RISC-uitkomst op de scores van 57 items is gebaseerd. De elf dynamische risicofactoren uit het model meten dus niet exact hetzelfde als de RISC-uitkomst; zij vormen er slechts een klein onderdeel van. Ook wordt in de analyse geen gebruik gemaakt van de specifieke totaalscore van de RISC, maar van de categorisering van deze score zoals de rechter die ook te zien krijgt in de voorlichtingsrapportage: een laag, gemiddeld of hoog risico. Ook dit beperkt de samenhang van de RISC-uitkomst met de dynamische risicofactoren. Bovendien is voor alle onafhankelijke variabe-

len die in het model zijn opgenomen onderzocht of zij onderling niet te veel met elkaar samenhangen. Dit is gedaan door naar de Variance Inflation Factor (VIF)-scores te kijken en daarbij de alom geaccepteerde grenswaarde voor collineariteit te hanteren van 4. In geen enkel model zijn de VIF-scores hoger dan 4.¹⁶³ Collineariteitsproblemen doen zich dus niet voor. Ook dit is een aanwijzing dat het geen probleem is om de losse risicofactoren naast de RISC-uitkomst in de modellen op te nemen. Welke conclusies kunnen nu verbonden worden aan de uitkomsten van een model waarin zowel de RISC-uitkomst als de risicogelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de dader zijn opgenomen? De vragen die op basis van dit model beantwoord kunnen worden, zijn: worden de risicocategorieën van de RISC-uitkomst weerspiegeld in de straffen? Ofwel: krijgen de verdachten met een laag risico lichte straffen, die met een gemiddeld risico straffen van een gemiddelde zwaarte, en die met een hoog recidiverisico zware straffen? Of gaat de rechter bij zijn straf-toemetingsbeslissing specifiekier te werk door de risicogelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de dader een plaats te geven bij zijn straf-toemetingsbeslissing? Dit kan slechts blijken door de statische en dynamische risicofactoren van de delinquent aan het model met de RISC-uitkomst toe te voegen.¹⁶⁴ Als de losse risicofactoren aan het

163 Alleen bij de analyse over de duur van de taakstraf trad een collineariteitsprobleem op door de duur van de voorlopige hechtenis. Deze is daarom niet opgenomen in het model.

164 De volgorde waarin de RISC-uitkomst en de losse risicofactoren aan het model worden toegevoegd maakt niet uit voor de resultaten. Als eerst de losse risicofactoren en daarna de RISC-uitkomst aan het model worden toegevoegd, en de effecten op de straftoemeting verschuiven van de losse risicofactoren naar de RISC-uitkomst, zou de interpretatie daarvan zijn, dat de RISC-uitkomst met haar laag-gemiddeld-hoog-indeling een betere voorspeller is van de variatie in straftoemeting dan de statische en dynamische risicofactoren: de straffen worden dan toch vooral langs de lijnen van de laag-gemiddeld-hoog-indeling opgelegd.

model worden toegevoegd en het blijkt dat zij niet significant samenhangen met de straftoemeting en dat de RISc-uitkomst dat wel doet, dan kan geconcludeerd worden dat de rechter op vrij grove wijze tot zijn straftoematingsbeslissing komt: de gedetailleerde achtergrondinformatie speelt geen rol, de rechter blijft zijn straftoematingsbeslissing baseren op de laag-gemiddeld-hoog indeling. De RISc-uitkomst is dan een betere voorspeller van de opgelegde straf dan de gedetailleerde kenmerken en sociale omstandigheden van de delinquent. Mocht echter toevoeging van de statische en dynamische risicofactoren ertoe leiden dat de effecten van de RISc-uitkomst afnemen en zich verplaatsen naar de losse risicofactoren, dan kan daaruit geconcludeerd worden dat de rechter zijn straftoematingsbeslissing niet baseert op de grove laag-gemiddeld-hoog-indeling, maar dat de rechter vooral rekening houdt met de gedetailleerde risicogelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de delinquent.

5.4 Corrigeren voor selectie-effecten

Voordat op grond van de onderzoeksresultaten wordt besproken langs welke weg het recidiverisico een rol speelt bij de straftoematingsbeslissing van de rechter, dient er eerst voor de typen straftoematingsbeslissing die de opgelegde *strafduur* betreffen een correctie voor selectie-effecten te worden toegepast. Voordat de strafduur kan worden onderzocht, is het van belang om eerst te onderzoeken welke factoren van invloed zijn op de beslissing om al dan niet een gevangenisstraf of taakstraf op te leggen. Hier kunnen immers bepaalde factoren, zoals de drugsverslaving van de verdachte, van invloed op zijn, waardoor de vervolganalyse (het onderzoek naar de strafduur) vertekend kan zijn door selectie-effecten. Op de noodzaak om bij onderzoek naar de duur van de opgelegde straf te corrigeren voor selectie-effecten wordt onder meer gewezen door Bushway, Johnson en Slocum.¹⁶⁵ De econoom Smits legt voor sociaal wetenschappelijk onderzoek in het algemeen ook duidelijk uit wat selectiebias inhoudt en hoe hiervoor gecorrigeerd kan worden.¹⁶⁶ Met

¹⁶⁵ Bushway, Johnson & Slocum 2007.

¹⁶⁶ Smits 1999. Bij straftoematingsonderzoek gaat het om partiële informatie bias: de verklarende variabele(n) hangen binnen de geselecteerde groep (de daders die tot gevangenisstraf zijn veroordeeld) samen met ongemeten kenmerken, die van invloed zijn op de afhankelijke variabele. Het selectiebias probleem bestaat uit het feit dat er zowel bij de geselecteerde groep als bij de totale groep sprake is van een storingsterm, waarvan het gemiddelde binnen de groepen van nul afwijkt. Een oplossing voor dit probleem is aangedragen door Heckman (1979): aan de regressievergelijking kan een correctiefactor worden toegevoegd, die voor iedere respondent een zodanige waarde heeft, dat het conditionele gemiddelde van storingsterm terug wordt gebracht naar nul. Deze correctiefactor, die ook wel de omgekeerde Mill's ratio genoemd wordt, wordt gebaseerd op de distributie- en dichtheidsfunctie. Ze komt overeen met de *hazard rate*. De score van de respondenten op deze correctiefactor geeft aan in welke mate hun werkelijke kans op gevangenisstraf afwijkt van de door het selectiemodel voorspelde kans op gevangenisstraf. En dus in welke mate hun kans op gevangenisstraf beïnvloed zou kunnen zijn door de onbekende factoren (Smits 1999).

Kwantitatieve analyses van de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting

betrekking tot de straftoemeting is het een probleem als verdachten die tot een gevangenisstraf worden veroordeeld, op bepaalde kenmerken (bijvoorbeeld werkloosheid, drugsverslaving) verschillen van de verdachten die niet tot gevangenisstraf worden veroordeeld. Analyses van de strafduur die zich beperken tot de daders die tot een gevangenisstraf zijn veroordeeld, kunnen dan tot vertekende resultaten leiden. Stel dat verdachten met een vaste baan minder snel een gevangenisstraf krijgen en eerder tot een lichtere straf worden veroordeeld. Bij analyses over de *duur* van de gevangenisstraf zijn deze mensen dan ondervertegenwoordigd. Doordat de verdachten met een goede baan niet in de onderzoekspopulatie zitten, kan het effect van werk op de duur van de gevangenisstraf ook niet goed in kaart gebracht worden. Als zij *wel* tot een gevangenisstraf zouden zijn veroordeeld, zou de duur van hun gevangenisstraf waarschijnlijk kort zijn. Als hier geen rekening mee gehouden wordt, worden er foutieve conclusies getrokken over het verband tussen werk en duur van de gevangenisstraf.¹⁶⁷ Het kan dan bijvoorbeeld lijken dat het voor de strafduur niet uitmaakt of iemand een vaste baan heeft of dat hij werkloos is, terwijl het verband tussen de arbeidspositie van de verdachte en de strafduur in feite wel bestaat, als er rekening gehouden wordt met het feit dat *als* verdachten met een vaste baan tot een gevangenisstraf zouden zijn veroordeeld, deze laag zou zijn geweest. Om te onderzoeken wat de rol van een daderkenmerk is bij de duur van de gevangenisstraf

dient daarom rekening gehouden te worden met de kans dat iemand met dat daderkenmerk überhaupt tot de selectie behoort van de mensen die een gevangenisstraf krijgen. De oplossing voor dit selectieprobleem ligt in Heckman's twee-stapsprocedure: bij de eerste stap wordt op basis van een analyse van het selectieproces voor iedere respondent een correctiefactor berekend, die als een extra variabele aan het databestand wordt toegevoegd. Bij straftoemetingsonderzoek is het dan zaak om van alle verdachten, ook van hen die later vrijgesproken blijken te worden, te analyseren welke factoren samenhangen met de kans op gevangenisstraf. Aan de hand daarvan kan een correctiefactor worden berekend. Bij de tweede stap wordt de analyse over de duur van de gevangenisstraf verricht, waarbij de correctiefactor als een extra onafhankelijke variabele wordt meegenomen.¹⁶⁸ Met behulp van deze correctiefactor wordt onderzocht wat de samenhang is van de RIS-uitkomst, van statische en dynamische risicofactoren en van delict- en proceskenmerken met de duur van de opgelegde gevangenis- of taakstraf.¹⁶⁹

5.5 De rol van het recidiverisico bij de kans op en duur van de gevangenisstraf

5.5.1 Recidiverisico en gevangenisstraf

Hebben verdachten met een hoog recidiverisico een grotere kans om tot een gevangenis-

¹⁶⁷ Smits 1999.

¹⁶⁸ Smits 1999; Heckman 1979.

¹⁶⁹ In tegenstelling tot de beslissingen over het *straftype*, die in SPSS zijn geanalyseerd, zijn deze analyses van de *strafduur* in STATA verricht.

Tabel 14: Recidiverisico en gevangenisstraf

RISc-uitkomst	Totaal		Gevangenisstraf		Duur gevangenisstraf	
	N	%	N	%	Gemiddeld aantal dagen	S.D.
Onbekend	6,145	100	2,58	42	361	584
Laag	7,279	100	1,815	25	341	536
Gemiddeld	9,257	100	3,998	43	338	530
Hoog	3,458	100	2,106	61	305	448
Totaal	26,139	100	10,499	40	338	530

straf te worden veroordeeld? En als er gevangenisstraf is opgelegd: is de duur daarvan dan langer naarmate het recidiverisico van de verdachte hoger is?

Tabel 14 geeft weer dat een onvoorwaardelijke gevangenisstraf wordt opgelegd aan een kwart van de verdachten die volgens de RISc een laag recidiverisico hebben. Bij de verdachten met een gemiddeld risico bedraagt dit percentage 43% en bij de verdachten met een hoog recidiverisico 61%. Kortom: hoe hoger de risicocategorie waar de verdachte in valt, hoe groter de kans dat hij gevangenisstraf krijgt. Verdachten van wie het recidiverisico onbekend is, hebben ongeveer dezelfde kans op een gevangenisstraf als verdachten met een gemiddeld recidiverisico.

Voor wat betreft de duur van gevangenisstraf is de rol van het recidiverisico echter precies

tegenovergesteld. Uit Tabel 14 blijkt dat daders met een laag recidiverisico een gevangenisstraf krijgen van gemiddeld 341 dagen. Bij daders met een gemiddeld risico is dit 338 dagen en bij daders met een hoog risico 305 dagen. Oftewel: hoe hoger het recidiverisico, hoe lager de gemiddelde duur van de gevangenisstraf.¹⁷⁰

5.5.2 Selectie van verdachten voor analyses

De kans op gevangenisstraf en de duur daarvan is echter afhankelijk van vele factoren, zoals de ernst van het feit. Om te onderzoeken in hoeverre het verschil in de kans op gevangenisstraf nu komt door het recidiverisico, of door achterliggende factoren, wordt door middel van een logistische regressieanalyse onderzocht welke factoren samenhangen met de beslissing van de rechter om een gevangenisstraf op te leggen.

170 Daders van wie het recidiverisico onbekend is krijgen gemiddeld de langste gevangenisstraf (361 dagen). Dit zijn veelal ontkennende daders. Wellicht dat rechters een ontkenning strafverhogend vinden, of ontkennende daders plegen bijvoorbeeld ernstigere delicten. Er kon echter niet onderzocht worden in hoeverre een ontkenning van invloed is op de straftoemeting, omdat de ontkenning zo veel samenhang vertoont met het onbekende recidiverisico dat zich collineariteitsproblemen voordoen. De variabele die aangeeft of de verdachte ontkent, is daarom niet opgenomen in de analysemodellen.

Kwantitatieve analyses van de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting

De RISc-uitkomst, delict- en proceskenmerken en risicogerelateerde kenmerken en omstandigheden van de daders die tot een gevangenisstraf veroordeeld zijn, worden vergeleken met die van de verdachten die geen gevangenisstraf hebben gekregen, maar die daar in principe wel een kans op hadden. De verdachten die zijn vrijgesproken, zijn ontslagen van alle rechtsvervolging, of veroordeeld zijn tot een verblijf in een psychiatrisch ziekenhuis, tbs,¹⁷¹ of een jeugdsanctie vallen dus buiten deze selectie. Dit betekent dat de gevangenisstrafdaders (N=10.499) vergeleken worden met daders die veroordeeld zijn tot een voorwaardelijke gevangenisstraf, voorwaardelijke of onvoorwaardelijke taakstraf, geldboete, ISD,¹⁷² of met daders die zijn schuldig verklaard zonder oplegging van straf of maatregel (N=12.423). Het totaal aantal daders in deze analyse bedraagt dus 22.922. De uitkomst van de regressieanalyse is weergegeven in Bijlage 4. Deze bijlage bevat ook de resultaten van de lineaire regressieanalyse voor de duur van de gevangenisstraf. Deze analyse is verricht voor alle 10.499 daders die tot een gevangenisstraf zijn veroordeeld.

In onderstaande paragrafen zal eerst worden beschreven in hoeverre delict- en proceskenmerken, de RISc-uitkomst en statische en dynamische risicofactoren een rol spelen bij de straftoemeting. In paragraaf 5.7 worden nadere conclusies getrokken over de rol van het recidiverisico.

5.5.3 De rol van delictkenmerken bij de gevangenisstraf

De ernst van het delict (uitgedrukt als de maximale strafdreiging van het ernstigste feit) speelt een belangrijke rol bij de straftoemeting. Hoe groter de ernst van het feit, hoe groter de kans op gevangenisstraf en hoe langer de straf.

Ook het aantal en type delicten waarvoor de dader veroordeeld wordt, hangt samen met de keuze van de rechter om een gevangenisstraf op te leggen en met de duur van de gevangenisstraf, maar dit geldt niet voor alle typen delicten. Het aantal bedreigingen, mishandelingen en zedendelicten draagt bijvoorbeeld wel bij aan de kans op gevangenisstraf, maar het aantal diefstallen met geweld, en het aantal levensdelicten is niet van invloed op de kans op gevangenisstraf. Deze laatste hangen echter wel weer samen met een *langere duur* van de gevangenisstraf, terwijl de strafduur bijvoorbeeld weer niet significant toeneemt naarmate er meer bedreigingen, mishandelingen en eenvoudige en gekwalificeerde diefstallen zijn. De rol van het aantal en type delicten is dus niet eenduidig.

5.5.4 De rol van proceskenmerken bij de gevangenisstraf

Een belangrijke voorspeller van de kans op gevangenisstraf en de duur daarvan is de toepassing van voorlopige hechtenis: naarmate een verdachte langer in voorarrest heeft

171 De daders die zowel tot tbs als tot gevangenisstraf zijn veroordeeld, behoren nog wel tot de onderzoeksselectie.

172 De 44 daders die zowel tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf als tot ISD zijn veroordeeld, worden niet meeberekend bij de gevangenisstrafdaders, maar wel bij de ISD'ers. Zie voetnoot 151.

gezet, heeft hij een grotere kans om tot gevangenisstraf veroordeeld te worden. Dat de kans op gevangenisstraf significant samenhangt met het voorarrest is ook enigszins logisch, omdat een verdachte slechts voorlopig gehecht mag worden, als de verwachting is dat hij een vrijheidsbenemende sanctie zal krijgen (zie het anticipatiegebod van art. 67a lid 3 Sv). Toepassing van voorlopige hechtenis hangt ook samen met de *duur* van de gevangenisstraf: naarmate een verdachte langer in voorarrest heeft gezeten, heeft hij niet alleen een grotere kans om tot gevangenisstraf veroordeeld te worden; de gevangenisstraf die hij krijgt duurt ook langer.

Daarnaast hangt de straftoemingsbeslissing samen met de aanwezigheid van de verdachte op de zitting. Vergeleken met een verdachte die verstek laat gaan, heeft een verdachte die wel op de zitting verschijnt een kleinere kans op gevangenisstraf. Voor de duur van de gevangenisstraf maakt het niet uit of de verdachte verstek laat gaan. Daders van wie onbekend is of zij aanwezig zijn op de zitting krijgen wel een langere gevangenisstraf dan daders die bij verstek veroordeeld zijn. Uit eerder onderzoek was al bekend dat er verschillen tussen arrondissementen bestaan in de straftoemeting.¹⁷³ Ook uit dit onderzoek blijkt dat het voor de verdachte uitmaakt voor welke rechtbank hij staat. Vergeleken met verdachten die in Utrecht voor de rechter komen, hebben verdachten die in Alkmaar, Amsterdam, Arnhem, Assen, Breda, Den Bosch, Den Haag, Groningen, Maastricht, Rotterdam of

Zwolle terechtstaan een kleinere kans op gevangenisstraf.

De duur van de gevangenisstraf is ook afhankelijk van het arrondissement waar de verdachte terechtstaat. Als verdachten een gevangenisstraf krijgen, krijgen verdachten in Amsterdam, Arnhem, Assen, Dordrecht, Leeuwarden, Maastricht, Roermond en Zwolle een langere straf dan verdachten in Utrecht. Voor de andere arrondissementen is het verschil in strafduur met Utrecht niet significant.

Ten slotte is de kans op gevangenisstraf ook afhankelijk van de reclasseringsorganisatie die de voorlichtingsrapportage gemaakt heeft: bij cliënten van de SVG is de kans op een gevangenisstraf kleiner dan bij cliënten van RN. Voor de strafduur maakt het niet uit welke reclasseringsorganisatie de voorlichtingsrapportage heeft gemaakt.

5.5.5 De rol van de RISc-uitkomst bij de gevangenisstraf

In paragraaf 5.5.1 is beschreven dat wanneer het verband tussen het recidiverisico en de straftoemeting op bivariaat niveau wordt bekeken, de verdachten een grotere kans op gevangenisstraf hebben naarmate hun recidiverisico hoger is. Voor de strafduur was dit precies andersom: hoe hoger het recidiverisico, hoe korter de duur van de gevangenisstraf. Nu in het multivariate model rekening wordt gehouden met de invloed van delict- en proceskenmerken en van kenmerken en omstandigheden van de delinquent, blijken

173 Fiselier 1985; Berghuis 1992; Grapendaal, Groen & Van der Heide 1997.

Kwantitatieve analyses van de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting

verdachten met een gemiddeld recidiverisico wel een grotere kans te hebben om tot een gevangenisstraf veroordeeld te worden dan laag-risico-verdachten, maar verdachten met een hoog recidiverisico niet.¹⁷⁴ Er dient dus geconcludeerd te worden dat de RISC-uitkomst wel een rol speelt bij de straftoemeting, maar dat de kans op gevangenisstraf *niet* consequent toeneemt naarmate het recidiverisico van de verdachte hoger is. Verdachten van wie het recidiverisico onbekend is, hebben overigens ook een grotere kans om tot een gevangenisstraf veroordeeld te worden dan laag-risico-verdachten.

Bij de duur van de gevangenisstraf blijkt de RISC-uitkomst geen rol te spelen: de duur van de gevangenisstraf neemt niet toe naarmate het recidiverisico hoger is.

5.5.6 De rol van statische risicofactoren bij de gevangenisstraf

Ook statische risicofactoren hangen samen met de straftoemetingsbeslissing van de rechter. Uit eerder onderzoek was al bekend dat vrouwen lichter bestraft worden dan mannen.¹⁷⁵ Ook uit dit onderzoek blijkt dat vrouwen minder snel een gevangenisstraf krijgen dan mannen en *als* zij tot een gevangenisstraf worden veroordeeld, duurt deze minder lang dan bij mannen.

De leeftijd van de verdachte ten tijde van het delict speelt ook een rol bij de kans op gevangenisstraf en bij de duur daarvan. Verdachten

die tussen de 31 en 50 jaar oud zijn, krijgen minder snel een gevangenisstraf dan verdachten die tussen de 21 en 30 jaar oud zijn. Daar staat tegenover dat *als* daders die ouder dan 30 zijn tot een gevangenisstraf worden veroordeeld, de duur van de gevangenisstraf hoger is dan bij daders die tussen de 21 en 30 jaar oud zijn. Verder krijgen daders die 20 jaar of jonger zijn een kortere straf dan daders die tussen de 21 en 30 jaar oud zijn.

Het geboorteland van de verdachte blijkt ook significant samen te hangen met de kans op gevangenisstraf: verdachten die in Oost-Europa of in een niet-Westers land geboren zijn, hebben een grotere kans om tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf veroordeeld te worden dan verdachten die in Nederland geboren zijn. Voor verdachten die in een ander Westers land geboren zijn, verschilt die kans niet. Van der Werf en Van der Zee-Nefkens vonden in 1978 ook dat buitenlanders zwaarder worden gestraft. Zij weten dit echter aan de strafverhogende werking van de voorlopige hechtenis, die vaker bij buitenlanders wordt toegepast.¹⁷⁶ In onderhavig onderzoek is er echter reeds rekening gehouden met de duur van het voorarrest, dus de voorlopige hechtenis is niet de reden voor de verschillen in bestraffing tussen Nederlandse verdachten en verdachten die in Oost-Europa of in een niet-Westers land geboren zijn.

Voor de duur van de straf maakt het geboorteland van de dader niet uit: daders die in het buitenland geboren zijn, krijgen geen langere

174 Dit betekent voor de verdachten die een hoog recidiverisico hebben, dat de bivariate effecten van het recidiverisico op de kans op gevangenisstraf (Tabel 14) wegverklaard worden door andere delict-, sanctie- of daderkenmerken of sociale achtergrondfactoren.

175 Timmerman & Breembroek 1985; Van Wingerden & Nieuwbeerta 2010.

176 Van der Werff & Van der Zee-Nefkens (1978).

straf dan daders die in Nederland geboren zijn.

Het strafrechtelijk verleden van de verdachte wordt geacht een van de belangrijkste voorspellers van de straf te zijn.¹⁷⁷ Zowel het aantal veroordelingen onder het jeugdstrafrecht als het aantal veroordelingen als volwassene hangt inderdaad positief samen met de kans op gevangenisstraf: hoe meer men op zijn kerfstok heeft, hoe groter de kans op gevangenisstraf. Echter, de duur van de gevangenisstraf blijkt korter te zijn naarmate daders vaker veroordeeld zijn als volwassene.

5.5.7 De rol van dynamische risicofactoren bij de gevangenisstraf

Naast de statische risicofactoren hangen ook de sociale achtergrondfactoren van de verdachte significant samen met de beslissing van de rechter om een gevangenisstraf op te leggen. Voor wat betreft de woonomstandigheden van de verdachte geldt dat de kans op gevangenisstraf groter is, naarmate de woonomstandigheden instabieler zijn: verdachten die slechts tijdelijke huisvesting hebben of zwerven, hebben een grotere kans op gevangenisstraf dan verdachten met een vaste woon- of verblijfsruimte. Zij worden dus eerder tot gevangenisstraf veroordeeld, maar als dat gebeurt, blijkt de duur van de gevangenisstraf voor deze daders korter te zijn dan voor daders met een vaste woon- of verblijfplaats.

Deze invloed van de woonsituatie op de straf-toemeting komt overigens niet overeen met resultaten uit eerder onderzoek. In de studies van Jongman & Schilt en Kannegieter speelde de woonsituatie van de verdachte geen rol bij de straftoemeting.¹⁷⁸

Het opleidingsniveau van de verdachte speelt een bescheiden rol bij de beslissing van de rechter om gevangenisstraf op te leggen: alleen verdachten die hun vervolgopleiding niet afgemaakt hebben, hebben een kleinere kans om gevangenisstraf te krijgen. Voor de duur van de gevangenisstraf speelt het opleidingsniveau geen rol.

Ook de arbeidssituatie van de verdachte speelt een rol bij de kans dat een verdachte een gevangenisstraf krijgt: werkzoekende¹⁷⁹ of werkloze verdachten hebben een grotere kans op gevangenisstraf dan daders die een vaste baan hebben. Dit komt overeen met de bevindingen uit de studies van Jongman en Schilt en van Kannegieter dat werklozen vaker tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf worden veroordeeld.¹⁸⁰ Uit onderhavig onderzoek blijkt dat werksituatie geen eenduidige rol speelt bij de beslissing over de duur van de gevangenisstraf: werkzoekende daders blijken wel een kortere gevangenisstraf te krijgen dan daders die een vaste baan hebben, maar de strafdur bij werkloze daders verschilt niet significant van die van daders die een vaste baan hebben.

177 Zie voor Nederlandse studies waaruit blijkt dat het strafrechtelijk verleden van een verdachte een belangrijke rol speelt bij de straftoemeting: Oomen 1970; Timmerman & Breembroek 1985; Jongman & Schilt 1976; Kannegieter 1994.

178 Jongman & Schilt 1976; Kannegieter 1994.

179 In de categorie werkzoekend vallen ook de delinquenten die werk hebben op onregelmatige basis.

180 Jongman & Schilt 1976; Kannegieter 1994.

Kwantitatieve analyses van de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting

Familieproblemen spelen geen rol bij de kans op gevangenisstraf, maar bij de duur van de gevangenisstraf blijken zij strafverlichtend te werken: daders die een destructieve relatie met de partner of familie hebben of bij wie het delictgedrag samenhangt met die relatie krijgen een kortere gevangenisstraf dan daders zonder relatie- of familieproblemen. De rol van de relaties met vrienden bij de straftoemeting is net andersom: deze speelt geen rol bij de duur van de gevangenisstraf, maar wel bij de kans op gevangenisstraf. Deze is groter als de dader 'foute vrienden heeft, maar zich dit wel realiseert'. Daders met foute vrienden zonder inzicht in hun invloed, of daders die zich in een sociaal isolement bevinden, krijgen niet eerder een gevangenisstraf, maar *als* ze het krijgen, is de straf langer dan bij daders die geen foute vrienden hebben. Middelengebruik speelt ook een rol bij de straftoemetingsbeslissing van de rechter. Verdachten die dagelijks drugs gebruiken, hebben een kleinere kans om tot gevangenisstraf veroordeeld te worden dan daders die geen drugs gebruiken. Wellicht is de kans op gevangenisstraf voor deze mensen kleiner, omdat zij eerder tot ISD of een voorwaardelijke straf met klinische opname worden veroordeeld. Daders die drugs gebruiken krijgen bovendien een kortere gevangenisstraf dan daders die geen drugs gebruiken. Daarnaast worden alcoholisten eerder tot gevangenisstraf veroordeeld, maar krijgen zij kortere gevangenisstraffen dan niet-alcoholisten. Dit komt niet overeen met resultaten uit eerder

onderzoek: in de studies van Jongman en Schilt en van Kannegieter speelt middelengebruik geen rol bij de straftoemeting.¹⁸¹ Verder blijkt uit onderhavig onderzoek dat daders die hun levensstijl niet willen veranderen geen grotere kans hebben op gevangenisstraf dan daders die wel veranderingsgezind zijn, maar als ze een gevangenisstraf krijgen, duurt die langer dan bij daders die wel willen veranderen.

Ten slotte blijken financiële problemen van de verdachte, zijn mate van zelfbeheersing en zijn houding geen rol te spelen bij de beslissing van de rechter om gevangenisstraf op te leggen, noch bij zijn beslissing over de strafhoogte.

5.5.8 Andere straffen naast gevangenisstraf

Naast de gevangenisstraf kan de rechter ook andere sancties opleggen. Speelt het recidiverisico daar een rol bij? Krijgen verdachten met een hoog recidiverisico er bijvoorbeeld eerder een voorwaardelijke gevangenisstraf bij?

Omdat de gevangenisstraf de zwaarste straf uit het sanctiestelsel is, wordt aangenomen dat de rechter eerst de beslissing neemt om wel of geen gevangenisstraf op te leggen en dat hij zich vervolgens buigt over andere sancties die eventueel opgelegd kunnen worden. De vraag is daarom of het recidiverisico ook (of wel) een rol speelt bij de beslissing van de rechter om naast de gevangenisstraf ook een andere sanctie op te leggen. In paragraaf 5.5.1 is beschreven dat 72% van de daders die

181 Jongman & Schilt 1976; Kannegieter 1994.

tot een gevangenisstraf veroordeeld zijn ook een voorwaardelijke gevangenisstraf heeft gekregen. 14% is ernaast tot een taakstraf veroordeeld. De analyses van de rol van het recidiverisico bij het opleggen van andere sancties beperken zich daarom tot deze twee straffen.¹⁸²

Uit de resultaten blijkt dat het voor de kans dat de gevangenisstraf deels voorwaardelijk wordt opgelegd niet uitmaakt tot welke risicocategorie de dader behoort. Alleen daders bij wie de RiSc-uitkomst onbekend is, hebben een grotere kans dat zij ook tot een voorwaardelijke gevangenisstraf worden veroordeeld. Verder is de kans dat de gevangenisstraf deels voorwaardelijk wordt opgelegd groter als de dader aanwezig is op de zitting. Ook bij vrouwen, daders jonger dan 21 jaar, daders die destructieve relaties met de partner of familie hebben en alcoholisten is die kans groter. Een kleinere kans op een deels voorwaardelijke gevangenisstraf hebben daders die tussen de 41 en 50 jaar oud zijn, daders die in Oost-Europa of in niet-Westerse landen geboren zijn, daders die een gebrek aan schuldgevoel hebben en daders die hun levensstijl niet willen veranderen. Naarmate daders meer delicten op hun strafblad hebben staan, is de kans op een voorwaardelijke gevangenisstraf ook kleiner. Overige sociale achtergrondfactoren van de dader spelen geen rol, dus de invloed van dynamische risicofactoren bij de beslissing van de rechter om een deel van de gevangenisstraf voorwaardelijk beperkt zich tot alcoholisme,

schuldgevoel en veranderingsgezindheid.

Voor wat betreft de beslissing van de rechter om naast een onvoorwaardelijke gevangenisstraf ook een taakstraf op te leggen, speelt de RiSc-uitkomst wel een rol: hoe hoger het recidiverisico, hoe kleiner de kans dat er ook een taakstraf wordt opgelegd. Daders die aanwezig zijn op de zitting krijgen er wel eerder een taakstraf bij, net als daders die jonger dan 20 of alcoholist zijn. Daders die ouder zijn dan 30 worden minder snel tot een gevangenisstraf in combinatie met een taakstraf veroordeeld, net als daders die in het buitenland geboren zijn. De kans om er een taakstraf bij te krijgen is ook kleiner voor daders naarmate hun strafblad langer is. Daarnaast krijgen daders die dakloos of werkloos zijn er minder snel een taakstraf bij, net als daders die een gebrek aan schuldgevoel en veranderingsgezindheid tonen. Uit het bovenstaande kan het algemene beeld worden afgeleid dat de kans om een taakstraf naast de gevangenisstraf te krijgen kleiner is, naarmate de risicofactoren crimino-gener zijn. Het is echter aannemelijk dat de beslissing van de rechter om een taakstraf naast de gevangenisstraf op te leggen niet beschouwd moet worden als een extra straf, maar juist als een lichter alternatief: de taakstraf kan in de plaats komen van een deel van de gevangenisstraf. Zo beschouwd leiden de resultaten er wel toe dat de straf zwaarder is (minder vaak een taakstraf erbij) als de risicofactoren crimino-gener zijn.

182 Uit ruimteoverwegingen zijn deze aanvullende analyses van de kans om naast onvoorwaardelijke gevangenisstraf tevens tot een voorwaardelijke gevangenisstraf of tot een taakstraf veroordeeld te worden niet weergegeven. De resultaten kunnen worden opgevraagd bij de auteurs.

Kwantitatieve analyses van de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting

Tabel 15: Recidiverisico en taakstraf

RISc-uitkomst	Totaal		Taakstraf		Duur taakstraf	
	N	%	N	%	Gemiddeld aantal dagen	S.D.
Onbekend	6,145	100	1,468	24	100	71
Laag	7,279	100	3,611	50	112	74
Gemiddeld	9,257	100	3,385	37	98	69
Hoog	3,458	100	525	15	94	68
Totaal	26,139	100	8,989	34	104	72

5.6 De rol van het recidiverisico bij de kans op en duur van de taakstraf

5.6.1 Recidiverisico en taakstraf

Hoe zit dit nu voor de taakstraf? Hebben verdachten met een hoog recidiverisico een grotere kans om tot een taakstraf te worden veroordeeld? En is de duur van de taakstraf groter naarmate verdachten een hoger recidiverisico hebben? In Tabel 15 is voor de verschillende risicocategorieën van de RISc aangegeven welk percentage van de verdachten tot een taakstraf is veroordeeld. Bijna de helft van de verdachten met een laag recidiverisico krijgt een taakstraf. Van de verdachten met een gemiddeld recidiverisico wordt 37% tot een taakstraf veroordeeld en van de verdachten met een hoog risico 15%. Kortom: hoe hoger het recidiverisico, hoe kleiner de kans dat een taakstraf wordt opgelegd. Dit

effect is dus precies tegenovergesteld aan dat bij de gevangenisstraf (zie Tabel 14).

Ook de gemiddelde *duur* van de taakstraf blijkt af te nemen naarmate het recidiverisico groter wordt: van de daders die tot een taakstraf veroordeeld zijn, is de gemiddelde strafduur voor de daders met een laag recidiverisico 112 uur. Daders met een gemiddeld risico hebben een strafduur van 98 uur gekregen, en die met een hoog risico 94 uur. Kortom: hoe hoger het recidiverisico, hoe lager de gemiddelde duur van de taakstraf (zie Tabel 15). Een verklaring hiervoor kan zijn dat verdachten met een hoog recidiverisico voor een relatief licht delict eerder een taakstraf krijgen (dan bijvoorbeeld een geldboete), maar dat vanwege de geringe ernst van het delict de duur van de taakstraf dan wel laag is. Een andere verklaring kan zijn dat verdachten met een hoog recidiverisico er eerder een straf bij krijgen (bijvoorbeeld een voorwaarde-

lijke of onvoorwaardelijke gevangenisstraf), waardoor de duur van de taakstraf lager is.

5.6.2 Selectie van verdachten voor analyses

Dat verdachten minder snel een taakstraf krijgen naarmate hun recidiverisico hoger is, is niet vreemd: 'gevaarlijke' verdachten komen wellicht eerder voor zwaardere sancties dan een taakstraf in aanmerking. Maar ook andere factoren kunnen een rol spelen bij de kans op een taakstraf. En dat de strafduur lager is naarmate het recidiverisico hoger is, kan wellicht ook verklaard worden door factoren zoals de ernst van het feit. Daarom is het belangrijk om te onderzoeken wat de invloed is van delict-, proces- en daderkenmerken en sociale achtergrondfactoren op de straftoemeting.

Om te bepalen of de kleinere kans op een taakstraf voor verdachten met een hoger recidiverisico inderdaad veroorzaakt wordt door achterliggende factoren, zoals de ernst van het delict en het strafrechtelijk verleden van de verdachte, wordt door middel van een logistische regressieanalyse onderzocht welke factoren samenhangen met de beslissing om een taakstraf op te leggen.

Het is echter niet zinvol om de risico-, delict-, proces-, daderkenmerken en sociale achtergrondfactoren van daders die tot een taakstraf veroordeeld zijn te vergelijken met daders die geen taakstraf hebben gekregen, omdat deze laatste groep zeer divers is: deze vergelijkingsgroep bevat zowel zwaardere zaken (onvoorwaardelijke gevangenisstraffen) als lichtere

zaken (bijvoorbeeld geldboetes). Om ervoor te zorgen dat de resultaten van de analyses interpreteerbaar zijn, is ervoor gekozen om twee analyses te verrichten: één voor de zwaardere zaken, waarin daders die een taakstraf hebben gekregen worden vergeleken met daders die tot een gevangenisstraf zijn veroordeeld.

Daders die zowel tot een onvoorwaardelijke taakstraf als tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf zijn veroordeeld, zijn buiten de analyses gehouden: omdat deze daders beide straffen hebben gekregen, is het niet zinvol om ze in analyses te betrekken waarmee onderzocht wordt of de kans op een taakstraf groter is dan de kans op een gevangenisstraf. Totaal beslaat deze analyse 16.612 daders: 7.551 daders die tot een taakstraf veroordeeld zijn (zonder dat zij daarnaast gevangenisstraf hebben gekregen) en 9.061 daders die tot gevangenisstraf zijn veroordeeld (zonder dat zij daarbij een onvoorwaardelijke taakstraf hebben gekregen).

De tweede analyse betreft de lichtere zaken, waarin daders die tot een taakstraf (niet in combinatie met een onvoorwaardelijke gevangenisstraf) zijn veroordeeld (N=7.551) worden vergeleken met daders die veroordeeld zijn tot een voorwaardelijke gevangenisstraf (niet in combinatie met een onvoorwaardelijke gevangenisstraf), een voorwaardelijke taakstraf, een geldboete, of met daders die schuldig zijn verklaard zonder oplegging van straf of maatregel (N=4.284). Totaal bestaat deze selectie uit 11.835 daders.

Kwantitatieve analyses van de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting

Bij de onderstaande bespreking van de resultaten worden de twee analyses over de kans op een taakstraf gezamenlijk behandeld, waarbij omwille van de leesbaarheid niet gesproken wordt over de kans dat een verdachte een taakstraf krijgt ten opzichte van de kans dat hij een gevangenisstraf krijgt, of de kans dat hij een taakstraf krijgt ten opzichte van de kans dat hij een lichtere straf krijgt. In plaats daarvan wordt gesproken over de kans dat hij een zwaardere straf dan een taakstraf krijgt (analyse 1), of de kans dat hij een lichtere straf dan een taakstraf krijgt (analyse 2). Hiermee wordt bedoeld dat de verdachte een grotere kans heeft op een zwaarder sanctietype (gevangenisstraf) ten opzichte van zijn kans op een taakstraf (analyse 1), en dat hij een grotere kans heeft op een taakstraf ten opzichte van een lichtere strafsoort (analyse 2).

Ten slotte is voor wat betreft de analyses over de duur van de taakstraf een lineaire regressie-analyse uitgevoerd met alle 8.989 daders die tot een taakstraf zijn veroordeeld. De uitkomsten van de regressieanalyses zijn weergegeven in Bijlage 4, die ook de resultaten van de analyses over de gevangenisstraf bevat.

5.6.3 De rol van delictkenmerken bij de taakstraf

Ten eerste speelt de ernst van het delict (uitgedrukt als de maximale strafdreiging van het ernstigste feit) een rol bij de straftoemeting. Naarmate het feit ernstiger is, worden daders eerder tot het zwaardere sanctie-alternatief

veroordeeld: zij krijgen eerder een zwaardere straf dan een taakstraf en eerder een taakstraf dan een lichtere straf. Ook de duur van de taakstraf hangt samen met de ernst van het feit: hoe ernstiger het feit, hoe langer de straf. Het aantal en type delicten waarvoor de dader veroordeeld wordt hangt wel sterk samen met de kans dat de dader tot een taakstraf in plaats van een lichtere straf wordt veroordeeld, maar bij de kans dat hij tot een taakstraf in plaats van een zwaardere straf wordt veroordeeld speelt het aantal en type delicten een minder grote rol. Voor wat betreft de duur van de taakstraf geldt wel weer voor bijna alle typen delicten dat de strafduur toeneemt naarmate het aantal delicten toeneemt.

5.6.4 De rol van proceskenmerken bij de taakstraf

Naarmate een verdachte langer in voorarrest heeft gezeten, krijgt hij eerder een gevangenisstraf dan een taakstraf en eerder een taakstraf dan een lichtere straf.¹⁸³

Daarnaast blijken verdachten die aanwezig zijn op de zitting eerder een taakstraf dan een gevangenisstraf te krijgen. De duur van de taakstraf is wel langer voor deze daders dan voor daders die bij verstek veroordeeld zijn. De kans dat een verdachte tot een taakstraf wordt veroordeeld is ook afhankelijk van het arrondissement waarin de zaak voorkomt. Vergeleken met verdachten die in Utrecht terechtstaan, krijgen verdachten in Alkmaar, Amsterdam, Groningen en Maastricht eerder

183 Vanwege collineariteitsproblemen is de duur van het voorarrest niet opgenomen in het model waarmee de duur van de taakstraf wordt geanalyseerd.

een taakstraf dan een zwaardere straf.

De kans om tot een lichtere straf dan een taakstraf veroordeeld te worden is in Amsterdam, Assen, Haarlem en Rotterdam kleiner dan in Utrecht, terwijl verdachten in Leeuwarden eerder een taakstraf dan een lichtere straf krijgen. Voor de andere arrondissementen verschilt de kans niet significant met die in Utrecht.

Het arrondissement waar de verdachte terechtstaat hangt ook samen met de *duur* van de taakstraf. Daders in Arnhem, Dordrecht, Groningen, Leeuwarden of Roermond krijgen een langere taakstraf dan daders in Utrecht. Bij daders in Zwolle is de duur van de taakstraf juist lager.

Ten slotte maakt het voor de kans dat de verdachte tot een taakstraf wordt veroordeeld niet uit welke bij van de drie reclasseringsorganisaties de verdachte cliënt is. Voor de duur van de taakstraf maakt het wel uit: bij cliënten van SVG en van het LJ&R is de duur van de taakstraf korter dan bij cliënten van RN.

5.6.5 De rol van de RISc-uitkomst bij de taakstraf

In paragraaf 5.6.1 is beschreven dat wanneer het verband tussen het recidiverisico en de straftoemeting op bivariaat niveau wordt bekeken, de verdachten een kleinere kans op een taakstraf hebben, naarmate hun recidiverisico hoger is. Hetzelfde geldt voor de duur van de taakstraf. Nu in het multivariate model rekening wordt gehouden met allerlei delict-, sanctie- en daderkenmerken en met de sociale

achtergrondfactoren van de verdachte, blijkt de Risc-uitkomst nog altijd een rol te spelen bij de beslissing van de rechter op een taakstraf op te leggen. Vergeleken met verdachten die volgens de RISc een laag recidiverisico hebben, hebben hoog-risico-verdachten een grotere kans om tot een zwaardere straf dan een taakstraf te worden veroordeeld, maar paradoxaal genoeg hebben zij ook een grotere kans op een lichtere straf dan een taakstraf. Een reden hiervoor kan zijn dat zij eerder een voorwaardelijke sanctie met klinische behandeling krijgen dan een taakstraf. Geconcludeerd kan worden dat de taakstraf geen populaire straf is voor verdachten met een hoog recidiverisico. Voor verdachten die volgens de RISc een gemiddeld recidiverisico hebben, is de kans op een taakstraf niet groter of kleiner dan voor de laag-risico-verdachten. Bij de *duur* van de taakstraf speelt de RISc-uitkomst helemaal geen rol meer: daders die een hoog recidiverisico hebben, worden niet tot een kortere of langere taakstraf veroordeeld dan daders met een laag recidiverisico.

5.6.6 De rol van statische risicofactoren bij de taakstraf

Naast delict- en proceskenmerken vertonen ook statische risicofactoren samenhang met de straftoemetingsbeslissing van de rechter. Vrouwen worden eerder tot een lichtere straf dan tot een taakstraf veroordeeld en *als* zij een taakstraf krijgen, duurt deze korter dan bij mannen. Vergeleken met mannen hebben

Kwantitatieve analyses van de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting

vrouwen echter geen grotere kans op een zwaardere straf dan een taakstraf.

De rol van de leeftijd van de verdachte bij de straftoemeting is niet eenduidig: verdachten jonger dan 20 krijgen eerder een taakstraf dan een zwaardere straf, maar zij krijgen ook eerder een taakstraf dan een lichtere straf. Een taakstraf is blijkbaar een populaire straf voor jongeren. Verdachten ouder dan 40 krijgen minder snel een taakstraf en eerder een lichtere straf.

Voor wat betreft de duur van de taakstraf speelt de leeftijd alleen een rol bij daders jonger dan 20 of ouder dan 50: zij krijgen een kortere taakstraf vergeleken met de daders die tussen de 21 en 30 jaar oud zijn.

De herkomst van de dader speelt een zeer bescheiden rol bij de kans dat de verdachte tot een taakstraf wordt veroordeeld. Daders die in een ander Westers land dan Nederland geboren zijn, krijgen eerder een zwaardere straf dan een taakstraf. De herkomst van de dader speelt echter geen rol bij de kans op een lichtere straf dan een taakstraf. Vergeleken met daders die in Nederland geboren zijn is de duur van de taakstraf alleen korter voor daders die in een niet-Westers land geboren zijn.

Daarnaast speelt het strafrechtelijk verleden van de verdachte een rol bij de kans om tot een taakstraf veroordeeld te worden. Hoe groter het aantal veroordelingen onder het jeugdstrafrecht en het aantal veroordelingen als volwassene, hoe groter de kans op een zwaardere straf dan een taakstraf. Naarmate daders vaker veroordeeld zijn als volwassene,

krijgen zij ook eerder een taakstraf dan een lichtere straf, terwijl dit voor het aantal veroordelingen onder het jeugdstraf niet zo is. Voor de duur van de taakstraf geldt bovendien dat deze korter is naarmate de dader vaker als jeugdige veroordeeld is.

5.6.7 De rol van dynamische risicofactoren bij de taakstraf

Ook de risicogerelateerde sociale omstandigheden van de delinquent spelen een rol bij de straftoemeting. Vergeleken met verdachten die een vaste woonruimte hebben, krijgen verdachten die tijdelijke huisvesting hebben steeds het zwaarste sanctie-alternatief: zij krijgen eerder een zwaardere straf dan een taakstraf en eerder een taakstraf dan een lichtere straf. Daklozen krijgen echter ook eerder zwaardere straf dan een taakstraf, maar zij krijgen ook eerder een lichtere straf dan een taakstraf. Daklozen krijgen dus hoe dan ook niet snel een taakstraf. Voor de duur van de taakstraf maakt de woonsituatie van de dader geen verschil.

Het opleidingsniveau van de verdachte blijkt niet van invloed te zijn op de kans om tot een taakstraf veroordeeld te worden, maar wel op de duur van de taakstraf: daders die alleen basisonderwijs hebben gevolgd krijgen een kortere taakstraf dan daders die een diploma van vervolgonderwijs hebben.

Verder speelt de arbeidssituatie van de dader een rol bij de straftoemetingsbeslissing. Vergeleken met daders die fulltime werken,

krijgen daders die werkzoekend zijn of op onregelmatige basis werken het zwaarste sanctie-alternatief: zij worden eerder tot een zwaardere straf dan een taakstraf veroordeeld en eerder tot een taakstraf dan een lichtere straf. Werkloze of arbeidsongeschikte krijgen net als werkzoekende daders eerder een zwaardere straf dan een taakstraf, maar zij krijgen ook eerder een lichtere straf dan een taakstraf. Voor arbeidsongeschikte daders is het ook logisch dat zij hoe dan ook niet snel een taakstraf krijgen: als zij arbeidsongeschikt zijn, kan van hen immers niet verwacht worden dat zij wel een taakstraf verrichten. En *als* zij een taakstraf krijgen, duurt deze korter dan bij daders die fulltime werken. Financiële problemen spelen een bescheiden rol bij de straftoemeting: daders met geldproblemen krijgen alleen eerder een taakstraf dan een lichtere straf.

Daarentegen krijgen daders die problemen hebben in de relatie met de partner of met familie eerder een lichtere straf dan een taakstraf. Daders met relatieproblemen krijgen ook kortere taakstraffen dan dader zonder die problemen.

Daders die 'foute vrienden' hebben, maar zich ook bewust zijn van de invloed van die vrienden, krijgen eerder een taakstraf dan een lichtere straf, maar de duur van die taakstraf is wel langer dan die van daders die geen 'foute vrienden' hebben.

Drugsgebruik speelt geen enkele rol bij de beslissing van de rechter om een taakstraf op te leggen. Alcoholisten krijgen wel eerder een

taakstraf dan een lichtere straf. De duur van de taakstraf verschilt niet voor alcoholisten en niet-alcoholisten.

De veranderingsgezindheid van de verdachte speelt ook een rol bij de beslissing van de rechter om een taakstraf op te leggen: naarmate verdachten minder bereid zijn om hun levensstijl te veranderen, worden zij eerder tot een zwaardere straf dan een taakstraf veroordeeld. De duur van de taakstraf is bij deze daders echter korter dan daders die wel bereid zijn om hun levensstijl aan te passen. Ten slotte spelen de mate van zelfbeheersing en de mate waarin de verdachte zich schuldig voelt over het delict geen rol bij de beslissing van de rechter om een taakstraf op te leggen, noch bij zijn beslissing over de duur van de taakstraf.

5.6.8 Andere straffen naast taakstraf

Naast de taakstraf kan de rechter ook andere sancties opleggen.¹⁸⁴ In hoeverre speelt het recidiverisico daar een rol bij? De kans om naast een taakstraf ook tot een voorwaardelijke gevangenisstraf veroordeeld te worden blijkt groter te zijn naarmate het recidiverisico groter is. Die kans is ook groter naarmate het delict ernstiger is, het aantal delicten groter is en de verdachte langer in voorlopige hechtenis heeft gezeten. Daarnaast krijgen daders die aanwezig zijn op de zitting vaker een voorwaardelijke gevangenisstraf naast de taakstraf. Vrouwen en daders jonger dan 20 worden daarentegen minder snel tot een voorwaarde-

184 Uit ruimteoverwegingen zijn deze aanvullende analyses van de kans om naast een onvoorwaardelijke taakstraf tevens tot een voorwaardelijke gevangenisstraf veroordeeld te worden niet weergegeven. De resultaten kunnen worden opgevraagd bij de auteurs.

Kwantitatieve analyses van de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting

lijke gevangenisstraf naast hun taakstraf veroordeeld.

Bij de kans om naast een onvoorwaardelijke ook een *voorwaardelijke* taakstraf te krijgen speelt het recidiverisico geen rol. Vrouwen krijgen er wel eerder een voorwaardelijk deel bij, net als daders met relatieproblemen en daders die aanwezig zijn op de zitting. Naarmate een dader vaker als volwassene veroordeeld is, is de kans op een voorwaardelijk deel kleiner. Naarmate de ernst van het delict en de duur van de voorlopige hechtenis toenemen, is de kans op een voorwaardelijke taakstraf ook kleiner. Net als bij de voorwaardelijke gevangenisstraf is ook hier aannemelijk dat de voorwaardelijke taakstraf niet bovenop, maar deels in de plaats van de onvoorwaardelijke taakstraf komt.

5.7 Conclusie: hoger recidiverisico, zwaardere straf?

5.7.1 Overzicht van de straftoemetingsfactoren

In de voorgaande paragrafen is voor zowel de gevangenisstraf als de taakstraf beschreven welke delict- en proceskenmerken en risicofactoren een rol spelen bij de kans op gevangenisstraf en op taakstraf en bij de duur daarvan. Om de grote hoeveelheid aan onderzoeksresultaten uit deze paragrafen enigszins overzichtelijk te maken, zijn zij in Tabel 16 schematisch weergegeven.

Uit deze overzichtstabel blijkt dat veel verschillende factoren een rol spelen bij de diverse straftoemetingsbeslissingen, maar dat deze rol zelden gelijk is voor alle typen straftoemetingsbeslissingen. Alleen de maximale strafdreiging en de duur van het voorarrest hangen consequent samen met iedere soort straftoemetingsbeslissing: hoe ernstiger het feit en hoe langer het voorarrest, hoe zwaarder de straf. Daarnaast blijken de mate van zelfbeheersing en de delictbeleving van de verdachte bij geen enkel type straftoemetingsbeslissing een rol te spelen. Van de andere kenmerken is de rol minder uniform. Naarmate bijvoorbeeld de werksituatie van de verdachte onstabiel is, heeft hij een grotere kans op gevangenisstraf, maar bij de duur van de gevangenisstraf is de rol van de werksituatie niet eenduidig (daders met een tijdelijke baan worden wel zwaarder bestraft, maar daders die werkloos of arbeidsongeschikt zijn niet). Ook komt het voor dat een risicofactor strafverhogend is bij het ene type straftoemetingsbeslissing en strafverlagend bij een ander type. Alcoholisten hebben bijvoorbeeld een grotere kans om tot een gevangenisstraf veroordeeld te worden, maar de duur van die gevangenisstraf is dan wel lager dan bij niet-alcoholisten. Ten slotte valt op dat vrouwen bij vier van de vijf typen straftoemetingsbeslissing lichter bestraft worden dan mannen. En financiële problemen spelen slechts in één van de vijf typen straftoemetingsbeslissing een rol.

Tabel 16: Overzicht van de rol van de straftoemetingfactoren

	Gevangenisstraf		Taakstraf		
	Kans	Duur	Kans t.o.v. zwaarder	Kans t.o.v. lichter	Duur
<i>Delictkenmerken</i>					
Maximale strafdreiging	+	+	+	+	+
Aantal delicten	•	•	•	•	•
<i>Proceskenmerken</i>					
Duur van het voorarrest	+	+	+	+	x
Aanwezigheid op de zitting	-	0	+	0	+
Arrondissement	•	•	•	•	•
Reclasseringsorganisatie	•	0	0	0	-
<i>RISc-uitkomst</i>					
Recidiverisico volgens de RISc	•	0	•	•	0
<i>Statische risicofactoren: Daderkenmerken</i>					
Vrouw	-	-	0	-	-
Leeftijd	0	+	•	-	•
Niet in Nederland geboren	•	0	•	0	•
Strafrechtelijk verleden	+	•	+	•	•
<i>Dynamische risicofactoren: Sociale omstandigheden</i>					
Onstabiele woonsituatie	+	-	+	•	0
Laag onderwijsniveau	•	0	0	0	•
Onstabiele werksituatie	+	•	+	•	•
Slechte financiële situatie	0	0	0	+	0
Slechte relaties met partner en familie	0	•	0	-	-
Foute vrienden	•	0	0	•	•
Drugsgebruik	•	-	0	0	0
Alcoholgebruik	+	-	0	+	0
Zelfbeheersing	0	0	0	0	0
Delictbeleving	0	0	0	0	0
Veranderingsgezindheid	0	•	+	0	-

- 0 Kenmerk speelt geen rol
- + Positief verband tussen het kenmerk en de straf
- Negatief verband tussen het kenmerk en de straf
- x Variabele is niet meegenomen in de analyse
- De rol van het kenmerk is niet eenduidig

Kwantitatieve analyses van de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting

Kans op gevangenisstraf

Als uitsluitend gekeken wordt naar de factoren die op consequente wijze samenhangen met de beslissing van de rechter om een gevangenisstraf op te leggen, (dat wil voor de risicogerelateerde factoren zeggen: hoe meer het kenmerk op een recidiverisico wijst, hoe zwaarder of hoe lichter de straf), blijkt dat de kans op gevangenisstraf vergroot wordt door de ernst van het delict, de duur van het voorarrest, het strafrechtelijk verleden van de verdachte, zijn woon- en werksituatie en zijn alcoholgebruik. De kans op gevangenisstraf is kleiner voor verdachten die aanwezig zijn op de zitting en voor vrouwen.

Duur van de gevangenisstraf

De duur van de gevangenisstraf wordt vergroot naarmate het delict ernstiger is, de verdachte langer in voorarrest zit en hij ouder is. Vrouwen krijgen een kortere gevangenisstraf, net als daders die geen vaste woon- of verblijfplaats hebben, drugs gebruiken of alcoholist zijn.

Kans op een taakstraf

Als het gaat om de beslissing van de rechter om een taakstraf op te leggen, dan zorgen de ernst van het delict en de duur van het voorarrest voor een grotere kans dat de rechter de zwaarste straf kiest (geen taakstraf, maar gevangenisstraf, of geen lichtere straf, maar een taakstraf). Andere kenmerken, zoals de aanwezigheid op de zitting, het strafrechtelijk verleden, en de woon- en werksituatie van de

dader, hangen ook op consistente wijze samen met de kans dat de dader tot een taakstraf wordt veroordeeld in plaats van een gevangenisstraf, maar deze samenhang ontbreekt bij de kans op een taakstraf ten opzichte van de kans op een lichtere straf, dus deze variabelen spelen geen eenduidige rol bij de kans dat de verdachte tot een taakstraf wordt veroordeeld.

Duur van de taakstraf

De duur van de taakstraf wordt langer naarmate het delict ernstiger is en als de verdachte aanwezig is op de zitting. Bij vrouwen, bij alcoholisten en bij daders die bereid zijn hun levensstijl te veranderen is de duur van de taakstraf korter. Bovendien krijgen daders die cliënt zijn bij LJ&R of SVG een kortere taakstraf dan cliënten van RN.

5.7.2 Op welke manier speelt het recidiverisico een rol bij de straftoemeting?

Uit voorgaande paragrafen is gebleken dat de rol van de RISc-uitkomst en van de statische en dynamische risicofactoren voor de verschillende typen straftoemetingsbeslissing, zoals de duur van de gevangenisstraf, divers is. Maar ook binnen één type straftoemetingsbeslissing spelen niet alle statische en dynamische risicofactoren een (eenduidige) rol. Om vast te stellen of de straftoemetingsbeslissing wordt beïnvloed door dynamische risicofactoren is het echter ook niet vereist dat zij *allemaal* een rol spelen. Voor de beantwoording van de vraag op welke manier het recidive-

risico een rol speelt bij de straftoemeting wordt daarom niet naar de losse risicofactoren gekeken, maar naar het hele cluster van statische dan wel dynamische risicofactoren. De verschillende manieren waarop het recidive-risico een rol kan spelen bij de straftoemetingsbeslissing van de rechter zijn reeds uiteengezet in paragraaf 5.1. De rechter kan rekening houden met de RISc-uitkomst: het recidive-risico, zoals dat letterlijk is opgenomen in de voorlichtingsrapportage van de rechter, maar de rechter kan ook zelf een inschatting maken van het recidiverisico van de verdachte. Hij kan hiervoor gebruikmaken van informatie uit het strafdossier en uit de voorlichtingsrapportage over statische en dynamische risicofactoren. De verschillende manieren waarop het recidiverisico een rol kan spelen bij de straftoemeting sluiten elkaar niet uit: meerdere manieren kunnen naast elkaar bestaan en elkaar aanvullen.

Als de rechter op meerdere manieren rekening houdt met het recidiverisico bij zijn straftoemetingsbeslissing, kan dat twee gevolgen hebben. Ten eerste kan zijn eigen risico-inschatting op basis van statische of dynamische factoren de invloed van de RISc-uitkomst afzwakken: de eigen risicotaxatie van de rechter komt dan (deels) in de plaats van de risicotaxatie door RISc. Dit zou betekenen dat de rechter zijn straftoemetingsbeslissing niet baseert op de laag-gemiddeld-hoog-indeling van de RISc, maar dat hij rekening houdt met gedetailleerdere risicofactoren. Een tweede gevolg, als de rechter op meer-

dere manieren rekening houdt met het recidive-risico, kan zijn dat hij bij zijn straftoemetingsbeslissing de RISc-uitkomst verdisconteert en daar *bovenop* zijn eigen risico-inschatting mee laat wegen. Enerzijds kan dit betekenen dat verdachten met een hoog recidiverisico 'extra' gestraft worden: vanwege hun hoge RISc-uitkomst en vanwege hun criminogene kenmerken en sociale omstandigheden. Anderzijds hoeft een effect van de RISc-uitkomst *bovenop* die van de criminogene kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte niet te betekenen dat de RISc-uitkomst tot een 'extra' straf leidt: het model bevat immers niet *alle* dynamische risicofactoren waarop de RISc-uitkomst is gebaseerd. Als er voor nog meer dynamische factoren gecontroleerd zou worden, zou het aanvullende effect van de RISc weg kunnen vallen.

Om te onderzoeken in hoeverre de invloed van de achterliggende risicofactoren *in plaats van*, dan wel *bovenop* de effecten van de RISc-uitkomst komen, zijn de modellen uit Bijlage 4 in drie verschillende stappen geanalyseerd. Daarbij zijn in de eerste stap (Model A) naast de delict- en proceskenmerken alleen de RISc-uitkomst opgenomen. Vervolgens worden daar in de tweede stap ook de statische risicofactoren aan toegevoegd (Model B) en in de derde stap ook de dynamische risicofactoren (Model C). Op deze manier is in kaart te brengen hoe de effecten van de RISc-uitkomst veranderen als de risicogelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte in het model worden opgenomen.

Kwantitatieve analyses van de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting

De resultaten met betrekking tot het recidiverisico zijn weergegeven in Tabel 17.

Model A: RISc-uitkomst

Uit Tabel 17 blijkt dat de RISc-uitkomst een rol speelt bij de kans op gevangenisstraf en bij de kans op een taakstraf ten opzichte van een zwaardere straf. De RISc-uitkomst hangt hier positief en significant samen met de straftoemettingsbeslissing: hoe hoger het recidiverisico, hoe groter de kans op de zwaardere straf. Bij de kans op een taakstraf ten opzichte van de kans op een lichtere straf speelt het recidiverisico echter geen directe rol en bij de duur van de gevangenisstraf en bij de duur van de taakstraf is het verband tussen het recidiverisico en de strafduur negatief: hoe hoger het recidiverisico volgens de RISc is, hoe korter de gevangenisstraf en de taakstraf duren.

Model B: RISc-uitkomst en statische risicofactoren

Wanneer de statische risicofactoren aan het model worden toegevoegd, blijkt de significante en positieve samenhang tussen de RISc-uitkomst en de kans op gevangenisstraf nog altijd te bestaan. Het effect van de RISc-uitkomst is wel iets afgezwakt. Hetzelfde geldt voor de kans op een taakstraf ten opzichte van de kans op een zwaardere straf. De invloed van de statische risicofactoren is hier dus deels in de plaats van de invloed van de RISc-uitkomst gekomen. Dit is te verklaren door het feit dat de RISc-uitkomst en statische risico-

factoren met elkaar samenhangen. Mannen krijgen bijvoorbeeld gemiddeld genomen een hogere RISc-score dan vrouwen. Het effect van de RISc-uitkomst is ook afgezwakt bij de duur van de gevangenisstraf: de strafduur voor hoog-risico-daders verschilt nu niet meer significant van die van laag-risico-daders. Voor de duur van de taakstraf maakt het toevoegen van daderkenmerken aan het model geen verschil voor de rol van de RISc-uitkomst. De invloed van de statische kenmerken is hier dus niet in plaats van die van de RISc-uitkomst gekomen, maar erbovenop.

Bij de kans op een taakstraf ten opzichte van een lichtere straf speelde de RISc-uitkomst geen rol, maar door toevoeging van de statische daderkenmerken blijkt de RISc-uitkomst nu wel significante samenhang te vertonen met de kans op een taakstraf. Dit is een suppressor-effect: het effect van de RISc-uitkomst werd onderdrukt door de statische risicofactoren, die ongelijk verdeeld zijn over de RISc-categorieën.

Model C: RISc-uitkomst, daderkenmerken en sociale achtergrondkenmerken

Als naast de statische risicofactoren ook de dynamische risicofactoren aan het model worden toegevoegd, blijkt dat de invloed van de RISc-uitkomst verder (en in sterkere mate dan bij de statische risicofactoren) wordt afgezwakt: het effect van de RISc-uitkomst is ofwel niet langer eenduidig, ofwel het is verdwenen. Zo is de rol van de RISc-uitkomst niet meer eenduidig bij de kans op gevangenisstraf:

Tabel 17: Rol van het recidiverisico inclusief en exclusief risicogerelateerde dadervenkenmerken en sociale achtergrondfactoren*

		FACTOREN IN HET MODEL**		
		MODEL A: Delict- en proces-kenmerken + RISC-uitkomst	MODEL B: Model A + statische risicofactoren	MODEL C: Model B + dynamische risicofactoren
<i>Kans op gevangenisstraf t.o.v. een lichtere straf</i>				
RISC-uitkomst	Onbekend risico	0,08 ***	0,06 ***	0,04 **
	Laag risico	-	-	-
	Gemiddeld risico	0,09 ***	0,07 ***	0,05 ***
	Hoog risico	0,08 ***	0,03 *	0,00
<i>Duur van de gevangenisstraf</i>				
RISC-uitkomst	Onbekend risico	-0,01	0,25	0,26
	Laag risico	-	-	-
	Gemiddeld risico	-0,12 **	-0,07 *	0,00
	Hoog risico	-0,11 *	-0,02	0,09
<i>Kans op een taakstraf t.o.v. een zwaardere straf</i>				
RISC-uitkomst	Onbekend risico	-0,08 ***	-0,06 ***	-0,03 *
	Laag risico	-	-	-
	Gemiddeld risico	-0,05 ***	-0,04 ***	-0,01
	Hoog risico	-0,17 ***	-0,14 ***	-0,07 ***
<i>Kans op een taakstraf t.o.v. een lichtere straf</i>				
RISC-uitkomst	Onbekend risico	-0,04 **	-0,06 ***	-0,06 **
	Laag risico	-	-	-
	Gemiddeld risico	0,01	-0,04 **	-0,03
	Hoog risico	-0,03	-0,13 ***	-0,13 ***
<i>Duur van de taakstraf</i>				
RISC-uitkomst	Onbekend risico	-0,14 ***	-0,13 ***	-0,08 ***
	Laag risico	-	-	-
	Gemiddeld risico	-0,08 ***	-0,08 ***	-0,01
	Hoog risico	-0,14 ***	-0,13 ***	-0,01

* In de tabel zijn uitsluitend de resultaten voor het recidiverisico weergegeven. De overige variabelen die in het model zijn opgenomen zijn gelijk aan die in Bijlage 4.

** Om de ongestandaardiseerde coëfficiënten van de modellen met elkaar te kunnen vergelijken, zijn voor de coëfficiënten van de logistische regressieanalyses y-standaardisaties toegepast (zie Mood 2010).

Kwantitatieve analyses van de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting

dadere met een gemiddeld recidiverisico krijgen wel eerder een gevangenisstraf dan laag-risico-daders, maar dadere met een hoog recidiverisico niet. Ook bij de kans op een taakstraf is de rol van de RISc-uitkomst niet langer eenduidig: voor dadere met een gemiddeld recidiverisico verschilt de kans op een taakstraf niet significant met die van laag-risico-daders, maar dadere met een hoog risico hebben zowel een grotere kans op een zwaardere straf dan een taakstraf, als op een lichtere straf dan een taakstraf.

Voor de strafduur is het effect van de RISc-uitkomst door toevoeging van de statische en dynamische risicofactoren helemaal verdwenen: zowel bij de duur van de gevangenisstraf als bij de duur van de taakstraf hangt de RISc-uitkomst niet langer significant samen met de strafhoogte.

Toevoeging van de statische en dynamische risicofactoren leidt er dus toe dat de effecten van de RISc-uitkomst worden afgezwakt. De eigen risico-inschatting van de rechter komt niet helemaal *in plaats van* de RISc-uitkomst, want de RISc-uitkomst hangt ook in het derde model bij de beslissingen over het straftype nog altijd significant samen met de straftoemeting, zij het dat deze samenhang niet langer eenduidig is. Maar de eigen risico-inschatting komt ook niet helemaal *boven op* de risicotaxatie door de RISc, omdat de invloed van de RISc-uitkomst wordt getemperd. Dit betekent dat de rechter bij zijn beslissing over het op te leggen straftype wel rekening houdt met het recidiverisico zoals dat door de reclassering

letterlijk in de voorlichtingsrapportage is opgenomen (de RISc-uitkomst), maar dat hij er niet blind op vaart. Hij weegt ook zijn eigen inschatting van het recidiverisico van de verdachte mee, waarbij hij zich baseert op risicogerelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de dader.

5.7.3 Invloed van het recidiverisico op de verklaarde variantie

In de vorige paragrafen is beschreven in hoeverre de rechter bij zijn straftoemetingsbeslissing rekening houdt met de delict- en proceskenmerken, de RISc-uitkomst en de risicogerelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte. Maar in welke mate kunnen zij de verschillen in straftoemeting verklaren? Om dit te beoordelen wordt gekeken naar de mate waarin zij bijdragen aan de verklaarde variantie¹⁸⁵ van de straftoemetingsbeslissingen. Figuur 7 toont aan dat de mate waarin de modellen de verschillen in de straftoemeting verklaren sterk uiteenloopt voor de verschillende typen straftoemetingsbeslissingen. Bij de kans op een taakstraf ten opzichte van de kans op een zwaardere straf wordt door het model dat alle variabelen bevat bijna 85% van de variantie verklaard, terwijl dat bij de kans op een taakstraf ten opzichte van een lichtere straf maar 27% is. Maar hoewel de hoeveelheid verklaarde variantie sterk uiteenloopt voor de verschillende modellen, toont Figuur 7 ook aan dat de patronen wel hetzelfde zijn. De enige uitzondering op dit

185 R^2 bij lineaire regressie en Nagelkerke R^2 bij logistische regressie.

patroon betreft de beslissing om een taakstraf in plaats van een lichtere straf op te leggen: alleen de delictkenmerken hebben hier een noemenswaardige bijdrage aan de verklaarde variantie; de proceskenmerken voegen hier weinig aan toe.

Voor de andere typen straftoemingsbeslissing geldt dat zowel de delict- als de proceskenmerken in sterke mate de verschillen in straftoemeting verklaren. De delictkenmerken verklaren tussen de 31% en 39% van de variantie en door de proceskenmerken (waar ook de tijd die de verdachte in voorlopige hechtenis heeft gezeten onder valt) stijgt de verklaarde variantie met 24 tot 33 procentpunt, en bij de kans op een taakstraf ten opzichte van een zwaardere straf met maar liefst 52 procentpunt.

Daarentegen neemt de verklaringskracht van de modellen nauwelijks toe wanneer de RISc-uitkomst aan de modellen worden toegevoegd. Hetzelfde geldt voor de statische en dynamische risicofactoren. Bij de beslissing om een taakstraf in plaats van een lagere straf op te leggen spelen zij nog de grootste rol: door toevoeging van statische factoren aan het model stijgt de verklaarde variantie met 3 procentpunt en dynamische factoren zorgen voor een stijging van 2 procentpunt.

De totale bijdrage van het recidiverisico aan de mate waarin de verschillen in straftoemeting verklaard worden, bestaat uit de verklaarde variantie die de RISc-uitkomst en de statische en dynamische factoren gezamenlijk leveren. Tabel 18 geeft weer dat dit recidive-

risico het meest bijdraagt aan de verklaringskracht van het model bij de beslissing om een taakstraf in plaats van een lichtere straf op te leggen: de verklaarde variantie neemt daar toe met 5,0 procentpunt. Bij de beslissing van de rechter om een taakstraf in plaats van een lagere straf op te leggen draagt het recidiverisico het minste bij aan de verklaarde variantie (0,6 procentpunt).

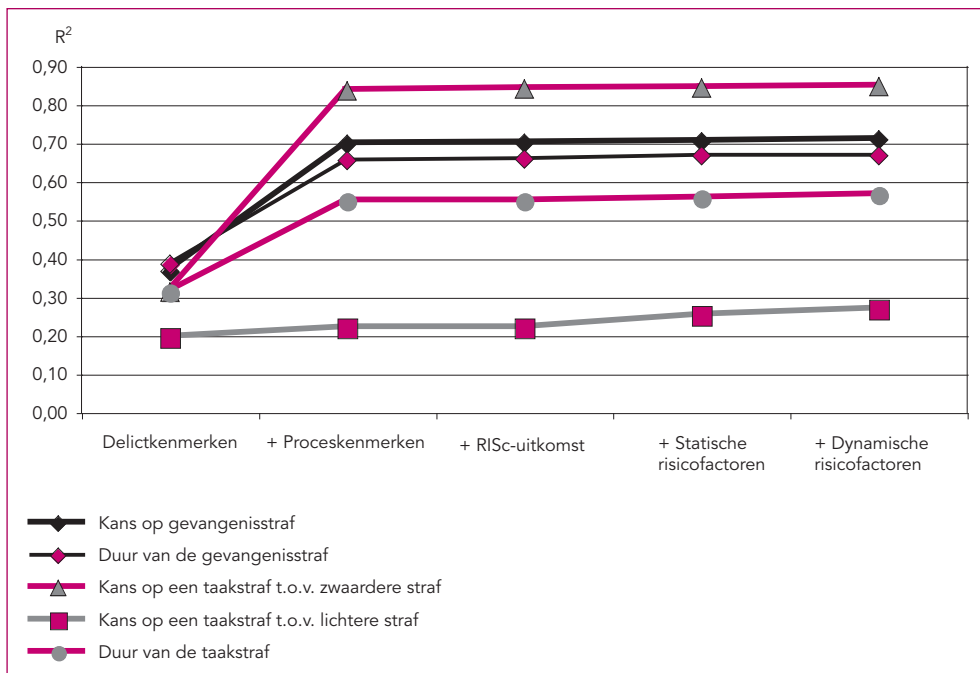
Dat de RISc-uitkomst en de statische en dynamische factoren een geringe bijdrage leveren aan de verklaarde variantie betekent echter niet dat zij er niet toe doen bij de straftoemeting. Uit paragraaf 5.5 en 5.6 is immers gebleken dat zij wel een rol spelen bij de straftoemingsbeslissing van de rechter. Dat de toevoeging van deze factoren niet leidt tot een hogere verklaarde variantie betekent dan ook dat effecten verplaatst worden, maar dat het model, ondanks het feit dat het specifiek is geworden, er geen hogere verklaringskracht mee krijgt.

Het recidiverisico heeft dus een bescheiden bijdrage aan de verklaringskracht van de modellen. Voor alle typen straftoemingsbeslissingen geldt dat de verschillen in opgelegde straf vooral verklaard worden door de delict- en proceskenmerken: de rechter kijkt bij zijn straftoemingsbeslissing vooral naar delictkenmerken, zoals de maximale straf dreiging van het zwaarste delict en naar proceskenmerken, zoals de duur van de voorlopige hechtenis en de aanwezigheid van de verdachte op de zitting. Deze factoren verklaren vooral de verschillen in straf. De RISc-

Kwantitatieve analyses van de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting

Figuur 7: Bijdragen van de straftoemetingsfactoren aan de verklaarde variantie (R² en Nagelkerkes R²)

Tabel 18: Bijdrage aan de verklaarde variantie door de RISC-uitkomst en de statische en dynamische factoren gezamenlijk

	Toename (Nagelkerkes) R ² in procentpunten
Kans op gevangenisstraf	1,2
Duur van de gevangenisstraf	1,2
Kans op een taakstraf t.o.v. een zwaardere straf	0,6
Kans op een taakstraf t.o.v. een lichtere straf	5,0
Duur van de taakstraf	1,6

uitkomst en de kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte die gerelateerd zijn aan het recidiverisico, worden meer gebruikt om de straf te *finetunen*. Bij de strafoplegging wordt rekening gehouden met deze factoren, maar zij zijn niet de belangrijkste redenen voor de verschillen in straftoemeting.

5.7.4 Conclusie

In dit hoofdstuk is onderzocht in hoeverre de RISC-uitkomst en de risicogerelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte een rol spelen bij de straftoemeting. Daarbij is ten eerste onderzocht welke factoren samenhangen met de beslissing van de rechter over het opleggen van een gevangenisstraf of een taakstraf en de duur daarvan. Binnen één type straftoemetingsbeslissing blijken niet alle statische en dynamische risicofactoren een rol, of een eenduidige rol te spelen. Bovendien blijken de rollen van de straftoemetingsfactoren bij de verschillende typen straftoemetingsbeslissingen wisselend van aard te zijn. Uitzondering daarop vormen de maximale strafdreiging van het delict en de duur van het voorarrest: hoe ernstiger het delict en hoe langer het voorarrest, hoe zwaarder de straf. Daarnaast spelen de mate van zelfbeheersing en de delictbeleving van de verdachte bij geen enkel type straftoemetingsbeslissing een rol. De rol van de overige straftoemetingsfactoren verschilt per type straftoemetingsbeslissing. Veel van de risicofactoren dragen

bij het ene type beslissing wel bij aan een zwaardere straf, maar bij het andere niet. Dakloze verdachten hebben bijvoorbeeld wel een grotere kans op gevangenisstraf, maar de duur van de gevangenisstraf is niet langer dan bij verdachten met een vaste woon- of verblijfplaats. Er zijn geen statische of dynamische risicofactoren aan te wijzen die bij alle typen straftoemetingsbeslissingen tot een zwaardere straf leiden. Vrouwen worden wel bij bijna alle typen beslissingen lichter bestraft. Alleen hun kans om tot een taakstraf in plaats van een zwaardere straf veroordeeld te worden is niet significant lager dan bij mannen.

Dat veel risicofactoren niet op eenduidige wijze samenhangen met de straftoemetingsbeslissing betekent niet dat zij geen rol spelen: zij hangen (deels) wel significant samen met de straftoemeting, maar de straf wordt niet significant zwaarder naarmate het kenmerk of de sociale omstandigheid van de verdachte criminogener wordt. Om te bepalen in hoeverre de risicogerelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte een rol spelen bij de straftoemeting is het daarom zinvol om niet alleen naar de werking van de losse factoren te kijken, maar ook om de werking van het hele cluster van statische en dynamische risicofactoren te bestuderen. Daarom is ook onderzocht *op welke manier* de rechter het recidiverisico in zijn straftoemetingsbeslissing verdisconteert. In hoeverre houdt de rechter rekening met de RISC-uitkomst (het recidiverisico zoals hij dat letterlijk in de voorlichtingsrapportage aantreft) en in

Kwantitatieve analyses van de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting

hoeverre maakt hij een eigen inschatting van het recidiverisico door bij zijn straftoemetingsbeslissing rekening te houden met risicogereleerde kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte? In een analysemodel waarin naast de delict- en proceskenmerken alleen de RISc-uitkomst is opgenomen, blijkt de rechter bij zijn beslissing over het opleggen van gevangenisstraf en bij zijn beslissing over het opleggen van een taakstraf in plaats van een zwaardere straf, verdachten zwaarder te bestraffen naarmate de RISc-uitkomst hoger is. Wanneer echter statische en dynamische risicofactoren aan het model worden toegevoegd, wordt de invloed van de RISc-uitkomst afgezwakt. Dit komt vooral door de dynamische risicofactoren. De samenhang tussen de RISc-uitkomst en de straftoemeting soms verdwenen en soms niet langer eenduidig: verdachten met een gemiddeld recidiverisico hebben bijvoorbeeld wel een grotere kans om tot een gevangenisstraf veroordeeld te worden, maar voor verdachten met een hoog recidiverisico is die kans niet groter dan voor laag-risico-verdachten. Dit betekent dat de rechter wel rekening houdt met de RISc-uitkomst, maar dat de straf niet zwaarder wordt naarmate het recidiverisico hoger is. Daarnaast betekent het dat hij zijn eigen risico-inschatting ook mee laat wegen en dat die deels in de plaats komt van de RISc-uitkomst.

Ten slotte is onderzocht in welke mate het recidiverisico bijdraagt aan de verklaaringskracht van de modellen waarmee de straftoemetingsbeslissingen worden bestudeerd.

Daartoe is nagegaan in hoeverre de RISc-uitkomst, de statische en de dynamische risicofactoren bijdragen aan de verklaarde variantie (Nagelkerkes R^2 of R^2). Voor alle typen straftoemetingsbeslissingen geldt dat de verschillen in opgelegde straf vooral verklaard worden door de delict- en proceskenmerken. Alleen bij de beslissing van de rechter om een taakstraf in plaats van een lichtere straf op te leggen dragen de proceskenmerken weinig bij aan de verklaarde variantie. Daarnaast geldt voor alle typen straftoemetingsbeslissing dat de RISc-uitkomst en de statische en dynamische risicofactoren slechts een bescheiden bijdrage leveren aan de verklaarde variantie (een toename van Nagelkerkes R^2 met 0,6 tot 5,0 procentpunt). Dit betekent dat het toevoegen van deze factoren aan de modellen vooral leidt tot verplaatsing van effecten (en daarmee ook tot een betere inschatting van de werkelijke effecten van delict- en proceskenmerken in vergelijking met modellen waar de statische en dynamische factoren niet aan zijn toegevoegd), maar niet tot vergroting van de verklaaringskracht van de modellen. De RISc-uitkomst en de risicogereleerde kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte, hebben dus geen hoofdrol bij de verklaring van verschillen in straftoemeting: zij worden meer gebruikt om de straf te *finetunen*.

Geconcludeerd kan dus worden dat de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting diffuus en bescheiden is. Bij geen enkel type straftoemetingsbeslissing leidt een hogere RISc-uitkomst tot een zwaardere straf en zowel de

statische als de dynamische risicofactoren laten niet alleen binnen één type straftoematingsbeslissing maar ook tussen verschillende typen straftoematingsbeslissing een gevarieerd beeld zien: de ene risicofactor hangt wel positief en significant samen met de straftoemeting en de andere risicofactor bij dezelfde straftoematingsbeslissing niet, terwijl één risicofactor ook bij het ene type straftoematingsbeslissing wel een rol kan spelen en bij het andere type niet. Daarnaast is gebleken dat de rechter niet blindvaart op de RiSc-uitkomst, maar dat hij ook risicogerelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte meeweegt bij zijn straftoematingsbeslissing. En dat het recidiverisico een bescheiden rol heeft als verklaring voor de variantie in de straftoemeting: vooral de delict- en proceskenmerken verklaren de verschillen in de straftoemeting.

De resultaten van de kwantitatieve analyses laten dus een diffuus beeld zien van de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting: in het algemeen (gekeken naar alle vijf typen straftoematingsbeslissing) dient geconcludeerd te worden dat verdachten niet zwaarder bestraft worden naarmate hun recidiverisico hoger is: noch de RiSc-uitkomst, noch de losse statische en dynamische risicofactoren hangen voor alle type straftoematingsbeslissingen eenduidig en positief samen met de straftoemeting. De rol van het recidiverisico bij de straftoemeting is

diffuus.¹⁸⁶ Wellicht kan kwalitatief onderzoek deze rol verder verduidelijken. In het volgende hoofdstuk wordt daarom uiteengezet welke rol het recidiverisico volgens de rechters speelt bij de straftoemeting.

186 Hierbij moet wel opgemerkt worden dat het effect van de RiSc-uitkomst op de straftoemeting wellicht niet sterk en diffuus is, doordat de rechters niet in alle voorlichtingsrapportages een duidelijk recidiverisico kunnen lezen, terwijl hier bij de analyses wel van uit wordt gegaan. In hoofdstuk 3 bleek uit een steekproef van 500 dossiers immers dat de RiSc-uitkomst in één op de vijf rapportages in vagere bewoordingen in de voorlichtingsrapportage wordt geformuleerd dan laag, gemiddeld of hoog. Ook week het recidiverisico dat de reclasseringswerker in de voorlichtingsrapportage vermeldde in vier procent van de zaken af van de RiSc-uitkomst. Deze afwijkingen van de RiSc-uitkomst in de voorlichtingsrapporten kan tot een zekere verstrooiing van de onderzoeksresultaten leiden.

Rechters over de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting

6.1 Inleiding

In het voorgaande hoofdstuk is met behulp van kwantitatieve analyses onderzocht welke rol het recidiverisico speelt bij de straftoemeting. Dergelijk poenametrisch onderzoek, waarin de samenhang tussen allerlei onafhankelijke variabelen (strafstoemingsfactoren) en de opgelegde straf wordt weergegeven, heeft een groot voordeel: de straftoemeting wordt onderzocht zonder dat rechters voorwerp van onderzoek zijn. Er wordt daarom niet onderzocht van welke factoren rechters zeggen dat ze een rol spelen bij de straftoemeting, maar er wordt onderzocht welke factoren *echt* een rol spelen. Ook onbewuste afwegingen van de rechter kunnen zo blootgelegd worden.¹⁸⁷ Maar de medaille heeft ook een keerzijde. Het nadeel van kwantitatief strafstoemingsonderzoek is namelijk dat de straftoemeting wordt onderzocht zonder dat rechters voorwerp van onderzoek zijn. De modellen waarop de kwantitatieve analyses worden uitgevoerd zijn samengesteld door de onderzoeker, waarbij een model per definitie een vereenvoudiging van de werkelijkheid is. Daarnaast is de opbouw van de modellen afhankelijk van de gegevens die over het delict en de verdachte verzameld kunnen worden. Kwantitatief strafstoemingsonderzoek kan dus mogelijk aan

bepaalde strafstoemingsfactoren voorbijgaan. Bovendien toont poenametrisch onderzoek uitsluitend wat de samenhang is tussen de onafhankelijke variabelen en de opgelegde straf. Er kan echter niet worden vastgesteld of de geconstateerde verbanden ook causaal zijn. Om het inzicht in de straftoemeting verder te vergroten, is het daarom van belang om de straftoemeting – ook – met een kwalitatieve methode te onderzoeken. In dit hoofdstuk wordt daarom op basis van interviews met rechters beschreven welke factoren volgens hen een rol spelen bij de straftoemeting, waarbij in het bijzonder aandacht uitgaat naar de rol van het recidiverisico.¹⁸⁸

6.2 De opzet van de interviews

Voor dit onderzoek zijn interviews met 15 rechters gehouden. De interviews hebben plaatsgevonden bij rechtbanken in vijf arrondissementen. Bij de selectie van de arrondissementen is rekening gehouden met spreiding in grootte van het arrondissement en spreiding in geografische ligging. Per rechtbank zijn drie rechters geïnterviewd. In totaal zijn er zes vrouwelijke en negen mannelijke rechters geïnterviewd.¹⁸⁹ De resultaten van de interviews worden geanonimiseerd weergegeven. Tijdens het interview, dat gemiddeld ongeveer

187 Zie Goodman-Delahunty & Sporer 2010 voor de wijze waarop factoren onbewust de strafstoemingsbeslissing van de rechter beïnvloeden.

188 In dit onderzoek wordt aan de rechters gevraagd om *achteraf* te reconstrueren op welke gronden zij hun beslissing genomen hebben. In principe doen zij dit in de praktijk ook bij de motivering van de straf. Daarbij moet opgemerkt worden dat er vraagtekens gezet kunnen worden bij de waarde van rationalisaties die achteraf plaatsvinden: het is de vraag in hoeverre de argumenten die ter verklaring worden aangedragen *nadat* een beslissing is genomen, overeenkomen met de argumenten die daadwerkelijk tot de beslissing hebben geleid (zie Gommer 2007; Gommer 2008).

189 In het vervolg worden alle rechters met de hij-vorm aangeduid.

een uur duurde, is aan de rechter onder andere een concreet strafdossier voorgelegd, dat hij voorafgaand aan de interviews kon bestuderen. Het dossier is fictief, maar de feiten en omstandigheden van de zaak zijn gebaseerd op een waargebeurde zaak. Het betreft een zware mishandeling van een 14-jarige krantenjongen door een 25-jarige man die na tien glazen bier in de vroege ochtend een café uit stapt. De man is een aantal keer eerder veroordeeld voor geweldsdelicten die hij onder invloed van alcohol heeft gepleegd. Het dossier bestaat uit een proces-verbaal van aangifte en verhoor van de verdachte, een medische verklaring omtrent het letsel van het slachtoffer, een voorlichtingsrapportage van de reclassering en de justitiële documentatie van de verdachte. Dit dossier is opgenomen in Bijlage 5. Aan de hand van het strafdossier is de rechter gevraagd welke straf hij op zou leggen en welke factoren hierbij een rol spelen.¹⁹⁰ Vervolgens is de rechters gevraagd om 22 kaartjes met feiten en omstandigheden uit de casus (zoals het letsel van het slachtoffer, het feit dat de verdachte ontkent dat alcoholgebruik een probleem is, etc.) op volgorde van belangrijkheid bij de straftoematingsbeslissing te leggen.¹⁹¹ Als de rechter factoren even belangrijk acht, kon hij die kaartjes ook naast elkaar leggen. De rechter kon ook zelf nog kaartjes toevoegen als andere factoren ook een rol hebben gespeeld bij zijn straftoematingsbeslissing.

Naast de vragen met betrekking tot het concrete strafdossier en de sorteertaak zijn aan de rechter ook open vragen gesteld over risicotaxatie, de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting en de rol van de voorlichtingsrapportages daarbij.¹⁹² Ten slotte is de rechter gevraagd om op een lijstje met factoren, die blijkens de literatuur een strafverhogende dan wel -mitigerende werking hebben, aan te geven of en op welke wijze die factoren een rol spelen bij zijn straftoematingsbeslissing. In dit onderzoek wordt aan de rechters gevraagd om achteraf te reconstrueren op welke gronden zij hun beslissing genomen hebben. In principe doen zij dit in de praktijk ook bij de motivering van de straf. Daarbij moet opgemerkt worden het de vraag is in hoeverre de argumenten die ter verklaring worden aangedragen *nadat* een beslissing is genomen, overeenkomen met de argumenten die *daadwerkelijk* tot de beslissing hebben geleid.¹⁹³ De resultaten dienen dus met voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd. Bovendien dient er bij de interpretatie van de onderzoeksresultaten rekening mee gehouden te worden dat zij niet zonder meer generaliseerbaar zijn, doordat er niet meer dan 15 interviews hebben plaatsgevonden. Voordat de resultaten van de interviews worden besproken, wordt eerst het wettelijke straftoematingskader uiteengezet.

190 Het strafdossier is aan individuele rechters voorgelegd, hoewel het een zaak betreft die tot de competentie van de meervoudige kamer behoort. In de praktijk is de straftoematingsbeslissing daarom complexer, onder andere doordat drie rechters overeenstemming moeten bereiken over de op te leggen sanctie.

191 Zie Tabel 19 voor een overzicht van de feiten en omstandigheden die op de kaartjes zijn opgenomen.

192 Zie Bijlage 8 voor de vragenlijst.

193 Gommer 2007; Gommer 2008.

6.3 Aanknopingspunten voor de rechter bij zijn straftoemetingsbeslissing

6.3.1 De grote straftoemetingsvrijheid van de rechter

Het Nederlandse straftoemetingsstelsel kenmerkt zich (nog) door een groot vertrouwen in de rechter: binnen de grenzen van de wet is de rechter vrij in zijn keuze om een bepaalde sanctie op te leggen. De sancties die opgelegd kunnen worden, staan opgesomd in het Wetboek van Strafrecht (Sr).¹⁹⁴ De hoofdstraffen (art. 9 lid 1 onder a Sr) zijn: gevangenisstraf (art. 10 Sr); hechtenis (art. 18 Sr); taakstraf (art. 22c Sr); en geldboete (art. 23 Sr). Voor wat betreft de hoogte van de straffen gelden algemene strafminima: een gevangenisstraf moet bijvoorbeeld minstens een dag duren, en een geldboete moet minstens 3 euro bedragen.¹⁹⁵ Daarnaast gelden bijzondere strafmaxima: voor ieder delict is aangegeven wat de maximumstraf is. Dit neemt niet weg dat de rechter een verdachte strafbaar kan verklaren, maar desondanks – in verband met de geringe ernst van het feit, de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het feit is begaan of die zich nadien hebben voorgedaan – geen straf of maatregel hoeft op te leggen (art. 9a Sr). Naast de hoofdstraffen kan de rechter ook

bijkomende straffen opleggen (art. 9 lid 1 onder b Sr). Het gaat dan om ontzetting van bepaalde rechten, zoals het uitoefenen van bepaalde beroepen of het kiesrecht (art. 28 Sr), om verbeurdverklaring (art. 33 Sr) en om openbaarmaking van de rechterlijke uitspraak (art. 36 Sr).

In bepaalde gevallen kan de rechter ook maatregelen opleggen. De maatregelen zijn onttrekking aan het verkeer (art. 36a Sr); ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel (art. 36e Sr); schadevergoeding (art. 36f Sr); plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis (art. 37 Sr); terbeschikkingstelling (art. 37a Sr) (met bevel tot verpleging (art. 37b Sr) of met voorwaarden (art. 38 Sr)); en plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders (ISD) (art. 38m Sr).

De rechter heeft dus een grote verscheidenheid aan sancties tot zijn beschikking, die bovendien in onderlinge combinaties opgelegd kunnen worden.¹⁹⁶ Daarnaast heeft de rechter ook nog de mogelijkheid om de straffen en de ISD-maatregel voorwaardelijk op te leggen (art. 14a Sr en art. 38p Sr). De straftoemetingsvrijheid van de rechter is dus enorm.

Hoe vult de rechter deze vrijheid nu in? In onderstaande paragrafen wordt besproken in hoeverre de geïnterviewde rechters bij hun beslissing rekening houden met de strafeis van de officier van justitie, met de oriëntatiepunten van het Landelijke Overleg van de

¹⁹⁴ Sommige bijzondere wetten schrijven ook sancties voor die niet in het Wetboek van Strafrecht zijn opgenomen, zoals de ontzegging van de rijbevoegdheid (art. 179 WVV), de stillegging van een onderneming (art. 7 sub c WED), of de onderbewindstelling van een onderneming (art. 8 lid 2 WED).

¹⁹⁵ Art. 10 Sr; art. 23 Sr.

¹⁹⁶ Er zijn wel wetsvoorstellen aanhangig waarin de rechterlijke vrijheid wordt ingeperkt, namelijk een wetsvoorstel waarin de mogelijkheden worden beperkt om een kale taakstraf op te leggen voor ernstige zeden- en geweldsmisdrijven en bij recidive van misdrijven (*Kamerstukken II, 2009–2010, 32 169, nr. 2*) en een wetsvoorstel waarin minimumstraffen worden ingevoerd voor recidive bij zware misdrijven.

Voorzitters van de Strafsectoren (LOVS) en met het strafadvies van de reclassering. De invloed op de straftoemeting van het beleid van het hof en van het collegiaal overleg (zowel in het algemeen, als binnen de raadkamer), worden hier echter buiten beschouwing gelaten.

6.3.2 De strafeis van de officier van justitie

Een belangrijk ankerpunt voor de rechter bij zijn straftoemetingsbeslissing is de strafeis van de officier van justitie. Deze wordt door alle geïnterviewde rechters zeer belangrijk gevonden. Een rechter zegt hierover:

‘De eis van de Officier is voor mij een uitgangspunt. Maar ik laat mij er zeker niet door leiden. [...] Het weegt voor mij net zo zwaar als de oriëntatiepunten van het LOVS, alleen heb je die nog niet voor alle feiten.’¹⁹⁷

De strafeis vormt dan wel een belangrijk uitgangspunt voor de rechter, maar hij kan niet als een eerste indicator voor de straf beschouwd worden. De reden hiervoor is dat de rechters pas op de zitting horen wat de strafeis van de officier van justitie is, terwijl de meeste rechters zich voorafgaand aan de zitting reeds een beeld hebben gevormd over een mogelijke straf. Sommige rechters schrijven dit ook voor zichzelf op:

‘Soms denk ik: “Nou, hier kan ik nog helemaal niks van maken”, maar bij vrij standaard feiten schrijf ik met potlood

bovenaan mijn eigen blaadje al het idee wat ik heb. Maar met potlood, dus uitwisbaar, want het staat nog geenszins vast.’¹⁹⁸

Een andere rechter beschouwt de eis helemaal niet als een uitgangspunt, omdat hij daarvoor zelf al een straf opbouwt, onder andere op basis van de oriëntatiepunten van het LOVS. De eis van de officier van justitie wordt eerder gebruikt om te verifiëren of de eigen inschatting van de straf juist is. Als de eis van de Officier niet veel afwijkt van het idee dat de rechter had op basis van de stukken van het strafdossier, dan is dat voor de rechter een bevestiging van zijn initiële strafidee.

Als de eis van de officier van justitie wel sterk verschilt van het strafidee van de rechter, dan is het zaak om tijdens de zitting te achterhalen of de rechter bij zijn initiële strafidee wat over het hoofd gezien heeft, of dat de officier van justitie naar de mening van de rechter gewoon veel te laag of te hoog zit met zijn strafeis. Alle rechters geven aan dat zij geen moeite hebben om de strafeis van de Officier te overstijgen als zij deze te laag vinden. Een rechter voegt daaraan toe: ‘Als ik van de eis afwijk dan doe ik dat nooit in kleine beetjes. Ik ga er bij een boete geen tientjes afknibbelen. Als ik afwijk, dan is die afwijking substantieel’.¹⁹⁹ Ook een andere rechter zegt: ‘Ik ga ook niet gauw één maand boven de eis uit’.²⁰⁰

De eis van de officier van justitie lijkt bovenal belangrijk te zijn bij verstekzaken: ‘Als je als politierechter optreedt en je doet de zaak bij verstek af, dan richt je je toch wel meer op de

197 Interview E. Zie paragraaf 6.3.3 voor meer informatie over de oriëntatiepunten van het LOVS.

198 Interview J.

199 Interview O.

200 Interview C.

officier van justitie'.²⁰¹ Als er vanwege de afwezigheid van de verdachte of diens raadsman tijdens de behandeling van de zaak geen aanvullende informatie over de achtergronden van het delict of de verdachte boven water komt en de eis komt de rechter niet onredelijk voor, dan gaan rechters al gauw mee met de eis van de Officier: 'Als de eis niet onredelijk voorkomt, is er ook geen reden om ervan af te wijken'.²⁰²

6.3.3 De oriëntatiepunten van het LOVS

Naast de strafeis van de officier van justitie wordt de rechter gestuurd in zijn straftoemetingsbeslissing door de oriëntatiepunten van het Landelijke Overleg van de Voorzitters van de Strafsectoren (LOVS). Deze bestaan sinds 1998 voor enkele veelvoorkomende delicten en worden met enige regelmaat bijgewerkt door de Commissie Rechtseenheid.²⁰³ Het doel van de oriëntatiepunten is bevordering van de gelijkheid in de straftoemeting, maar de strafmaat die in de oriëntatiepunten genoemd wordt, is niet bindend: zij geldt slechts als uitgangspunt. Bovendien is een oriëntatiepunt gebaseerd op 'het modale feit': bijzondere omstandigheden in de daad- of dadercomponent dienen alsnog door de rechter te worden meegewogen.²⁰⁴ Alle geïnterviewde rechters kennen de oriëntatiepunten van het LOVS zeer veel belang toe. Vooral voor beginnende rechters bieden

de oriëntatiepunten een welkom houvast. Oriëntatiepunten bestaan nu alleen voor enkele veelvoorkomende delicten. Sommige rechters geven aan dat het prettig zou zijn, als er voor meer soorten delicten oriëntatiepunten zouden worden opgesteld. Een rechter geeft aan dat hij de oriëntatiepunten ook raadpleegt voor delicten waar ze niet voor bestaan:

'Als je zwaardere delicten hebt, dan wil je nog wel eens zeggen: "Laten we eens kijken wat we als zwaarste in deze categorie hebben, waar we wel een oriëntatiepunt voor hebben en dan zit je al hier". En dan ga je van daaruit kijken. Dat doe je eigenlijk het meest met zaken waarin je niet al te veel vergelijkingspunten hebt.'²⁰⁵

Er klinken echter ook kritische geluiden over de oriëntatiepunten. Een rechter meent bijvoorbeeld dat het LOVS-oriëntatiepunt een uitgangspunt is, maar omdat het niet ziet op de gevolgen van het feit, is het veel te open om nut te hebben.²⁰⁶ Een andere rechter vindt de oriëntatiepunten:

'...soms enorm hysterisch, met name bij de WWV en de Opiumwet. [...]. De richtlijn voor art. 6 WWV, ja, nou ja, die zijn zo ontzettend hoog. Ik bedoel, ik kijk er naar en ik neem er kennis van, maar vervolgens leg ik gewoon een werkstraf op, terwijl de richtlijn het heeft over onvoorwaardelijke

201 Interview E.

202 Interview O, Vgl. Interview A.

203 LOVS 2010, p. 1.

204 LOVS 2010, p. 1.

205 Interview C.

206 Interview H.

gevangenisstraf. [...] Met de richtlijnen over mishandeling en diefstal etc. is wel prima te werken.²⁰⁷

Een andere rechter geeft aan dat de oriëntatiepunten naar zijn mening verkeerd gehanteerd worden. Het idee achter de oriëntatiepunten is dat zij de strafmaat aangeven voor een 'kaal feit'. Er moet vervolgens nog rekening gehouden worden met de omstandigheden van het delict en met strafverhogende of -verlagende omstandigheden van de verdachte. Het oriëntatiepunt is dus het vertrekpunt, en vervolgens moet er 'geplust en gemind' worden. In de praktijk blijken de oriëntatiepunten zo veel autoriteit te hebben, dat rechters vergeten dat zij slechts betrekking hebben op een kaal feit. Volgens een rechter leidt dit ertoe, dat 'rechters gaan motiveren waarom de straf die zij opleggen van het oriëntatiepunt afwijkt. Dat is niet de bedoeling'.²⁰⁸ Een andere rechter wijst erop dat sommige rechters zo rigide vasthouden aan de oriëntatiepunten, dat deze in feite een inperking vormen voor de rechterlijke vrijheid.²⁰⁹

6.3.4 Het strafadvies van de reclassering

Naast de strafeis van de officier van justitie en de oriëntatiepunten van het LOVS kan de rechter ook gestuurd worden bij zijn straftoemeteringsbeslissing door het strafadvies dat in de voorlichtingsrapportage van de reclassering is opgenomen. Het strafadvies wordt vaak aan het eind van het rapport gegeven, na de

uiteenzetting van de criminogene kenmerken of omstandigheden en het recidiverisico van de verdachte. Het strafadvies luidt bijvoorbeeld:

'We geven in overweging betrokkene een werkstraf te laten ondergaan in combinatie met een voorwaardelijke veroordeling en een proeftijd. In die proeftijd moet betrokkene zich houden aan de aanwijzingen van de reclassering, ook als die zouden inhouden dat betrokkene een gedragstraining zal moeten ondergaan.'

Een ander voorbeeld is:

'Gezien bovenstaande adviseren wij u, indien de feiten waar betrokkene van verdacht wordt bewezen worden geacht, te veroordelen tot een zo groot mogelijk voorwaardelijk strafdeel met als bijzondere voorwaarde een verplicht reclasseringscontact.'

Uit de interviews blijkt dat rechters het strafadvies van de reclassering slechts een rol laten spelen bij de straftoemeteringsbeslissing voor zover het de bijzondere voorwaarden betreft. De meeste rechters leggen slechts bijzondere voorwaarden op als de reclassering zo geadviseerd heeft. 'Als de reclassering een toezicht niet ziet zitten, ga ik dat zeker niet opleggen. Daar schiet niemand wat mee op.'²¹⁰ Een enkele rechter geeft echter aan dat als hij echt denkt dat toezicht gewenst is, hij dat oplegt,

207 Interview A.

208 Interview C.

209 Interview L.

210 Interview E. Vgl. Interview L.

ook al heeft de reclassering dat niet geadviseerd. In die gevallen zou hij wel graag de reclasseringswerker op de zitting hierover spreken. Soms wordt dan van tevoren via de officier van justitie verzocht om de reclasseringswerker op te roepen. Anderzijds gaat de rechter niet altijd mee in het strafadvies als de reclassering wel bijzondere voorwaarden voorstelt:

‘Soms stelt de reclassering een voorwaardelijke straf voor, met reclasseringstoezicht als bijzondere voorwaarde, terwijl gezien de ernst van het feit een voorwaardelijke straf reeds een gepasseerd station is. De tweede kansen van de verdachte zijn dan op; hij moet dan maar gewoon gaan voelen.’²¹¹

Een enkele keer staat er in het reclasseringsrapport een strafadvies dat verder gaat dan een uitzetting van de toezichtsmogelijkheden of de ongeschiktheid van de verdachte voor bepaalde sancties. Als bijvoorbeeld in het reclasseringsrapport is opgenomen dat de verdachte bij een veroordeling een onvoorwaardelijke gevangenisstraf zou moeten krijgen, dan zeggen rechters niets met dit advies te doen. Enkele rechters storen zich mateloos aan een dergelijk advies: ‘Zij moeten niet op de stoel van de rechter gaan zitten. Daar hebben ze niet voor geleerd. Zij moeten alleen informeren over bijvoorbeeld detentie-ongeschiktheid’.²¹² Andere rechters hebben geen bezwaar tegen het strafadvies dat soms

in voorlichtingsrapportages wordt opgenomen. Veel waarde wordt aan het advies echter ook niet gehecht:

‘Met het strafadvies van de reclassering doe ik helemaal niks. [...] Tenzij een bepaalde strafsoort niet is aangewezen, dan is de reclassering er natuurlijk wel voor om dat aan te geven: “Deze meneer is volstrekt ongeschikt om naar de gevangenis te gaan, want hij heeft psychische problemen”. Maar gewoon sec een straf voorstellen, nee.’²¹³

Hieruit blijkt ook dat, naast de indicatie voor het opleggen van bijzondere voorwaarden, rechters tevens rekening houden met het strafadvies van de reclassering voor zover dat betrekking heeft op de geschiktheid van de verdachte om een bepaalde sanctie te ondergaan. Als in het rapport bijvoorbeeld staat dat de verdachte vanwege medische problemen detentie-ongeschikt is, dan houden de geïnterviewde rechters daar rekening mee.

6.4 Moeilijkheden bij de straftoemetingsbeslissing

In de voorgaande paragraaf is beschreven dat de rechters een grote vrijheid hebben bij hun straftoemetingsbeslissing, en dat de eis van de officier van justitie en de oriëntatiepunten van het LOVS – voor zover zij er zijn – belangrijke ankerpunten zijn bij het invullen van die vrijheid. Maar ondanks deze ankerpunten

211 Interview B. Vgl. Interview L.

212 Interview E.

213 Interview E.

moet de rechter nog altijd zelf een beslissing nemen over het type, de modaliteit en de hoogte van de straf. Daarbij stelt de straftoemingsvrijheid van de rechter hem in staat de straf af te stemmen op de feiten en omstandigheden van het concrete geval: de straf wordt geïndividualiseerd. Individualisering van de straf staat echter op gespannen voet met het gelijkheidsbeginsel: gelijke gevallen moeten gelijk bestraft worden. Daarbij geldt bovendien 'dat ongelijke gevallen naar de mate van hun ongelijkheid ongelijk moeten worden behandeld'.²¹⁴ Of, zoals Duker gelijkheid of consistentie in de straf definieert: '[...] de eis dat rechters vergelijkbaar straffen naar de mate van vergelijkbaarheid van strafzaken. Een verschil in bestraffing is dan consistent zolang voor dat verschil goede gronden zijn'.²¹⁵ Daarbij blijft onduidelijk wat die 'goede gronden' dan precies zijn. Dit maakt straftoemeting complex. De rechter moet naar eer en geweten recht doen aan de individuele omstandigheden van het geval, maar ook zorgen dat zijn straftoemetingsbeslissing consistent is met andere beslissingen in vergelijkbare zaken. Dit is echter niet de enige moeilijkheid bij de straftoemetingsbeslissing. In deze paragraaf worden verschillende aspecten van de straftoemeting besproken waarvan de geïnterviewde rechters hebben aangegeven dat moeilijk te vinden bij hun straftoemetingsbeslissing. Zo geeft een rechter aan het lastig te vinden als zijn initiële strafidee sterk afwijkt van de strafeis van de officier van justitie:

'... soms zijn er heel verrassende eisen. Dan zit je zelf in een heel andere range. Dan is het wel eens moeilijk.'²¹⁶

Andere rechters vinden het het moeilijkst om een straftoemetingsbeslissing te nemen als zij geen goed referentiekader hebben:

'Als beginnende rechter mis je een referentiekader. Je hebt dan wel oriëntatiepunten en je hebt dan wel de eis van de officier van justitie, maar je hebt voor jezelf geen ervaring. Dat leidt ertoe dat je soms wat onzeker bent in het opleggen van straf, maar het voordeel is dat je altijd in een MK-setting zit met vaak een en ook vaak met twee ervaren rechters, dus op een gegeven moment krijg je dat referentiekader wel. Voor mij nu is het lastigst om de straf te bepalen bij delicten die ik eigenlijk nog nooit heb gezien, zoals computerfraude, want bij dat soort zaken heb ik geen referentiekader.'²¹⁷

Ook andere rechters vinden de straftoemetingsbeslissing lastig als er geen richtlijnen zijn, of delicten niet vaak voorkomen.²¹⁸

Daarbij wijst het gros van de rechters erop dat het vaststellen van de sanctiemodaliteit moeilijker is dan de duur van de straf: 'Het bepalen van de modaliteit is meer problematisch dan het vaststellen van de duur'.²¹⁹ Ook twee andere rechters vinden de afweging tussen verschillende sanctiesoorten het moeilijkst.

214 Brenninkmeijer 1994, p. 51.

215 Duker 2003, p. 27.

216 Interview N.

217 Interview E.

218 Interview B en D.

219 Interview M.

Het gaat dan bijvoorbeeld om het omslagpunt tussen een werkstraf of een voorwaardelijke straf en een onvoorwaardelijke gevangenisstraf: 'Wat kan ik nog bereiken bij deze verdachte? Krijgt hij die kans nog?'²²⁰ Een andere rechter zegt over de beslissing om onvoorwaardelijke gevangenisstraf op te leggen: 'De stap van niet naar wel is groter dan die van weinig naar veel.'²²¹

Weer een rechter vindt het moeilijk om een straftoemetingsbeslissing te nemen bij ernstige delicten, omdat de bandbreedte daar zo groot is. Een andere rechter vindt het echter juist moeilijk als er weinig ruimte is.²²²

Ook meent een aantal rechters dat de verhouding tussen de strafmaten van verschillende soorten delicten het moeilijkste aspect van de straftoemetingsbeslissing is. Volgens een rechter gaat het dan bijvoorbeeld om de vraag hoe straffen voor het uitdelen van klappen zich dienen te verhouden tot straffen voor andere delicten, zoals fraude, diefstal, bezit van kinderporno, hennepsteelt: 'Ik vind het een volstrekt onbegrijpelijk palet aan modaliteiten en strafmaten waar wij mee bezig zijn.'²²³ Een andere rechter zegt hierover:

'In feite vergelijk je appels met peren. Je moet onvergelykbare onrechten tegen elkaar afwegen. [...] Kijk, iemand die tien keer inbreekt, pleegt tien keer een behoorlijk stevige inbreuk op privacy, op eigendomsrechten, levert echt gevoelens

van onveiligheid op. Iemand die een ander zwaar mishandelt of verkracht pleegt natuurlijk een heel ander soort inbreuk. Je kunt niet zeggen dat er tien inbraken in één verkrachting gaan. Zo mag je ook niet denken. [...] Je zit met verschillende strafdoelen en dan kan dat er echt toe doen waar je op uitkomt.'²²⁴

Een ander aspect van de straftoemeting waar rechters mee worstelen is de afweging tussen de belangen van het slachtoffer en de samenleving en die van de verdachte. Een rechter zegt hierover:

'Het moeilijkst is de afweging tussen de belangen van het slachtoffer en de samenleving – dus het laten uitkomen van de ernst van het feit – en de belangen van de verdachte, in die zin dat hij soms behandeling behoeft, of dat soms een gevangenisstraf niet goed is voor de verdachte, maar je het eigenlijk wel op zijn plaats vindt gezien de ernst van het feit.'²²⁵

Ook een andere rechter geeft aan dat de moeilijkheid van straftoemeting ligt in de balans tussen de belangen van de verdachte en die van de samenleving:

'Het moeilijkst is om een evenwicht te vinden tussen enerzijds de hulpverlening – het meedenken met de verdachte hoe hij

220 Interview F. Vgl. interview G.

221 Interview L.

222 Interview J.

223 Interview F.

224 Interview H.

225 Interview I.

het best geholpen kan worden om te voorkomen dat hij weer terugvalt in zijn oude gedrag – en anderzijds om een dusdanige straf uit te delen, dat ook de maatschappij zich gerustgesteld kan voelen, dat er ook recht wordt gedaan aan wat het slachtoffer is aangedaan.²²⁶

Ten slotte geeft een rechter aan het moeilijk te vinden om bij de straftoemeting rekening te houden met bepaalde omstandigheden, omdat hij niet altijd zeker weet in hoeverre de verdachte daar de waarheid over spreekt:

‘Het is ongelofelijk wat strafzaken voor een geweldige kansen op de banen- en woningmarkt creëren. “Ik begin met een opleiding, ik kan een baan krijgen, een huis, van alles.” En dat begint allemaal volgende week. Een bruiloft in het buitenland; altijd goed. Dat maakt het lastig om die dingen mee te wegen. Als iedereen de waarheid zou spreken, was dat anders, maar dat doet men nou eenmaal niet. En ik ben me er ook terdege van bewust dat er ongetwijfeld mensen de rechtszaal uitlopen en buiten de deur, waar ik ze niet zie, denken: “We hebben hem mooi te pakken gehad”.²²⁷

De beslissing van de rechter over de op te leggen straf is dus zeker geen makkelijke. Binnen de grote ruimte die het Wetboek van Strafrecht hem biedt, moet hij een straf kiezen die aansluit bij de ernst van het feit, de persoon van de dader en de omstandigheden

van het geval en bij de straf die in soortgelijke zaken is opgelegd. Daarbij dient ook een afweging gemaakt te worden tussen de belangen van het slachtoffer en de samenleving en die van de verdachte: verdient hij nog een kans, of moet hij gewoon afgestraft worden? In de volgende paragraaf wordt ingegaan op de factoren die een rol spelen bij deze afwegingen. Om te voorkomen dat rechters op de vraag welke factoren meespelen bij hun straftoemetingsbeslissing antwoorden: ‘Dat ligt aan het concrete geval’, is aan de rechters een casus voorgelegd. Doordat de rechters in precies dezelfde casus een straftoemetingsbeslissing moesten nemen, kunnen hun antwoorden goed met elkaar worden vergeleken.

6.5 Factoren die een rol spelen bij de straftoemeting in de casus

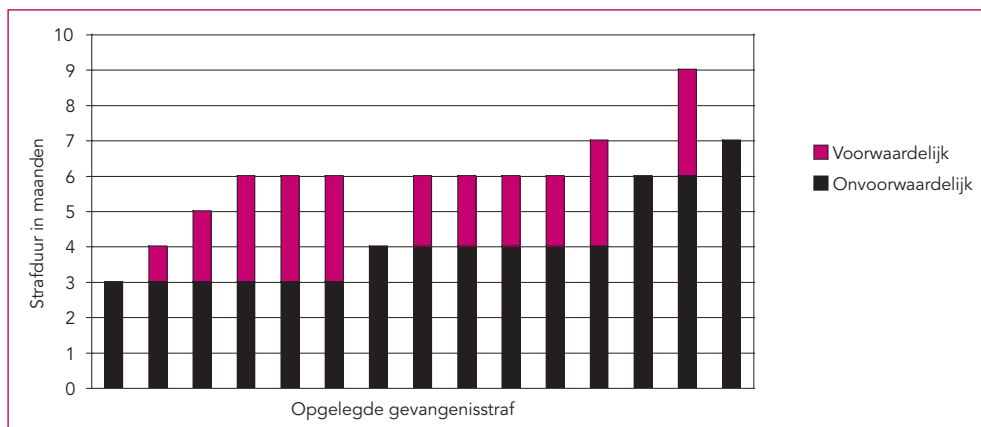
6.5.1 Opgelegde straffen

Aan de vijftien geïnterviewde rechters is een casus voorgelegd, waarin sprake is van een zware mishandeling van een 14-jarige krantenjongen door een 25-jarige man die na tien glazen bier in de vroege ochtend een café uit stapt. De man is een aantal keer eerder veroordeeld voor geweldsdelicten die hij onder invloed van alcohol heeft gepleegd (zie Bijlage 6). Voordat besproken wordt welke feiten en omstandigheden de rechters bij hun straftoemetingsbeslissing hebben overwogen, wordt eerst beschreven hoe de rechters op de casus beslisten.

226 Interview L.

227 Interview L.

Figuur 8: Opgelegde strafduur in maanden (door 15 rechters)

De straffen die de rechters aan de verdachte op zouden leggen, lopen flink uiteen van 3 maanden onvoorwaardelijke gevangenisstraf, tot 9 maanden gevangenisstraf waarvan 3 voorwaardelijk (zie Figuur 8).

Vier van de vijftien rechters geven aan dat de dader in het verleden voldoende kansen hebben gekregen en dat de tijd nu rijp is om hem simpelweg af te straffen, ook al wil de reclassering het nog wel een keer met hem proberen. Een (deels) voorwaardelijke straf is voor deze rechters een gepasseerd station. Vooral het feit dat reclasseringstoezicht eerder al eens voortijdig is afgebroken, omdat de dader de afspraken niet nakwam, weegt hierbij mee. De capaciteit van de reclassering kan volgens de rechters dan beter benut worden

door daders die wel echt gemotiveerd zijn. De elf andere rechters gaan wel mee met het reclasseringsadvies door aan de dader een voorwaardelijke gevangenisstraf op te leggen, met als bijzondere voorwaarden de in de adviesrapportage voorgestelde behandeling van de alcoholverslaving bij De Waag. Zij doen dit, omdat zij blijven hopen dat de dader een keer het licht zal zien. ‘En er valt nog wel wat aan die meneer te sleutelen’.²²⁸ Daarnaast geven bijna alle geïnterviewde rechters aan dat zij de verdachte graag op de zitting gezien hadden om bijvoorbeeld aan hem te vragen waarom hij denkt dat hij deze keer afspraken met de reclassering wel na kan komen. Een enkele rechter gaf aan dat hij de zaak zou aanhouden om medebrenging van de verdachte te gelasten, mede vanwege de

ernstige ADHD- en alcoholproblematiek van de verdachte.²²⁹

6.5.2 Straftoematingsfactoren in de casus

Hiervoor is beschreven dat de straf die de rechters op grond van de casus opleggen, sterk uiteenloopt. Om de redenen voor deze verschillen te onderzoeken, is tijdens de interviews aan de rechters gevraagd om aan te geven welke factoren een rol hebben gespeeld bij hun straftoematingsbeslissing.²³⁰ Eén rechter vertelt dat hij bij zijn straftoematingsbeslissing altijd een lijstje maakt met relevante feiten en omstandigheden, waarbij aan de ene kant wordt opgeschreven wat ten gunste van de verdachte werkt en aan de andere kant wat ten nadele van hem werkt. De andere rechters werken niet zo gestructureerd, maar zij kunnen wel allemaal feiten en omstandigheden noemen, waar zij hun straftoematingsbeslissing op hebben gebaseerd. De meeste maken daarbij onderscheid tussen factoren die de ernst van het feit bepalen en factoren die betrekking hebben op de persoon van de verdachte.

Op de vraag hoe zij tot de straf gekomen zijn, noemen alle rechters de ernst van het feit en het letsel bij het slachtoffer, en de aanleiding van het delict (zonder reden een krantenbezorger in elkaar slaan). Door slechts twee van de vijftien rechters wordt het hoge recidiverisico van de verdachte genoemd, maar wel wijst iedereen op de snelle recidive en de justitiële documentatie van de verdachte. Verder worden

de eis van de officier van justitie en de oriëntatiepunten van het LOVS aangedragen. Ook de alcohol- en agressieproblemen van de verdachte worden vaak genoemd, waarbij ook wordt opgemerkt dat de verdachte niet open lijkt te staan voor hulp bij de aanpak van deze problemen, of in ieder geval dat er van zijn goede voornemens steeds niks terechtkomt. Daarnaast geven sommige rechters aan dat zij ook meewegen dat de verdachte eerder gevangenisstraf heeft gehad: 'Eerder gevangenisstraf maakt dat hij al "daar op de ladder staat".'²³¹ Dat de verdachte nog in zijn proeftijd zat, wordt door sommige rechters ook aangedragen als strafverzwarende omstandigheid. Een enkeling houdt bij de straftoematingsbeslissing bovendien rekening met het feit dat het delict 's nachts op de openbare weg plaatsvond.

6.5.3 De rol van het recidiverisico in de casus

Naast de open vraag over de factoren die een rol hebben gespeeld bij de straftoematingsbeslissing van de rechter, is tijdens de interviews aan de rechters ook een stapel kaartjes voorgelegd, waarop allerlei feiten en omstandigheden uit de casus staan die mogelijk een rol spelen bij de straftoematingsbeslissing. Aan de rechters is gevraagd om deze kaartjes op volgorde van belangrijkheid bij zijn straftoematingsbeslissing te leggen. De positie waarin het kaartje werd neergelegd is vervolgens gescoord, waarbij het belangrijkste

229 Interview E.

230 Gommer waarschuwt dat er vraagtekens gezet kunnen worden bij de waarde van rationalisaties die achteraf plaatsvinden: het is de vraag in hoeverre deze overeenkomen met de argumenten die daadwerkelijk tot de beslissing hebben geleid (zie Gommer 2007; Gommer 2008).

231 Interview L.

Rechters over de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting

Tabel 19: Gemiddelde score bij de sorteertaak van de feiten en omstandigheden uit het strafdossier (N=15)

Feit of omstandigheid	Score	S.D.
1. Het letsel van het slachtoffer: een fractuur van vier ribben, een fractuur van de neusbeenderen op drie plaatsen, afgebroken hoekstukjes van drie tanden, een 8 cm lange wond naast het rechteroog	2,5	2,8
2. De verdachte is eerder veroordeeld voor geweldsdelicten die hij onder invloed van alcohol heeft begaan	3,5	2,2
3. Het recidiverisico van de verdachte: bij alcoholgebruik is de kans op nieuwe geweldsdelicten volgens de RISC zeer groot	4,1	2,5
4. De verdachte heeft eerder gevangenisstraf gehad	5,9	2,6
5. Het slachtoffer is 14 jaar oud	6,0	4,9
6. Oriëntatiepunt LOVS: voor middelzwaar lichamelijk letsel door één of meer schoppen tegen het hoofd 6 maanden onvoorwaardelijke gevangenisstraf	6,9	5,2
7. Eerder reclasseringstoezicht is voortijdig beëindigd omdat de verdachte afspraken niet nakwam	6,9	2,9
8. De verdachte was onder invloed van alcohol ten tijde van het delict	8,7	4,9
9. De verdachte heeft ADHD en reageert daardoor vaak impulsief en agressief en neemt weinig verantwoordelijkheid voor zijn gedrag	9,1	4,8
10. De eis van de officier van justitie: 4 maanden gevangenisstraf waarvan 1 maand voorwaardelijk	9,5	5,8
11. De aanleiding van het delict: het slachtoffer wilde de verdachte geen krant geven	10,1	7,8
12. De verdachte ontkent dat alcoholgebruik bij hem een negatief effect heeft	11,9	6,2
13. De verdachte is niet aanwezig bij de behandeling van zijn zaak ter terechtzitting	12,2	5,4
14. De verdachte is 25 jaar oud	13,3	6,4
15. Het slachtoffer is geen bekende van de dader	13,3	6,8
16. De verdachte stelt zich coöperatief op	13,5	5,8
17. Na zijn vrijlating kan de verdachte een baan krijgen in het timmerbedrijf van zijn zwager	13,7	5,4
18. De verdachte bekent dat hij een paar lichte tikken heeft gegeven. Hij ontkent dat hij hard geslagen en geschopt heeft	14,3	5,0
19. De verdachte is bereid om een schadevergoeding te betalen	14,9	4,1
20. De verdachte zit ten tijde van het onderzoek ter terechtzitting 47 dagen in voorlopige hechtenis	15,8	3,7
21. Het slachtoffer had een grote mond tegen de verdachte: "Doe even normaal, joh. Je bent toch niet achterlijk?"	16,0	3,6
22. Het was niet de bedoeling van de verdachte dat het slachtoffer het letsel opliep	16,4	3,5

kaartje 1 punt krijgt.²³² Tabel 19 bevat de gemiddelde scores van de 22 verschillende kaartjes.

Hoewel slechts twee van de vijftien rechters op de open vraag naar de straftoematingsfactoren antwoordden dat het recidiverisico van de verdachte daar een rol bij speelde, blijkt uit de sorteertaak dat de geïnterviewde rechters wel allemaal een groot belang hechten aan het recidiverisico: het recidiverisico van de verdachte is met een gemiddelde score van 4,1 de op twee na belangrijkste straftoematingsfactor. Alleen het letsel van het slachtoffer en het feit dat de verdachte eerder veroordeeld is voor geweldsdelicten, die hij onder invloed van alcohol heeft begaan, worden door de rechters belangrijker gevonden. Het feit dat de standaarddeviatie bij het recidiverisico laag is, geeft ook aan dat rechters eensgezind zijn: zij hechten *allemaal* bij hun straftoematingsbeslissing veel belang aan het recidiverisico.

Uit de sorteertaak blijkt dus, dat het recidiverisico heel belangrijk wordt gevonden bij de straftoematingsbeslissing in de casus. Op de vraag of dit anders zou zijn als het recidiverisico van de verdachte laag geweest zou zijn, geven alle rechters aan dat het de positie van het kaartje met het recidiverisico niet zou veranderen: het kaartje blijft even belangrijk, maar een laag recidiverisico zou de strafmaat wel beïnvloeden. Ook zou het kaartje geen andere positie krijgen in het fictieve geval dat

RISc de 100% goed voorspelt. Rechters lichten dit toe door erop te wijzen dat het recidiverisico slechts één van de factoren is die een rol spelen bij de straftoematingsbeslissing: ook andere factoren zijn nog steeds van belang.

6.6 De rol van het recidiverisico volgens de rechters

6.6.1 Inleiding

Dat het recidiverisico belangrijk wordt gevonden voor de straftoematingsbeslissing blijkt niet alleen uit bovenstaande tabel. Tijdens de interviews is aan de rechters ook uitdrukkelijk gevraagd welke rol het recidiverisico van de verdachte speelt bij hun straftoematingsbeslissing. Daarbij is tevens gevraagd waar de rechters op letten als zij het recidiverisico van de verdachte bepalen: speelt het recidiverisico, zoals dat in de voorlichtingsrapportage vermeld staat, een belangrijke rol of maken zij op basis van de informatie uit het strafdossier een eigen inschatting van het recidiverisico? In de volgende paragraaf wordt beschreven, wat de rechters op deze en op andere vragen hebben geantwoord. Tijdens de interviews bleek dat voor sommige rechters het onderscheid tussen het recidiverisico en de gepleegde recidive niet altijd helder is. Dit dient in het achterhoofd gehouden te worden bij de interpretatie van de resultaten van de interviews.

232 Om de sorteringen van de rechters te analyseren zijn aan de kaartjes een score toebedeeld van 1 punt voor het kaartje dat als belangrijkste factor bovenaan is gelegd en 22 punten voor het minst belangrijke kaartje. Kaartjes die naast elkaar gelegd zijn krijgen hetzelfde aantal punten, maar voor de kaart eronder wordt wel doorgeteld. Als er bijvoorbeeld één kaartje bovenaan ligt, gevolgd door drie kaartjes naast elkaar, waaronder er weer één ligt, krijgt het eerste kaartje 1 punt, de kaartjes daaronder ieder 2 (want ze liggen alle drie op de tweede positie) en het kaartje daaronder 5 punten (want dit is de vijfde factor).

6.6.2 Het recidiverisico in de voorlichtingsrapportage

Voor het bepalen van het recidiverisico geven bijna alle geïnterviewde rechters aan het handig te vinden dat deze in de voorlichtingsrapportage van de reclassering uitdrukkelijk wordt genoemd. Over het algemeen zijn rechters tevreden over de wijze waarop het recidiverisico in de voorlichtingsrapportage wordt onderbouwd. Maar de geïnterviewde rechters geven aan zich niet altijd te kunnen vinden in het recidiverisico, zoals dat in de voorlichtingsrapportage beschreven staat. In sommige gevallen menen rechters dat reclasseringswerkers te weinig kritisch tegenover het verhaal van de verdachte hebben gestaan.²³³ Zij hechten dan minder waarde aan het rapport. Een rechter wijst er ook op dat hij niet altijd met het recidiverisico uit de voorlichtingsrapportage uit de voeten kan, omdat deze niet op alle relevante feiten gebaseerd is:

'Ik let er wel op en ik neem het lang niet altijd mee, want ik vind het soms hele naïeve rapportages, op het stuitende af. En dat zeg ik op zitting *wel*. [...] Ik zeg niet dat alle rapportages waardeloos zijn, maar soms – nee: nogal eens – tref ik een rapportage die niet aansluit bij wat ik uit het dossier haal. [...] Ter verdediging van de reclassering kan ik aanvoeren dat de reclassering niet altijd beschikt over alle relevante feiten. Soms blijkt de rapportage te zijn opgemaakt naar aanleiding van één

feit en staan er op de tenlastelegging drie feiten, die in een bepaalde periode zijn gepleegd en waarbij de Officier ervoor kiest om ze gezamenlijk te behandelen op één zitting. En daar moet je dus wel alert op zijn, want dan kan een reclasseringswerker vrij positief zijn, omdat het om dit ene feit gaat en er toch zo'n leuk gesprek volgde en verdachte vol goede moed weer aan de toekomst wil werken, maar als blijkt dat iets daarna dan nog twee keer is voorgevallen...'²³⁴

Hoewel rechters wel op de recidivekans letten zoals die in de voorlichtingsrapportage vermeld staat, hechten zij er los echter geen waarde aan. Bijna alle rechters geven aan dat het ze meer om de motivering van dat recidiverisico gaat. Het vermelde recidiverisico moet volgen uit het hele verhaal over de persoonlijke achtergrond en omstandigheden van de verdachte. Een enkele rechter geeft aan helemaal geen waarde te hechten aan het recidiverisico zoals dat in de voorlichtingsrapportage staat: 'Dat vind ik voor de hand liggend. Ja, dat had ik ook zelf kunnen bedenken.'²³⁵ Hij vertrouwt op zijn eigen risico-inschatting, die hij voornamelijk baseert op het strafrechtelijk verleden van de verdachte:

'Voor mijzelf schat ik het recidiverisico toch vooral in aan de hand van het strafblad en de indruk van de verdachte zoals die voor mijzelf uit het dossier blijkt en zoals dat op de zitting blijkt. En wat de

233 Bijvoorbeeld Interview A, D en F.

234 Interview F.

235 Interview E.

reclassering daarover zegt [...] daar kan ik eigenlijk niet zo heel veel mee. En soms heb ik ook een heel ander idee over dat recidiverisico. Ik lees het wel, ik neem het ook wel aan, maar ik doe daar niet zo veel mee.²³⁶

Hoewel niet alle rechters er evenveel waarde hechten, geven zij wel allemaal aan dat zij letten op het recidiverisico zoals dat in de voorlichtingsrapportage wordt genoemd en dat zij zich er over het algemeen wel in kunnen vinden.

Maar als rechters gevraagd wordt wat zij dan onder een *gemiddeld* recidiverisico verstaan, blijken zij daar geen duidelijk beeld van te hebben. Waar in werkelijkheid 35% van de delinquenten die op grond van de RISc een gemiddeld recidiverisico hebben, menen de meeste rechters dat een gemiddeld recidiverisico overeenkomt met een kans van 50% dat de verdachte binnen twee jaar weer is veroordeeld: 'Gemiddeld is niet hoog en niet laag: 50%. Meer kan ik er niet van maken. En wat 50% is, weet ik ook niet.' Sommige rechters durven geen schatting te maken. Een rechter zegt bijvoorbeeld: 'Gemiddeld, ik kan daar niks mee.'²³⁷ Een andere rechter zegt hierover:

'Ja, nou, ik weet niet wat precies gemiddeld is. Ik kijk dan even op zijn documentatie. Ik denk dat het eigenlijk zou moeten worden onderbouwd ergens in een toelichting wat ze daar onder verstaan. Kijk, laag is prettig voor de verdachte, laag is

denk ik vergelijkbaar met de gewone burger, maar eigenlijk moeten ze dat toelichten. Gemiddeld... volgens mij is dat niet eens helemaal duidelijk – Als je dat echt vraagt aan de reclassering, ben ik bang dat je geen antwoord krijgt. Kijk, misschien dat je er bij winkeldiefstallen iets meer van kan zeggen. Dan lijkt mij één keer per jaar of minder, lijkt me, euh, nou ja, ik weet niet wat gemiddeld is. De gemiddelde burger pleegt namelijk nooit winkeldiefstallen, maar de gemiddelde pleger van winkeldiefstallen pleegt volgens mij best vaak winkeldiefstal, dus dan kan ik daar niet zoveel mee.'²³⁸

Een volgende rechter geeft ook aan niet zo veel te kunnen met een uitkomst dat het recidiverisico gemiddeld is:

'Dat zijn conclusies. Daar heb ik niet zoveel aan. Die conclusies vind ik allemaal gespikkeld. Het gaat mij om wat eronder ligt. Dan kan ik redelijk inschatten wat er aan de hand is, want dat zie je aan de leefgebieden. Dus je moet eigenlijk naar de leefgebieden kijken om een inschatting te maken en dat zij dan zeggen: "Het is gemiddeld", ja, ik vind het allemaal maar goed, maar het gaat mij om de inhoud, en niet om de laatste twee zinnestjes.'²³⁹

Rechters lijken op eenzelfde manier om te gaan met een vagere formulering van het recidiverisico in de voorlichtingsrapportage,

236 Interview E.

237 Interview J.

238 Interview H.

239 Interview K.

bijvoorbeeld als er staat dat er 'enig recidive-risico' is, of dat het recidiverisico 'aanwezig' is: ze doen niet zo veel met het recidiverisico zoals dat geformuleerd is, maar ze leggen er hun eigen risicotaxatie naast, die gebaseerd is op de achtergrondinformatie uit de rapportage en uit de overige dossierstukken. Als de verdachte op de zitting aanwezig is, gaan de rechters ook een gesprek met hem aan om meer duidelijkheid te krijgen over zijn recidive-risico:

'Enig risico, ja, ik neem er kennis van. Het hangt heel erg af van de onderbouwing. Maar het is wel iets waarmee je kan werken op een zitting als de verdachte er is, om dat met hem te bespreken: "Als je nou nog eens in zo'n situatie terecht komt, wat ga je dan doen? Wat heb je nu geleerd?".'²⁴⁰

Het feit dat de risicotaxatie ook foutmarges kent en dat er een kans is dat verdachten ten onrechte in een bepaalde risicocategorie zijn ingedeeld, is niet iets waar rechters stil bij staan. Rechters zijn ook gevraagd om een schatting te maken van het percentage zaken waarin de RiSc fout voorspelt (de fout positief en de fout negatief). Waar uit onderzoek van het WODC blijkt dat de RiSc er voor laag-risico-daders in 20% van de gevallen en voor de hoog-risico-daders in 40% van de gevallen naast zit, lopen schattingen van de rechters over de foutmarge van de RiSc uiteen van 10% tot 70%, waarbij de meeste rechters

schatten dat de RiSc in zo'n 10% tot 20% van de gevallen verkeerd voorspelt. Vijf rechters durfden geen percentage te noemen. Een rechter die schat dat 20% van de RiSc-uitkomsten niet klopt, zegt daarover: 'De RiSc zit ernaast op het moment dat iemand daadwerkelijk zijn levensstijl verandert, bijvoorbeeld als hij zorgt dat hij uit de buurt blijft van drugs, of een gezin sticht'.²⁴¹ Ook een andere rechter wijst erop dat de omstandigheden van de verdachte in de toekomst kunnen veranderen:

'Het is sowieso glazen-bol-werk. Het zit hem vaak in het ontmoeten van een hele leuke vrouw, die ineens: tjak... Zulke dingen kunnen het al zijn, die iemands leven ineens 180 graden draaien.'²⁴²

De rechter die meent dat 70% van de uitkomsten van RiSc niet juist is, noemt de RiSc 'een fictie':

'Dat zie je bij Tbs-verlengingen ook. Het delict zelf kan maken... Factoren uit het verleden worden gebruikt om te voorspellen voor de toekomst. Dat weegt dan altijd zo zwaar mee, dat sommige Tbs'ers nooit meer een laag risico kunnen hebben. Dat is echt heel gruwelijk. [...] Ik geef veel meer voor de ervaren reclasseringswerker, die een rapport schrijft vanuit gesprekken die hij heeft gevoerd met de verdachte, doordat hij hem heeft bezocht in voorlopige hechtenis, waarbij een persoonlijk rapport wordt geschreven, waarin wordt uitgelegd waarom tot dit advies wordt

240 Interview A.

241 Interview G.

242 Interview J.

gekomen vanuit de ervaring met deze persoon en de opgebouwde relatie vanuit het verleden. Daar heb ik veel meer aan, zeker als ik de reclasseringswerker dan ook een beetje ken van zitting en weet dat dit er een is, die het kan en die er geen doekjes om windt.²⁴³

De kans dat RISc een foute voorspelling doet, lijken rechters niet echt belangrijk te vinden, wellicht omdat ze, zoals hierboven beschreven, ook zelf een inschatting van het recidiverisico maken, en meer waarde hechten aan de beschrijving van de criminogene problemen van de verdachte dan aan de uitkomst van de risicotaxatie. Rechters vinden het dan ook niet zonder meer belangrijk om over de foutmarges van de RISc geïnformeerd te worden in de voorlichtingsrapportage. Een rechter zegt daarover:

‘Het moet dan wel onderbouwd worden. Als het zo’n standaardzinnetje wordt als: “Het recidiverisico is hoog, waarbij opgemerkt moet worden dat er een kans van 50% is dat we er naast zitten”, ja, dat zal gerust. Dan zouden ze moeten onderbouwen. Als dat op enigerlei wijze onderbouwd wordt, dan vind ik het wel interessant om te weten. Dan kan je bijvoorbeeld denken aan: “De kans dat we er naast zitten is 50%, omdat we zijn moeder niet hebben kunnen spreken, of omdat hij geen inzicht geeft in zijn alcoholgebruik en we dus niet precies weten hoe dat zit”.’²⁴⁴

Andere rechters geven aan dat ze nu ook wel weten dat het een inschatting is, en dat een schatting nooit 100% zekerheid biedt, dus dat het ook niks toevoegt om daarop gewezen te worden.²⁴⁵

6.6.3 Het recidiverisico en de straftoematingsbeslissing

Rechters letten dus op het recidiverisico zoals dat in de voorlichtingsrapportage vermeld staat, maar het gaat ze meer om de onderbouwing daarvan, en ze leggen er hun eigen risicotaxatie naast. ‘Ik vaar niet blind op het recidiverisico in de voorlichtingsrapportage’, zegt een rechter hierover.²⁴⁶ Over foutmarges bij de risicotaxatie door de RISc maken zij zich dan ook niet zo druk, omdat zij toch vooral uitgaan van hun eigen inschatting. Deze eigen inschatting wordt in belangrijke mate gebaseerd op de justitiële documentatie van de verdachte. Een rechter zegt hier nog over:

‘Een soort informele regel is dat je in principe vijf jaar terug kijkt. Maar staan er nou hele gekke dingen tussen de vijf en de tien jaar op, zoals langjarige gevangenisstraf, ja, dat werkt toch net even wat langer door.’²⁴⁷

Maar wat doen rechters nu vervolgens met het recidiverisico zoals zij dat ingeschat hebben? Welke rol speelt het recidiverisico bij hun straftoematingsbeslissing?

243 Interview F.

244 Interview A.

245 Zie bijvoorbeeld Interview B.

246 Interview F.

247 Interview H.

Voordat de resultaten besproken worden, dient opgemerkt te worden dat voor sommige rechters het recidiverisico zo innig verstrengeld is met de gepleegde recidive, dat het onderscheid praktisch wegvalt. Hiermee dient rekening gehouden te worden bij de interpretatie van de resultaten.

Alle geïnterviewde rechters geven aan dat het recidiverisico van de verdachte een belangrijke rol speelt bij de straftoemeting.

‘Het is niet alleen afstraffen, het is ook proberen door middel van de bestraffing recidive te voorkomen. Daar zijn bijvoorbeeld voorwaardelijke straffen voor, of bijzondere voorwaarden die gesteld kunnen worden. Dat is allemaal met het oog op het voorkomen van recidive in de toekomst. Dus dat speelt voor mij een grote rol.’²⁴⁸

Maar welke rol dat dan precies is, is moeilijk te zeggen. Het recidiverisico lijkt eerder een rol te spelen bij de keuze voor het sanctietype en de -modaliteit dan voor de strafduur.²⁴⁹ Een rechter antwoordt bijvoorbeeld op de vraag welke rol het recidiverisico bij de straftoemeting speelt:

‘Daar laat ik mijn straf wel vanaf hangen. Sowieso voor een voorwaardelijk deel, maar ook of ik kies voor gevangenisstraf of werkstraf. Een voorwaardelijke straf is een goede stok achter de deur.’²⁵⁰

Andere rechters zeggen: ‘Het speelt vooral een rol bij welke soort straf ik opleg: voorwaardelijk of onvoorwaardelijk, welke voorwaarden eventueel.’²⁵¹ En: ‘Verdachten met een hoog recidiverisico krijgen eerder een voorwaardelijke straf en bijzondere voorwaarden.’²⁵² De reden hiervoor is dat er aan verdachten met een hoog recidiverisico nog gesleuteld moet worden: ‘Als het recidiverisico hoog is, dan moet je er wat mee’. Een andere rechter licht dit verder toe: ‘Bij een hoog recidiverisico moet je ook iets aan speciale preventie gaan doen’.²⁵³ Weer een andere zegt: ‘Bij een hoog recidiverisico doe je meer maatwerk’.²⁵⁴ Verdachten met een laag recidiverisico hebben daarentegen gedragsinterventies niet nodig:

‘Als het recidiverisico laag is, dan speelt dat eigenlijk geen rol. Want dan ga je gewoon alleen afstraffen voor wat er nu gebeurd is, daar krijg je een straf voor en *that’s it*. Dan ga je geen voorwaardelijke straf opleggen. Dat heeft dan geen zin.’²⁵⁵

248 Interview G.

249 Hoewel rechters aangeven dat verdachten met een hoog recidiverisico eerder een voorwaardelijke straf krijgen, vindt dit geen ondersteuning in het kwantitatieve deel van het onderzoek.

250 Interview J.

251 Interview D.

252 Interview J.

253 Interview F.

254 Interview J.

255 Interview G.

Een andere rechter zegt:

'Een eventueel reclasseringscontact dat je oplegt als bijzondere voorwaarde, zal erop gericht zijn het recidiverisico te vermindere-
ren, want anders leg je het niet op. [...] Als je bij voorbaat al denkt: "Dat gaat er niet in zitten bij deze meneer", ja, dan begin ik er ook niet aan. Kijk, we zijn er natuurlijk niet voor om allerlei gratis gezellige trainingen aan te bieden. Het doel is om te zorgen dat hij er wat van leert en de volgende keer tot tien telt en niet iemand in elkaar slaat.'²⁵⁶

Op de vraag of verdachten met een laag recidiverisico dan een lagere straf krijgen, omdat zij het voorwaardelijke deel niet krijgen, antwoordt een rechter:

'Ik heb gelezen dat het zo zou gaan, maar die rekensom maak ik gelukkig nog niet. Ik kijk altijd puur sec naar wat voor straffen ik vind dat eruit zouden moeten komen. En als ik dat einddoel voor ogen heb, dan ga ik wel sleutelen bij een voorwaardelijk deel dat ik dat nog steeds wel overhoud, dus in die zin moet je min of meer gelijk uitkomen.'²⁵⁷

Dit zou betekenen dat een laag recidiverisico niet zorgt voor een lagere straf, maar dat een hoog recidiverisico zorgt voor meer maatwerk, waarbij eerder voorwaardelijke straffen worden opgelegd. Een hoog recidiverisico lijkt in ieder

geval geen reden om een zwaardere straf op te leggen. Uit de interviews blijkt dat rechters hoop blijven houden dat daders hun leven beteren, ongeacht de hoogte van hun recidiverisico:

'Wij hopen toch nog wel altijd dat ze tot inkeer komen. En dat vraag je ook wel eens op zitting: "Wanneer gaat die knop nou eens bij u om? Want als ik naar uw strafblad kijk...". Daar heb je het ook wel eens over. In de praktijk blijkt ook dat op enig moment vaak de knop omgaat: als mensen een bepaalde leeftijd bereiken, of als ze een bepaalde relatie krijgen, of als ze kinderen krijgen. Het kan.'²⁵⁸

Anderzijds wijzen ook deze rechters erop dat het voor sommige verdachten gewoon klaar is: 'Zij hebben genoeg kansen gekregen, en moeten het nu maar weer gewoon even voelen'.²⁵⁹ Een paar rechters geven echter aan, dat zij het hoge recidiverisico van de verdachte niet alleen verdisconteren in de hoek van voorwaardelijke straffen, maar dat zij bij de strafduur ook rekening houden met het recidiverisico:

'Op een gegeven moment bij iemand met een hoog recidiverisico, waar al verschillende dingen mee geprobeerd zijn en die maar niet wil leren, dat je dan zegt van: "We gaan de maatschappij beschermen." Dat betekent dat hij dan een langere straf gaat krijgen, puur om hem uit de samenleving te hebben.'²⁶⁰

256 Interview A.

257 Interview J.

258 Interview B. Vgl. Interview A, G en J.

259 Interview J.

260 Interview G. Vgl. Interview E.

Een andere rechter verwoordt dit als volgt:

‘Ik kijk altijd: “Hoe ziet het leven eruit in de afgelopen jaren? Wat doet hij met de kansen die hij krijgt, met hulpverlening?” Als steeds blijkt dat dat misgaat en dat hij niet open staat voor hulp, dan moeten we nu een streep trekken en dan gaan we vanaf nu afrekenen, totdat hij zelf begrijpt dat het zo niet langer kan.’²⁶¹

Lastig hierbij is dat in dit geval niet gesteld kan worden dat de verdachte een langere straf krijgt *omdat hij een hoger recidiverisico heeft*. Uit de argumentatie van de rechters blijkt immers dat het gaat om iemand die al het nodige op zijn kerfstok heeft en al verschillende kansen heeft gekregen om zijn leven te beteren. Het probleem hierbij is dat de recidive (het strafrechtelijk verleden van de verdachte) en het recidiverisico moeilijk uit elkaar te trekken zijn. Een rechter merkt dit ook op:

‘Het is een beetje een mix. Als iemand al veel recidive heeft, heeft hij daardoor ook meestal veel recidiverisico, maar dat is ook een element waardoor je vindt dat er zwaarder gestraft moet worden. Dat is bijna niet uit elkaar te trekken.’²⁶²

Een andere rechter denkt ook diep na over het verschil tussen gepleegde recidive en het recidiverisico:

‘Recidiverisico is op de toekomst gericht. De voorspelling dat iemand weer in de fout zal gaan, vind ik alleen maar heel erg triest, maar waarom zou je hem daarvoor strenger of milder moeten straffen?’²⁶³

Verdachten met een laag recidiverisico krijgen minder snel een voorwaardelijke straf of bijzondere voorwaarden, omdat zij minder baat hebben bij een stok achter de deur of bij gedragsinterventies: de kans dat zij het delict nog eens plegen is toch al klein. Aan verdachten met een hoog recidiverisico moet wel worden gesleuteld, dus zij krijgen wel eerder een (gedeeltelijk) voorwaardelijke straf of bijzondere voorwaarden opgelegd. Maar anderzijds hebben verdachten met een hoog recidiverisico vaak al een uitgebreid strafrechtelijk verleden, waardoor zij minder snel een voorwaardelijke straf krijgen, omdat dat voor hun reeds een gepasseerd station is. De rol van het recidiverisico lijkt dus hier ook – net als in hoofdstuk 5 – diffuus te zijn.

6.7 Vergelijking van de resultaten van het kwantitatieve en het kwalitatieve onderzoek

Hoe verhouden de resultaten van de interviews met de rechters zich nu tot de resultaten van het kwantitatieve onderzoek? Om deze vraag te beantwoorden is aan de geïnterviewde rechters een lijstje voorgelegd met feiten en omstandigheden, die overeenkomen met de feiten en de omstandigheden die in hoofdstuk 5

261 Interview F.

262 Interview D.

263 Interview F.

met behulp van kwantitatieve analyses zijn onderzocht. Tijdens het interview is aan de rechter gevraagd om aan te geven welke rol deze factoren spelen bij zijn straftoemingsbeslissing. De rechter kon daarbij aangeven of de factor strafverhogend is, of strafverlagend, of geen rol speelt.²⁶⁴ Daarbij konden de antwoordcategorieën ook in onderlinge combinatie worden aangekruist, bijvoorbeeld dat het feit dat de dader zijn baan dreigt kwijt te raken in sommige zaken geen rol speelt, maar in andere zaken strafverlagend kan werken. Uit Figuur 9, die de resultaten toont, blijkt dat veel factoren een divers beeld laten zien: de geïnterviewde rechters verschillen in de wijze waarop zij feiten en omstandigheden meewegen bij hun straftoemingsbeslissing. Hieronder worden deze resultaten besproken, waarbij zij worden vergeleken met de kwantitatieve resultaten uit hoofdstuk 5. Voor de overzichtelijkheid worden zij niet met alle typen straftoemingsbeslissingen vergeleken, maar uitsluitend met de beslissing over de duur van de gevangenisstraf.

Figuur 9 laat ten eerste zien dat de geïnterviewde rechters vrij unaniem zijn over de rol van het recidiverisico: 12 van de 15 rechters hebben aangekruist dat verdachten met een hoog recidiverisico een langere straf krijgen. Dit komt niet overeen met de resultaten van de kwantitatieve analyses, waaruit bleek dat het recidiverisico geen grote rol speelt bij de straftoemeting. Dit wordt door slechts twee rechters aangegeven. Daarnaast heeft een rechter aangegeven dat het recidiverisico van

invloed is op de modaliteit van de straf. Dat bijna alle rechters aangeven dat hoog-risicodaders een langere straf krijgen komt ook niet overeen met wat de rechters eerder op de open vraag naar de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting antwoordden. Daar stelden zij immers dat aan verdachten met een hoog recidiverisico moet worden gesleuteld, dus dat zij eerder een (deels) voorwaardelijke straf krijgen. Wellicht speelt hier ook een rol dat rechters recidive en recidiverisico niet altijd scherp van elkaar onderscheiden.

De duur van de voorlopige hechtenis draagt volgens de kwantitatieve analyses ook bij aan een langere gevangenisstraf. De resultaten van de interviews komen hier niet mee overeen. Geen enkele rechter geeft aan dat de strafduur hoger is als de verdachte lange tijd in voorlopige hechtenis zit en slechts 4 van de 15 rechters geven aan dat een lang voorarrest soms strafverhogend, maar ook strafverlagend kan werken: De duur van de voorlopige hechtenis lijkt vooral een rol te spelen in de afronding van de straf.

Daarnaast bleek uit de resultaten van de kwantitatieve analyses dat het voor de duur van de gevangenisstraf niet uitmaakt of de verdachte aanwezig is bij de behandeling van de zaak op de zitting, of dat hij verstek laat gaan. De meningen van de geïnterviewde rechters hierover lopen uiteen. Verstek wordt door de rechters in ieder geval niet als strafverhogend beschouwd. Rechters geven aan dat het eerder strafverlagend werkt als de verdachte wel op de zitting aanwezig is en de

264 Een enkele rechter gaf aan dat een aantal factoren niet zozeer strafverlagend is, maar dat het eerder tot een ander sanctiotype of een andere sanctiemobiliteit leidt. Deze antwoorden zijn in Figuur 9 bij de categorie 'strafverlagend' gevoegd.

Rechters over de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting

procedure op tegenspraak wordt gevoerd. En dan vooral omdat er dan door de verdachte of diens advocaat strafmitigerende omstandigheden aangedragen kunnen worden. Een rechter zegt hier ook over:

‘Iemand kan zijn zaak natuurlijk ook wel verpesten op de zitting, maar hij kan ook persoonlijke omstandigheden aandragen die een grote rol spelen bij welke straf passend en geboden is. [...] Het ligt heel erg aan zijn verhaal. Heeft hij een baan? Is zijn vriendin voor de derde keer zwanger? Daar hou ik rekening mee. Als hij er niet is, dan weet ik dat niet en wat ik niet weet, kan ik geen rekening mee houden.’²⁶⁵

Een andere rechter licht toe:

‘Als je uit de stukken denkt dat de verdachte een etter van een vent is, die heel veel geweld toepast en hij komt op de zitting en het blijkt zo te zijn dat hij zich daar heel eerlijk opstelt en eerlijk vertelt hoe het zit en hoe het gekomen is en de advocaat komt ook nog met een arbeidsovereenkomst dat hij net ergens begonnen is te werken, dan speelt dat gewoon wel tot op zekere hoogte mee. En blijft hij op de zitting gewoon een etter en kun je er niks mee, dan schiet die straf ook omhoog. Dat is per zaak verschillend.’²⁶⁶

Weer een andere rechter zegt:

‘Dat iemand niet de moeite heeft genomen om tekst en uitleg te komen geven, dat recht heb je, maar het staat je niet mooi. Ik gooi daardoor niet vaak de straf omhoog, omdat ik dat uiteindelijk ook niet goed kan motiveren. Maar er zijn rechters die daar anders over denken.’²⁶⁷

Het geslacht van de verdachte is volgens de kwantitatieve analyses ook een belangrijke straftoemetingsfactor: vrouwen worden lichter bestraft dan mannen. Opvallend is daarom, dat slechts twee van de geïnterviewde rechters hebben aangekruist dat zij vrouwen lichter bestraffen. Het gros van de rechters geeft aan dat het geslacht van de daders geen rol speelt bij hun eigen straftoemetingsbeslissingen (N=11). Daarnaast speelt het geslacht van de verdachte volgens 2 rechters soms geen rol, en soms wel.

In hoofdstuk 5 is tevens beschreven dat zwervende daders een kortere gevangenisstraf krijgen dan daders met een vaste woon- of verblijfplaats. Dit wordt niet onderschreven door de geïnterviewde rechters. 9 van de 14 rechters geven aan dat dakloosheid van de dader niet van invloed is op de strafduur. Drie rechters vinden dakloosheid wel een strafverzwarende omstandigheid en twee rechters vinden dat het soms geen rol speelt en soms strafverzwarend is. Rechters geven daar echter ook bij aan, dat dakloosheid eerder van invloed is op het sanctietype of de modaliteit

265 Interview A.

266 Interview E.

267 Interview J.

van de straf dan op de strafduur: aan daklozen wordt niet snel een reclasseringstoezicht opgelegd, vanwege de praktische reden dat de reclassering de dakloze moeilijk kan benaderen als hij geen adres heeft. Daarnaast komen verdachten die geen vaste woon- of verblijfplaats hebben meestal ook niet op de zitting.

Volgens tien rechters maakt het voor de straftoemeting niet uit of de dader werkloos is of niet. Dit komt overeen met de resultaten van de kwantitatieve analyses.

Voor de overige rechters is de rol die werkloosheid speelt bij de straftoemeting afhankelijk van de omstandigheden. Soms speelt het geen rol, soms wel. Dat de verdachte door de straf zijn baan zou verliezen, beschouwen de meeste rechters als een omstandigheid die soms geen rol speelt, maar soms strafverlagend is.

In hoofdstuk 5 is ook aangetoond dat het hebben van 'foute vrienden' niet van invloed is op de duur van de gevangenisstraf. Dit wordt grotendeels bevestigd door de geïnterviewde rechters: acht van hen geven aan dat het geen rol speelt bij de straftoemetingsbeslissing dat een verdachte zich negatief laat beïnvloeden door vrienden en kennissen. Volgens vijf andere rechters speelt het geen rol of het is strafverlagend.

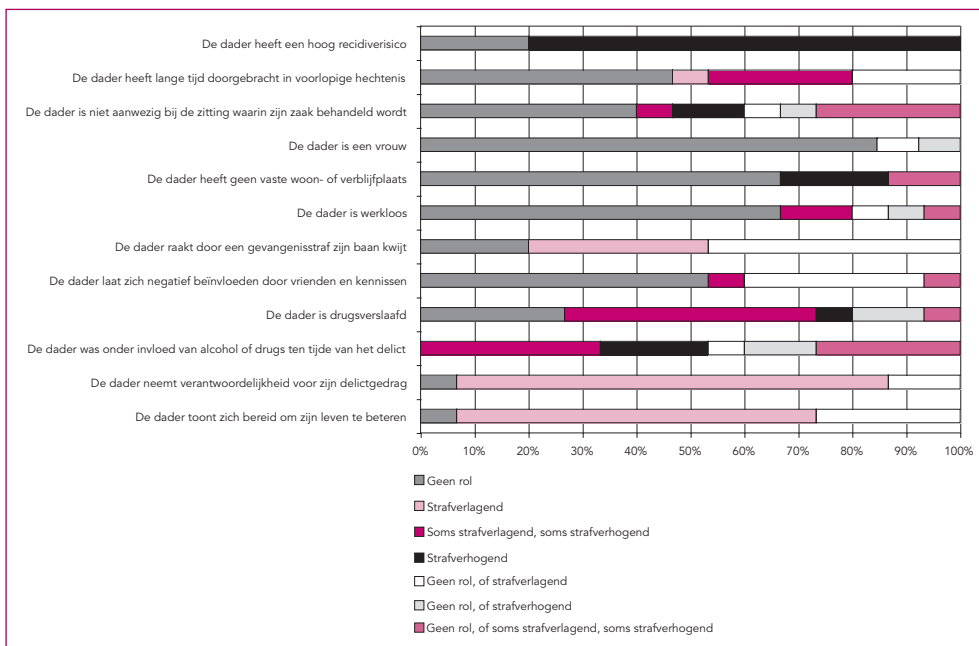
Volgens de resultaten van de kwantitatieve analyses is de strafduur bij verdachten die drugs gebruiken lager dan bij verdachten die dat niet doen. De geïnterviewde rechters blijken verschillend om te gaan met de

omstandigheid dat de verdachte drugsverslaafd is, net als met de omstandigheid dat het delict onder invloed van drugs of alcohol gepleegd is. Drugsverslaving blijkt ook meer van belang te zijn voor het sanctietype of de -modaliteit dan voor de strafhoogte: drugsverslaafden komen voor sommige interventies niet snel in aanmerking, terwijl andere interventies juist speciaal gericht zijn op het omgaan met de verslaving.

De mate waarin de verdachte zijn aandeel bij het delict erkent en zich schuldig voelt, heeft geen significante effecten volgens de kwantitatieve analyses. Rechters geven echter aan dat een dader die verantwoordelijkheid neemt voor zijn delictgedrag wel op een coulantere straf kan rekenen. Hetzelfde geldt voor de verdachte die aangeeft dat hij bereid is om zijn leven te beteren. Uit de resultaten van het kwantitatieve onderzoek is gebleken dat de duur van de gevangenisstraf langer is, als dader niet bereid is zijn levensstijl te veranderen. De geïnterviewde rechters geven merendeels aan dat de straffen lager zijn voor daders die het roer om willen gooien. In een interview licht een rechter ook toe dat hij het heel belangrijk vindt of de verdachte bereid is om zijn leven te veranderen:

'Ik vraag ook: "Wat wilt u eigenlijk met uw leven? Wat heeft u voor ideeën van de toekomst?". Nou, dan maakt het voor mij heel veel uit dat iemand zegt: "Nou, ik zie wel dat ik de afgelopen jaren heb verpest en dat is helemaal niet wat ik wil. Ik zit te

Figuur 9: De rol van feiten en omstandigheden bij de straftoemeting volgens de rechter (N=15)

denken over die opleiding, of ik wil dat graag gaan doen”, dat vind ik leuk om te horen, dan kan je zien wat voor beeld hij heeft, en als mensen zeggen: “Daar heb ik geen beeld van” of “Het gaat toch wel goed met deze verdachte. Ik heb wel ADHD, of ik drink wel, maar dat levert toch geen problemen op”, dat vind ik jammer om te horen en dan denk ik: “Hij is nog niet klaar voor hulp en steun en hij moet nog eens een keertje zijn neus stoten”.²⁶⁸

Geconcludeerd kan worden dat de resultaten van het kwantitatieve gedeelte van dit onderzoek (de analyses in hoofdstuk 5) en die van het kwalitatieve gedeelte (de interviews met rechters) over de rol van straftoemingsfactoren niet altijd in overeenstemming zijn met elkaar. Een goed voorbeeld daarvan is de rol van het geslacht van de dader bij de straftoemeting: de kwantitatieve analyses tonen aan dat vrouwen lichter bestraft worden, terwijl elf van de vijftien rechters aangeven dat zij vrou-

wen niet lichter bestraffen. Dit verschil kan wellicht verklaard worden doordat straftoemingsfactoren ook *onbewust* een rol kunnen spelen bij de straftoemeting:²⁶⁹ rechters zijn zich er niet van bewust dat zij vrouwen lichter bestraffen, maar zij doen het toch. Verder toont Figuur 9 aan dat de verscheidenheid van de wijze waarop rechters rekening houden met feiten en omstandigheden van de verdachte groot is. De rechters houden rekening met de straftoemingsfactoren, maar elke rechter doet dat op zijn eigen manier.

6.8 Conclusie

Waar in het vorige hoofdstuk door middel van kwantitatieve analyses is onderzocht welke rol het recidiverisico speelt bij de straftoemeting, is dat in dit hoofdstuk gebeurd op basis van interviews met vijftien rechters. Daarbij is niet alleen aandacht besteed aan de rol van het recidiverisico, ook de rol van andere factoren is aan bod gekomen. Net als bij de resultaten van het kwantitatieve onderzoek, blijkt ook hier dat vele factoren van invloed zijn op de straftoemingsbeslissing van de rechter. Rechters houden echter niet zo zeer rekening met 'losse factoren', maar kijken naar eigen zeggen meer naar het totaalplaatje. Daarbij hangt het ook van de ernst van het delict af, in hoeverre er bij de straftoemingsbeslissing ruimte is om rekening te houden met omstandigheden van de verdachte:

'Bij een heel ernstig feit, bijvoorbeeld een moord, speelt de ernst van het feit zwaarder mee, dan bijvoorbeeld bij het uitschelden van de buurman, of het vernielen van het hekje van de buurman. Daar kunnen andere omstandigheden veel zwaarder wegen. [...] Dan kijk je veel meer naar allerlei toeters en bellen die er omheen zitten, denk ik.'²⁷⁰

'Een exacte formule wordt het nooit,' zegt een rechter over de straftoemingsbeslissing.²⁷¹ Hierdoor is het ook niet verrassend, dat de geïnterviewde rechters verschillen in de wijze waarop zij feiten en omstandigheden laten meespelen bij hun straftoemingsbeslissing. Een rechter zegt over verschillen in de straftoemeting:

'De ene rechter vindt een bepaald punt belangrijker dan een ander punt. [...] Je hebt rechter die in zijn algemeenheid gewoon wat mild straffen en je hebt rechters die gewoon wat strenger zijn. [...] Dan weet je van te voren: "Ik zit in een MK met hem, o, dan zal het wat straffen betreft wel wat te laag zitten, dus ik moet daar iets aan trekken" en bij anderen denk je: "Nou, dat zal wel de spuigaten uit kunnen lopen, dat moet ik wat zien te temperen".'

Een rechter geeft aan dat hij zich ervan bewust is dat verschillen niet alleen ontstaan doordat de ene rechter nu eenmaal wat strenger is dan

269 Gommer 2007; Gommer 2008; Goodman-Delahunty & Sporer 2010.

270 Interview E. Vgl. Interview A.

271 Interview O.

de andere, maar dat deze verschillen mede ontstaan doordat rechters straftoemetingsfactoren verschillend waarderen: de ene rechter vindt een bepaalde omstandigheid wel van belang voor de straf, de andere niet:

‘Het blijft mensenwerk. Iedere rechter zit er vanuit zijn eigen achtergrond in, zijn eigen opvattingen. En ja, voor de ene verdachte is dat pech, en voor de andere wat minder. [...], Belangrijk vind ik in ieder geval, dat je je bewust bent van je gevoelens en vooroordelen, want die heb je natuurlijk allemaal, maar dan moet je wel voor jezelf bewust zijn, want dan weet je ze ook een plek te geven in je besluitvorming.’²⁷²

Voor wat betreft de rol die het recidiverisico bij de straftoemeting speelt, zijn de rechters wel eensgezind: de geïnterviewde rechters geven allen aan, dat het recidiverisico een belangrijke factor is bij de straftoemeting. Maar rechters zeggen ook dat zij zich daarbij niet baseren op de conclusie over het recidiverisico in de reclasseringsrapportage, maar op hun eigen inschatting van het recidiverisico. Voor deze eigen inschatting kijken rechters onder andere naar de criminogene kenmerken van de verdachte, zoals die in de voorlichtingsrapportage beschreven zijn. Deze bevinding, dat rechters hun eigen risicotaxatie naast die van de RISc leggen, komt overeen met de bevindingen uit hoofdstuk 5.

Het recidiverisico van de verdachte is voor rechters dus belangrijk bij de straftoemetingsbeslissing. Op welke wijze speelt het recidiverisico volgens de rechters dan een rol bij hun straftoemetingsbeslissing? Rechters geven aan dat zij bij een verdachte met een hoog recidiverisico niet alleen vergelding uitdrukken met de straf, maar ook proberen wat aan speciale preventie en resocialisatie te doen. Aan een verdachte die een hoog recidiverisico heeft, dient gesleuteld te worden: zijn criminogene factoren moeten aangepakt worden. Rechters zeggen daarom aan verdachten met een hoog recidiverisico eerder een voorwaardelijke straf en bijzondere voorwaarden op te leggen (naast een deels onvoorwaardelijke straf). Als bijzondere voorwaarde dient de verdachte dan bijvoorbeeld een programma te volgen dat gericht is op de aanpak van zijn criminogene problemen, zoals een agressie-regulatie-training. De voorwaardelijke straf fungeert voor de verdachte bovendien als een stok achter de deur: mocht hij zich niet aan de afspraken houden, of binnen zijn proeftijd weer een delict plegen, dan wordt de voorwaardelijke straf alsnog ten uitvoer gelegd. De rechters geven echter ook aan dat daders op een punt kunnen zijn, dat zij niet meer in aanmerking komen voor voorwaardelijke straffen. Daders met een hoog recidiverisico krijgen dan *wel* een zwaardere straf: de daders moeten gewoon afgestraft worden. Uit de motivering van de rechters blijkt echter, dat deze overweging niet zozeer gebaseerd is op het recidiverisico van de verdachte: zijn delict- en

sanctiegeschiedenis lijkt hier de reden te zijn dat rechters een zwaardere straf opleggen. Rechters baseren hun inschatting van het recidiverisico namelijk niet alleen op de informatie over de verdachte die de voorlichtingsrapportage bevat, maar ook – in belangrijke mate – op de justitiële documentatie van de verdachte.²⁷³ Deze wordt niet alleen geraadpleegd om na te gaan voor welke delicten de verdachte eerder veroordeeld is, de rechters kennen ook veel belang toe aan de sancties die voor die delicten zijn opgelegd. De rechter kan op die manier rekening houden met de opbouw in sancties. Een rechter verwoordt dit als volgt: 'Eerder gevangenisstraf maakt dat hij al "daar op de ladder staat".'²⁷⁴ Het ligt dus niet voor de hand om een verdachte die bijvoorbeeld al meerdere keren een taakstraf niet volbracht heeft en daarna al vaker tot gevangenisstraf is veroordeeld, nu weer een taakstraf op te leggen. Een andere rechter zegt daarover: 'Ik ga de opbouw in zijn persoonlijke strafbladlijn niet doorbreken door weer terug te gaan naar een werkstraf, tenzij er hele speciale omstandigheden zijn.'²⁷⁵ Als rechters aan verdachten die een hoog recidiverisico hebben een zwaardere straf opleggen, lijkt de reden hiervoor dus niet te liggen in het gevaar dat de verdachte vormt voor de samenleving, maar in de delicten die hij reeds gepleegd had en in de sancties die hij daarvoor gekregen heeft. Als er al van alles geprobeerd is met de verdachte, maar hij is onverbeterlijk, komen rechters op een punt

dat ze er klaar mee zijn: de dader moet dan gewoon afgestraft worden.

Dit betekent dat op basis van de interviews niet geconcludeerd kan worden, dat een hoog recidiverisico tot een zwaardere straf leidt: als verdachten met een hoog recidiverisico al zwaarder worden gestraft dan verdachten met een laag recidiverisico, gebeurt dat niet vanwege hun hoge recidiverisico.

273 Ook dit sluit aan bij de bevindingen uit hoofdstuk 5, waar bleek dat daders eerder een gevangenisstraf krijgen naarmate hun strafblad langer is.

274 Interview L.

275 Interview F.

Conclusie

7.1 Inleiding

In dit onderzoek staat de vraag centraal welke rol het recidiverisico speelt bij de straftoemeting: worden verdachten zwaarder bestraft naarmate hun recidiverisico hoger is? En op welke manier speelt het recidiverisico een rol bij de straftoemeting: houdt de rechter rekening met de uitkomst van het risicotaxatie-instrument RISC, waarop de reclassering de voorlichtingsrapportage baseert? Of maakt hij zelf een inschatting van het recidiverisico, waarbij hij afgaat op statische en/of dynamische risicofactoren die in de voorlichtingsrapportage beschreven zijn? Of doet hij beide?

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste resultaten van dit onderzoek samengevat. Vervolgens worden de implicaties uiteengezet die de onderzoeksresultaten voor de rechtspraktijk hebben. Het hoofdstuk sluit af met aanbevelingen voor toekomstig onderzoek.

7.2 Samenvatting van de onderzoeksresultaten

De vraag of verdachten zwaarder bestraft worden naarmate hun recidiverisico hoger is, dient op basis van de resultaten van dit onderzoek in het algemeen (gekeken naar alle vijf typen straftoemetingsbeslissing) ontkennend beantwoord te worden. De rol van het recidiverisico bij de straftoemeting is diffuus en bescheiden. De resultaten van dit onderzoek tonen namelijk aan dat:

- Verdachten geen zwaardere straf krijgen naarmate de RISC-uitkomst hoger is;
- Veel risicogerelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte een rol spelen, maar niet allemaal;
- Veel risicogerelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte een rol spelen, maar niet altijd op eenduidige wijze: het is niet altijd zo dat de straf zwaarder is naarmate de factor criminogener is;
- De rol van de risicogerelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte niet 'universeel' is: bij het ene type straftoemetingsbeslissing is de rol anders dan bij het andere type (bijvoorbeeld bij de beslissing over het opleggen van gevangenisstraf en bij de beslissing over de duur van de gevangenisstraf). Vrouwen worden wel bij bijna alle typen beslissingen lichter bestraft dan mannen.
- Alleen de maximale strafdreiging van het delict en de duur van het voorarrest – die niet tot de risicofactoren maar tot de delict- en proceskenmerken behoren – hebben voor alle vijf de type straftoemetingsbeslissing in dit onderzoek een 'universele' werking: hoe ernstiger het delict en hoe langer het voorarrest, hoe zwaarder de straf.

Tevens is onderzocht *op welke wijze* de rechter rekening houdt met het recidiverisico: kijkt hij naar het recidiverisico zoals dat in de voorlichtingsrapportage vermeld staat (de RISC-

uitkomst), of maakt hij een eigen inschatting van het recidiverisico op basis van statische en/of dynamische risicofactoren? Hierbij is niet naar de rol van 'losse' risicofactoren gekeken, maar naar de gezamenlijke invloed van de statische en van de dynamische risicofactoren. Indien de clusters met statische en dynamische risicofactoren van de verdachte aan het analysemodel worden toegevoegd, blijkt de samenhang tussen de RISC-uitkomst en de straf niet langer significant of niet langer eenduidig te zijn. Dit betekent dat de rechter niet blindvaart op de RISC-uitkomst: de risicocategorieën van de RISC worden niet weerspiegeld in de straf (lage straffen voor verdachten met een laag recidiverisico, hoge straffen voor verdachten met een hoog recidiverisico), maar de rechter levert in plaats daarvan meer maatwerk door zijn straftoemingsbeslissing te baseren op gedetailleerdere gegevens die indicierend zijn voor het recidiverisico van de verdachte (zoals de woon- of werksituatie). Bovendien blijkt het recidiverisico slechts een bescheiden rol te hebben bij de verklaring van de variantie in de straftoemeting: vooral de delict- en proceskenmerken dragen bij aan de verklaringskracht van de modellen. Op basis van de kwantitatieve resultaten luidt de conclusie daarom dat het recidiverisico van de verdachte geen factor is die zwaar meeweegt bij de straftoemingsbeslissing van de rechter: deze wordt meer gebruikt om de straf te *finetunen*.²⁷⁶ Om meer inzicht te krijgen in de werking van het recidiverisico bij de straftoemeting zijn ook

interviews gehouden met 15 rechters. Daaruit blijkt dat zij bij het lezen van de voorlichtingsrapportage van de reclassering wel veel waarde hechten aan de uiteenzetting van de criminogene leefgebieden van de verdachte, maar niet aan de uitkomst van de RISC. De rechters maken een eigen inschatting van het recidiverisico, waarbij zij zich vooral baseren op de justitiële documentatie van de verdachte. Het onderzoek wijst bovendien uit, dat zij bij de straftoemeting op uiteenlopende wijze omgaan met risicogelerateerde kenmerken en omstandigheden van de verdachte. Daarnaast komen de resultaten uit de interviews niet altijd overeen met de resultaten van het kwantitatieve gedeelte van dit onderzoek. Uit het kwantitatieve onderzoek bleek immers dat het recidiverisico geen eenduidige en belangrijke straftoemingsfactor is. De geïnterviewde rechters zijn echter stellig: het recidiverisico speelt een grote rol bij de straftoemeting. Bij verdachten die een hoog recidiverisico hebben, moeten interventies plaatsvinden. Zij krijgen volgens de rechters eerder een voorwaardelijke straf, waarbij de verdachte als bijzondere voorwaarde een hulptraject in moet. Anderzijds geven de rechters aan dat een voorwaardelijke straf voor sommige verdachten een gepasseerd station is: de verdachte moet het nu maar voelen. Verdachten met een hoog recidiverisico krijgen dan een zwaardere straf. De reden voor deze zwaardere straf lijkt echter niet het recidiverisico te zijn, maar het feit dat eerder opgelegde sancties niet bleken te werken. Daders met een hoog recidiverisico

276 Hierbij moet wel opgemerkt worden, dat het effect van de RISC-uitkomst op de straftoemeting wellicht niet sterk en diffuus is, doordat de rechters niet in alle voorlichtingsrapportages een duidelijk recidiverisico kunnen lezen, terwijl hier bij de analyses wel van uit wordt gegaan (zie paragraaf 3.4.3). Deze afwijkingen van de RISC-uitkomst in de voorlichtingsrapporten kan tot een zekere verstrooiing van de onderzoeksresultaten leiden.

worden dan niet zwaarder bestraft vanwege het recidiverisico, maar vanwege de sanctielijn.

7.3 Onderbouwing voor risicojustitie?

In de inleiding van dit rapport is gesteld, dat het recidiverisico – gezien de opkomst van risicojustitie – een belangrijke rol speelt bij de straftoemeting. Risicojustitie kenmerkt zich door preventief overheidsingrijpen, dat erop gericht is om gevaar voor de maatschappij te voorkomen. Dit uit zich ten eerste in aanpassingen van de wet waardoor het eerder mogelijk is om strafrechtelijk in te grijpen, zoals de strafbaarstelling van de individuele voorbereidingshandeling en de oprekkings van het begrip ‘verdachte’.²⁷⁷ Daarnaast wordt bij risicojustitie (ook) ingegrepen *voordat* er een verdenking is: personen die een gevaar vormen voor de maatschappij worden uit de samenleving verwijderd, bijvoorbeeld door hen langdurig op te sluiten. Daarbij worden risicotaxatie-instrumenten ingezet om gevaarlijke personen zo vroeg mogelijk te detecteren en te classificeren. Risicojustitie heeft ernstige gevolgen voor de strafrechtspleging. Blokland en Nieuwbeerta bijvoorbeeld, waarschuwen als volgt voor de consequenties:

‘Daders met een grote statistische kans op recidive worden ter beveiliging van de maatschappij uit diezelfde maatschappij verwijderd. Dit betekent dat daders op die manier niet gestraft worden om wat ze

reeds gedaan hebben, en zelfs niet op basis van wat zij zelf nog gaan doen, maar alleen maar op basis van wat statistisch verwacht kan worden wat een ‘gemiddelde’ dader met gelijke omstandigheden zal gaan doen.

[...] In feite kan zelfs gesteld worden dat er sprake is van ‘statistische discriminatie’: mensen worden aangepakt op basis van statistische informatie over groepen, terwijl het feitelijke gedrag van het individu niet meer telt.’²⁷⁸

De resultaten van dit onderzoek bieden echter geen onderbouwing voor aanwezigheid van dit gevaar. Verdachten worden niet zwaarder bestraft naarmate het recidiverisico hoger is. De rol van het recidiverisico beperkt zich tot de gedetailleerdere afstemming van de straf. In tegenstelling tot de gevolgen van risicojustitie die Blokland en Nieuwbeerta schetsen, is het feitelijke gedrag van het individu nog altijd veruit de belangrijkste straftoemingscomponent (samen met de tijd die de verdachte in voorlopige hechtenis heeft doorgebracht) en is de statistische kans op recidive geen leidende straftoemingsfactor. Empirische onderbouwing voor het bestaan van risicojustitie in Nederland is dan ook niet gevonden in deze studie.

7.4 Implicaties

In deze paragraaf worden verschillende implicaties van de resultaten van dit onderzoek

²⁷⁷ Zie paragraaf 1.1.

²⁷⁸ Blokland & Nieuwbeerta 2006, p. 374.

beschreven. Voor wat betreft de voorlichtingsrapportage van de reclassering tonen de onderzoeksresultaten aan dat rechters deze waarderen vanwege de beschrijving van de criminogene leefgebieden van de verdachte. De rechter kan zich hierdoor een beeld vormen van de verdachte en van zijn risicofactoren. Aan de uitkomst van de RISc en aan het strafadvies is de rechter minder gelegen, tenzij het gaat om de (on)mogelijkheid van voorwaardelijke sancties en de invulling van bijzondere voorwaarden. Verder kunnen rechters slecht uit de voeten met conclusies dat het recidiverisico gemiddeld is, net als met conclusies waarin het recidiverisico in vagere bewoordingen beschreven is, zoals 'het recidiverisico is aanwezig'. De reclasseringswerker dient zich daarom bij het opstellen van de voorlichtingsrapportage voornamelijk te richten op een goede uiteenzetting van de relevante risicofactoren van de verdachte. Dit is belangrijker dan de conclusies over het recidiverisico. De rechter vaart immers niet blind op het recidiverisico zoals dat in de voorlichtingsrapportage is verwoord: hij vormt zich een eigen oordeel over het recidiverisico. Daarbij baseert hij zich op de achtergrond van de verdachte zoals die in de voorlichtingsrapportage beschreven staat en (vooral) ook op het strafrechtelijk verleden van de verdachte. Voor wat betreft de straftoemeting tonen zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve resultaten van dit onderzoek aan, dat de rechters bepaalde risicogerelateerde kenmerken en sociale omstandigheden van de verdachte

verschillend waarderen. Dat komt de rechtseenheid niet ten goede, ook al vindt er in de praktijk bij de zaken die door de meervoudige kamer worden afgedaan nog een afstemming in de raadkamer plaats. Rechters zouden – ook voor zichzelf – meer moeten expliciteren met welke factoren zij rekening houden bij hun straftoemetingsbeslissing, en op welke manier zij dat doen. Meer communicatie en daardoor meer duidelijkheid hierover kan wel tot meer rechtseenheid leiden, terwijl dit de rechterlijke vrijheid niet in hoeft te perken.

7.5 Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek

Uit onderhavig onderzoek vloeien nog enkele aanbevelingen voort voor toekomstig onderzoek. Ten eerste bleek uit de interviews met de rechters dat zij bij hun straftoemetingsbeslissing rekening houden met de sanctielijn van de verdachte. De sancties die aan de delinquent voor eerdere veroordelingen zijn opgelegd, zouden daarom bij kwantitatief straftoemetingsonderzoek wel eens een belangrijke voorspeller van de straftoemetingsbeslissing kunnen zijn. Voor toekomstig kwantitatief straftoemetingsonderzoek is het daarom aan te bevelen om de sancties die eerder aan de delinquent zijn opgelegd in het onderzoek te betrekken. Dit geldt ook voor andere factoren die buiten het bereik van dit onderzoek vallen, terwijl wel verwacht kan worden dat zij een rol spelen bij de straftoemeting. Het gaat dan bijvoorbeeld om de eis

van de officier van justitie, de ernst van de schade of het letsel van het slachtoffer, de persoonskenmerken van de rechter, de strafmaatverweren van de verdachte of diens advocaat en de houding van de verdachte ter zitting. Nader onderzoek zou moeten uitwijzen in hoeverre deze factoren een rol spelen bij de straftoemeting.

Op grond van de interviews met 15 rechters kan in dit onderzoek wel geconcludeerd worden dat er bij de straftoemeting door rechters verschillend wordt omgegaan met risicogerelateerde feiten en sociale omstandigheden van de verdachte, maar over de mate waarin die verschillen bestaan, kunnen geen uitspraken worden gedaan. Daar zouden meer rechters voor moeten worden geïnterviewd. Bij uitgebreider onderzoek onder rechters is het bovendien aan te bevelen om meer aandacht te besteden aan de beslisprocessen die zich binnen de muren van de raadkamer afspelen. Onderzoek in de raadkamer naar de afstemming van de strafoplegging, waarbij drie rechters gezamenlijk een sanctie moeten vaststellen, kan meer inzicht bieden in de wijze waarop factoren een rol spelen bij de straftoemeting.

Ten slotte is vooralsnog onduidelijk in hoeverre de delinquenten, bij wie de RISc voor de uitspraak van de rechter is afgenomen, een specifieke subpopulatie zijn van *alle* verdachten in dezelfde periode. Om meer inzicht te krijgen in de rol van straftoemetingsfactoren en in de rol van de voorlichtingsrapportage bij de straftoemeting, zou toekomstig onderzoek

zich daarom ook moeten richten op de straftoemeting bij delinquenten bij wie de RISc *niet* is afgenomen. Van deze delinquenten moeten echter wel de criminogene kenmerken en sociale omstandigheden bekend zijn. Het onderzoek zou zich dan bijvoorbeeld kunnen richten op een vergelijking van de straftoemeting van de delinquenten bij wie de RISc is afgenomen *voordat* de rechter zijn uitspraak deed, met de delinquenten bij wie de RISc is afgenomen *nadat* de rechter zijn uitspraak deed (bijvoorbeeld in het kader van de detentiefasering). Dergelijk onderzoek biedt ook meer zicht op de externe validiteit van de resultaten uit onderhavige studie.

Literatuur

Andrews & Bonta 1995

D.A. Andrews & J. Bonta, *LSI-R: The Level of Service Inventory-Revised*, Toronto: Multi-Health Systems 1995.

Assink & Pepels 2010

B. Assink & N. Pepels, 'Rechtshouders houden het hoofd koel', *Trema* 2010, 9, pp. 398-402.

Assink e.a. 2010

B. Assink, M.J.M. Dekkers, P.L.E.R. Kepenne & N. Pepels, *Het beslisgedrag van de rechter nader bekeken. Een empirisch onderzoek naar het beslisgedrag van de rechter op politierechterzittingen in Nederland*, Bachelorscriptie Nederlands recht, Universiteit Maastricht 2010.

Austin e.a. 2003

J. Austin, D. Coleman, D. Peyton & K.D. Johnson, *Reliability and Validity Study of the LSI-R Risk Assessment Instrument*, te downloaden op:
<http://www.portal.state.pa.us/portal/server.pt?open=18&objID=350328&parentname=Dir&parentid=4&mode=2>: 2003.

Baird 2009

C. Baird, *A question of evidence: a critique of risk assessment models used in the justice system*, Special report, Madinson: Nation Council on Crime and Delinquency 2009.

Barnoski 2006

R. Barnoski, *Sex offender sentencing in Washington State predicting recidivism based on the LSI-r*, Olympia: Washington State Institute for Public Policy 2006.

Beck 1986

U. Beck, *Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne*, Frankfurt a.M.: Suhrkamp 1986.

Beck 1992

U. Beck, *The risk society; towards a new modernity*, Londen: Sage 1992.

Van Bergeijk & Vianen 1977a

G.A. van Bergeijk & A.C. Vianen, 'Straftoemeting bij rijden onder invloed I', *Delikt en Delinkwent* 1977a, 7 (4), pp. 195-208.

Van Bergeijk & Vianen 1977b

G.A. van Bergeijk & A.C. Vianen, 'Straftoemeting bij rijden onder invloed II', *Delikt en Delinkwent* 1977b, 7 (10), pp. 684-698.

Berghuis 1992

A.C. Berghuis, 'De harde en zachte hand. Een statistische analyse van verschillen in sanctiebeleid', *Trema* 1992, 15, pp. 84-93.

Berghuis & Mak 2002

A.C. Berghuis & M. Mak, *De straftoemeting in Nederland van 1995 tot en met 2001*, Den Haag: Ministerie van Justitie 2002.

Beyens & Scheirs 2010a

K. Beyens & V. Scheirs, 'Encounters of a different kind Social enquiry and sentencing in Belgium', *Punishment & Society-International Journal of Penology* 2010, 12 (3), pp. 309-328.

Beyens & Scheirs 2010b

K. Beyens & V. Scheirs, 'Sociale voorlichtingsrapporten in het kader van straftoemeting: tussen brugfunctie en professioneel strijdtoneel', *Panopticon* 2010, 2, pp. 6-25.

Bijleveld & Elffers 2010

C. Bijleveld & H. Elffers, 'Sekse en straftoemeting. Een experiment', *Tijdschrift voor Criminologie* 2010, 52 (4), pp. 365-373.

Blokland & Nieuwbeerta 2006

A. Blokland & P. Nieuwbeerta, 'De consequenties van 'three strikes you're out' in Nederland. Kosten en baten van het selectief detineren van veelplegers', *PROCES* 2006, 4, pp. 124-130.

Boone e.a. 2009

M. Boone, A. Beijer, A.A. Franken & C. Kelk, *De tenuitvoerlegging van sancties: maatwerk door de rechter?*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2009.

Boone & Korf 2010

M.M. Boone & D.J. Korf, 'Bestrafing van cocaïnesmokkelaars. Richtlijnen, rechters, rechtbanken en de persoon van de dader', *Tijdschrift voor Criminologie* 2010, 52 (3), pp. 239-256.

Bosker 2006

J. Bosker, 'De bruikbaarheid van RiSc voor vrouwelijke daders', *PROCES* 2006, 4, pp. 153-155.

Brenninkmeijer 1994

A.F.M. Brenninkmeijer, 'Wegen voor behoorlijke straftoemeting', *Justitiële Verkenningen* 1994, 20 (2), pp. 48-69.

Bruinsma & Van Grinsven 1990

G.J.N. Bruinsma & V.L.H.M. van Grinsven, 'Een reconstructie van besluitvorming: de procesmethode geïllustreerd aan straftoemetingsbeslissingen van de politierechter', *Beleid & Wetenschap* 1990, 2, pp. 131-148.

Buikhuisen 1977

W. Buikhuisen, 'Klassejustitie: gelet op de werkwijze van de onderzoeker', *Tijdschrift voor Criminologie* 1977, 19 (3), pp. 113-128.

Van de Bunt & Van Swaaningen 2004

H.G. van de Bunt & R. van Swaaningen, 'Van criminaliteitsbestrijding naar angstmanagement', in: E.R. Muller (red.), *Veiligheid. Studies over inhoud, organisatie en maatregelen*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2004, pp. 663-675.

Bushway, Johnson & Slocum 2007

S. Bushway, B.D. Johnson & L.A. Slocum, 'Is the magic still there? The use of the Heckman two-step correction for selection bias in criminology', *Journal of Quantitative Criminology* 2007, 23 (2), pp. 151-178.

College van procureurs-generaal

College van procureurs-generaal, *Aanwijzing advies, toezicht en naleving van voorwaardelijke sancties (2010A013)*, 2010.

Cunningham & Reidy 1999

M.D. Cunningham & T.J. Reidy, 'Don't confuse me with the facts: common errors in violence risk assessment at capital sentencing', *Criminal Justice and Behavior* 1999, 26, pp. 20-43.

Deane 2000

H. Deane, 'The influence of pre-sentence reports on sentencing in a district court in New Zealand', *Australian and New Zealand Journal of Criminology* 2000, 33 (1), pp. 91-106.

Downing & Lynch 1997

K. Downing & R. Lynch, 'Pre-sentence reports: Does quality matter?', *Social Policy & Administration* 1997, 31 (2), pp. 173-190.

Duker 2003

M. Duker, *Legitieme straftoemeting. Een onderzoek naar de legitimiteit van de straftoemeting in het licht van het gelijkheidsbeginsel, het democratiebeginsel en het beginsel van eerlijke procesvoering*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2003.

Van Duyne & Verwoerd 1985

P.C. van Duyne & J.R.A. Verwoerd, *Gelet op de persoon van de rechter : een observatie-onderzoek naar het strafrechtelijk beslissen in de raadkamer*, Den Haag: WODC/Staatsuitgeverij 1985.

Van Emmerik 2007

J.L. van Emmerik, 'Voorspelling van delictrecidive in de forensische psychiatrie: risicotaxatie', in: B.C.M. Raes & F.A.M. Bakker (red.), *De psychiatrie in het Nederlandse recht*, Deventer: Kluwer 2007,

Enschedé, Moor-Smeets & Swart 1975

Ch.J. Enschedé, H.C.M. Moor-Smeets & A.H.J. Swart, *Strafvorming: twee verslagen van het Seminarium Van Hamel te Amsterdam, met een paar beschouwingen over straftoemeting*, Arnhem: Gouda Quint 1975.

Feeley & Simon 1992

M.M. Feeley & J. Simon, 'The New Penology – Notes on the Emerging Strategy of Corrections and Its Implications', *Criminology* 1992, 30 (4), pp. 449-474.

Feeley & Simon 1994

M.M. Feeley & J. Simon, 'Actuarial justice: the emerging new criminal law', in: D. Nelken (red.), *The futures of criminology*, Londen: Sage 1994, pp. 173-201.

Fiselier 1985

J.P.S. Fiselier, 'Regionale verscheidenheid in strafrechtspleging', *Delikt en Delinkwent* 1985, 16, pp. 204-211.

Garland 2001

D. Garland, *The culture of control: Crime and social order in contemporary society*, Oxford: Oxford University Press 2001.

Gelsthorpe & Raynor 1995

L. Gelsthorpe & P. Raynor, 'Quality and Effectiveness in Probation Officers Reports to Sentencers', *British Journal of Criminology* 1995, 35 (2), pp. 188-200.

Gibbs 1999

A. Gibbs, 'The Assessment, Case Management And Evaluation System', *Probation Journal* 1999, 46 (3), pp. 182-186.

Gommer 2007

H. Gommer, 'Onbewuste denkprocessen maken motivering tot noodzaak', *Trema* 2007, 30 (4), pp. 127-134.

Gommer 2008

H. Gommer, *Onder de rechter (diss. Tilburg)*, Nijmegen: WLP 2008.

Goodman-Delahunty & Sporer 2010

J. Goodman-Delahunty & S.L. Sporer, 'Unconscious influences in sentencing decisions: a research review of psychological sources of disparity', *Australian Journal of Forensic Sciences* 2010, 42 (1), pp. 19-36.

Gottfredson & Tonry 1987

D.M. Gottfredson & M. Tonry (red.), 'Prediction and classification in criminal justice decision making', *Crime and Justice* 1987, 9.

Grapendaal, Groen & Van der Heide 1997

M. Grapendaal, P.P. Groen & W. van der Heide, *Duur en volume. Ontwikkeling van de onvoorwaardelijke vrijheidsstraf tussen 1985 en 1995; feiten en verklaringen*, Onderzoek en Beleid 163, Den Haag: WODC 1997.

Haines & Morgan 2007

K. Haines & R. Morgan, 'Services before trial and sentence', in: L. Gelsthorpe & P. Raynor (red.), *Handbook of probation*, Cullompton: Willan Publishing 2007, pp. 182-209.

Handleiding RiSc 2004

Handleiding RiSc. Gebruikersversie 1.0. Ontwikkeld in samenwerking tussen Adviesbureau Van Montfoort en Reclassering Nederland, 2004.

Heckman 1979

J.J. Heckman, 'Sample Selection Bias As A Specification Error', *Econometrica* 1979, 47 (1), pp. 153-161.

Heilbrun e.a. 1999

K. Heilbrun, J. Philipson, L. Berman & J. Warren, 'Risk communication: Clinicians' reported approaches and perceived values', *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law* 1999, 27 (3), pp. 397-406.

Hildebrand & Bosker 2011

M. Hildebrand & J.M.H. Bosker, 'Over de Recidive Inschattings Schalen (RiSc)', in: H. Groen, M. Drost & H.L.I. Nijman (red.), *Handboek Forensische geestelijke gezondheidszorg*, Utrecht: De Tijdstroom 2011, pp. 387-430.

Hilton & Simmons 2001

N.Z. Hilton & J.L. Simmons, 'The influence of actuarial risk assessment in clinical judgments and tribunal decisions about mentally disordered offenders in maximum security', *Law and Human Behavior* 2001, 25 (4), pp. 393-408.

Hoekstra 2010

O. Hoekstra, 'Omslag bij reclassering', *Opportuun* 2010, 16 (1), pp. 18-21.

Howard, Clark & Garnham 2002

P. Howard, D. Clark & N. Garnham, *An Evaluation and Validation of the Offender Assessment System (OASys)*. OASys Central Research Unit. Report to HM Prison Service and National Probation Service 2002.

Janssen 2006

S.L.J. Janssen, 'De strafbare intentie is bijna een feit', *NJB* 2006, 18, pp. 1005-1006.

Johnson, Van Wingerden & Nieuwbeerta 2010

B.D. Johnson, S. van Wingerden & P. Nieuwbeerta, 'Sentencing Homicide Offenders in the Netherlands: Offender, Victim, and Situational Influences in Criminal Punishment', *Criminology* 2010, 48 (4), pp. 981-1018.

Jongman & Schilt 1976

R. Jongman & T. Schilt, 'Gelet op de persoon van de verdachte...', *Nederlands Tijdschrift voor Criminologie* 1976, 6 (3), pp. 273-287.

Kannegieter 1994

G. Kannegieter, *Ongelijkheid in straftoemeting. De invloed van de sociale positie van de verdachte op strafrechtelijke beslissingen* (diss. Groningen), Groningen: Wolters Noordhoff 1994.

De Keijser 2001

J.W. de Keijser, *Punishment and purpose: From moral theory to punishment in action* (diss. Leiden), Amsterdam: Thela Thesis 2001.

De Keijser 2002

J.W. de Keijser, 'Straftheorieën en de praktijk', in: P.J. van Koppen (red.), *Het recht van binnen. Psychologie van het recht*, Deventer: Kluwer 2002, pp. 855-870.

De Keijser & Van Koppen 2007

J.W. de Keijser & P.J. van Koppen, 'Paradoxes of proof and punishment: Psychological pitfalls in judicial decision making', *Legal and Criminological Psychology* 2007, 12, pp. 189-205.

Van der Knaap & Alberda 2010

L.M. van der Knaap & D.L. Alberda, *De predictieve validiteit van de Recidive Inschattingsschalen (RISc)*, Cahier 2009-12, Den Haag: WODC 2010.

Van der Knaap, Leenarts & Nijssen 2007

L.M. van der Knaap, L.E.W. Leenarts & L.T.J. Nijssen, *Psychometrische kwaliteiten van de Recidive Inschattingsschalen (RISc). Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid, interne consistentie en congruente validiteit*, Den Haag: WODC 2007.

Komen & Van Schoten 2006

M. Komen & E. van Schoten, 'Allochtone jongeren gemiddeld langer vast', *NJB* 2006, 25, pp. 1352-1355.

Van Koppen 2008

P.J. van Koppen, 'De beschaving van risic strafrecht. Tussen goede opsporing en gevaarspredictie', *PROCES* 2008, 87 (2), pp. 36-46.

Lee 2009

Y.J. Lee, 'Recidivism as Omission: A Relational Account', *Texas Law Review* 2009, 87 (3), pp. 571-622.

LOVS 2010

LOVS, 'Oriëntatiepunten straftoemeting en LOVS-afspraken', te downloaden op <<http://www.rechtspraak.nl/NR/rdonlyres/93EDF1A3-CC6E-4F27-A4E6-F1BE2736A220/0/OriëntatiepuntenenafsprakenLOVS.pdf>>: 2010.

McCreath 2001

A. McCreath, 'Sentencing and the perception of risk', *Journal of Forensic Psychiatry* 2001, 12 (3), pp. 495-499.

Moerings 2003

M. Moerings, *Straffen met het oog op veiligheid, een onderneming vol risico's*, Oratie Universiteit Leiden 2003.

Moerings 2006

M. Moerings, 'Risicojustitie als inzet voor een veiliger samenleving. Zeden en antiterrorismedetgeving', in: W. Huisman, M. Moerings & G. Suurmond (red.), *Veiligheid en recht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2006, pp. 161-173.

Moerings & Van Wingerden 2007

M. Moerings & S.G.C. van Wingerden, 'Risico-instrumenten en de rechter', *PROCES* 2007, 86 (6), pp. 231-238.

Mood 2010

C. Mood, 'Logistic Regression: Why We Cannot Do What We Think We Can Do, and What We Can Do About It', *European Sociological Review* 2010, 26 (1), pp. 67-82.

Netter 2007

B. Netter, 'Using group statistics to sentence individual criminals: An ethical and statistical critique of the Virginia risk assessment program', *Journal of Criminal Law & Criminology* 2007, 97 (3), pp. 699-729.

Oomen 1970

C.P.C.M. Oomen, *Voorlopige hechtenis en vrijheidsbenemende straffen. Een poenametrisch onderzoek bij enkele vermogensdelicten*, Deventer: Kluwer 1970.

Oppedijk 2003

D. Oppedijk, 'Risicotaxatie', *Ontmoetingen: Voordrachtenreeks van het Lutje Psychiatrisch-Juridisch Gezelschap*, 2003, pp. 17-28.

Rijnen 2006

K. Rijnen, 'Context en verbondenheid. Vragen bij de bruikbaarheid van RISc voor vrouwelijke daders', *PROCES* 2006, 3, pp. 90-96.

Roberts 1997

J.V. Roberts, 'The role of criminal record in the sentencing process', *Crime and Justice: A Review of Research* 1997, 22, pp. 303-362.

Roberts 2008

J.V. Roberts, 'Punishing persistence – Explaining the enduring appeal of the recidivist sentencing premium', *British Journal of Criminology* 2008, 48 (4), pp. 468-481.

Roberts & Von Hirsch 2010

J.V. Roberts & A. von Hirsch, *Previous convictions at sentencing*, Oxford and Portland: Hart Publishing 2010.

Rovers 1999

B. Rovers, *Klassenjustitie. Overzicht van onderzoek naar selectiviteit in de Nederlandse strafrechtketen*, Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam 1999.

De Ruiter 2008

C. De Ruiter, 'Gestructureerde risicotaxatiemethoden: Wat de jurist moet weten', *Expertise en Recht* 2008, 4, pp. 121-131.

Rush & Robertson 1987

C. Rush & J. Robertson, 'Presentence Reports – the Utility of Information to the Sentencing Decision', *Law and Human Behavior* 1987, 11 (2), pp. 147-155.

Schoep 2008

G.K. Schoep, *Straftoemingsrecht en strafvorming* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 2008.

Schuyt 2009

P.M. Schuyt, *Verantwoorde straftoemeting* (diss. Nijmegen), Deventer: Kluwer 2009.

Sellin 1926

T. Sellin, 'The Negro criminal: a statistical note', *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 1926, 140, pp. 52-64.

Slotboom e.a. 1992

A. Slotboom, H. Koppe, I. Passchier, L. de Jonge & R. Meijer, 'Strafvordering en straftoemeting in vier arrondissementen', *Justitiële Verkenningen* 1992, 18 (8), pp. 59-71.

Smits 1999

J.Smits, 'Selectiebias en zelfselectie in sociaal-wetenschappelijk onderzoek', Amsterdam: te downloaden op: <http://home.planet.nl/~smit9354/selbias/selbias.pdf> 1999.

Spohn & Holleran 2000

C. Spohn & D. Holleran, 'The imprisonment penalty paid by young, unemployed black and Hispanic male offenders', *Criminology* 2000, 38 (1), pp. 281-306.

Steenhuis 1972

D.W. Steenhuis, *Rijden onder invloed. Een onderzoek naar de relatie tussen strafmaat en recidive*, Assen: Van Gorcum 1972.

Steffensmeier, Ulmer & Kramer 1998

D. Steffensmeier, J. Ulmer & J. Kramer, 'The interaction of race, gender, and age in criminal sentencing: The punishment cost of being young, black, and male', *Criminology* 1998, 36 (4), pp. 763-797.

Stevens 2010

L. Stevens, 'Voorlopige hechtenis en vrijheidsstraf. De rechter voor voldongen feiten?', *Nederlands Juristenblad* 2010, 24, pp. 1520-1525.

Van Straelen & Van der Werff 1977

F.W.M. van Straelen & C. van der Werff, 'Gelet op de ernst van het gepleegde feit...', *Tijdschrift voor Criminologie* 1977, 19 (1), pp. 3-17.

Van Swaaningen 1996

R. van Swaaningen, 'Justitie als verzekeringsmaatschappij', *Justitiële Verkenningen* 1996, 22 (5), pp. 82-97.

Tata e.a. 2008

C. Tata, N. Burns, S. Halliday, N. Hutton & F. McNeill, 'Assisting and Advising the Sentencing Decision Process the Pursuit of 'Quality' in Pre-Sentence Reports', *British Journal of Criminology* 2008, 48 (6), pp. 835-855.

Timmerman & Breembroek 1985

H. Timmerman & G. Breembroek, 'Sekse en straftoemeting', *Tijdschrift voor Criminologie* 1985, 27 (2), pp. 88-97.

Tonry 1987

M. Tonry, 'Prediction and classification: legal and ethical issues', *Crime and Justice* 1987, 9, pp. 367-413.

Van Tulder 2003

F. van Tulder, 'Straftoemeting bij schuld in het verkeer: een empirische analyse', *Trema Straftoemetingsbulletin* 2003, 1, pp. 1-5.

Van Tulder 2005

F. van Tulder, 'Is de rechter strenger gaan straffen?', *Trema Straftoemetingsbulletin* 2005, 1, pp. 1-5.

Van Tulder 2011

F. van Tulder, 'De straffende rechter (2000-2009)', *NJB* 2011, 24, pp. 1544-1550.

Van Tulder & Diephuis 2007

F. van Tulder & B. Diephuis, 'Afgewogen straffen. Analyse en verbetering van de Databank Consistente Straftoemeting', *Research Memoranda* 2007, 3 (4).

Wagenaar 2008

W.A. Wagenaar, *Strafrechtelijke oordelen van rechters en leken. Bewijsbeslissingen, straffen en hun argumentatie*, *Research Memoranda* 2008, 4 (2).

Wartna, Tollenaar & Bogaerts 2009

B.S.J. Wartna, N. Tollenaar & S. Bogaerts, 'StatRec: inschatting van het recidivegevaar van verdachten van een misdrijf', *Tijdschrift voor Criminologie* 2009, 51 (3), pp. 277-295.

Weenink 2007

D. Weenink, 'De invloed van de etniciteit van jonge verdachten op beslissingen van het Openbaar Ministerie', *Sociologie* 2007, 3 (3), pp. 291-322.

Welch, Gruhl & Spohn 1984

S. Welch, J. Gruhl & C. Spohn, 'Sentencing – the Influence of Alternative Measures of Prior Record', *Criminology* 1984, 22 (2), pp. 215-227.

Van der Werff 1981

C. van der Werff, *Eis en vonnis bij rijden onder invloed 1978. Evaluatie van de richtlijnen voor het Openbaar Ministerie d.d. 14 november 1977*, Den Haag: Staatsuitgeverij 1981.

Van der Werff & Van der Zee-Nefkens 1978

C. van der Werff & A.A. van der Zee-Nefkens, *Strafrechtelijke vervolging en bestraffing van Nederlanders en buitenlanders*, WODC Onderzoek en beleid 2, Den Haag: Staatsuitgeverij 's-Gravenhage 1978.

Wermink 2011

H.T. Wermink, 'De persoon van de verdachte en straftoemeting. Hoe het spreken van de Nederlandse taal en het betuigen van spijt de kans op een gevangenisstraf beïnvloeden.', in: J.P. van der Leun, E.R. Muller, N. van der Schee, P.M. Schuyt & M.A.H. Van der Woude (red.), *De vogel vrij. Liber amicorum prof. dr. mr. Martin Moerings*, Den Haag: Boom Lemma uitgevers 2011, pp. 93-101.

Van Wingerden & Nieuwbeerta 2006a

S.G.C. van Wingerden & P. Nieuwbeerta, *De vervolging en berechting van moord en doodslag in Nederland (1993-2004)*, Leiden: interne NSCR-publicatie 2006.

Van Wingerden & Nieuwbeerta 2006b

S.G.C. van Wingerden & P. Nieuwbeerta, 'Ontwikkelingen in de lengte van gevangenisstraffen voor moord en doodslag: een trend naar langere straffen', *Trema* 2006, 29 (8), pp. 329-337.

Van Wingerden & Nieuwbeerta 2010

S.G.C. van Wingerden & P. Nieuwbeerta, 'Straftoemeting bij moordenaars. De invloed van dader-, slachtoffer- en delictkenmerken', *Trema Straftoemetingsbulletin* 2010, 33 (1), pp. 11-21.

Van der Woude 2007

M.A.H. van der Woude, 'Risicojustitie', *PROCES* 2007, 86 (3), pp. 134-135.

Van der Woude 2009

M.A.H. van der Woude, 'Is terrorismebestrijding ten koste van de persoonlijke levenssfeer noodzakelijk?', *Supreme Court Review* 2009, 7 (2), pp. 163-174.

Van der Woude 2010

M.A.H. van der Woude, *Wetgeving in een Veiligheidscultuur. Totstandkoming van antiterrorismewetgeving in Nederland gezien vanuit maatschappelijke en (rechts)politieke context* (diss. Leiden), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2010.

Van der Woude & Van Sliedregt 2007

M.A.H. van der Woude & E. van Sliedregt, 'De risicosamenleving: overheid vs. strafrechtswetenschap?', *PROCES* 2007, 6, pp. 216-226.

Zatz 1987

M. Zatz, 'The Changing Forms of Racial/Ethnic Biases in Sentencing', *Journal of Research in Crime and Delinquency* 1987, 24 (1), pp. 69-92.

Zatz 2000

M. Zatz, 'The Convergence of Race, Ethnicity, Gender and Class on Court Decision-making: Looking Toward the 21st Century', in: J. Horney (red.), *Criminal Justice 2000: Policies, Processes, and Decisions of the Criminal Justice System, Volume 3*, Washington: Department of Justice 2000, pp. 503-552.

Zoomer 1981

O.J. Zoomer, *De strafvordering en straftoemeting in gevallen van zware criminaliteit. Een overzicht van de jaren 1973-1976 en een analyse van de beslissingen van officieren van justitie*, Den Haag: WODC Staatsuitgeverij 1981.

Bijlagen

1. Scoringsprofiel van de RISC
2. Scores op de items van de RISC
3. Indeling van delicten
4. Regressieanalyses van de kans op gevangenis- of taakstraf en de duur daarvan
5. Strafdossier
6. Vragenlijst voor rechters

Bijlage 1

Scoringsprofiel van de RISc

Vervangingswaarden voor de verschillende schalen van de RISc (Handleiding RISc 2004)

Schaal	Vervangingswaarde
1 & 2) Delictgegevens	n.v.t.
3) Huisvesting & wonen	2
4) Opleiding, werk & leren	10
5) Inkomen & omgaan met geld	5
6) Relaties met partner, gezins- en familieleden	2
7) Relaties met vrienden en kennissen	7
8) Drugsgebruik	6
9) Alcoholgebruik	2

Scoringsprofiel van de RiSc¹

Schaal		Score	Criminogeen probleem							
			Geen			Aanwezig			Ernstig	
1&2	Delictgegevens	Ruw	0-1	2-3	4-5	6-7	8-10	11-12	13-14	15-16
		Gewogen	0	4	7	10	20	30	40	50
3	Huisvesting en wonen	Ruw	0	1		2		3-4	5-6	7-8
		Gewogen	0	2		4		6	8	12
4	Opleiding, werk en leren	Ruw	0	1-2	3	4-5	6-7	8-9	10-11	12-14
		Gewogen	0	1	2	6	12	15	17	20
5	Inkomen en omgaan met geld	Ruw	0	1	2	3-4	5	6	7	8
		Gewogen	0	1	2	5	7	9	10	12
6	Relaties met partner, gezins- en familieleden	Ruw	0	1	2-3	4		5-6	7	8-10
		Gewogen	0	1	2	3		4	5	6
7	Relaties met vrienden en kennissen	Ruw	0		1-2	3		4-5	6-7	8
		Gewogen	0		2	5		10	12	15
8	Druggebruik	Ruw	0		1	2	3-4	5-7	8-9	10-12
		Gewogen	0		1	3	7	10	12	15
9	Alcoholgebruik	Ruw	0		1	2		3-4	5-7	8-10
		Gewogen	0		1	2		3	4	5
10	Emotioneel welzijn	Ruw	0	1-2	3-4		5-6		7-8	9-10
		Gewogen	0	1	2		4		5	6
11	Denkpatronen, gedrag en vaardigheden	Ruw	0	1	2	4-5	6-8	9-11	12-14	15-16
		Gewogen	0	1	2	4	8	10	11	12
12	Houding	Ruw	0	1	2	4		5-6	7-8	9-10
		Gewogen	0	1	2	7		10	12	15

Inschatting van recidive:

0-31 = Laag

32-81 = Midden

82-168 = Hoog

Bijlage 2

Scores op de items van de RISC

	Gev N 10.499 %	Taak 8.989 %	Totaal 26.139 %
Schaal 2: Analyse huidig delict en delictpatroon			
<i>Delictsomstandigheden</i>			
Dragen of gebruiken van wapen	3,1	1,7	2,2
Enig geweld of bedreigingen met geweld	13,8	23,6	20,5
Buitensporig gebruik van geweld/sadistisch onnodig geweld	2,7	3,1	2,6
Brandstichting	1,0	0,7	0,7
Schade aan eigendommen	6,0	5,9	5,6
Seksuele factoren	3,7	7,8	5,1
Combinatie van omstandigheden	21,5	15,8	17,1
Onbekend of geen van bovenstaande omstandigheden	48,1	41,5	46,3
<i>Dader-slachtoffer-relatie</i>			
Direct(e) slachtoffer(s) buiten huiselijke kring	7,2	7,9	7,2
Slachtoffer(s) gekozen vanwege discriminatie (ras, geslacht e.d.)	0,4	0,6	0,5
Reactie op een specifiek doelwit/slachtoffer(s) (bv. wraak, rekening vereffen)	2,5	2,6	2,3
Fysiek geweld jegens partner/iemand in huiselijke kring	7,4	16,0	13,7
Herhaald tot slachtoffer maken van dezelfde persoon	1,3	1,4	1,3
Slachtoffer is geen bekende van de dader	11,0	9,8	9,1
Combinatie van dader-slachtoffer-relaties	15,0	14,4	13,4
Onbekend of geen van bovenstaande relaties	55,2	47,3	52,3
<i>Aanleiding tot het delict</i>			
Seksuele motivatie	2,3	3,8	2,7
Financiële motivatie	13,7	9,6	9,3
Verslaving, behoeftebevrediging (gokken)	3,6	2,3	2,8
Emotionele toestand van de delinquent	8,5	15,1	13,7
Discriminatie of haatgevoelens jegens bepaalde groepen	0,1	0,2	0,1
Sensatie zoeken	1,0	1,4	0,9

Gev = Gevangenisstraf

Taak = Taakstraf

Bijlage 2. Scores op de items van de RISC

<i>vervolg</i>	Gev N 10.499 %	Taak 8.989 %	Totaal 26.139 %
Macht of onmacht	2,2	3,7	3,2
Groepsdruk	1,3	1,6	1,0
Overig	5,0	7,0	5,8
Combinatie van aanleidingen	36,2	36,2	34,8
Onbekend of geen van bovenstaande aanleidingen	26,1	19,1	25,6
<i>Verantwoordelijkheid nemen voor het delictgedrag</i>			
Neemt (deels) verantwoordelijkheid voor het delictgedrag	54,8	68,0	57,4
Neemt geen verantwoordelijkheid voor het delictgedrag of ontkent de ernst	21,3	16,0	19,5
Onbekend	23,9	16,0	23,0
Schaal 3: Huisvesting en wonen			
<i>Huisvestingsgeschiedenis: dakloosheid</i>			
Nooit dakloos geweest	72,1	87,8	79,1
Maximaal 6 maanden dakloos geweest	13,8	7,6	10,5
Langere tijd of vaker dakloos geweest	13,8	4,4	10,1
Onbekend	0,3	0,2	0,3
<i>Huidige woonsituatie</i>			
Vast woonruimte (ook begeleid wonen e.d.)	51,3	84,6	70,0
Tijdelijke huisvesting (bed, bad, brood)	11,2	9,6	10,0
Zwervend	11,2	2,1	6,7
Onbekend	0,3	0,2	0,3
<i>Geschiktheid en duurzaamheid van de woning</i>			
Vaste woning, zowel financieel als praktisch geschikt	45,8	78,8	64,2
Woonruimte tijdelijk of te klein voor situatie	15,2	14,0	14,2
Op korte termijn geen woning meer, of ongeschikt om te wonen (slaappand)	12,3	3,5	8,1
Onbekend	26,7	3,7	13,5
<i>Woonomgeving</i>			
Geen problemen in woonomgeving	47,5	80,7	65,8
Woonomgeving draagt bij aan delictgedrag	13,6	10,2	11,6
Criminele buurt of slachtoffers wonen dichtbij	11,6	5,1	8,7
Onbekend	27,3	4,0	13,9

vervolg

Gev	Taak	Totaal
N 10.499	8.989	26.139
%	%	%

Schaal 4: Opleiding, werk en leren

Opleidingsniveau en behaalde diploma's

Minstens een LBO diploma gehaald	44,6	58,1	52,1
Minstens LBO gevolgd, maar geen diploma, of geen diploma dat geldig is in NL	35,2	28,1	30,2
Alleen basis of speciaal lager onderwijs gevolgd	19,6	13,3	17,0
Onbekend	0,6	0,5	0,7

Schoolbezoek

Ook onderwijs gevolgd toen hij niet meer leerplichtig was, vond onderwijs leuk	42,0	58,4	51,7
Naar school tot leerplicht, spijbelde wel eens	31,1	25,3	26,8
Vaak gespijbelde, geen vervolgopleiding afgemaakt	25,1	15,1	19,8
Onbekend	1,8	1,2	1,7

Belemmeringen voor scholing en werk (leerproblemen, beperkte mogelijkheden e.d.)

Gemotiveerd voor scholing en werk	45,5	64,5	55,5
Niet echt gemotiveerd, ziet werk als noodzakelijk kwaad	39,4	27,6	31,8
Ongemotiveerd, werk en opleiding is tijdsverspilling, komt niet opdagen	14,2	7,3	11,8
Onbekend	1,0	0,7	1,0

Werkervaring en werkverleden

Heeft werk, is nooit ontslagen vanwege slechte prestaties	33,8	57,4	46,9
Heeft meestal werk, stopt soms met een baan zonder dat er een nieuwe in het vooruitzicht is, is wel eens ontslagen	38,2	29,1	31,5
Heeft nooit gewerkt, of wisselt vaak van baan en is eens of vaker wegens slechte prestaties ontslagen	27,2	13,0	20,9
Onbekend	0,7	0,5	0,7

Huidige werksituatie

Werkt fulltime of parttime of volgt een opleiding	28,4	54,4	41,7
Werkzoekend of heeft werk op onregelmatige basis	26,8	19,9	20,8
Werkloos of niet beschikbaar voor werk (fysieke of psychische problemen)	44,5	25,6	37,2
Onbekend	0,3	0,1	0,2

Vaardigheden ten aanzien van opleiding, werk en leren

Heeft bruikbare vaardigheden waarmee hij zo de arbeidsmarkt op kan	33,6	52,9	43,8
Heeft wat bruikbare vaardigheden, maar bijscholing is nodig	46,9	36,3	39,9

Bijlage 2. Scores op de items van de RiSc

<i>vervolg</i>	Gev N 10.499 %	Taak 8.989 %	Totaal 26.139 %
Heeft geen beroepsvaardigheden of nuttige opleiding, problemen voor OTP	19,0	10,6	15,8
Onbekend	0,4	0,3	0,4
<i>Vaardigheden ten aanzien van opleiding, werk en leren</i>			
Ziet opleiding en werken als leuk en zinvol	53,5	72,6	62,9
Is niet echt gemotiveerd, ziet werk als een noodzakelijk kwaad	33,7	21,3	26,6
Ziet opleiding en werk als zinloos, mislukt telkens zowel op opleidings- als werkgebied	12,1	5,7	9,9
Onbekend	0,7	0,4	0,7
Schaal 5: Inkomen en omgaan met geld			
<i>Hoofdbron van inkomsten</i>			
Eigen inkomen (loon, bijstand, studiefinanciering)	69,6	86,5	79,7
Inkomen grotendeels afhankelijk van anderen (partner, ouders)	7,9	5,5	6,2
Inkomen volledig afhankelijk van anderen (lening, illegale activiteiten, schuldsanering, geen inkomen)	22,1	7,7	13,8
Onbekend	0,4	0,3	0,4
<i>Huidige financiële situatie</i>			
Stabiele en redelijk gezonde financiële situatie, wat spaargeld, springt redelijk goed om met budget	33,5	52,0	44,9
Genoeg geld voor dagelijkse levensbehoeften, maar geen geld gespaard en onvoorziene uitgaven leiden tot problemen	35,9	33,2	32,9
Geen zicht op eigen financiële situatie, leeft van dag tot dag, geld wordt uitgegeven aan onnodige dure dingen	30,0	14,5	21,6
Onbekend	0,7	0,3	0,6
<i>Ernstige beperkingen in het budget (gokken uitgezonderd)</i>			
Geen zaken die het budget ernstig beperken	52,5	67,2	61,2
Schulden en niet in staat deze met het huidige inkomen af te lossen	27,7	19,8	22,7
Lange termijn schulden bepalen het bestedingspatroon (koopziekte, bescherming, uitgaven partner, kredietwaardigheid)	18,6	12,5	15,2
Onbekend	1,1	0,5	0,9
<i>Gokverslaving of ander verslavingsgedrag waardoor er geen geld meer is voor dagelijkse levensbehoeften</i>			
Geen verslaving	68,7	84,4	76,3
Gokschulden, alcohol of drugsverslaving, waardoor er geen geld meer is voor dagelijkse levensbehoeften	30,5	15,0	23,0
Onbekend	0,8	0,6	0,7

vervolg

Gev	Taak	Totaal
N 10.499	8.989	26.139
%	%	%

Schaal 6: Relaties met partner, gezins- en familieleden

Jeugdervaringen

Ervaart zijn jeugd en de relaties in het gezin als overwegend prettig	46,6	57,5	51,8
Redelijke jeugd, max 6 mnd mishandeling en verwaarlozing	28,7	24,4	26,1
Moeilijke jeugd waar hij liever niet op terug kijkt, onplezierige of onverschillige relaties, of misbruik	23,0	16,7	20,3
Onbekend	1,7	1,4	1,8

Ervaring met hechte relaties vanaf (jong)volwassenheid

Heeft een of meerdere hechte vriendschaps- of partnerrelaties gehad	48,9	57,2	51,9
Zowel goede als minder goede partnerrelaties gehad of alleen kortdurende hechte relaties	33,4	29,2	31,1
Partnerrelaties zijn destructief, mishandeld of mishandelt, kort. Wil wel graag een relatie	15,6	12,2	15,1
Onbekend	1,7	1,4	1,8

Huidige partner, familie en gezinsrelaties

Huidige relaties zijn wederkerig en respectvol, helpen recidive te voorkomen	32,2	39,0	34,0
Wat problemen in de partner of familierelaties, maar er is wel respect voor elkaar	40,6	36,9	38,4
Relaties zijn destructief, hangen samen met delictgedrag, of is ongelukkig omdat hij geen partner heeft	26,7	23,9	27,1
Onbekend	0,6	0,2	0,5

Familie of gezinslid heeft een justitieel dossier

Partner, gezinsleden en familieleden hebben geen strafblad	63,4	72,0	69,2
Iemand van de partner, gezinsleden of familieleden heeft wel een strafblad	27,6	20,7	22,6
Onbekend	8,9	7,3	8,2

Huiselijk geweld

Geen huiselijk geweld	69,6	64,7	63,4
Wel huiselijk geweld of is in het verleden slachtoffer geweest van huiselijk geweld	28,9	34,2	35,1
Onbekend	1,5	1,1	1,5

Schaal 7: Relaties met vrienden en kennissen

Vrienden en kennissenkring

Vrienden en kennissen die delicten afkeuren. Weet welke mensen hij moet mijden	34,5	62,1	51,6
Heeft foute vrienden, maar kan daar nog niets in veranderen. Ziet wel de waarde van goede vrienden	39,1	27,3	29,0

Bijlage 2. Scores op de items van de RISC

<i>vervolg</i>	Gev N 10.499 %	Taak 8.989 %	Totaal 26.139 %
Heeft foute vrienden, ziet niet het aandeel van die contacten bij recidive Of sociaal isolement Onbekend	25,0 1,4	9,6 1,0	18,0 1,3
<i>Laat zich negatief beïnvloeden door vrienden en kennissen</i>			
Laat zich niet gebruiken of beïnvloeden door anderen of door groepsdruk Liet zich gebruiken, wil dit veranderen. Enigszins afhankelijk van anderen voor status en zelfrespect Volledig afhankelijk in denken en gedrag van criminele vrienden Onbekend	45,9 40,8 11,7 1,7	65,7 28,8 4,6 0,9	60,2 30,5 7,8 1,5
<i>Manipuleert en gebruikt vrienden en/of kennissen</i>			
Geen oplichting of manipulatie. Redelijk wederkerige relaties met vrienden Gebruikt anderen soms om er beter van te worden. Liegt soms en spant anderen voor zijn karretje Gebruikt anderen, geen wederkerige relaties. Liegt uit gewoonte. Kiest vaak zwakke slachtoffers. Leidt bende Onbekend	52,4 36,9 8,4 2,4	74,2 21,9 2,8 1,1	64,5 28,0 5,6 1,9
<i>Zoekt sensatie, opwinding en houdt van risico's</i>			
Zoekt niet naar nieuwe dingen of een kick. Vermijdt gevaarlijke situaties. Wil lange relaties Houdt van de kick, maar dit is niet het hoofdmotief voor het delict. Heeft ook stabiele gebieden met continuïteit Zoekt de kick, dit is een van de hoofdmotieven van het delict. Steeds verandering van vrienden, van mening Onbekend	52,4 34,5 11,0 2,1	69,0 25,1 4,9 1,0	63,8 26,7 7,8 1,7
Schaal 8: Drugsgebruik			
<i>Ooit (minstens 1 keer) drugs gebruikt</i>			
Nooit drugs gebruikt Ooit drugs gebruikt Onbekend	37,0 63,0 0,0	54,6 45,4 0,0	48,6 51,4 0,0
<i>Soort drug</i>			
N.v.t. Geen problematisch gebruik, of relatie tot het delict en kan nee zeggen	37,0 15,1	54,6 16,5	48,6 14,5

vervolg

	Gev	Taak	Totaal
	N 10.499	8.989	26.139
	%	%	%
Wiet, hasj, smartdrugs, problematisch blowen, of mogelijke relatie tot het delict	10,2	8,2	8,6
Heroïne, cocaïne, etc, of bewijs van afhankelijkheid, of directe relatie tot het delict	37,6	20,6	28,1
Onbekend	0,2	0,1	0,1
<i>Frequentie drugsgebruik</i>			
N.v.t.	37,0	54,6	48,6
Minder dan eens per week	17,8	19,0	17,1
Minstens twee keer per week of eens per week grote hoeveelheden	12,2	9,4	9,9
Drie keer per week tot dagelijks	32,3	16,5	23,8
Onbekend	0,7	0,5	0,6
<i>Drugs staan centraal in het leven van de delinquent</i>			
N.v.t.	37,0	54,6	48,6
Drugsgebruik is een nevenactiviteit, het bepaalt niet zijn leven	32,8	32,7	30,1
Drugsgebruik is belangrijk, maar hij wil dit veranderen. Naast drugs zijn er andere gebieden van interesse	16,3	9,6	12,0
Drugs is de dagelijkse hoofdactiviteit: gebruiken, verkrijgen, geld verwerven voor drugs	13,3	2,9	8,9
Onbekend	0,6	0,2	0,4
<i>Delictgedrag gerelateerd aan druggebruik</i>			
N.v.t.	37,0	54,6	48,6
Geen bewijs dat het delictgedrag beïnvloed is door het druggebruik	34,7	33,0	31,6
Er is bewijs dat het (eerdere) delictgedrag beïnvloed is door druggebruik	10,6	6,4	7,9
Er is bewijs dat het (eerdere) gebruik van geweld beïnvloed is door het druggebruik	16,5	5,5	11,0
Onbekend.	1,2	0,5	0,9
<i>Relatie tussen drugsgebruik en direct gevaar voor zichzelf of voor ander</i>			
N.v.t.	37,0	54,6	48,6
Er is geen bewijs dat het druggebruik een gevaar oplevert voor zichzelf of voor anderen	42,7	36,7	36,9
Aanwijzingen dat druggebruik een rol heeft gespeeld bij het delict, maar aanwijzingen zijn niet eenduidig	9,5	5,1	7,1
Duidelijke aanwijzingen dat druggebruik leidt tot direct gevaar voor zichzelf of anderen (geweld, brand, zeden, verkeer)	10,1	3,3	6,9
Onbekend	0,6	0,3	0,5

Bijlage 2. Scores op de items van de RISc

<i>vervolg</i>	Gev N 10.499 %	Taak 8.989 %	Totaal 26.139 %
<i>Motivatie om druggebruik aan te pakken</i>			
N.v.t.	37,0	54,6	48,6
Ziet druggebruik als een probleem, wil het aanpakken, of is al onder behandeling	23,0	17,8	19,0
Ziet tot zekere hoogte druggebruik als probleem, maar bagatelliseert het. Is teruggevallen na afkickprogramma	17,9	8,5	12,9
Geen motivatie tot verandering. Ontkent de mate van gebruik en de consequenties (gedrag, gezondheid)	11,3	6,9	8,6
Onbekend	10,8	12,2	10,9
Schaal 9: Alcoholgebruik			
<i>Overmatig alcoholgebruik in het verleden</i>			
Geheelonthouder of dronken zijn is uitzondering. Beïnvloedt dagelijks leven niet	57,9	61,8	59,8
Drinkgedrag heeft invloed gehad op dagelijks functioneren. Geeft toe dat hij meer heeft gedronken dan goed is	24,4	25,2	24,1
Alcoholgebruik beïnvloedde dagelijks leven. Dag beginnen met drank of gezondheidsproblemen gehad	16,9	12,4	15,3
Onbekend	0,8	0,6	0,8
<i>Overmatig alcoholgebruik in het verleden</i>			
Geheelonthouder of dronken zijn is uitzondering. Beïnvloedt dagelijks leven niet	67,8	73,4	71,1
Drinkgedrag heeft invloed op dagelijks functioneren. Geeft toe dat hij meer heeft gedronken dan goed is	20,9	20,0	19,6
Alcoholgebruik beïnvloedt dagelijks leven. Dag beginnen met drank, heimelijk drinken, of gezondheidsproblemen	10,6	6,2	8,6
Onbekend	0,7	0,4	0,7
<i>Relatie tussen alcoholgebruik en direct gevaar voor zichzelf of voor ander</i>			
Er is geen bewijs dat het alcoholgebruik een gevaar oplevert voor zichzelf of voor anderen	72,6	71,0	72,3
Aanwijzingen dat alcoholgebruik een rol heeft gespeeld bij het delict, maar aanwijzingen zijn niet eenduidig	9,8	11,1	10,2
Duidelijke aanwijz. dat alcoholgebruik leidt tot direct gevaar voor zichzelf of anderen (geweld, brand, zeden, verkeer)	16,8	17,2	16,7
Onbekend	0,9	0,7	0,9

vervolg

	Gev	Taak	Totaal
	N 10.499	8.989	26.139
	%	%	%
<hr/>			
<i>Motivatie om alcoholgebruik aan te pakken</i>			
N.v.t.	53,5	54,7	54,7
Ziet alcoholgebruik als een probleem, wil het aanpakken, of is al onder behandeling	20,0	22,0	20,5
Ziet tot zekere hoogte alcoholgebruik als probleem, maar bagatelliseert het. Is teruggevallen na afkickprogramma	15,9	14,1	14,6
Geen motivatie tot verandering. Ontkent de mate van gebruik en de consequenties (gedrag, gezondheid)	9,7	8,4	9,2
Onbekend	1,0	0,9	1,0
Schaal 10: Emotioneel welzijn			
<i>Mate van emotionele stabiliteit en draagkracht</i>			
Kan zorgen aan, kan manieren noemen hoe hij omgaat met stress en problemen, geen stress tijdens gesprek	35,1	40,5	35,9
Maakt geen gestreste indruk, maar geeft wel aan zich belast te voelen. Soms overstuurt zonder reden	44,3	42,7	42,5
Voelt zich overbelast, kan het leven niet meer aan, eet-, slaap- en concentratieproblemen	20,6	16,7	21,5
Onbekend	0,1	0,0	0,1
<i>Huidige psychologische en psychiatrische problemen</i>			
Geen psychische problemen. Is bereikbaar voor anderen	55,4	60,1	54,6
Psychische problemen, maar niet in relatie tot het delict. Reageert soms afwezig	23,1	24,3	23,3
Functioneert nog wel redelijk			
Psychiatrische diagnose of relatie tussen psychische gesteldheid en delict	20,8	15,1	21,4
Eigen werkelijkheid, stemmingswisselingen			
Onbekend	0,7	0,5	0,6
<i>Zelfbeeld</i>			
Redelijk tevreden met zichzelf en zelfbeeld is gebaseerd op normale sociaal geaccepteerde opvattingen	34,3	44,9	39,2
Wil bepaalde dingen aan zichzelf veranderen. Ander beeld in de groep dan in de buitenwereld	49,8	44,9	46,0
Negatief zelfbeeld, vindt zichzelf waardeloos. Of juist geweldig, maar gebaseerd op onjuiste feiten	15,3	10,0	14,3
Onbekend	0,5	0,3	0,5

Bijlage 2. Scores op de items van de RISC

<i>vervolg</i>	Gev	Taak	Totaal
	N 10.499	8.989	26.139
	%	%	%
<hr/>			
Zelfdestructief gedrag			
Geen zelfdestructief gedrag	84,8	88,2	84,4
Recent of vroeger zelfdestructief gedrag, suicidegedachten, verwaarloost zichzelf	14,8	11,6	15,2
Onbekend	0,4	0,2	0,4
<i>Bijzondere omstandigheden in het verleden, zoals psychiatrische behandeling of opname, medicatie voor psychische problemen</i>			
Geen bijzondere omstandigheden	50,3	59,0	52,6
Maximaal twee bijzondere omstandigheden	34,1	30,1	31,5
Meer dan twee bijzondere omstandigheden	14,5	10,0	14,7
Onbekend	1,1	1,0	1,1
Schaal 11: Denkpatronen, gedrag en vaardigheden			
<i>Sociale en interpersoonlijke vaardigheden</i>			
Sociaal vaardig. Kan sociale situaties inschatten en relaties aangaan. (H)erkent gevoelens van anderen	34,6	45,8	39,7
Sociaal onhandig. Beoordeelt situaties niet altijd goed en vergeet wel eens de gevoelens van anderen	45,4	43,1	42,7
Niet sociaal vaardig. Begrijpt sociale situaties niet goed. Kan zich niet in een ander verplaatsen	19,7	10,9	17,4
Onbekend	0,3	0,2	0,3
<i>Impulsiviteit</i>			
Niet impulsief. Eerst nadenken, dan doen	21,7	29,6	26,4
Soms wel impulsief, soms niet. Geen echte controle over zijn gedrag	56,7	58,4	56,1
Meestal impulsief. Geen inzicht in oorzaak-gevolg relaties en zijn eigen aandeel daarin	21,0	11,6	17,0
Onbekend	0,6	0,4	0,5
<i>Dominant gedrag</i>			
Stelt zich niet op als de baas, soms volgzaam, soms leidend	43,9	52,9	47,4
Laat soms niet met zich spotten. Kan incidenteel dwingen zijn, evt. verbaal of fysiek geweld	42,9	39,3	41,5
Stelt zich op als de baas. Zijn wil is wet. Handhaaft zich met verbaal of fysiek geweld	12,5	7,4	10,5
Onbekend	0,6	0,4	0,6

vervolg

	Gev	Taak	Totaal
	N 10.499	8.989	26.139
	%	%	%
<hr/>			
<i>Zelfbeheersing</i>			
Verliest zelden zijn zelfbeheersing	31,9	34,7	31,5
Verliest incidenteel zijn zelfbeheersing	38,4	42,0	41,1
Verliest regelmatig het geduld en zichzelf. Heeft dan wel eens anderen pijn gedaan of dingen beschadigd	29,0	22,7	26,6
Onbekend	0,8	0,6	0,8
<i>Probleembesef</i>			
Herkent problemen. Is zich bewust van eigen rol en zaken die het probleem in stand houden	26,0	38,0	32,1
Herkent wat problemen, maar is niet consequent in het verklaren ervan en de eigen rol daarbij	52,2	49,4	49,6
Ontkent dat er problemen zijn die hij niet aankan. Legt de oorzaak volledig buiten zichzelf	21,3	12,3	17,9
Onbekend	0,5	0,3	0,4
<i>Probleemhantering</i>			
Kan beoordelen of hij het alleen op kan lossen of niet. Zo nodig zoekt hij hulp.	17,2	30,5	24,3
Eigen aandeel bij het oplossen			
Vaste oplossingsstrategieën, komt niet altijd tot een oplossing. Alternatieven vindt hij te moeilijk	52,7	52,8	51,0
Legt oplossingen buiten zichzelf. Verwijt anderen dan problemen niet worden opgelost. Of agressie	29,5	16,3	24,1
Onbekend	0,6	0,4	0,6
<i>Doelgericht zijn, toekomstperspectief</i>			
Realistisch toekomstbeeld. Weet hoe hij dat moet bereiken	33,0	54,2	43,9
Vaag toekomstbeeld. Voor bijv. werk wel, maar weet niet hoe hij dat moet bereiken	50,0	37,5	41,8
Geen of onrealistische doelen. Leeft van dag tot dag	16,7	8,1	14,0
Onbekend	0,3	0,2	0,3
<i>Denktrant en leerbaarheid (open staan voor nieuwe ideeën)</i>			
Flexibele open denker, die leert van eigen fouten	23,3	36,9	29,5
Vooraf eigen intuïtie. Trekt snel conclusies op basis van weinig feiten	53,1	48,9	49,7
Houdt vast aan eigen idee en weigert of is niet in staat om verder te kijken dan eigen neus lang is	22,9	13,7	20,2
Onbekend	0,7	0,5	0,6

Bijlage 2. Scores op de items van de RISc

vervolg	Gev N 10.499 %	Taak 8.989 %	Totaal 26.139 %
Schaal 12: Houding			
<i>Pro-criminele houding. Wijze waarop hij het delict en zijn eigen aandeel daarin nu beleeft</i>			
Erkent het eigen aandeel en voelt zich schuldig	31,7	46,6	38,5
Ambivalent. Ziet wel zijn eigen aandeel, maar legt deel van de schuld buiten zichzelf	44,5	40,7	41,7
Gebrek aan schuldgevoel. Schuld ligt bij slachtoffer of maatschappij. Praat het delict goed	19,5	10,2	15,8
Onbekend	4,4	2,5	4,0
<i>Houding tegenover sanctie</i>			
Schikt zich in de opgelegde voorwaarden en zal meewerken aan de begeleiding	49,4	64,7	54,9
Inschatting dat er wel extra inzet nodig is om hem te laten meewerken	35,4	26,2	31,0
Het ziet ernaar uit dat hij niet gaat meewerken aan begeleiding en toezicht vanuit Justitie	12,7	7,4	11,6
Onbekend	2,5	1,8	2,5
<i>Houding ten aanzien van de samenleving. Aanvaarding van normen</i>			
Vindt dat regels en normen nodig zijn en wil zich er vanaf nu ook aan houden	54,0	72,4	63,3
Sommige regels zijn onzin, daar houdt hij zich niet aan. Of extreme opvattingen op een bepaald gebied (discriminatie)	37,4	24,5	30,3
Regels zijn onzin, bepaalt zelf wel wat wel en niet kan. Extreme opvattingen over bepaalde groeperingen	7,2	2,4	5,2
Onbekend	1,3	0,7	1,2
<i>Inzicht en houding tegenover zichzelf en het delictgedrag</i>			
Toont inzicht in delictgedrag. Herkent het eigen aandeel en wil in de toekomst delicten voorkomen	26,7	38,4	31,4
Beetje inzicht in delictgedrag en motieven. Herkent eigen aandeel, maar schuift schuld deels weg	46,2	44,9	44,4
Geen inzicht in delictgedrag. Geen zelfinzicht. Legt geen oorzaak-gevolg-relaties. Eigen aandeel wordt niet herkend	22,5	13,8	19,7
Onbekend	4,6	2,9	4,5

vervolg

	Gev	Taak	Totaal
	N 10.499	8.989	26.139
	%	%	%
<hr/>			
<i>Veranderingsgezindheid</i>			
Wil veranderen en de mogelijkheden daartoe benutten. Is realistisch. Vooral intern gemotiveerd	32,4	45,4	37,5
Enigszins bereid te veranderen. Beetje intern gemotiveerd, zal vooral extern gemotiveerd moeten worden	49,0	40,8	44,4
Wil niet veranderen of ziet geen enkele mogelijkheid tot verandering. Moet door externe motivatie aangereikt worden	16,6	12,2	15,9
Onbekend	2,1	1,6	2,2
<hr/>			
Totaal	100	100	100
<hr/>			

Bijlage 3

Indeling van delicten

Indeling van delicten, gebaseerd op de Standaardclassificatie Misdrijven 1993 van het CBS, waarbij enkele categorieën zijn samengevoegd

Categorie	Categorie CBS	Artikel
Geweldsmisdrijven		
Zeden	Verkrachting	242 Sr
	Feitelijke aanranding der eerbaarheid	246 Sr
	Overige seksuele misdrijven	243-245, 247-250 Sr
Bedreiging	Bedreiging	285-286 Sr
Misdrijven tegen het leven	Misdrijven tegen het leven	287-296 Sr
Mishandeling	Mishandeling	300-306 Sr
Diefstal met geweld	Diefstal met geweld	312 Sr
Overig geweld	Dood en lichamelijk letsel door schuld	307-309 Sr
	Afpersing	317 Sr
Vermogensmisdrijven		
Valsheidsmisdrijven	Valsheidsmisdrijven	208-234 Sr
Eenvoudige diefstal	Eenvoudige diefstal	310 Sr
Gekwalificeerde diefstal	Gekwalificeerde diefstal	311 Sr
Overig vermogen	Verduistering	321-323 Sr
	Bedrog	326-337 Sr
	Heling en schuldheling	416-417 Sr
Vernieling en openbare orde en gezag		
Vernieling	Vernieling	350-352 Sr
Openbare orde	Tegen de openbare orde	131-136, 138-151c Sr
	Discriminatie	137c-137g Sr
	Gemeengevaarlijke misdrijven	157-158 Sr
	Tegen het openbare gezag	177-206 Sr
	Schennis der eerbaarheid	239 Sr

vervolg

Categorie	Categorie CBS	Artikel
Overige misdrijven Wetboek van Strafrecht	Overige misdrijven Wetboek van Strafrecht	
Opiumwet		
Opiumwet	Middelenlijst I (harddrugs)	2 OW
	Middelenlijst II (harddrugs)	3 OW
Wet Wapens en munitie	WWM	WWM
Wegenverkeerswet	WWV94	WWV94
Overig	Overig	

Bijlage 4

Regressieanalyses van de kans op gevangenis- en taakstraf en de duur daarvan

Logistische regressieanalyse van de kans op gevangenisstraf en lineaire regressieanalyse van de duur van de gevangenisstraf (Weighted Least Squares Regression op het natuurlijk logaritme van de strafduur, waarbij de Heckman-correctie is toegepast)

	Gevangenisstraf		Taakstraf		
	Kans	Duur in dagen	Kans t.o.v. zwaarder	Kans t.o.v. lichter	Duur in uren
N	22.922	10.499	16.612	11.835	8.989
	B.	B.	B.	B.	B.
<hr/>					
Constante	-2,30 ***	5,13 ***	2,22 ***	-0,79 ***	3,63 ***
Delictkenmerken					
<i>Ernst van het zwaarste delict</i>					
Maximale strafdreiging in jaren	0,13 ***	0,04 ***	-0,04 **	0,21 ***	0,09 ***
Maximale strafdreiging onbekend	0,22	1,70 ***	0,57	0,75 ***	0,55 ***
<i>Aantal delicten</i>					
Bedreiging	0,31 ***	-0,07 *	-0,07	0,29 ***	0,06 ***
Mishandeling	0,09 *	-0,02	0,13 *	0,29 ***	0,03 *
Diefstal met geweld	0,19	0,24 ***	-0,20	0,33	0,02
Zeden	0,23 **	0,20 ***	-0,34 ***	0,48 ***	0,29 ***
Levensdelicten	0,22	0,42 ***	0,17	0,13	0,22 ***
Overige geweldsdelicten	0,26	0,27 ***	0,12	0,08	0,29 ***
Valsheidsmisdrijven	-0,08	0,33 ***	0,11	0,65 ***	0,34 ***
Eenvoudige diefstal	-0,33 ***	0,03	-0,10	0,27 ***	-0,04 *
Gekwalificeerde diefstal	0,04	0,03	0,16 *	0,60 ***	0,13 ***
Overige vermogensdelicten	0,34 ***	0,06 *	-0,11	1,07 ***	0,26 ***
Vernieling	0,03	-0,01	0,08	0,06	-0,02
Openbare orde	0,01	0,00	0,21 *	0,43 ***	0,07 ***
Overige delicten uit het Wetboek van Strafrecht	0,17 *	0,12 **	0,11	0,79 ***	0,33 ***
Opiumwet	0,48 ***	0,03	0,14	0,96 ***	0,31 ***
WWM	0,45 ***	0,07	0,00	0,62 ***	0,20 ***
WWV94	0,03	0,29 ***	0,05	0,54 ***	0,16 ***

vervolg

	Gevangenisstraf		Taakstraf		
	Kans N 22.922 B.	Duur in dagen 10.499 B.	Kans t.o.v. zwaarder 16.612 B.	Kans t.o.v. lichter 11.835 B.	Duur in uren 8.989 B.
Overig	0,55	0.22	-0.27	0.19	0.21
Onbekend type	0,18 *	0.00	-0.48 ***	-0.16	0.09 **
Ad informandum gevoegd	0,06 ***	0.02 *	0.00	0.11	0.04 ***
Proceskenmerken					
Duur van het voorarrest in maanden	1.22 ***	0.09 ***	-2.64 ***	0.46 ***	x
<i>Aanwezigheid op de zitting</i>					
Afwezig op de zitting (verstek)	-	-	-	-	-
Aanwezig op de zitting (contradictoir)	-0,57 ***	-0.12	1.05 ***	0.06	0.10 ***
Aanwezigheid onbekend	-0,67 **	0.61 ***	0.74 *	0.05	-0.02
<i>Arrondissement</i>					
Alkmaar	-0,33 *	0.18 *	0.46 *	-0.09	-0.01
Almelo	0,12	0.01	0.03	0.31	0.05
Amsterdam	-0,58 ***	0.15 **	0.47 *	-0.31 *	0.06
Arnhem	-0,68 ***	0.32 ***	0.13	-0.21	0.08 *
Assen	-0,32 *	0.36 ***	-0.04	-0.32 *	0.04
Breda	-0,34 *	0.11	0.37	0.22	0.09
Den Bosch	-0,39 **	0.12	0.15	-0.16	0.04
Den Haag	-0,28 *	0.08	0.32	0.22	0.03
Dordrecht	-0,19	0.28 **	-0.15	0.29	0.14 **
Groningen	-0,38 **	0.08	0.46 *	-0.03	0.09 *
Haarlem	-0,03	-0.02	0.13	-0.28 *	0.00
Leeuwarden	0,13	0.24 **	-0.12	0.35 *	0.25 ***
Maastricht	-0,70 ***	0.45 ***	0.55 *	-0.05	0.06
Middelburg	-0,02	0.05	0.40	0.15	0.07
Roermond	0,04	0.22 **	-0.17	-0.15	0.17 **
Rotterdam	-0,58 ***	0.08	-0.10	-0.27 *	-0.02
Utrecht	-	-	-	-	-
Zutphen	-0,23	0.09	0.16	-0.02	-0.01
Zwolle	-0,47 **	0.18 *	0.37	-0.21	-0.11 *

Bijlage 4. Regressieanalyses van de kans op gevangenis- en taakstraf en de duur daarvan

vervolg

	Gevangenisstraf		Taakstraf		
	Kans	Duur in dagen	Kans t.o.v. zwaarder	Kans t.o.v. lichter	Duur in uren
N	22.922	10.499	16.612	11.835	8.989
	B.	B.	B.	B.	B.
<hr/>					
3RO					
RN	-	-	-	-	-
LJ&R	-0,02	-0,03	0,18	0,04	-0,09 **
SVG	-0,31 ***	-0,03	-0,17	0,10	-0,06 **
Onbekend	-0,16	0,26	-0,48	0,97	-0,17
RISc-uitkomst					
Onbekend risico	0,21 **	0,06	-0,26 *	-0,22 **	-0,08 ***
Laag risico	-	-	-	-	-
Gemiddeld risico	0,26 ***	0,00	-0,05	-0,12	-0,01
Hoog risico	-0,01	0,09	-0,61 ***	-0,51 ***	-0,01
Statische risicofactoren: Daderkenmerken					
<i>Geslacht</i>					
Man	-	-	-	-	-
Vrouw	-0,34 ***	-0,10 *	0,25	-0,46 ***	-0,08 ***
<i>Leeftijd</i>					
12-20	0,00	-0,14 ***	0,45 ***	0,33 ***	-0,08 ***
21-30	-	-	-	-	-
31-40	-0,27 ***	0,09 **	-0,02	-0,11	-0,02
41-50	-0,31 ***	0,10 **	0,11	-0,29 ***	-0,02
51+	-0,17	0,10 *	-0,18	-0,57 ***	-0,06 *
<i>Geboorteland</i>					
Nederland	-	-	-	-	-
Ander Westers land	0,12	0,04	-0,31 *	-0,01	-0,05
Oost-Europees land	0,53 *	-0,08	-0,59	-0,15	0,01
Overig land	0,14 *	-0,03	-0,17	0,06	-0,07 **
Onbekend	0,11	0,00	-0,21	-0,21	-0,02
<i>Strafrechtelijk verleden</i>					
Onbekend	0,17	-0,05	-0,10	0,29 ***	-0,02
Aantal veroordelingen onder het jeugdstrafrecht (tot 18 jaar)	0,13 ***	-0,03	-0,17 ***	0,07	-0,02 *
Aantal veroordelingen vanaf 18 jaar	0,14 ***	-0,04 *	-0,15 **	0,21 ***	-0,01

vervolg

	Gevangenisstraf		Taakstraf		
	Kans	Duur in dagen	Kans t.o.v. zwaarder	Kans t.o.v. lichter	Duur in uren
	N 22.922	10.499	16.612	11.835	8.989
	B.	B.	B.	B.	B.

Dynamische risicofactoren: Sociale omstandigheden van de delinquent

Wonen

Vaste woonruimte (ook begeleid wonen e.d.)	-	-	-	-	-
Tijdelijke huisvesting (bed, bad, brood)	0,39 ***	-0.16 ***	-0.40 ***	0.20 **	-0.01
Zwervend	0,51 ***	-0.12 **	-0.90 ***	-0.43 **	0.00
Onbekend	-0,44 ***	0.05	-0.56 *	-0.29	0.04

Onderwijs

Vervolgdiploma	-	-	-	-	-
Geen vervolgdiploma	-0,11 *	0.02	0.15	0.02	-0.01
Alleen basisonderwijs	-0,06	-0.04	0.01	-0.05	-0.06 **

Werk

Werkt fulltime of parttime of volgt een opleiding	-	-	-	-	-
Werkzoekend of heeft werk op onregelmatige basis	0,39 ***	-0.10 **	-0.28 **	0.16 *	0.02
Werkloos of arbeidsongeschikt	0,15 *	-0.06	-0.45 ***	-0.36 ***	-0.07 ***

Financiële situatie

Geen geldproblemen	-	-	-	-	-
Geldproblemen	0,00	0.06	0.08	0.26 ***	0.03

Relaties met partner en familie

Relaties zijn wederkerig en respectvol, helpen recidive te voorkomen	-	-	-	-	-
Wat problemen, maar wel respect voor elkaar	-0,08	-0.03	-0.13	-0.17 **	-0.11 ***
Destructief, samenhangend met delictgedrag, of afwezig	0,03	-0.08 *	-0.18	-0.20 ***	-0.12 ***

Relaties met vrienden

Vrienden die delicten afkeuren. Weet welke mensen hij moet mijden	-	-	-	-	-
Foute vrienden, maar ziet wel de waarde van goede vrienden	0,23 ***	-0.04	-0.12	0.32 ***	0.06 ***
Sociaal isolement, of foute vrienden, zonder inzicht in hun invloed	0,00	0.02	-0.07	-0.06	0.04

Bijlage 4. Regressieanalyses van de kans op gevangenis- en taakstraf en de duur daarvan

vervolg

	Gevangenisstraf		Taakstraf		
	Kans	Duur in dagen	Kans t.o.v. zwaarder	Kans t.o.v. lichter	Duur in uren
N	22.922	10.499	16.612	11.835	8.989
B.	B.	B.	B.	B.	B.
<hr/>					
<i>Drugsgebruik</i>					
Geen drugsgebruik	-	-	-	-	-
Eens per week	-0,03	-0.12 **	0.18	0.09	-0.02
Twee keer per week	0,03	-0.12 **	0.15	0.06	0.00
Dagelijks	-0,30 ***	-0.07 *	0.06	0.11	-0.04
<i>Alcoholgebruik</i>					
Geen alcoholist	-	-	-	-	-
Alcoholist	0,16 **	-0.07 *	0.05	0.28 ***	-0.01
<i>Zelfbeheersing</i>					
Zelfbeheersing	-	-	-	-	-
Geen zelfbeheersing	0,04	-0.02	-0.13	-0.09	-0.01
<i>Delictbeleving</i>					
Schuldgevoel onbekend	-	-	-	-	-
Erkent zijn aandeel en voelt zich schuldig	0,00	-0.05	-0.04	0.03	0.03
Erkent zijn aandeel, maar legt de schuld buiten zichzelf neer	0,03	0.00	-0.16	0.14	0.03
Gebrek aan schuldgevoel, praat het delict goed	0,22	0.05	-0.04	0.00	0.06
<i>Veranderingsgezindheid</i>					
Wil veranderen	-	-	-	-	-
Beetje bereid te veranderen	0,03	0.02	-0.18 *	-0.01	-0.05 **
Wil niet veranderen	0,02	0.09 *	-0.27 *	-0.01	-0.08 **
Correctiefactor Lambda	x	-1.33 ***	x	x	0.15 ***
(Nagelkerkes) R ²	0,71	0.67	0.85	0.27	0.56

* $p \leq 0.05$; ** $p \leq 0.01$; *** $p \leq 0.001$

- = Referentiecategorie

x = Variabele is niet meegenomen in dit model

Onder lichtere straf wordt verstaan: voorwaardelijke gevangenisstraf (niet in combinatie met een onvoorwaardelijke gevangenisstraf), voorwaardelijke taakstraf (niet in combinatie met een onvoorwaardelijke taakstraf), voorwaardelijke of onvoorwaardelijke geldboete, schuldigverklaring zonder oplegging van straf of maatregel.

Bijlage 5

Strafdossier

STRAFDOSIER

Het dossier bevat:

- A. Proces-verbaal van aangifte
- B. Medische verklaring
- C. Proces-verbaal van verhoor van de verdachte
- D. Voorlichtingsrapportage van de reclassering
- E. Justitiële documentatie

U kunt aannemen dat:

- 1. de verdachte tot op dit moment 47 dagen rechtmatig van zijn vrijheid is beroofd in het kader van het onderzoek naar dit feit;
- 2. er geen bewijsproblemen zijn;
- 3. bewezen verklaard is artikel 302 lid 1 Sr: zware mishandeling met zwaar lichamelijk letsel ten gevolge (gevangenisstraf van ten hoogste 8 jaren of geldboete van de vijfde categorie);
- 4. de verdachte niet aanwezig is bij de behandeling van zijn zaak ter terechtzitting;
- 5. de eis van de officier 4 maanden gevangenisstraf, waarvan 1 maand voorwaardelijk bedraagt.

Regiopolitie Haaglanden

PROCES-VERBAAL
VAN AANGIFTE

Door ondergetekende verbalisant(en) werden achtereenvolgens van de hieronder vermelde persoon de personalia en eventuele verklaring vastgelegd.

Pleegplaats/-adres: Zoutkeetsingel, Den Haag
 Nadere omschrijving: ter hoogte van de kroeg "t Pintje" op de openbare weg
 Incident: geweld met letsel zonder wapen
 Pleegdatum/-tijd: 24 januari 2010, omstreeks 06:00 uur

Aangever/benadeelde: Ray Sedoc
 Geb.datum/-plaats: 9-7-1995 te Den Haag Gesl.: M
 Adres/plaats: Jacobastraat 50 te Den Haag

Ik doe aangifte van mishandeling. Het geweld dat op mij werd uitgeoefend veroorzaakte pijn en/of letsel. Ik verklaar u daarover het volgende:

Vanochtend, zaterdag 24 januari 2010, omstreeks 06:00 uur fietste ik over straat omdat ik mijn krantenwijk aan het doen was. Ik doe dit al een jaar lang elke morgen. Op de Zoutkeetsingel kwam ik een man tegen. Deze verliet net de kroeg "t Pintje". Het leek alsof hij dronken was, omdat hij een beetje zwalkte en raar uit zijn ogen keek. Hij vroeg mij om een krant. Ik zei: "Nee, die koop je zelf maar". Toen pakte hij het stuur van mijn fiets beet en zei: "Klootzak, beter geef je me nu een krant, of anders schop ik je verrot!". Ik zei toen: "Doe even normaal, joh! Je bent toch niet achterlijk?" Hij werd toen heel boos en riep: "Noem jij mij achterlijk? Je bent zelf een achterlijke aap. Klootzak!" Toen haalde hij uit met zijn vuist. Hij heeft mij meerdere klappen in mijn gezicht gegeven. Toen ik op de grond gevallen was, schopte hij mij tegen mijn rug, tegen mijn hoofd en in mijn gezicht. Hij gooide mijn fiets in de singel. Toen liep hij weer op mij af en gaf me nog een schop. Ik heb hem daar geen toestemming voor gegeven. Op dat moment kwamen er twee mensen uit de kroeg, waarop de dader wegrende. De voorbijgangers hebben mij geholpen en hebben mij naar het ziekenhuis gebracht.

U vraagt mij de dader te beschrijven. Het is een man van begin twintig, met donker, kort haar. Ik schat hem ongeveer 1,80 meter, omdat hij langer is dan ik. Ik ben zelf 1,65 meter. Hij droeg een zwarte jas, een spijkerbroek en sportschoenen.

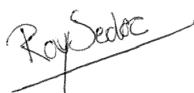
Door de klappen en de schoppen heb ik vier gebroken ribben opgelopen. Daarnaast is mijn neus gebroken en zijn drie tanden afgebroken. Ook ligt naast mijn rechteroog mijn gezicht open. Ik heb hier erg veel pijn aan.

Wenst schadebemiddeling: ~~nee~~/ja.

Ik wens te worden geïnformeerd over het verloop en de afdoening van de strafzaak.

Ik heb geen bezwaar tegen verstrekking van mijn gegevens en de feitgegevens door de politie en/of justitie aan het Bureau Slachtofferhulp.

Na voorlezing en volharding met verbalisant getekend.

(aangever/benadeelde)

(Verbalisant)

Vermiste goederen

niet van toepassing

Letsel

4 gebroken ribben, gebroken neus, 3 tanden afgebroken,
wond naast rechteroog

Schadeomschrijving

zie medische verklaring

Schadebedrag

niet bekend

Dt.td opn. Aangifte

zaterdag 24 januari 2010, 16:23 uur

Verbalisant(en)

P. Zwart, brigadier van politie Team Haaglanden

Artikel(en)

300/302 WvSr

M.O.-omschrijving

Mishandeling

Signalement(en)

Sluiting

Opgemaakt te DEN HAAG op 26 januari 2010 door D. Pieterse,
op ambtseed

Verbalisant(en)

VERTROUWELIJK

Politie Haaglanden
Bureau Jan Hendrikstraat
Postbus 264
2501 CG Den Haag

Betreft: Medische verklaring letsel
Dossiernr: 0756852

Den Haag, 26 januari 2010

Geachte heer/mevrouw,

Bij deze deel ik u mede dat ik het letsel onderzocht heb van Ray Sedoc, geboren 9-7-1995 en wonende te Den Haag. Naar aanleiding van het onderzoek kan ik de volgende vragen beantwoorden.

1. Welk letsel is er bij betrokkene waargenomen?

Een fractuur van vier ribben, een fractuur van de neusbeenderen op drie plaatsen, afgebroken hoekstukjes van drie tanden, een 8 cm lange wond naast het rechteroog. Zie de bijlage.

2. Laat het letsel uitzicht op volkomen genezing over?

Ja.

3. Geschatte genezingsduur:

2 tot 6 maanden.

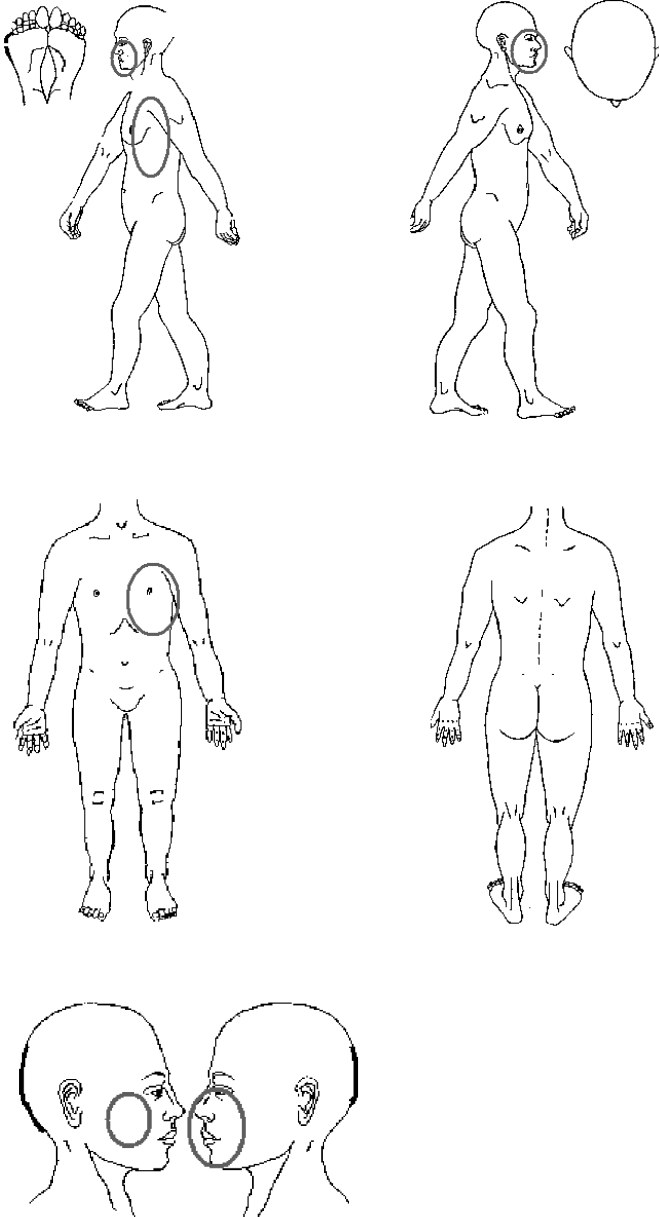
Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

Dr. B. Coels
Arts Medisch Centrum Haaglanden, locatie Westeinde

BIJLAGE: Locatie letsel

Regiopolitie Haaglanden

PROCES-VERBAAL
VAN VERHOOR

Op dinsdag 27 januari 2010, omstreeks 10:21 uur,
hoorden wij,
Alex Watering
hoofdagent van politie Team Haaglanden
Dirk Boer
hoofdagent van politie Team Haaglanden
aan het bureau Jan Hendrikstraat van Politie Haaglanden
als verdachte een man die opgaf te zijn:

Justin Visser
Geboren op 25-1-1985 te Den Haag
Wonend op Westhoef 31 te Den Haag
Telefoonnummer: 06-23456789

Nadat de verdachte meegedeeld was waarvan hij werd verdacht en dat hij niet tot antwoorden
verplicht was, verklaarde hij:

'Ik weet dat ik niet tot antwoorden verplicht ben. Ik begrijp dat ik word verdacht van mishandeling.
Ik wil hier het volgende over verklaren:

Vrijdagavond 23 januari ben ik om 23:00 uur naar de kroeg "t Pintje" gegaan. Ik kom daar iedere
week. Ik heb aan de bar een paar biertjes gedronken met vage kennissen, die ik uit de kroeg
ken. U vraagt mij hoeveel biertjes ik heb gedronken. Ik denk een stuk of 10. U vraagt mij of ik
daarvoor ook al wat gedronken had. Dat is niet zo. Ik was niet dronken.

Rond 06:00 uur wilde ik naar huis. Mijn kennissen bleven nog aan de bar zitten. Ik stapte de
kroeg uit en werd toen bijna aangereden door een krantenbezorger. Ik vond dat hij me – om het
goed te maken – wel een krant kon geven. Ik lees normaal gesproken helemaal geen krant. Maar
het was een principekwestie. Die krantenbezorger was heel brutaal en begon me uit te schelden.

U vraagt mij wat hij dan riep. Volgens mij riep hij dat ik achterlijk was ofzo. Dat maakt mij heel boos. Wat denkt dat joch wel niet. Toen heb ik hem een paar lichte tikken in zijn gezicht gegeven. Uit boosheid heb ik ook zijn fiets in de singel gegooid.

U vraagt mij hoe vaak ik hem geslagen heb en of ik hem ook geschopt heb. Ik weet dat niet meer. Ik heb hem een paar lichte tikken gegeven om hem op zijn plaats te zetten. U vertelt mij dat het slachtoffer vier gebroken ribben en een gebroken neus heeft en dat er drie tanden zijn afgebroken. Daar schrik ik van. Dat was niet de bedoeling. Ik wist het ook niet. Ik was al weggelopen toen er mensen de kroeg uit stapten, want ik had geen zin in bemoeienis. Ik vind het zielig voor het slachtoffer dat hij dit nu heeft. Dat was niet de bedoeling. Ik heb hem alleen maar een paar lichte tikken gegeven. Ik heb hem niet helemaal in elkaar geschopt.

Na duidelijke voorlezing volhardde verdachte bij deze verklaring en ondertekende deze.

(verdachte)

Waarvan door ons

Alex Watering, op ambtseed

Dirk Boer, op ambtseed

Is opgemaakt, dit proces-verbaal, dat wij sloten en tekenden te Den Haag op 27 januari 2010.

(verbalisant)

(verbalisant)

Voorlichtingsrapport

Parket officier van justitie Den Haag
Postbus 20302
2500 EH 'S-GRAVENHAGE

Reclassering Nederland
Regio Den Haag
Units Den Haag
Grote Marktstraat 24
2511 BJ Den Haag

Postbus 703
2501 CS Den Haag
(t) 070 311 94 44
(f) 070 362 04 78
(i) www.reclassering.nl

Registratiegegevens

Briefnummer RW/08/06315/CvdP
Datum 15-03-2010
Parketnummer 09.535394-08

Persoonsgegevens

CVS-nummer 495404
Naam Visser
Voorna(a)m(en) Justin
Geboortedatum 25-1-1985
Geboorteland en -plaats Nederland / Den Haag
Adres Westhoef 31
Postcode en woonplaats 2511 BJ Den Haag
Gedetineerd in De Geniepoort te Alphen a/d Rijn

Overige gegevens

Op verzoek van Parket officier van justitie Den Haag
Datum zitting 11 april 2010
Rapporteur H. de Vries

Aanleiding rapportage

Het arrondissementsparket te Den Haag heeft de reclassering verzocht een voorlichtingsrapport uit te brengen inzake de heer Visser. Er is verzocht het rapport toe te spitsen op de volgende aandachtspunten:

- De recidive;
- Werksituatie;
- Hulpverleningsmogelijkheden;

Betrokkene wordt verdacht van zware mishandeling op 23 januari 2010. Hij is een deels bekende verdachte.

Verantwoording

Het rapport is tot stand gekomen met behulp van het diagnostisch instrument RISC. De heer Visser gaf toestemming tot het uitbrengen van onderhavig rapport en heeft een 'verklaring van geen bezwaar' ondertekend.

Geraadpleegde bronnen:

- Diverse rapporten opgesteld door reclasseringswerker de heer De Vries: voorlichtingsrapport d.d. 28 november 2008, afloopbericht toezicht d.d. 14 januari 2009 en voorlichtingsrapport d.d. 6 juni 2009;
- Een gesprek met de heer Visser (verdachte);
- Een gesprek met mevrouw Visser (moeder van de verdachte);
- Een telefoongesprek met de heer Huijsen (werkgever van de verdachte);
- Het proces-verbaal van verhoor d.d. 27 januari 2010;
- Een uittreksel justitieel documentatieregister, d.d. 1 maart 2010.

Achtergrondsituatie

Betrokkene is in 1985 geboren in Den Haag. Hij heeft twee zussen en twee broers. Op 10-jarige leeftijd kwam hij in contact met Jeugdzorg vanwege druk gedrag en concentratieproblemen. Er werd ADHD vastgesteld en betrokkene kreeg Ritalin voorgeschreven. Zowel op de lagere school, als in het voortgezet onderwijs (MAVO) kon hij moeilijk stilzitten. Hij verliet de MAVO zonder diploma en had daarna diverse banen, alle maximaal een jaar durend. Veel werkgevers ontsloegen hem omdat hij te vaak laat op het werk verscheen, teveel praatte of te eigenwijs was.

Mevrouw Visser, de moeder van betrokkene, bevestigt bovenstaande informatie. Zij vertelt dat haar zoon soms thuis dusdanig boos was dat hij gaten in de deur schopte. Zij zegt van alles te hebben geprobeerd om tot hem door te dringen, maar dit is niet gelukt.

Delict en inschatting van recidive- en gevaarsrisico

Delictgeschiedenis

De heer Visser is in 2007, 2008 en 2009 door justitie veroordeeld wegens geweldsdelicten. Bij eerder toezicht kwam de heer Visser zijn afspraken bij de reclassering, de Waag en bij de verslavingsreclassering (in het kader zijn alcoholgebruik) niet na, waarna besloten werd het toezicht voortijdig te beëindigen.

Korte feitelijke omschrijving van het delict

Na een bezoek aan de kroeg liep de heer Visser op 24 januari 2010 om circa 7.00 uur over de Zoutkeetsingel te Den Haag. De heer Visser vroeg aan een krantenbezorger om een krant. Deze weigerde dit. Vervolgens werd de krantenbezorger uitgescholden, bedreigd en mishandeld. Zijn fiets werd in het water gegooid.

Analyse van het huidige delict, delictpatroon en beleving van verdachte

De heer Visser verklaart conform zijn verklaring in het proces-verbaal van verhoor d.d. 27 januari 2010. Betrokkene had die nacht, naar eigen zeggen, 10 glazen bier gedronken in het gezelschap van twee vage kennissen. De heer Visser erkent dat hij om een krant heeft gevraagd, het slachtoffer heeft uitgescholden voor "aap" en zijn fiets in het water heeft gegooid. Verder erkent hij dat hij een paar 'lichte tikkies' gegeven heeft. De enige verklaring die hij kan geven voor zijn handelen, is dat hij boos was op het slachtoffer omdat deze een grote mond tegen hem had. Betrokkene is van mening dat alcoholgebruik bij hem geen negatief effect heeft. Hij vindt het "zielig" voor het slachtoffer dat dit hem is overkomen.

Inschatting van recidive- en gevaarsrisico

Betrokkene is al enkele keren door justitie veroordeeld vanwege geweldsdelicten. Zodra hij zich op een politiebureau of in een huis van bewaring bevindt, wil hij overal aan meewerken. In 2009 heeft de reclassering ervaren dat hij zich in de praktijk niet aan afspraken kan houden, dan wel niet reageert op uitnodigingen; hij gaat zijn eigen weg. Het feit dat betrokkene zelf zijn problemen niet inziet en er niet aan werkt, beïnvloedt de kans op recidive fors. De kans dat hij, onder invloed van alcohol, wederom geweldsdelicten pleegt wordt zeer groot geacht.

Beoordeling van de criminogene factoren gerelateerd aan het recidiverisico

Alcoholgebruik

De moeder van de heer Visser vertelt dat betrokkene 's avonds altijd weg was en dan 's ochtends weer thuis kwam. Omdat hij dan naar alcohol rook, vermoedt ze dat hij kroegen bezocht. Zij zegt ook regelmatig flessen whisky op zijn kamer te hebben aangetroffen.

Betrokkene zegt zelf geen problemen te hebben met alcoholgebruik. Hij zegt eens per week een bezoek te brengen aan een kroeg. Hij zou dan maximaal 12 glazen bier drinken.

Psychische gesteldheid

Op jonge leeftijd is ADHD vastgesteld bij betrokkene. Thans heeft betrokkene een impulsieve en soms agressieve manier van reageren en neemt hij, bijvoorbeeld in zijn werk, relaties en ten aanzien van de strafbare feiten, weinig tot geen verantwoordelijkheid. Het lijkt erop dat betrokkene vaak snel weer op zoek gaat naar een nieuwe uitdaging. Pas achteraf denkt hij na over zijn handelen om kort daarna weer te vervallen in soortgelijke acties.

Daginvulling

Betrokkene heeft vele, kortdurende banen gehad. In de periode voorafgaand aan zijn detentie was hij 1,5 jaar werkzoekend. Hij bracht zijn dagen door, aldus zijn moeder, met slapen en incidenteel 'zwart' werken. Drie weken voordat hij werd gearresteerd begon hij te werken als timmerman bij zijn zwager, de heer Huijsen. Deze geeft telefonisch aan tevreden te zijn geweest over betrokkene. Hij wil hem na zijn vrijlating een dienstverband aanbieden.

Motivatie en mogelijkheden

Op de RISc vragenlijst heeft de heer Visser bij geen enkel levensgebied een relatie gelegd met het gepleegde delict. Hij maakt zich zorgen over het behoud van zijn werken het moment waarop hij een woning zal vinden zodat hij samen kan gaan wonen met zijn vriendin. Na zijn vrijlating wil hij de genoemde, praktische, zaken aan gaan pakken en de avond-MAVO gaan volgen. Desgevraagd zegt hij te willen leren om minder agressief te zijn. Hij wil meewerken aan behandeling.

Indicatiestelling en plan van aanpak

De heer Visser is een 25-jarige man waarbij in het verleden ADHD problematiek is vastgesteld. Betrokkene ontwijkt de hulpverlening. Om de kans op recidive te verkleinen vindt de reclassering het zinvol dat betrokkene in een verplicht kader behandeld wordt door bijvoorbeeld de Waag. Tijdens de behandeling kan er een diagnose worden gesteld en aan de hand hiervan kan er aandacht geschonken worden aan zaken zoals ADHD problematiek en het alcoholgebruik. De kans is aanwezig dat betrokkene medicatie voorgeschreven krijgt. Betrokkene zal zich hieraan moeten houden. Via urinecontroles wordt toezicht gehouden op zijn alcoholgebruik. Op het moment dat betrokkene de genoemde problemen heeft geaccepteerd en hij niet meer vlucht in alcoholgebruik, kunnen praktische zaken als behoud van werk en het verkrijgen van zelfstandige huisvesting worden aangepakt.

Advies

Ondanks dat er in het verleden een toezicht voortijdig en negatief is beëindigd, adviseert de reclassering opnieuw om betrokkene een dergelijk toezicht op te leggen, uit te voeren door Parnassia en gekoppeld aan een voorwaardelijke gevangenisstraf. Betrokkene ervaart zijn detentie als negatief. Wellicht kan dit tijdens het toezicht gebruikt worden als motiverende factor. Verder is hij bereid om een schadevergoeding te betalen.

Reacties van de verdachte op het rapport en het voorgestelde plan van aanpak

Dit rapport is op 15 maart 2010 besproken met de heer Visser. Hij zegt de periode voorafgaand aan zijn detentie regelmatig 's ochtends thuis te zijn gekomen omdat hij elders had geslapen. De heer Visser zegt alleen in het weekend te drinken, zowel thuis als in de kroeg. De heer Visser vertelt nooit zwart te hebben gewerkt. Hij heeft eenmaal een week tegen een geringe vergoeding bij zijn zwager gewerkt.

Namens Reclassering Nederland
Units Den Haag Diagnose en advies

P. van der Want
Unitmanager

De rapporteur

H. de Vries
Reclasseringswerker

Uittreksel Justitiële Documentatie

Aan
officier van justitie in het
arrondissement 's-Gravenhage 20302

Postbus 20302
2500 EH 's-Gravenhage

Wet Justitiële en Strafvorderlijke gegevens; Artikel 52, lid 1: Een ieder die krachtens deze wet de beschikking krijgt over gegevens met betrekking tot een derde, is verplicht tot geheimhouding daarvan, behoudens voor zover een bij of krachtens deze wet gegeven voorschrift mededelingen toelaat, dan wel de uitvoering van de taak met het oog waarop de gegevens zijn verstrekt tot het ter kennis brengen daarvan noodzaakt.

Uw kenmerk	Online bevraging
Betreft	Ten behoeve van rechtspleging (Art. 8, lid 1 Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens)
Betrokkene	Justin Visser
Geverifieerd adres	Westhoef 31, 2511 BJ Den Haag
Geboren	25-1-1985
	Van deze persoon is een persoonsdossier opgemaakt

Gegevens betreffende afgedane rechtbankzaken

Instantie/zaaknr	officier van justitie in het arrondissement 's-Gravenhage 09-646127-09
Datum beslissing	7 juli 2009 Meervoudige strafkamer 's-Gravenhage
Feit 1	art 302 lid 1 Wetboek van Strafrecht art 45 lid 1 Wetboek van Strafrecht
Kwalificatie	Poging tot zware mishandeling
Maat. Klassif	Overige mishandeling
Pleegperiode	op 30 april 2009 te Den Haag
PV	PL1512 Politie Haaglanden (Centrum) – 1512/09-004083
Feit 2	Art 141 lid 1 Wetboek van Strafrecht
Kwalificatie	Openlijk in vereniging geweld plegen tegen personen
Maat. Klassif	Overige openlijke geweldpleging
Pleegperiode	Omstreeks 10 mei 2009 te Den Haag
PV	PL1512 Politie Haaglanden (Centrum) – 1512/09-002062
Status	Onherroepelijk 22 juli 2009
Beslissing t.a.v.	
Feit 1, Feit 2	3 Maanden Gevangenisstraf De preventieve hechtenis is gestart op 11 mei en beëindigd op 7 juli 2009

Instantie/zaaknr	officier van justitie in het arrondissement 's-Gravenhage 09-671050-08
Datum beslissing	28 december 2008 Politierechter 's-Gravenhage
Feit 1	art 285 lid 1 Wetboek van Strafrecht
Kwalificatie	Bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht
Maat. Klassif	Overige aantasting persoonlijke integriteit
Pleegperiode	13 september 2008 te Den Haag
PV	PL1512 Politie Haaglanden (Centrum) – 1512/08-000948
Feit 2	Art 300 lid 1 Wetboek van Strafrecht
Kwalificatie	Mishandeling
Maat. Klassif	Overige mishandeling
Pleegperiode	Omstreeks 4 augustus 2008 te Den Haag
PV	PL1512 Politie Haaglanden (Centrum) – 1512/09-004525
Status	Onherroepelijk 11 januari 2009
Beslissing t.a.v.	
Feit 1, Feit 2	80 Uren Werkstraf subsidiair 40 Dagen Hechtenis waarvan 40 Uren subsidiair 20 Dagen Hechtenis voorwaardelijk met een proeftijd van 2 Jaren. Proeftijd 11 januari 2009 – 10 januari 2011 Bijzondere voorwaarde: Zich gedragen naar aanwijzingen hulpverl. inst.
Feit 2	Euro's 150 Toewijzing van de civiele vordering

Instantie/zaaknr	officier van justitie in het arrondissement 's-Gravenhage 09-671050-08
Datum beslissing	28 juni 2007 Politierechter 's-Gravenhage
Feit 1	Art 300 lid 1 Wetboek van Strafrecht
Kwalificatie	Mishandeling
Maat. Klassif	Overige mishandeling
Pleegperiode	20 februari 2007 te Den Haag
PV	PL1512 Politie Haaglanden (Centrum) – 1512/07-000793
Status	Onherroepelijk 11 juli 2009
Beslissing t.a.v.	
Feit 1	40 Uren Werkstraf subsidiair 20 Dagen Hechtenis waarvan 40 Uren subsidiair 20 Dagen Hechtenis voorwaardelijk met een proeftijd van 2 Jaren. Proeftijd 11 juli 2007 – 10 juli 2009 Euro's 200 Toewijzing van de civiele vordering Einde uittreksel

---

Nota bene: alle naam-, adres- en woonplaatsgegevens in deze bijlage zijn gefingeerd.

Bijlage 6

Vragenlijst voor rechters

Vragen naar aanleiding van het strafdossier

1. Welke straf legt u op?
2. Kunt u uitleggen hoe u tot die straf komt?
3. Neemt u een bepaalde strafhoogte als uitgangspunt? Zo ja, wat neemt u als uitgangspunt? Welke rol speelt de eis van de OvJ hierbij? En het oriëntatiepunt van het LOVS? En het strafadvies van de reclassering?
4. Wat ervaart u vaak als moeilijkste aspect bij het exact bepalen van de strafmaat? Waar twijfelt u over?
5. Kunt u deze kaartjes zo veel mogelijk op volgorde van belangrijkheid leggen van de mate waarin ze een rol spelen bij uw straftoemtingsbeslissing? Als u kaartjes even belangrijk vindt, dan kunt u die ook naast elkaar leggen.
6. En kunt u daarbij aangeven of de feiten of omstandigheden strafverhogend of strafverlagend werken?

Recidiverisico en voorlichtingsrapportage

7. Het recidiverisico van de verdachte wordt beschreven in de voorlichtingsrapportage van de reclassering. Let u in het algemeen op het recidiverisico zoals dat in de voorlichtingsrapportage staat?
8. Vindt u het belangrijk dat de reclassering rapporteert over het recidiverisico?
9. Kunt u zich over het algemeen vinden in het recidiverisico zoals dat in het reclasseringsadvies staat? Vindt u dit risico goed onderbouwd?
10. Kunt u aangeven welke rol het recidiverisico in het algemeen bij uw straftoemtingsbeslissing speelt? Wanneer speelt het wel of niet een rol? Waarvan is dat afhankelijk?
11. Is de rol van het recidiverisico bij uw straftoemtingsbeslissing anders als er geen voorlichtingsrapportage is? Zo ja, hoe dan?
12. Even terug naar de kaartjes. U heeft het kaartje met het recidiverisico nu op deze plek neergelegd. Wat als het recidiverisico in plaats van zeer hoog, zeer laag was geweest? Had het kaartje met het recidiverisico dan een andere plek gekregen in uw rangschikking? Zo ja; waar? En zou u dan een andere straf opleggen?

13. Hoe groot acht u de kans (in percentages) dat iemand met een gemiddeld recidiverisico binnen twee jaar recidiveert?
14. Het risicotaxatie-instrument voorspelt de kans op recidive niet altijd goed. Er zijn foutmarges. Kunt u de kans inschatten dat iemand met een hoge recidive-inschatting *niet* binnen twee jaar recidiveert?
15. Kunt u de kans inschatten dat iemand met een lage recidive-inschatting *wel* binnen twee jaar recidiveert?
16. Vindt u het belangrijk om ook geadviseerd te worden over de foutmarges bij de risicotaxatie?
17. Stel nu dat over een paar jaar de kwaliteit van de risicotaxatie-instrumenten perfect is: 99,9% van de voorspellingen zijn juist. Welke plek zou u het kaartje met het hoge recidiverisico dan geven? En als het risico laag was?
18. Kunt u van de feiten of omstandigheden in het schema aangeven of u ze – in het algemeen – waardeert als strafverhogende of strafverlagende factoren, of dat zij geen rol bij uw straf-toemetingsbeslissing spelen?

Slotvragen

19. Ik lees in de literatuur dat er in het algemeen in de meervoudige kamer langer over de schuldigverklaring dan over de strafmaat wordt gediscussieerd. Kunt u aangeven of u zich daarin kunt vinden? En zo ja, wat is de oorzaak daarvan?
20. Als u en uw collega's het in de meervoudige kamer niet eens zijn met elkaar over de straf-hoogte, hoe wordt dat dan opgelost?

Over de auteurs

Mr. drs. Sigrid van Wingerden is PhD-fellow bij het Instituut voor Strafrecht en Criminologie van de Universiteit Leiden. Eerder publiceerde zij onder andere over de straftoemeting bij moord en doodslag. Samen met de andere auteurs heeft zij eerder gepubliceerd over de praktijk van de schadevergoeding voor slachtoffers.

Prof. dr mr. Martin Moerings is hoogleraar Penologie aan de Universiteit Leiden. Daarnaast is hij voorzitter van de sectie gevangeniswezen van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming. Voorts is hij rechter-plaatsvervanger bij de rechtbank van Arnhem.

Dr. Johan van Wilsem is universitair hoofddocent Criminologie aan de Universiteit Leiden. Zijn expertisegebieden zijn slachtofferschap van (online) criminaliteit en methoden en technieken van criminologisch onderzoek.